శ్రీకృష్ణాయపరబ్రహ్మణేనమః.

హరిః ఓమ్.

శ్రీమద్దశోపనిషత్.

శ్రీకృష్ణద్వైపాయనవిరచితం

బ్రహ్మసూత్రమ్.

శ్రీమహాభారతే - భీష్మపర్వణి

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణాస్వపరమాంతరంగ

భక్తాయార్జునాయోపదేశితా నిఖిలోపనిషత్ప్రతిపాద్య

పరమతత్త్వార్థబోధకేయం

భగవద్గీతోపనిషదితి వ్యవహార్యమాణా మోక్షగ్రంథః.

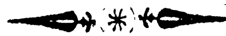
యనమదల - వేంకటాచార్యేణ

వివేకకళానిధిముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాక్షరైరఙ్కితేస్సన్ - విజయనగరమ్.

౧౮౭౬॥ సంవత్సరం.

ఉపనిషద్విషయసూచికా.



బ్రహ్మసూత్రాధ్యాయానుక్రమణికా.

శ్రీగీతోపనిషద్విషయసూచికా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః.

ఈశావాస్యోపనిషత్.

హరిః ఓం ॥ ఈశావాస్యమిదగ్ం సర్వం యత్కించ జగత్యాం జగత్ । తేన
త్యక్తేన భుంజీథా మాగృధః కస్యస్విద్ధనమ్ ॥ ౧ ॥ కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి
జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః । ఏవం త్వయి నాన్యథేతోఽస్తి న కర్మ లిప్యతే నరే ॥
౨ ॥ అసుర్యా నామ తే లోకా అన్ధేన తమసావృతాః । తాగ్ంస్తే ప్రేత్యాభిగ
చ్ఛన్తి యే కే చాత్మహనో జనాః ॥ ౩ ॥ అనేజదేకం మనసో జవీయో నైనద్దే
వా ఆప్నువన్ పూర్వమర్షత్ । తద్ధావతోఽన్యానత్యేతి తిష్ఠత్తస్మిన్నపో
మాతరిశ్వా దధాతి ॥ ౪ ॥ తదేజతి తన్నైజతి తద్దూరే తద్వంతికే । తదంత
రస్య సర్వస్య తదు సర్వస్యాస్య బాహ్యతః ॥ ౫ ॥ యస్తు సర్వాణి భూతాన్యా
త్మన్యేవానుపశ్యతి । సర్వభూతేషు చాత్మానం తతో న విజుగుప్సతే ॥ ౬ ॥ య
స్మిన్ సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూద్విజానతః । తత్ర కో మోహః కః శోక
ఏకత్వమనుపశ్యతః ॥ ౭ ॥ స పర్యగాచ్ఛుక్రమకాయమవ్రణమస్నావిరగ్ం శు
ద్ధమపాపవిద్ధం । కవిర్మనీషీ పరిభూః స్వయంభూర్యాథాతథ్యతోఽర్థాన్
వ్యదధాచ్ఛాశ్వతీభ్యస్సమాభ్యః ॥ ౮ ॥ అన్ధంతమః ప్రవిశంతి యేఽవిద్యా
ముపాసతే । తతో భూయ ఇవ తే తమో య ఉ విద్యాయాగ్ం రతాః ॥ ౯ ॥ అ
న్యదేవాహుర్విద్యయా అన్య దేవాహురవిద్యయా । ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం
యే నస్తద్విచచక్షిరే ॥ ౧౦ ॥ విద్యాం చావిద్యాం చ యస్తద్వేదోభయగ్ం
సహ । అవిద్యయా మృత్యుం తీర్త్వా విద్యయామృతమశ్నుతే ॥ ౧౧ ॥ అన్ధం
తమః ప్రవిశంతి యేఽసంభూతిముపాసతే । తతో భూయ ఇవ తే తమో య
ఉ సంభూత్యాగ్ం రతాః ॥ ౧౨ ॥ అన్యదేవాహుస్సంభవాదన్యదాహురసం
భవాత్ । ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం । యే నస్తద్విచచక్షిరే ॥ ౧౩ ॥ సంభూ
తిం చ వినాశం చ యస్తద్వేదోభయగ్ం సహ । వినాశేన మృత్యుం తీర్త్వా సం

భూత్యామృతమశ్నుతే ॥ ౧౪ ॥ హిరణ్మయేనపాత్రేణసత్యస్యాపిహితం ముఖం। తత్త్వంపూషన్నపావృణుసత్యధర్మాయదృష్టయే ॥౧౫॥ పూషన్నేకర్షేయమసూర్య ప్రాజాపత్యవ్యూహరశ్మీన్సమూహతేజః। యత్తేరూపంకల్యాణతమంతత్తేపశ్యామి యోసావసౌ పురుషస్సోహమస్మి ॥ ౧౬ ॥ వాయురనిలమమృతమథేదంభస్మాంతగ్ం శరీరం। ఓం క్రతోస్మర కృతగ్ం స్మరక్రతోస్మరకృతగ్ం స్మర ॥ ౧౭॥ అగ్నేనయసుపథారాయేఅస్మాన్విశ్వానిదేవవయునానివిద్వాన్। యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనో భూయిష్ఠాంతేనమఉక్తింవిధేమ ॥ ౧౮ ॥ ... ... *

ఈశావాస్యోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

కేనోపనిషత్-ప్రథమఃఖండః.

హరిః ఓం ॥ కేనేషితంపతతిప్రేషితంమనః కేనప్రాణఃప్రథమః ప్రైతియుక్తః। కేనేషితాంవాచమిమాంవదంతిచక్షుశ్శ్రోత్రంకఉదేవో యునక్తి ॥౧॥ శ్రోత్రస్యశ్రోత్రంమనసోమనో యద్వాచోహవాచం సఉప్రాణస్యప్రాణః। చక్షుషశ్చక్షురతిముచ్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతాభవంతి ॥౨॥ నతత్రచక్షుర్గచ్ఛతినవాగ్గచ్ఛతినోమనః। నవిద్మో నవిజానీమోయథైతదనుశిష్యాత్ ॥ ౩ ॥ అన్యదేవతద్విదితాదథో అవిదితాదధి। ఇతిశుశ్రుమపూర్వేషాంయేనస్తద్వ్యాచచక్షిరే ॥ ౪ ॥ యద్వాచానభ్యుదితంయేనవాగభ్యుద్యతే। తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధినేదంయదిదముపాసతే ॥౫॥ యన్మనసానమనుతేయేనాహుర్మనోమతమ్। తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధినేదంయదిదముపాసతే ॥ ౬ ॥ యచ్చక్షుషానపశ్యతియేనచక్షూంషిపశ్య

శ్యతి । తదేవ బ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదంయదిదముపాసతే ॥ ౬ ॥ యచ్ఛ్రోత్రే
ణనశ్రుణోతియేనశ్రోత్రమిదంశ్రుతం । తదేవ బ్రహ్మత్వంవిద్ధినేదంయది
దముపాసతే ॥ ౭ ॥ యత్ప్రాణేనప్రాణితియేనప్రాణఃప్రణీయతే ।
తదేవ బ్రహ్మత్వంవిద్ధినేదంయదిదముపాసతే ॥ ౮ ॥ ... ... *

అథద్వితీయః ఖణ్డః.

హరిః ఓం ॥ యదిమన్యసేసువేదేతిదభ్రమేవాపినూనంత్వంవేత్థబ్ర
హ్మణోరూపం । యదస్యత్వంయదస్యదేవేష్వథనుమీమాంస్యమేవతేమన్యే
విదితం ॥ ౧ ॥ నాహంమన్యేసువేదేతి నోనవేదేతివేదచ । యోనస్తద్వేదత
ద్వేద నోనవేదేతివేదచ ॥ ౨ ॥ యస్యామతంతస్యమతం మతంయస్యనవేద
సః । అవిజ్ఞాతంవిజానతాం విజ్ఞాతమవిజానతాం ॥ ౩ ॥ ప్రతిబోధవిదితం
మతమమృతత్వంహివిన్దతే । ఆత్మనావిన్దతేవీర్యం విద్యయావిన్దతేఽమృతమ్ ॥
౪ ॥ ఇహచేదవేదీదథసత్యమస్తి నచేదిహావేదీన్మహతీవినష్టిః । భూతేషుభూ
తేషు విచిన్త్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతాభవన్తి ॥ ౫ ॥ *

అథతృతీయఃఖణ్డః.

హరిః ఓం ॥ బ్రహ్మహదేవేభ్యోవిజిగ్యే తస్యహబ్రహ్మణోవిజయేదేవా
అమహీయన్త । తఐక్షన్తాస్మాకమేవాయం విజయోస్మాకమేవాయం మహి
మేతి ॥ ౧ ॥ తద్ధైషాంవిజజ్ఞౌ తేభ్యోహప్రాదుర్బభూవ తన్నవ్యజానన్తకి
మిదంయక్షమితి ॥ ౨ ॥ తేఽగ్నిమబ్రువన్ జాతవేదఏతద్విజానీహికిమేత
ద్యక్షమితితథేతి ॥ ౩ ॥ తదభ్యద్రవత్తమభ్యవదత్కోఽసీతి అగ్నిర్వాఅహమ
స్మీత్యబ్రవీజ్జాతవేదావాఅహమస్మీతి ॥ ౪ ॥ తస్మింస్త్వయికింవీర్యమిత్యపీ
దగ్ం సర్వందహేయంయదిదంపృథివ్యామితి ॥ ౫ ॥ తస్మైతృణంనిదధావేతద్ద
హేతి తదుపప్రేయాయసర్వజవేనతన్నశశాకదగ్ధుం సతతఏవనివవృతేనై
తదశకంవిజ్ఞాతుం యదేతద్యక్షమితి ॥ ౬ ॥ అథవాయుమబ్రువన్ వాయవే
తద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితితథేతి ॥ ౭ ॥ తదభ్యద్రవత్తమభ్యవదత్కోఽసీ

తి వాయుర్వా అహమస్మీత్య బ్రవీన్మాతరిశ్వావా అహమస్మీతి ॥ ౮ ॥ తస్మిం
స్త్వయికింవీర్యమిత్యపీదగ్ం సర్వమాదదీయంయదిదం పృథివ్యామితి ॥ ౯ ॥ త
స్మైతృణంనిదధావేతదాదత్స్వేతి తదుప ప్రేయాయసర్వజవేన తన్నశశా
కాదాతుంసతత ఏవనివవృతే। నైతదశకంవిజ్ఞాతుంయదేతద్యక్షమితి ॥ ౧౦ ॥
అథేన్ద్రమబ్రువన్మఘవన్నే తద్విజానీహికిమేతద్యక్షమితి తథేతితదభ్య
ద్రవత్తస్మాత్తిరోదధే ॥ ౧౧ ॥ సతస్మిన్నేవాకాశే స్త్రియమాజగామబహు
శోభమానాముమాం హైమవతీం తాగ్ం హోవాచకిమేతద్యక్షమితి ॥ ౧౨ ॥

అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

హరిః ఓం ॥ సాబ్రహ్మేతిహోవాచ బ్రహ్మణోవాఏతద్విజయే మ
హీయధ్వమితి తతో హైవవిదాఞ్చకార బ్రహ్మేతి ॥ ౧ ॥ తస్మాద్వాఏతేదే
వా అతితరామివాన్యాన్ దేవాన్ యదగ్నిర్వాయురింద్రస్తే హ్యేనన్నేది
ష్ఠంపస్పృశుస్తేహ్యేనత్ప్రథమోవిదాంచకార బ్రహ్మేతి ॥ ౨ ॥ తస్మాద్వా
ఇంద్రోఽతితరామివాన్యాన్ దేవాన్సహ్యేనన్నేదిష్ఠంపస్పర్శ సహ్యేన
త్ప్రథమోవిదాంచకార బ్రహ్మేతి ॥ ౩ ॥ తస్యైషఆదేశోయదేతద్విద్యుతో
వ్యద్యుతదాఇతీన్న్యమీమిషదాఇత్యధిదైవతమ్ ॥ ౪ ॥ అథాధ్యాత్మం య
దేతద్గచ్ఛతీవచమనోఽనేనచైతదుపస్మరత్యభీక్ష్ణంసంకల్పః ॥ ౫ ॥ తద్ధతద్వనం
నామతద్వనమిత్యుపాసితవ్యంస యఏతదేవం వేదాభిహైనంసర్వాణి భూ
తాని సంవాఞ్ఛన్తి ॥ ౬ ॥ ఉపనిషదంభో బ్రూహీత్యుక్తాత ఉపనిషద్బ్రా
హ్మీంవావత ఉపనిషదమబ్రూమేతి ॥ ౭ ॥ తస్యైతపోదమః కర్మేతి ప్రతిష్ఠా
వేదాస్సర్వాఙ్గానిసత్యమాయతనం ॥ ౮ ॥ యోవాఏతామేవం వేదాపహ
త్యపాప్మానమనన్తేస్వర్గేలోకేజ్యేయే ప్రతితిష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతి ॥ ౯ ॥ *

కేనోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యో నమః.

కఠోపనిషత్.

అథ ప్రథమ వల్లీ.

హరిః ఓం॥ ఉశన్హవై వాజశ్రవసః సర్వవేదసం దదౌ తస్యహ నచికే
తా నామ పుత్ర ఆస॥ ౧॥ తగ్ంహ కుమారగ్ం సన్తం దక్షిణాసు నీయమానాసు
శ్రద్ధావివేశ సోమన్యత॥ ౨॥ పీతోదకా జగ్ధతృణా దుగ్ధదోహా నిరింద్రియాః।
అనన్దా నామ తే లోకాస్తాన్ స గచ్ఛతి తా దదత్॥ ౩॥ స హోవాచ పితరం త
త కస్మై మాం దాస్యసీతి। ద్వితీయం తృతీయం తగ్ం హోవాచ మృత్యవే త్వా ద
దామీతి॥ ౪॥ బహూనామేమి ప్రథమో బహూనామేమి మధ్యమః। కిగ్ంస్వి
ద్యమస్య కర్తవ్యం యన్మయాద్య కరిష్యతి॥ ౫॥ అనుపశ్య యథా పూర్వే ప్రతి
పశ్య తథాపరే। సస్యమివ మర్త్యః పచ్యతే సస్యమివాజాయతే పునః॥ ౬॥
వైశ్వానరః ప్రవిశత్యతిథిర్బ్రాహ్మణో గృహాన్। తస్యైతాగ్ం శాన్తిం కు
ర్వన్తి హర వైవస్వతోదకమ్॥ ౭॥ ఆశాప్రతీక్షే సఙ్గతగ్ం సూనృతాం చేష్టా
పూర్తే పుత్రపశూగ్ంశ్చ సర్వాన్। ఏతద్వృఙ్క్తే పురుషస్యాల్పమేధసో యస్యా
నశ్నన్వసతి బ్రాహ్మణో గృహే॥ ౮॥ తిస్రో రాత్రీర్యదవాత్సీర్గృహే
మేఽనశ్నన్ బ్రహ్మన్నతిథిర్నమస్యః। నమస్తేఽస్తు బ్రహ్మన్ స్వస్తి మేఽస్తు త
స్మాత్ప్రతి త్రీన్వరాన్వృణీష్వ॥ ౯॥ శాన్తసఙ్కల్పః సుమనా యథా స్యాద్వీత
మన్యుర్గౌతమో మాభి మృత్యో। త్వత్ప్రసృష్టం మాభివదేత్ప్రతీత ఏతత్త్ర
యాణాం ప్రథమం వరం వృణే॥ ౧౦॥ యథా పురస్తాద్భవితా ప్రతీత ఔద్దా
లకిరారుణిర్మత్ప్రసృష్టః। సుఖగ్ం రాత్రీః శయితా వీతమన్యుస్త్వాం దదృశి
వాన్మృత్యుముఖాత్ప్రముక్తమ్॥ ౧౧॥ స్వర్గే లోకే న భయం కించనాస్తి న త
త్ర త్వం న జరయా బిభేతి। ఉభే తీర్త్వా అశనాయాపిపాసే శోకాతిగో మోద

తేస్వర్గలోకే ॥ ౧౨ ॥ సత్వమగ్నిగ్ స్వర్గ్యమధ్యేషిమృత్యో ప్రబ్రూహితగ్ శ్రద్ధధానాయమహ్యం । స్వర్గలోకాఅమృతత్వంభజంతఏతద్ద్వితీయేనవృణే వరేణ ॥ ౧౩ ॥ ప్రతేబ్రవీమితదుమేనిబోధస్వర్గ్యమగ్నింనచికేతః ప్రజానన్ । అనంతలోకాప్తిమథోప్రతిష్ఠాం విద్ధిత్వమేతన్నిహితంగుహాయామ్॥ ౧౪ ॥ లోకాదిమగ్నింతమువాచతస్మైయాఇష్టకాయావతీర్వాయథావా । సచాపితత్ప్రత్యవదద్యథోక్తమథాస్యమృత్యుఃపునరేవాహతుష్టః॥౧౫॥తమబ్రవీత్ప్రీయమాణోమహాత్మావరంతవేహాద్యదదామిభూయః । తవైవనామ్నాభవితాయమగ్నిః సృఙ్కాంచేమామనేకరూపాంగృహాణ॥౧౬॥ త్రిణాచికేతస్త్రిభిరేత్యసంధిం త్రికర్మకృత్తరతిజన్మమృత్యూ । బ్రహ్మజజ్ఞందేవమీడ్యంవిదిత్వానిచాయ్యేమాగ్ శాంతిమత్యంతమేతి ॥ ౧౭ ॥ త్రిణాచికేతస్త్రయమేతద్విదిత్వా యఏవంవిద్వాగ్ శ్చినుతేనాచికేతం । సమృత్యుపాశాన్పురతః ప్రణోద్యశోకాతిగో మోదతేస్వర్గలోకే ॥ ౧౮ ॥ యోవాప్యేతాంబ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతాంచితింవిదిత్వాచినుతేనాచికేతం । సఏవభూత్వాబ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతః । కరోతితద్యేనపునర్నజాయతే ॥౧౮॥ఏషతేఽగ్నిర్నచికేతస్స్వర్గ్యోయమవృణీథాద్వితీయేనవరేణ । ఏతమగ్నింతవైవ ప్రవక్ష్యంతి । జనాసస్తృతీయంవరన్నచికేతోవృణీష్వ ॥ ౧౯ ॥ యేయం ప్రేతేవిచికిత్సామనుష్యేఅస్తీత్యేకేనాయమస్తీతిచైకే । ఏతద్విద్యామనుశిష్టస్త్వయాహంవరాణామేషవరస్తృతీయః ॥ ౨౦॥ దేవైరత్రాపివిచికిత్సితంపురా నహిసువిజ్ఞేయమణురేషధర్మః ।అన్యంవరంనచికేతో వృణీష్వ మామోపరోత్సీరతిమాసృజైనమ్॥ ౨౧ ॥ దేవైరత్రాపివిచికిత్సితంకిలత్వంచమృత్యోయన్నసువిజ్ఞేయమాత్థ । వక్తాచాస్యత్వాదృగన్యోనలభ్యోనాన్యోవరస్తుల్యఏతస్యకశ్చిత్ ॥ ౨౨ ॥ శతాయుషఃపుత్రపౌత్రాన్వృణీష్వ బహూన్పశూన్హస్తిహిరణ్యమశ్వాన్। భూమేర్మహదాయతనంవృణీష్వ స్వయంచజీవశరదోయావదిచ్ఛసి ॥ ౨౩ ॥ ఏతత్తుల్యంయదిమన్యసేవరంవృణీష్వవిత్తంచిరజీవికాంచ । మహాభూమౌనచికేతస్త్వమేధి కామానాంత్వాకామభాజంకరోమి ॥ ౨౪ ॥ యేయేకామాదుర్లభామర్త్యలోకేస

ర్వాన్ కామాగ్ శ్ఛన్దతః ప్రార్థయస్వ ఇమారామాస్సరథాస్సతూర్యాన హీదృశాలంభనీయామనుష్యైః ఆభిర్మత్ప్రత్తాభిః పరిచారయస్వ నచికేతోమరణంమానుప్రాక్షీః ॥ ౨౫॥ శ్వోభావామర్త్యస్యయదన్తకైతత్ సర్వేన్ద్రియాణాంజరయన్తితేజః । అపిసర్వంజీవితమల్పమేవ తవైవవాహాస్తవనృత్యగీతే॥ ౨౬ ॥ నవిత్తేనతర్పణీయోమనుష్యోలప్స్యామహేవిత్తమద్రాక్ష్మ చేత్త్వా। జీవిష్యామోయావదీశిష్యసిత్వం వరస్తుమేవరణీయస్స ఏవ ॥ ౨౭॥ అజీర్యతామమృతానాముపేత్య జీర్యన్మర్త్యఃక్వధస్థః ప్రజానన్। అభిధ్యాయన్వర్ణరతిప్రమోదా ననతిదీర్ఘేజీవితేకోరమేత ॥ ౨౮ ॥ యస్మిన్నిదంవిచికిత్సన్తిమృత్యోయత్సామ్పరాయేమహతిబ్రూహినస్తత్ । యోయంవరోగూఢమనుప్రవిష్టోనాన్యంతస్మాన్నచికేతావృణీతే ॥ ౨౯ ॥

అథ ద్వితీయ వల్లీ.

హరిః ఓం ॥ అన్యచ్ఛ్రేయోఽన్యదుతైవ ప్రేయస్తే ఉభే నానార్థే పురుషగ్ సినీతః। తయోశ్శ్రేయఆదదానస్యసాధుభవతిహీయతేఽర్థాద్య ఉప్రేయోవృణీతే ॥ ౧ ॥ శ్రేయశ్చప్రేయశ్చమనుష్యమేతస్తౌసంపరీత్యవివినక్తి ధీరః। శ్రేయోహిధీరోభి ప్రేయసోవృణీతే ప్రేయోమన్దోయోగక్షేమాద్వృణీతే ॥ ౨॥ సత్వంప్రియాన్ ప్రియరూపాగ్ శ్చకామా న్నభిధ్యాయన్నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః। నైతాగ్ సృఙ్కాంవిత్తమయీమవాప్తోయస్యాంమజ్జన్తిబహవోమనుష్యాః ॥ ౩॥ దూరమేతేవిపరీతేవిషూచీ అవిద్యాయాచవిద్యేతిజ్ఞాతా। విద్యాభీప్సినంనచికేతసంమన్యే నత్వాకామాబహవోలోలుపన్త ॥ ౪ ॥ అవిద్యాయామన్తరేవర్తమానాఃస్వయంధీరాః పణ్డితంమన్యమానాః। దంద్రమ్యమాణాః పరియన్తిమూఢా అన్ధేనైవనీయమానాయథాన్ధాః ॥ ౫॥ నసాంపరాయఃప్రతిభాతిబాలం ప్రమాద్యన్తంవిత్తమోహేనమూఢం । అయంలోకోనాస్తిపరఇతిమానీపునః పునర్వశమాపద్యతేమే ॥ ౬ ॥ శ్రవణాయాపిబహుభిర్యోనలభ్యః శృణ్వంతోపిబహవోయంనవిద్యుః। ఆశ్చర్యోవక్తాకుశలోస్యలబ్ధాఆశ్చర్యోజ్ఞాతాకుశలానుశిష్టః ॥ ౭ ॥

న నరేణావరేణ ప్రోక్త ఏష సువిజ్ఞేయో బహుధా చింత్యమానః । అనన్య
ప్రోక్తే గతిరత్ర నాస్తి అణీయాగ్ హ్యతర్క్యమణుప్రమాణాత్ ॥ ౮ ॥ నై
షా తర్కేణ మతిరాపనేయా ప్రోక్తాన్యేనైవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ । యాంత్వ
మాపః సత్యధృతిర్బతాసి త్వాదృఙ్నో భూయాన్నచికేతః ప్రష్టా ॥ ౯ ॥ జా
నామ్యహగ్ శేవధిరిత్యనిత్యం నహ్యధ్రువైః ప్రాప్యతే హి ధ్రువం తత్ । త
తో మయా నాచికేతశ్చితోఽగ్నిరనిత్యైర్ద్రవ్యైః ప్రాప్తవానస్మి నిత్యమ్ ॥
౧౦ ॥ కామస్యాప్తింజగతః ప్రతిష్ఠాం క్రతోరానన్త్యమభయస్య పారం ।
స్తోమమహదురుగాయం ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వా ధృత్యా ధీరో నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః
౧౧ ॥ తం దుర్దర్శం గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణం ।
అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం మత్వా ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి ॥ ౧౨ ॥ ఏ
తచ్ఛ్రుత్వా సంపరిగృహ్య మర్త్యః ప్రవృహ్య ధర్మ్యమణుమేతమాప్య । స
మోదతే మోదనీయగ్ హి లబ్ధ్వా వివృతగ్ సద్మ నచికేతసం మన్యే ॥ ౧౩ ॥ అ
న్యత్ర ధర్మాదన్యత్రాధర్మాదన్యత్రాస్మాత్కృతాకృతాత్ । అన్యత్ర
భూతాచ్చ భవ్యాచ్చ యత్తత్పశ్యసి తద్వద ॥ ౧౪ ॥ సర్వే వేదా యత్పదమామ
నన్తి తపాగ్ సి సర్వాణి చ యద్వదన్తి । యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి తత్తే ప
దగ్ సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏ
తద్ధ్యేవాక్షరం పరం । ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్ ॥
౧౬ ॥ ఏతదాలంబనగ్ శ్రేష్ఠమేతదాలంబనం పరం । ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా
బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥ ౧౭ ॥ న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చిన్నాయం కు
తశ్చిన్న బభూవ కశ్చిత్ । అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణో న హన్యతే హ
న్యమానే శరీరే ॥ ౧౮ ॥ హన్తా చేన్మన్యతే హన్తుగ్ హతశ్చేన్మన్యతే హ
తమ్ । ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయగ్ హన్తి న హన్యతే ॥ ౧౯ ॥ అణోరణీయాన్మ
హతో మహీయానాత్మాస్య జన్తోర్నిహితో గుహాయాం । తమక్రతుః పశ్యతి
వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమానమాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ ఆసీనో దూరం వ్ర
జతి శయానో యాతి సర్వతః । కస్తం మదామదం దేవం మదన్యో జ్ఞాతుమర్హతి ॥
౨౧ ॥ అశరీరగ్ శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితం । మహాన్తం విభుమాత్మానం ।

మత్వాధీరో నశోచతి ॥ ౨౨॥ నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో నమేధయా న బహునా శ్రుతేన । యమేవైష వృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూగ్ స్వామ్ ॥ ౨౩॥ నావిరతో దుశ్చరితాన్నాశాన్తో నాసమాహితః । నాశాన్త మానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైనమాప్నుయాత్ ॥ ౨౪ ॥ యస్య బ్రహ్మ చక్షత్రం చ ఉభే భవత ఓదనః । మృత్యుర్యస్యోపసేచనం క ఇత్థా వేద యత్ర సః ॥

అథ తృతీయవల్లీ.

హరిః ఓం ॥ ఋతం పిబన్తౌ సుకృతస్య లోకే గుహాం ప్రవిష్టౌ పరమే పరార్ధ్యే । ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదన్తి పఞ్చాగ్నయో యే చ త్రిణాచికేతాః ॥ ౧॥ యస్సేతురీజానానామక్షరం బ్రహ్మ యత్పరం । అభయం తితీర్షతాం పారం నాచికేతగ్ం శకేమహి ॥ ౨॥ ఆత్మానగ్ం రథినం విద్ధి శరీరగ్ం రథమేవతు । బుద్ధిన్తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవచ ॥ ౩ ॥ ఇంద్రియాణిహయానాహుర్విషయాగ్ం స్తేషుగోచరాన్ । ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహుర్మనీషిణః ॥ ౪ ॥ యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భవత్యయుక్తేన మనసా సదా । తస్యేంద్రియాణ్యవశ్యాని దుష్టాశ్వా ఇవ సారథేః ॥ ౫ ॥ యస్తు విజ్ఞానవాన్భవతి యుక్తేన మనసా సదా । తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వా ఇవ సారథేః ॥ ౬ ॥ యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భవత్యమనస్కస్సదాఽశుచిః । న స తత్పదమాప్నోతి సగ్ం సారం చాధిగచ్ఛతి ॥ ౭॥ యస్తు విజ్ఞానవాన్భవతి సమనస్కస్సదా శుచిః । స తు తత్పదమాప్నోతి యస్మాద్భూయో న జాయతే ॥ ౮ ॥ విజ్ఞానసారథిర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవాన్నరః । సోఽధ్వనః పారమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమం పదం॥ ఇంద్రియేభ్యః పరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః । మనసశ్చ పరాబుద్ధిర్బుద్ధేరాత్మా మహాన్పరః ॥ మహతః పరమవ్యక్తమవ్యక్తాత్పురుషః పరః । పురుషాన్న పరం కించిత్సా కాష్ఠా సా పరాగతిః ॥ ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోత్మా న ప్రకాశతే । దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః ॥ ౧౨॥ యచ్ఛేద్వాఙ్మనసీ ప్రాజ్ఞస్తద్యచ్ఛేజ్జ్ఞాన ఆత్మని । జ్ఞానమాత్మ

నిమహతినియచ్ఛేత్తద్యచ్ఛేచ్ఛాన్తఆత్మని ॥ ౧౩॥ ఉత్తిష్ఠతజాగ్రత ప్రాప్య వరాన్నిబోధత । క్షురస్యధారానిశితాదురత్యయాదుర్గంపథస్తత్కవయో వదన్తి ॥ ౧౪ ॥ అశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయంతథారసంనిత్యమగన్ధవచ్చయత్ । అనాద్యనన్తంమహతఃపరంధ్రువం నిచాయ్యతంమృత్యుముఖాత్ప్రముచ్యతే ॥ ౧౫॥ నాచికేతముపాఖ్యానంమృత్యుప్రోక్తగ్ సనాతనమ్ । ఉక్త్వాశ్రుత్వాచమేధావీబ్రహ్మలోకేమహీయతే ॥ ౧౬ ॥ యఇమంపరమంగుహ్యంశ్రావయేద్బ్రహ్మసంసది । ప్రయతశ్శ్రాద్ధకాలేవాతదానంత్యాయకల్పతే తదానంత్యాయకల్పతఇతి॥ ౧౭ ॥ ... *

ఇతిప్రథమోధ్యాయస్సమాప్తః.

కఠోపనిషద్ద్వితీయాధ్యాయే చతుర్థవల్లీ.

హరిః ఓం ॥ పరాఞ్చిఖానివ్యతృణత్స్వయంభూస్తస్మాత్పరాఙ్పశ్యతినాంతరాత్మన్ । కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మానమైక్షదావృత్తచక్షురమృతత్వమిచ్ఛన్ ॥ ౧॥ పరాచఃకామాననుయన్తిబాలాస్తేమృత్యోర్యన్తివితతస్యపాశం । అథధీరాఅమృతత్వంవిదిత్వాధ్రువమధ్రువేష్విహన ప్రార్థయన్తే॥ ౨ ॥ యేనరూపంరసంగన్ధంశబ్దాన్స్పర్శాగ్ శ్చమైథునాన్ । ఏతేనైవవిజానాతికిమత్రపరిశిష్యతే ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౩ ॥ స్వప్నాన్తంజాగరితాంతంచోభౌయేనానుపశ్యతి । మహాన్తంవిభుమాత్మానం మత్వాధీరోనశోచతి ॥ ౪ ॥ యఇమంమధ్వదంవేద ఆత్మానంజీవమన్తికాత్ । ఈశానంభూతభవ్యస్య నతతోవిజుగుప్సతే॥ఏతద్వైతత్ ॥౫॥ యఃపూర్వంతపసోజాతమద్భ్యః పూర్వమజాయత । గుహాంప్రవిశ్యతిష్ఠన్తంయోభూతేభిర్వ్యపశ్యత ॥ ఏతద్వైతత్॥ ౬॥ యాప్రాణేనసంభవత్యదితిర్దేవతామయీ।గుహాంప్రవిశ్యతిష్ఠంతీయాభూతేభిర్వ్యజాయత ॥ఏతద్వైతత్ ॥ ౭॥అరణ్యోర్నిహితోజాతవేదాగర్భ ఇవసుభృతోగర్భిణీభిః । దివేదివ ఈడ్యోజాగృవద్భిర్హవిష్మద్భిర్మనుష్యేభిరగ్నిః॥ ఏతద్వైతత్ ॥౮॥యతశ్చోదేతిసూర్యో అస్తంయత్రచగచ్ఛ

తి। తం దేవాస్సర్వేర్పితా స్తదునాత్యేతి కశ్చన॥ ఏతద్వై తత్ ॥౯॥ యదేవే హతదముత్ర యదముత్ర తదన్విహ। మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి ॥౧౦॥ మనసైవేదమాప్తవ్యం నేహనానాస్తి కించన। మృత్యోస్సమృత్యుంగచ్ఛతి య ఇహనానేవ పశ్యతి ॥ ౧౧ ॥ అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో మధ్యఆత్మని తిష్ఠతి। ఈశానోభూతభవ్యస్య నతతోవిజుగుప్సతే। ఏతద్వై తత్ ॥ ౧౨॥ అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోజ్యోతిరివాధూమకః। ఈశానోభూత భవ్యస్య సఏవాద్యసఉశ్వః॥ ఏతద్వై తత్ ॥ ౧౩॥ యథోదకందుర్గేవృష్టం పర్వతేషువిధావతి। ఏవంధర్మాన్పృథక్ పశ్యం స్తానేవానువిధావతి॥౧౪॥ యథోదకంశుద్ధేశుద్ధమాసిక్తంతాదృగేవభవతి। ఏవంమునేర్విజానతఆత్మా భవతిగౌతమ॥ ౧౫॥ ... ... *

అథ ద్వితీయాధ్యాయేపంచమవల్లీ.

హరిః ఓం ॥ పురమేకాదశద్వార మజస్యావక్ర చేతసః। అనుష్ఠాయనశోచతి విముక్తశ్చవిముచ్యతే॥ ఏతద్వై తత్ ॥ ౧ ॥ హంగ్ సశ్శుచిషద్వసురన్తరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్। నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జాగోజాఋతజాఅద్రిజాఋతంబృహత్ ॥ ౨ ॥ ఊర్ధ్వం ప్రాణమున్నయత్యపానంప్రత్యగస్యతి। మధ్యే వామనమాసీనం విశ్వేదేవాఉపాసతే ॥ ౩ ॥ అస్యవిస్రంసమానస్య శరీరస్థస్యదేహినః - దేహాద్విముచ్యమానస్యకిమత్ర పరిశిష్యతే॥ ఏతద్వై తత్ ॥ ౪॥ న ప్రాణేననాపానేన మర్త్యోజీవతి కశ్చన। ఇతరేణతుజీవన్తి యస్మిన్నేతావుపాశ్రితౌ॥ ౫॥ హన్తతఇదంప్రవక్ష్యామి గుహ్యంబ్రహ్మసనాతనమ్। యథాచమరణంప్రాప్య ఆత్మాభవతిగౌతమ ॥ ౬ ॥ యోనిమన్యేప్రపద్యన్తే శరీరత్వాయదేహినః। స్థాణుమన్యేనుసంయన్తి యథాకర్మయథాశ్రుతం॥ ౭॥ యఏషసుప్తేషుజాగర్తికామం కామం పురుషోనిర్మిమాణః। తదేవశుక్రంతద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతె తస్మిన్లోకాశ్శ్రితాస్సర్వేతదునాత్యేతికశ్చన॥ ఏతద్వై తత్ ॥ ౮ ॥

అగ్నిర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ। ఏకస్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ ॥ ౯ ॥ వాయుర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ। ఏకస్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ ॥౧౦॥ సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షుర్న లిప్యతే చాక్షుషైర్బాహ్యదోషైః। ఏకస్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా న లిప్యతే లోకదుఃఖేన బాహ్యః ॥ ౧౧॥ ఏకో వశీ సర్వభూతాన్తరాత్మా ఏకం బీజం బహుధా యః కరోతి। తమాత్మస్థం యేనుపశ్యన్తి ధీరాస్తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్ ॥౧౨॥ నిత్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేతనానామేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్। తమాత్మస్థం యేనుపశ్యన్తి ధీరాస్తేషాం శాన్తిశ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్ ॥౧౩॥ తదేతదితి మన్యన్తే నిర్దేశ్యం పరమం సుఖం। కథన్ను తద్విజానీయాం కిము భాతి విభాతి వా ॥ ౧౪ ॥ న తత్ర సూర్యో భాతి న చన్ద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతోయమగ్నిః। తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి॥ ౧౫॥

అథ ద్వితీయాధ్యాయే షష్ఠివల్లీ.

హరిః ఓం ॥ ఊర్ధ్వమూలోऽవాక్శాఖ ఏషోऽశ్వత్థస్సనాతనః తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే। తస్మిల్లోకాశ్శ్రితాస్సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన ॥ ఏతద్వై తత్ ॥ ౧॥ యదిదం కించ జగత్సర్వం ప్రాణ ఏజతి నిస్సృతం। మహద్భయం వజ్రముద్యతం య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవన్తి ॥ భయాదస్యాగ్నిస్తపతి భయాత్తపతి సూర్యః। భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః ॥ ౩॥ ఇహ చేదశకద్బోద్ధుం ప్రాక్శరీరస్య విస్రసః। తతస్సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ కల్పతే ॥ ౪ ॥ యథాదర్శే తథాత్మని యథా స్వప్నే తథా పితృలోకే। యథాప్సు పరీవ దదృశే తథా గన్ధర్వలోకే ఛాయాతపయోరివ బ్రహ్మలోకే ॥ ౫॥ ఇన్ద్రియాణాం పృథగ్భావముదయాస్తమయౌ చ యత్। పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వా ధీరో న శోచతి॥౬॥ ఇన్ద్రియేభ్యః పరం మనో మనసస్సత్త్వముత్తమం। సత్త్వాదధి మహానాత్మా మహతో

వ్యక్తముత్తమం ॥ ౭॥ అవ్యక్తాత్తుపరః పురుషో వ్యాపకోఽలింగ ఏవ చ। యంజ్ఞా
త్వాముచ్యతే జన్తు రమృతత్వంచగచ్ఛతి ॥ ౮ ॥ నసందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య
నచక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనం। హృదా మనీషా మనసాభిక్లృప్తో య ఏతద్విదుర
మృతాస్తే భవన్తి॥ ౯॥ యదా పంచావతిష్ఠన్తే జ్ఞానాని మనసా సహ। బుద్ధిశ్చన
విచేష్టతే తామాహుః పరమాంగతిమ్ ॥౧౦॥ తాంయోగమితిమన్యన్తే స్థిరా
మిన్ద్రియధారణామ్। అప్రమత్తస్తదా భవతి యోగోహి ప్రభవాప్యయౌ ॥
౧౧ ॥ నైవవాచా నమనసా ప్రాప్తుంశక్యో నచక్షుషా అస్తీతి బ్రువతోఽన్య
త్ర కథంతదుపలభ్యతే॥౧౨॥ అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యస్తత్త్వభావేనచోభయోః।
అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి॥ ౧౩ ॥ యదాసర్వే ప్రముచ్యన్తే
కామాయేఽస్య హృదిశ్రితాః। అథమర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్ను
తే ॥౧౪॥ యదాసర్వే ప్రభిద్యన్తే హృదయస్యేహ గ్రన్థయః। అథమర్త్యోఽ
మృతో భవత్యేతావదనుశాసనమ్ ॥ ౧౫ ॥ శతంచైకాచ హృదయస్య నాడ్య
స్తాసాంమూర్ధానమభినిస్సృతైకా। తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతి విష్వ
ఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవన్తి ॥ ౧౬॥ అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరాత్మా సదాజ
నానాంహృదయే సన్నివిష్టః। తంస్వాచ్ఛరీరాత్ప్రవృహేన్ముఞ్జాదివేషీకాం
ధైర్యేణ। తంవిద్యాచ్ఛుక్రమమృతం తంవిద్యాచ్ఛుక్రమమృతమితి ॥ ౧౭ ॥
మృత్యుప్రోక్తాం నచికేతోఽథలబ్ధ్వా విద్యామేతాంయోగవిధిఞ్చకృత్స్నం।
బ్రహ్మప్రాప్తో విరజోఽభూద్విమృత్యు రన్యోఽప్యేవంయోవిదధ్యాత్మమేవ ॥
౧౮ ॥ సహనావవతు సహనౌభునక్తు సహవీర్యంకరవావహై। తేజస్వి నా
వధీతమస్తు మావిద్విషావహై ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః ॥ ౧౯॥ *

ఇతి కఠోపనిషత్సమాప్తా.



శ్రీగురుభ్యో నమః,

ప్రశ్నోపనిషత్ - ప్రథమః ప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ సుకేశా చ భారద్వాజః శైబ్యశ్చ సత్యకామః సౌర్యాయణీ చ గార్గ్యః కౌసల్యశ్చాశ్వలాయనో భార్గవో వైదర్భిః కబన్ధీ కాత్యాయనస్తే హైతే బ్రహ్మపరాః బ్రహ్మనిష్ఠాః పరం బ్రహ్మాన్వేషమాణా ఏష హ వై తత్సర్వం వక్ష్యతీతి తే హ సమిత్పాణయో భగవన్తం పిప్పలాదముపసన్నాః ॥ ౧॥ తాన్ హ స ఋషిరువాచ భూయ ఏవ తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంవత్సరం సంవత్స్యథ యథాకామం ప్రశ్నాన్ పృచ్ఛత యది విజ్ఞాస్యామః సర్వం హ వో వక్ష్యామ ఇతి ॥ ౨॥ అథ కబన్ధీ కాత్యాయన ఉపేత్య పప్రచ్ఛ భగవన్ కుతో హ వా ఇమాః ప్రజాః ప్రజాయన్త ఇతి ॥ ౩॥ తస్మై స హోవాచ ప్రజాకామో వై ప్రజాపతిః స తపోఽతప్యత స తపస్తప్త్వా స మిథునముత్పాదయతే । రయిం చ ప్రాణం చేత్యేతౌ మే బహుధా ప్రజాః కరిష్యత ఇతి ॥ ౪ ॥ ఆదిత్యో హ వై ప్రాణో రయిరేవ చన్ద్రమా రయిర్వా ఏతత్సర్వం యన్మూర్తం చామూర్తం చ తస్మాన్మూర్తిరేవ రయిః ॥ ౫॥ అథాదిత్య ఉదయన్యత్ప్రాచీం దిశం ప్రవిశతి తేన ప్రాచ్యాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే । యద్దక్షిణాం యత్ప్రతీచీం యదుదీచీం యదధో యదూర్ధ్వం యదన్తరా దిశో యత్సర్వం ప్రకాశయతి తేన సర్వాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే ॥ ౬॥ స ఏష వైశ్వానరో విశ్వరూపః ప్రాణోఽగ్నిరుదయతే తదేతదృచాభ్యుక్తమ్ ॥ ౭॥ విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసం పరాయణం జ్యోతిరేకం తపన్తం సహస్రరశ్మిః శతధా వర్తమానః ప్రాణః ప్రజానాముదయత్యేష సూర్యః ॥ ౮ ॥ సంవత్సరో వై ప్రజాపతిస్తస్యాయనే దక్షిణం చోత్తరం చ తద్యే హ వై తదిష్టాపూర్తే కృతమిత్యుపాసతే తే చాన్ద్రమసమేవ లోకమభిజయన్తే త ఏవ పునరావర్తన్తే తస్మాదేత ఋషయః ప్రజాకామా దక్షిణం ప్ర

తిపద్యన్తే। ఏషహవై రయిర్యః పితృయాణః ॥ ౯ ॥ అథోత్తరేణతపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయావిద్యయాత్మానమన్విష్యాదిత్యమభిజయన్తే ఏతద్వై ప్రాణానామాయతనమేతదమృతమభయమేతత్పరాయణమేతస్మాన్న పునరావర్తంతఇత్యేషనిరోధః ॥ తదేషశ్లోకః ॥ ౧౦॥ పఞ్చపాదంపితరంద్వాదశాకృతిందివఆహుః పరేఅర్ధేపురీషిణం। అథేమేఅన్య ఉపరే విచక్షణంసప్తచక్రేషడర ఆహురర్పితమితి ॥ ౧౧ ॥ మాసోవైప్రజాపతిస్తస్యకృష్ణపక్షఏవరయిః శుక్లః ప్రాణస్తస్మాదేతేఋషయశ్శుక్లఇష్టంకుర్వన్తీతర ఇతరస్మిన్ ॥ ౧౨ ॥ అహోరాత్రోవై ప్రజాపతిస్తస్యాహరేవప్రాణోరాత్రిరేవరయిః ప్రాణంవాఏతే ప్రస్కందన్తి। యేదివారత్యాసంయుజ్యన్తే బ్రహ్మచర్యమేవతద్యద్రాత్రౌరత్యాసంయుజ్యన్తే ॥ ౧౩ ॥ అన్నంవై ప్రజాపతిస్తతోహవైతద్రేతస్తస్మాదిమాః ప్రజాః ప్రజాయన్తఇతి ॥ తద్యేహతత్ప్రజాపతివ్రతఞ్చరన్తితే మిథునముత్పాదయన్తే। తేషామేవైష బ్రహ్మలోకోయేషాంతపో బ్రహ్మచర్యంయేషుసత్యంప్రతిష్ఠితం॥౧౫॥ తేషామసావిరజో బ్రహ్మలోకోనయేషుజిహ్మమనృతంనమాయాచేతి ॥౧౬॥

అథ ద్వితీయప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథహైనంభార్గవోవైదర్భిః పప్రచ్ఛ। భగవన్కత్యేవదేవాః ప్రజాంవిధారయన్తేకతర ఏతత్ప్రకాశయన్తేకః పునరేషాంవరిష్ఠ ఇతి ॥ ౧॥ తస్మై సహోవాచాకాశోహవా ఏషదేవోవాయురగ్నిరాపః పృథివీవాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రంచతే ప్రకాశ్యాభివదన్తివయమేతద్బాణమవష్టభ్యవిధారయామః ॥ ౨॥ తాన్వరిష్ఠః ప్రాణఉవాచ। మామోహమాపద్యథాహమేవైతత్ పంచధాత్మానంప్రవిభజ్యైతద్బాణమవష్టభ్యవిధారయామీతి ॥ ౩॥ తేఽశ్రద్దధానాబభూవుః సోఽభిమానాదూర్ధ్వముత్క్రామతఇవతస్మిన్నుత్క్రామత్యథేతరేసర్వఏవోత్క్రామన్తే తస్మిꣳశ్చప్రతిష్ఠమానేసర్వఏవప్రాతిష్ఠన్తే। తద్యథామక్షికామధుకరరాజానముత్క్రామన్తంసర్వాఏవోత్క్రామన్తే తస్మిꣳశ్చప్రతిష్ఠమానేసర్వాఏవప్రాతిష్ఠన్తఏవంవాఙ్మనశ్చక్షుః శ్రోత్రంచతేప్రీతాః ప్రాణంస్తున్వన్తి ॥౪॥ ఏషో

గ్ని స్తపత్యేష సూర్య ఏష పర్జన్యో మఘవానేష వాయుః। ఏష పృథివీ రయిర్దేవః
సదసచ్చామృతఞ్చ యత్॥ ౫॥ అరా ఇవ రథనాభౌ ప్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్।
ఋచో యజూంషి సామాని యజ్ఞః క్షత్రం బ్రహ్మ చ॥ ౬ ॥ ప్రజాపతిశ్చరసి గ
ర్భే త్వమేవ ప్రతిజాయసే। తుభ్యం ప్రాణ ప్రజాస్త్విమా బలిం హరన్తి యః
ప్రాణైః ప్రతితిష్ఠసి ॥ ౭ ॥ దేవానామసి వహ్నితమః పితౄణాం ప్రథమా
స్వధా। ఋషీణాం చరితం సత్యమథర్వాఙ్గిరసామసి ॥ ౮ ॥ ఇన్ద్రస్త్వం
ప్రాణ తేజసా రుద్రోసి పరిరక్షితా। త్వమన్తరిక్షే చరసి సూర్యస్త్వం జ్యో
తిషాం పతిః ॥ ౯ ॥ యదా త్వమభివర్షస్యథేమాః ప్రాణ తే ప్రజాః ఆనన్దరూ
పాస్తిష్ఠన్తి కామాయాన్నం భవిష్యతీతి ॥ ౧౦ ॥ వ్రాత్యస్త్వం ప్రాణైకఋ
షిరత్తా విశ్వస్య సత్పతిః। వయమాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వ నః ॥
౧౧ ॥ యా తే తనూర్వాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రే యా చ చక్షుషి। యా చ
మనసి సన్తతా శివాం తాం కురు మోత్క్రమీః ॥ ౧౨ ॥ ప్రాణస్యేదం వశే స
ర్వం త్రిదివే యత్ప్రతిష్ఠితమ్। మాతేవ పుత్రాన్ రక్షస్వ శ్రీశ్చ ప్రజ్ఞాం చ విధే
హి న ఇతి ॥ ౧౩ ॥

అథ తృతీయః ప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథ హైనం కౌసల్యశ్చాశ్వలాయనః పప్రచ్ఛ। భగవన్ కు
త ఏష ప్రాణో జాయతే కథమాయాత్యస్మిఞ్ఛరీరే ఆత్మానం వా ప్రవిభ
జ్య కథం ప్రాతిష్ఠతే కేనోత్క్రమతే కథం బాహ్యమభిధత్తే కథమధ్యాత్మ
మితి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హోవాచాతిప్రశ్నాన్ పృచ్ఛసి బ్రహ్మిష్ఠోసీతి తస్మాత్తే
హం బ్రవీమి ॥ ౨ ॥ ఆత్మన ఏష ప్రాణో జాయతే। యథైషా పురుషే ఛాయై
తస్మిన్నేతదాతతం మనోకృతేనాయాత్యస్మిఞ్ఛరీరే ॥ ౩ ॥ యథా సమ్రా
డేవాధికృతాన్ వినియుఙ్క్తే। ఏతాన్ గ్రామానేతాన్ గ్రామానధితిష్ఠస్వే
త్యేవమేవైష ప్రాణ ఇతరాన్ ప్రాణాన్ పృథక్పృథగేవ సన్నిధత్తే ॥ ౪ ॥
పాయూపస్థేపానం చక్షుః శ్రోత్రే ముఖనాసికాభ్యాం ప్రాణః స్వ
యం ప్రాతిష్ఠతే మధ్యే తు సమానః। ఏష హ్యేతద్ధుతమన్నం సమం నయతి త
స్మాదేతాః సప్తార్చిషో భవన్తి ॥ ౫ ॥ హృది హ్యేష ఆత్మా। అత్రైతదేకశతం

నాడీనాంతాసాంశతం శతమేకైకస్యాం ద్వాసప్తతిర్ద్వాసప్తతిః ప్రతిశాఖా
నాడీసహస్రాణిభవన్త్యాసువ్యానశ్చరతి ॥ ౬ ॥ అథైకయోర్ధ్వ ఉదానః
పుణ్యేనపుణ్యంలోకంనయతి పాపేనపాపముభాభ్యామేవమనుష్యలోకం ॥
౭ ॥ ఆదిత్యోహవై బాహ్యః ప్రాణ ఉదయత్యేష హ్యేనంచాక్షుషం ప్రా
ణమనుగృహ్ణానః । పృథివ్యాంయాదేవతాసైషాపురుషస్యాపానమవష్టభ్యా
న్తరాయదాకాశస్ససమానోవాయుర్వ్యానః ॥౮॥ తేజోహవై ఉదానస్త
స్మాదుపశాన్తతేజాః । పునర్భవమింద్రియైర్మనసిసంపద్యమానైః ॥ ౯॥య
చ్చిత్తస్తేనైష ప్రాణమాయాతి ప్రాణస్తేజసాయుక్తః । సహాత్మనాయ
థాసంకల్పితంలోకంనయతి ॥ ౧౦ ॥ యఏవంవిద్వాన్ ప్రాణంవేద । నహా
స్యప్రజాహీయతేఽమృతోభవతితదేషశ్లోకః ॥ ౧౧ ॥ ఉత్పత్తిమాయతిం
స్థానంవిభుత్వంచైవపఞ్చధా । అధ్యాత్మంచైవప్రాణస్యవిజ్ఞాయామృత
మశ్నుతే విజ్ఞాయామృతమశ్నుతఇతి ॥ ౧౨ ॥ ... ... ✱

అథ చతుర్థః ప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథహైనంసౌర్యాయణీగార్గ్యః పప్రచ్ఛ । భగవన్నే
తస్మిన్ పురుషే కానిస్వపన్తికాన్యస్మిన్ జాగ్రతి కతరఏషదేవస్స్వప్నాన్ప
శ్యతికస్యైతత్సుఖంభవతి కస్మిన్ను సర్వేసంప్రతిష్ఠితాభవన్తీతి ॥ ౧ ॥తస్మై
సహోవాచయథాగార్గ్యమరీచయోఽర్కస్యాస్తంగచ్ఛతః సర్వా ఏతస్మిన్
స్తేజోమణ్డలఏకీభవన్తి। తాః పునః పునరుదయతః ప్రచరన్త్యేవంహవై తత్స
ర్వంపరేదేవేమనస్యేకీభవతి । తేనతర్హ్యేషపురుషోన శృణోతినపశ్యతి న
జిఘ్రతి నరసయతేనస్పృశతేనాభివదతే నాదత్తే నానన్దయతేనవిసృజతేనే
యాయతేస్వపితీత్యాచక్షతే ॥ ౨ ॥ ప్రాణాగ్న యఏవైతస్మిన్ పురేజా
గ్రతి । గార్హపత్యోహవాఏషోఽపానోవ్యానోఽన్వాహార్యపచనో యద్గార్హ
పత్యాత్ప్రణీయతే ప్రణయనాదాహవనీయః ప్రాణః ॥ ౩ ॥ యదుచ్ఛ్వా
సనిశ్శ్వాసావేతావాహుతీసమంనయతీతిససమానః। మనోహవావయజమా
న ఇష్టఫలమేవోదానః సఏనం యజమానమహరహర్బ్రహ్మగమయతి ॥ ౪॥

అత్రైష దేవస్స్వప్నే మహిమానమనుభవతి । యద్దృష్టం దృష్టమనుపశ్యతి శ్రుతం శ్రుతమేవార్థమనుశృణోతి దేశదిగన్తరైశ్చ ప్రత్యనుభూతం పునః పునః ప్రత్యనుభవతి దృష్టంచాదృష్టంచ శ్రుతఞ్చాశ్రుతఞ్చానుభూతఞ్చాననుభూతఞ్చ సర్వం పశ్యతి సర్వః పశ్యతి ॥౫॥ స యదా తేజసాభిభూతో భవతి । అత్రైష దేవస్స్వప్నాన్న పశ్యత్యథ తదైతస్మిఞ్ఛరీర ఏతత్సుఖం భవతి ॥౬॥ స యథా సోమ్య వయాంసి వాసోవృక్షం సంప్రతిష్ఠన్తే । ఏవం హ వై తత్సర్వం పర ఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే ॥౭॥ పృథివీ చ పృథివీమాత్రా చాపశ్చాపోమాత్రా చ తేజశ్చ తేజోమాత్రా చ వాయుశ్చ వాయుమాత్రా చాకాశశ్చాకాశమాత్రా చ చక్షుశ్చ ద్రష్టవ్యంచ శ్రోత్రంచ శ్రోతవ్యంచ ఘ్రాణంచ ఘ్రాతవ్యంచ రసశ్చ రసయితవ్యంచ త్వక్చ స్పర్శయితవ్యంచ వాక్చ వక్తవ్యంచ హస్తౌ చాదాతవ్యంచోపస్థశ్చానన్దయితవ్యఞ్చ పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యఞ్చ పాదౌ చ గన్తవ్యంచ మనశ్చ మన్తవ్యంచ బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యంచాహంకారశ్చాహంకర్తవ్యఞ్చ చిత్తఞ్చ చేతయితవ్యఞ్చ తేజశ్చ విద్యోతయితవ్యంచ ప్రాణశ్చ విధారయితవ్యంచ ॥౮॥ ఏష హి ద్రష్టా స్ప్రష్టా శ్రోతా ఘ్రాతా రసయితా మన్తా బోద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః స పరేఽక్షర ఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే ॥౯॥ స యో హ వై తదచ్ఛాయమశరీరమలోహితం శుభ్రమక్షరం వేదయతే యస్తు సోమ్య । స సర్వజ్ఞస్సర్వో భవతి తదేష శ్లోకః ॥౧౦॥ విజ్ఞానాత్మా సహ దేవైశ్చ సర్వైః ప్రాణా భూతాని సంప్రతిష్ఠన్తి యత్ర । తదక్షరం వేదయతే యస్తు సోమ్య స సర్వజ్ఞస్సర్వమేవావివేశేతి ॥౧౧॥

*

అథ పంచమః ప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథ హైనం శైబ్యస్సత్యకామః పప్రచ్ఛ । స యో హ వై తద్భగవన్మనుష్యేషు ప్రాయణాన్తమోంకారమభిధ్యాయీత । కతమం వావ స తేన లోకం జయతీతి ॥౧॥ తస్మై స హోవాచ । ఏతద్వై సత్యకామ పరఞ్చాపరఞ్చ బ్రహ్మ యదోంకారస్తస్మాద్విద్వానేతేనైవాయతనేనైకతర

మన్వేతి ॥ సయద్యేకమాత్రమభిధ్యాయీత స తేనైవ సంవేదితస్తూర్ణమేవ జగ
త్యామభిసంపద్యతే తమృచో మనుష్యలోకముపనయన్తే స తత్ర తపసా బ్రహ్మ
చర్యేణ శ్రద్ధయా సంపన్నో మహిమానమనుభవతి ॥ అథ యది ద్విమాత్రేణ మ
నసి సంపద్యతే సోఽన్తరిక్షం యజుర్భిరున్నీయతే । స సోమలోకం స సోమలో
కే విభూతిమనుభూయ పునరావర్తతే ॥ ౪ ॥ యః పునరేతం త్రిమాత్రేణై
వోమిత్యేతేనైవాక్షరేణ పరం పురుషమభిధ్యాయీత స తేజసి సూర్యే సంప
న్నః । యథా పాదోదరస్త్వచా వినిర్ముచ్యత ఏవం హ వై స పాప్మనా వినిర్ము
క్తః స సామభిరున్నీయతే బ్రహ్మలోకం స ఏతస్మాజ్జీవఘనాత్పరాత్పరం పురి
శయం పురుషమీక్షతే తదేతౌ శ్లోకౌ భవతః ॥ ౫ ॥ తిస్రో మాత్రా మృత్యుమ
త్యః ప్రయుక్తా అన్యోన్యసక్తా అనవిప్రయుక్తాః । క్రియాసు బాహ్యాభ్యన్తర
మధ్యమాసు సమ్యక్ప్రయుక్తాసు న కంపతే జ్ఞః ॥ ౬ ॥ ఋగ్భిరేతం యజుర్భిర
న్తరిక్షం స సామభిర్యత్తత్కవయో వేదయన్తే తమోంకారేణైవాయతనేనా
న్వేతి విద్వాన్యత్తచ్ఛాన్తమజరమమృతమభయం పరం చేతి ॥ ౭ ॥ ... *

అథ షష్ఠః ప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథ హైనం సుకేశా భారద్వాజః పప్రచ్ఛ భగవన్ హిర
ణ్యనాభః కౌసల్యో రాజపుత్రో మాముపేత్యైతం ప్రశ్నమపృచ్ఛత । షో
డశకలం భారద్వాజ పురుషం వేత్థ తమహం కుమారమబ్రువం నాహమిమం వే
ద యద్యహమిమమవేదిషం కథం తే నావక్ష్యమితి సమూలో వా ఏష పరిశుష్య
తి యోఽనృతమభివదతి తస్మాన్నార్హామ్యనృతం వక్తుం స తూష్ణీం రథమారు
హ్య ప్రవవ్రాజ । తం త్వా పృచ్ఛామి క్వాసౌ పురుష ఇతి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హో
వాచ । ఇహైవాన్తఃశరీరే సోమ్య స పురుషో యస్మిన్నేతాః షోడశకలాః ప్ర
భవన్తీతి ॥ ౨ ॥ స ఈక్షాంచక్రే । కస్మిన్నహముత్క్రాన్త ఉత్క్రాన్తో భవి
ష్యామి కస్మిన్వా ప్రతిష్ఠితే ప్రతిష్ఠాస్యామీతి ॥ ౩ ॥ స ప్రాణమసృజత ప్రా
ణాచ్ఛ్రద్ధాం ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీన్ద్రియం । మనోఽన్నమన్నా
ద్వీర్యం తపో మన్త్రాః కర్మలోకా లోకేషు చ నామ చ ॥ ౪ ॥ స యథేమా నద్యః

స్స్యన్దమానాః సముద్రాయణాస్సముద్రం ప్రాప్యాస్తంగచ్ఛన్తి భిద్యే
తే తాసాంనామరూపే సముద్రఇత్యేవం ప్రోచ్యతే ఏవమేవాస్యపరిద్రష్టు
రిమాష్షోడశకలాః పురుషాయణాః పురుషం ప్రాప్యాస్తంగచ్ఛన్తి భిద్యేతే
తాసాంనామరూపే పురుషఇత్యేవం ప్రోచ్యతే సఏషోకలోఽమృతోభవ
తితదేషశ్లోకః ॥ ౫॥ అరాఇవరథనాభౌకలాయస్మిన్ ప్రతిష్ఠితాః। తంవేద్యం
పురుషంవేదమావోమృత్యుఃపరివ్యథాఇతి॥ ౬॥ తాన్హోవాచైతావదేవాహమే
తత్పరంబ్రహ్మవేదనాతఃపరమస్తీతి ॥ ౭॥ తేతమర్చయన్తస్త్వంహినః పి
తాయోస్మాకమవిద్యాయాః పరంపారం తారయసీతి నమః పరమఋషి
భ్యోనమః పరమఋషిభ్యః ॥ ౮॥ ... ... *

ప్రశ్నోపనిషత్సమాప్తా.



శ్రీగురుభ్యోనమః.

ముండకోపనిషత్ప్రథమముండకే - ప్రథమః ఖండః.



హరిః ఓం ॥ బ్రహ్మాదేవానాంప్రథమస్సంబభూవ విశ్వస్యకర్తాభు
వనస్యగోప్తా। సబ్రహ్మవిద్యాంసర్వవిద్యాప్రతిష్ఠామథర్వాయజ్యేష్ఠపు
త్రాయప్రాహ ॥ ౧॥ అథర్వణేయాంప్రవదేతబ్రహ్మాథర్వాతాంపురో
వాచాంగిరేబ్రహ్మవిద్యాం। సభారద్వాజాయసత్యవాహాయప్రాహభా
రద్వాజోఽంగిరసేపరావరాం॥ ౨॥ శౌనకోహవైమహాశాలోఽంగిరసంవిధి
వదుపసన్నః పప్రచ్ఛ। కస్మిన్నుభగవోవిజ్ఞాతే సర్వమిదంవిజ్ఞాతంభవతీతి॥
౩ ॥ తస్మైసహోవాచ। ద్వేవిద్యేవేదితవ్యే ఇతిహస్మయద్బ్రహ్మవిదోవద

న్తిపరాచైవాపరాచ ॥ తత్రాపరాఋగ్వేదోయజుర్వేదస్సామవేదో౽థర్వవేదశ్శిక్షాకల్పోవ్యాకరణంనిరుక్తంఛందోజ్యోతిషమితి అథపరాయయాతదక్షరమధిగమ్యతే ॥ ౫ ॥ యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్యమగోత్రమవర్ణమచక్షుశ్శ్రోత్రంతదపాణిపాదం।నిత్యంవిభుంసర్వగతంసుసూక్ష్మంతదవ్యయంయద్భూతయోనింపరిపశ్యన్తిధీరాః ॥ ౬ ॥ యస్మాత్పరంనాపరమస్తికించిద్యస్మాన్నాణీయోనజ్యాయోస్తికశ్చిత్ । వృక్షఇవస్తబ్ధోదివితిష్ఠత్యేకస్తేనేదంపూర్ణంపురుషేణసర్వమ్ ॥ ౭ ॥ యథోర్ణనాభిఃసృజతేగృహ్ణతేచయథాపృథివ్యామోషధయఃసంభవన్తి।యథాసతఃపురుషాత్కేశలోమాని తథాక్షరాత్సంభవతీహవిశ్వం ॥ ౮ ॥తపసాచీయతే బ్రహ్మతతో౽న్నమభిజాయతే। అన్నాత్ప్రాణోమనఃసత్యంలోకాఃకర్మసుచామృతం ॥ ౯ ॥ యస్సర్వజ్ఞఃసర్వవిద్యస్యజ్ఞానమయంతపః। తస్మాదేతద్బ్రహ్మనామరూపమన్నఞ్చజాయతే ॥ ౧౦ ॥ ... ... *

అథ ప్రథమముండకే- ద్వితీయఃఖండః.

హరిః ఓం ॥ తదేతత్సత్యంమన్త్రేషుకర్మాణికవయోయాన్యపశ్యంస్తానిత్రేతాయాంబహుధాసన్తతాని। తాన్యాచరథనియతంసత్యకామాఏషవఃపన్థాస్సుకృతస్యలోకే ॥ ౧ ॥ యదాలేలాయతేహ్యర్చిస్సమిద్ధేహవ్యవాహనే। తదాజ్యభాగావన్తరేణాహుతీః ప్రతిపాదయేచ్ఛ్రద్ధయాహుతం ॥ ౨ ॥ యస్యాగ్నిహోత్రమదర్శమపౌర్ణమాసమచాతుర్మాస్యమనాగ్రయణమతిథివర్జితంచఅహుతమవైశ్వదేవమవిధినాహుతమాసప్తమాంస్తస్యలోకాన్హినస్తి ॥ ౩ ॥ కాళీకరాళీచమనోజవాచ సులోహితాయాచసుధూమ్రవర్ణా। స్ఫులింగినీవిశ్వరూపీచదేవీలేలాయమానాఇతిసప్తజిహ్వాః ॥ ౪ ॥ ఏతేషుయశ్చరతేభ్రాజమానేషుయథాకాలంచాహుతయోహ్యాదదాయన్। తంనయన్త్యేతాస్సూర్యస్యరశ్మయోయత్రదేవానాంపతిరేకో౽ధివాసః ॥ ఏహ్యేహీతితమాహుతయస్సువర్చసః సూర్యస్యరశ్మిభిర్యజమానంవహన్తి ప్రియాంవాచమభివదన్త్యో౽ర్చయన్త్యఏషవఃపుణ్యస్సుకృతోబ్రహ్మలో

కః॥౬॥ప్లవా హ్యేతే అదృఢా యజ్ఞరూపా అష్టాదశోక్తమవరం యేషు కర్మ।
ఏతచ్ఛ్రేయో యేఽభినన్దన్తి మూఢా। జరామృత్యున్తే పునరేవాపియన్తి॥ ౭॥
అవిద్యాయామన్తరే వర్తమానాః స్వయంధీరాః పండితంమన్యమానాః।
జంఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢా అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః॥ ౮॥
అవిద్యాయాంబహుధా వర్తమానా వయంకృతార్థా ఇత్యభిమన్యన్తి బాలాః।
యత్కర్మిణో న ప్రవేదయన్తి రాగాత్తేనాతురాః క్షీణలోకాశ్చ్యవన్తే॥
౯॥ ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా వరిష్ఠం నాన్యచ్ఛ్రేయో వేదయన్తే ప్రమూ
ఢాః। నాకస్య పృష్ఠే తే సుకృతేఽనుభూత్వేమం లోకం హీనతరం వా విశన్
తి॥ ౧౦॥ తపశ్శ్రద్ధే యే హ్యుపవసన్త్యరణ్యే శాన్తా విద్వాంసో భైక్ష్యచ
ర్యాం చరన్తః। సూర్యద్వారేణ తే విరజాః ప్రయాన్తి యత్రామృతస్స పు
రుషో హ్యవ్యయాత్మా॥ పరీక్ష్య లోకాన్కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేద
మాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన। తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్సమిత్పా
ణిశ్శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠం॥౧౨॥ తస్మై స విద్వానుపసన్నాయ సమ్యక్ప్ర
శాన్తచిత్తాయ శమాన్వితాయ। యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం ప్రోవాచ
తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యాం॥ ౧౩॥ ... ... *

ఇతి ప్రథమముండకోపనిషత్సమాప్తా.

అథ ద్వితీయముండకే - ప్రథమఃఖండః.

హరిః ఓం॥ తదేతత్సత్యం। యథా సుదీప్తాత్పావకాద్విస్ఫులిఙ్గాః సహస్రశః ప్రభవన్తే సరూపాః। తథాక్షరాద్వివిధాస్సోమ్య భావాః। ప్రజాయన్తే తత్ర చైవాపియన్తి॥ ౧॥ దివ్యో హ్యమూర్తః పురుషః స బాహ్యాభ్యన్తరో హ్యజః। అప్రాణో హ్యమనాశ్శుభ్రో హ్యక్షరాత్పరతః పరః॥ ౨॥ ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మనస్సర్వేన్ద్రియాణి చ। ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ॥ ౩॥ అగ్నిర్మూర్ధా చక్షుషీ చన్ద్రసూర్యౌ దిశశ్శ్రోత్రే

శ్రోత్రే వాగ్వివృతాశ్చ వేదాః । వాయుః ప్రాణో హృదయం విశ్వమస్య ప
ద్భ్యాం పృథివీ హ్యేష సర్వభూతాన్తరాత్మా ॥ ౪ ॥ తస్మాదగ్నిస్సమిధో య
స్య సూర్యః సోమాత్పర్జన్య ఓషధయః పృథివ్యాం । పుమాన్ రేతస్సించతి యో
షితాయాం బహ్వీః ప్రజాః పురుషాత్సంప్రసూతాః ॥ ౫ ॥ తస్మాదృచస్సా
మయజూంషి దీక్షా యజ్ఞాశ్చ సర్వే క్రతవో దక్షిణాశ్చ । సంవత్సరంచ యజ
మానశ్చ లోకాః సోమో యత్ర పవతే యత్ర సూర్యః ॥ ౬ ॥ తస్మాచ్చ దేవా
బహుధా సంప్రసూతాః సాధ్యా మనుష్యాః పశవో వయాంసి । ప్రాణా
పానౌ వ్రీహియవౌ తపశ్చ శ్రద్ధా సత్యం బ్రహ్మచర్యం విధిశ్చ ॥ ౭ ॥ సప్త ప్రా
ణాః ప్రభవన్తి తస్మాత్సప్తార్చిషస్సమిధస్సప్త హోమాః । సప్త ఇమే లోకా
యేషు చరన్తి ప్రాణా గుహాశయా నిహితాస్సప్త సప్త ॥ ౮ ॥ అతస్సము
ద్రా గిరయశ్చ సర్వే అస్మాత్స్యందన్తే సిన్ధవస్సర్వరూపాః । అతశ్చ సర్వా
ఓషధయో రసశ్చ । యేనైష భూతైస్తిష్ఠతే హ్యన్తరాత్మా ॥ ౯ ॥ పురుష ఏవేదం
విశ్వం కర్మ తపో బ్రహ్మ పరామృతం । ఏతద్యో వేద నిహితం గుహాయాం సో వి
ద్యాగ్రన్థిం వికిరతీహ సోమ్య ॥ ౧౦ ॥ ... ... *

అథ ద్వితీయముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

హరిః ఓం ॥ ఆవిస్సన్నిహితం గుహాచరం నామ మహత్పదమత్రైతత్స
మర్పితం । ఏజత్ప్రాణన్నిమిషచ్చ యదేతజ్జానథ సదసద్వరేణ్యం పరం విజ్ఞా
నాద్యద్వరిష్ఠం ప్రజానాం ॥ ౧ ॥ యదర్చిమద్యదణుభ్యోఽణు యస్మిన్ లోకాని
హితా లోకినశ్చ । తదేతదక్షరం బ్రహ్మ స ప్రాణస్తదు వాఙ్మనః । తదేతత్స
త్యం తదమృతం తద్వేద్ధవ్యం సోమ్య విద్ధి ॥ ౨ ॥ ధనుర్గృహీత్వౌపనిషదం మహా
స్త్రం శరం హ్యుపాసానిశితం సన్ధయీత । ఆయమ్య తద్భావగతేన చేతసా ల
క్ష్యం తదేవాక్షరం సోమ్య విద్ధి ॥ ౩ ॥ ప్రణవో ధనుశ్శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్ల
క్ష్యముచ్యతే । అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్తన్మయో భవేత్ ॥ ౪ ॥ యస్మిన్
ద్యౌః పృథివీ చాన్తరిక్షమోతం మనస్సహ ప్రాణైశ్చ సర్వైః । తమేవైకం
జానథ ఆత్మానమన్యా వాచో విముంచథ అమృతస్యైష సేతుః ॥ ౫ ॥ అరా

ఇవరథనాభౌసంహతాయత్రనాడ్యః సఏషోంతశ్చరతేబహుధాజాయమా
నః । ఓమిత్యేవంధ్యాయథాత్మానంస్వస్తివఃపారాయతమసఃపరస్తాత్ ॥౬॥
యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిద్యస్యైషమహిమాభువి । దివ్యేబ్రహ్మపురేహ్యేషవ్యో
మన్యాత్మాప్రతిష్ఠితః ॥ ౭ ॥ మనోమయః ప్రాణశరీరనేతాప్రతిష్ఠితో
న్నేహృదయంసన్నిధాయ । తద్విజ్ఞానేనపరిపశ్యన్తిధీరా ఆనన్దరూపమమృ
తంయద్విభాతి ॥ ౮॥ భిద్యతేహృదయగ్రన్థిశ్ఛిద్యన్తేసర్వసంశయాః । క్షీయ
న్తేచాస్యకర్మాణి । తస్మిన్దృష్టేపరావరే ॥ ౯॥ హిరణ్మయేపరేకోశే విర
జంబ్రహ్మనిష్కలం । తచ్ఛుభ్రంజ్యోతిషాంజ్యోతిస్తద్యదాత్మవిదోవిదుః ॥
నతత్రసూర్యోభాతినచన్ద్రతారకంనేమావిద్యుతోభాన్తికుతోయమగ్నిః ।
తమేవభాన్తమనుభాతిసర్వంతస్యభాసాసర్వమిదంవిభాతి ॥ ౧౧॥ బ్రహ్మై
వేదమమృతంపురస్తాత్ బ్రహ్మపశ్చాద్బ్రహ్మదక్షిణతశ్చోత్తరేణ । అధ
శ్చోర్ధ్వంచప్రసృతంబ్రహ్మైవేదంవిశ్వమిదంవరిష్ఠం ॥ ౧౨॥ ... *

ఇతి ద్వితీయముండకోపనిషత్సమాప్తా.

అథ తృతీయముండకే - ప్రథమఃఖండః.

హరిః ఓం ॥ ద్వాసుపర్ణాసయుజాసఖాయాసమానంవృక్షంపరిషస్వ
జాతే । తయోరన్యః పిప్పలంస్వాద్వత్త్యనశ్నన్నన్యోఅభిచాకశీతి ॥ ౧ ॥ స
మానేవృక్షేపురుషోనిమగ్నో అనీశయాశోచతిముహ్యమానః । జుష్టంయదా
పశ్యత్యన్యమీశమస్యమహిమానమితి వీతశోకః ॥ ౨ ॥ యదాపశ్యఃపశ్యతే
రుక్మవర్ణంకర్తారమీశంపురుషంబ్రహ్మయోనిం । తదావిద్వాన్పుణ్యపా
పేవిధూయనిరంజనః పరమంసామ్యముపైతి ॥ ౩॥ ప్రాణోహ్యేషయస్స
ర్వభూతైర్విభాతివిజానన్విద్వాన్భవతేనాతివాదీ । ఆత్మక్రీడఆత్మరతిః
క్రియావానేషబ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠః ॥౪॥ సత్యేనలభ్యస్తపసాహ్యేషఆత్మా
సమ్యజ్ఞానేనబ్రహ్మచర్యేణనిత్యం । అన్తశ్శరీరేజ్యోతిర్మయోహిశుభ్రోయం

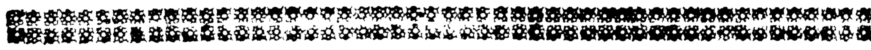
పశ్యంతియతయః క్షీణదోషాః ॥ ౫ ॥ సత్యమేవజయతే నానృతంసత్యేనపం
థావితతో దేవయానః । యేనాక్రమన్త్యృషయో హ్యాప్తకామా యత్రత
త్సత్యస్యపరమంనిధానం ॥ ౬ ॥ బృహచ్చతద్దివ్యమచింత్యరూపం సూక్ష్మా
చ్చతత్సూక్ష్మతరంవిభాతి । దూరాత్సుదూరే తదిహాన్తికేచ । పశ్యత్స్విహై
వనిహితంగుహాయాం ॥ ౭ ॥ నచక్షుషాగృహ్యతే నాపివాచానాన్యైర్దేవై
స్తపసాకర్మణావా । జ్ఞానప్రసాదేనవిశుద్ధసత్త్వస్తతస్తుతంపశ్యతే నిష్క
లంధ్యాయమానః ॥ ౮ ॥ ఏషోఽణురాత్మా చేతసావేదితవ్యోయస్మిన్ ప్రా
ణః పంచధాసంవివేశ । ప్రాణైశ్చిత్తంసర్వమోతంప్రజానాంయస్మిన్వి
శుద్ధేవిభవత్యేషఆత్మా ॥ ౯ ॥ యంయంలోకంమనసాసంవిభాతి విశుద్ధసత్త్వః
కామయతేయాంశ్చ కామాన్ । తంతంలోకంజయతే తాంశ్చ కామాంస్త
స్మాదాత్మజ్ఞంహ్యర్చయేద్భూతికామః ॥ ౧౦ ॥ ... ... *

అథ తృతీయముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

హరిః ఓం ॥ సవేదైతత్పరమంబ్రహ్మ ధామయత్రవిశ్వంనిహితంభా
తిశుభ్రం । ఉపాసతేపురుషంయేహ్యకామాస్తేశుక్రమేతదతివర్తన్తిధీరాః ॥
౧ ॥ కామాన్యః కామయతేమన్యమానః సకామభిర్జాయతేతత్రతత్ర । ప
ర్యాప్తకామస్యకృతాత్మనస్తుఇహైవసర్వే ప్రవిలీయన్తికామాః ॥ ౨ ॥ నా
యమాత్మాప్రవచనేనలభ్యోనమేధయానబహునాశ్రుతేన । యమేవైష
వృణుతే తేనలభ్యస్తస్యైషఆత్మా వివృణుతేతనూంస్వాం ॥ ౩ ॥ నాయమా
త్మా బలహీనేనలభ్యోనచ ప్రమాదాత్తపసోవాప్యలింగాత్ । ఏతైరుపాయై
ర్యతతేయస్తువిద్వాంస్తస్యైషఆత్మా విశతేబ్రహ్మ ధామ ॥ ౪ ॥ సంప్రా
ప్యైనమృషయోజ్ఞానతృప్తాః కృతాత్మానోవీతరాగాః ప్రశాన్తాః । తేసర్వ
గంసర్వతః ప్రాప్యధీరా యుక్తాత్మానస్సర్వమేవావిశన్తి ॥ ౫ ॥ వేదాన్త
విజ్ఞానసునిశ్చితార్థాస్సన్న్యాసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః । తే బ్రహ్మలో
కేషుపరాన్తకాలే పరామృతాః పరిముచ్యన్తిసర్వే ॥ ౬ ॥ గతాః కలాః పం
చదశ ప్రతిష్ఠాదేవాశ్చసర్వే ప్రతిదేవతాసు । కర్మాణివిజ్ఞానమయశ్చఆత్మా

వ.రే౽వ్యయేసర్వఏకీభవన్తి॥ ౭॥యథానద్యస్స్యన్దమానాస్సముద్రేఅస్తం గచ్ఛన్తినామరూపేవిహాయ। తథావిద్వాన్నామరూపాద్విముక్తఃపరాత్పరంపురుషముపైతిదివ్యం॥ ౮॥ సయోహవైతత్పరమంబ్రహ్మవేదబ్రహ్మైవభవతినాస్యాబ్రహ్మవిత్కులేభవతి। తరతిశోకంతరతిపాప్మానంగుహాగ్రన్థిభ్యోవిముక్తో౽మృతోభవతి॥ ౯॥ తదేతదృచాభ్యుక్తం క్రియావంతశ్శ్రోత్రియాబ్రహ్మనిష్ఠాస్స్వయంజుహ్వతేఏకర్షింశ్రద్ధయన్తః। తేషామేవైతాంబ్రహ్మవిద్యాంవదేతశిరోవ్రతంవిధివద్యైస్తుచీర్ణమ్॥ ౧౦॥ తదేతత్సత్యమృషిరంగిరాఃపురోవాచనైతదచీర్ణవ్రతో౽ధీతే। నమఃపరమఋషిభ్యో నమఃపరమఋషిభ్యః॥ ౧౧॥ ... ... *

ముండకోపనిషత్సమాప్తా.



శ్రీగురుభ్యోనమః.

మాండూక్యోపనిషత్ - ప్రథమఃఖండః.

హరిః ఓం॥ ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వంతస్యోపవ్యాఖ్యానంభూతంభవద్భవిష్యదితి।సర్వమోంకారఏవ।యచ్చాన్యత్త్రికాలాతీతంతదప్యోంకారఏవ॥ ౧॥ సర్వగ్ హ్యేతద్బ్రహ్మాయమాత్మాబ్రహ్మసోయమాత్మాచతుష్పాత్॥ ౨॥ ... ... *

అథ ద్వితీయఃఖండః.

హరిః ఓం॥ జాగరితస్థానోబహిః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగఏకోనవింశతిముఖఃస్థూలభుగ్వైశ్వానరఃప్రథమఃపాదః॥౧॥స్వప్నస్థానో౽న్తః ప్రజ్ఞస్సప్తాం

గఏకోనవింశతిముఖః। ప్రవివిక్తభుక్తైజసో ద్వితీయః పాదః ॥ ౨ ॥ యత్ర సుప్తో న కంచన కామం కామయతే న కంచన స్వప్నం పశ్యతి తత్సుషుప్తం। సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏవానందమయో హ్యానందభుక్చేతోముఖః ప్రాజ్ఞస్తృతీయః పాదః ॥ ౩ ॥ ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽన్తర్యామ్యేష యోనిస్సర్వస్య ప్రభవాప్యయౌ హి భూతానాం ॥ ౪ ॥ అత్రైతే శ్లోకా భవన్తి ॥ బహిః ప్రజ్ఞో విభుర్విశ్వో హ్యన్తః ప్రజ్ఞస్తు తైజసః। ఘనప్రజ్ఞస్తథా ప్రాజ్ఞ ఏక ఏవ త్రిధా స్మృతః ॥ ౫ ॥ దక్షిణాక్షిముఖే విశ్వో మనస్యన్తస్తు తైజసః। ఆకాశే చ హృది ప్రాజ్ఞస్త్రిధా దేహే వ్యవస్థితః ॥ ౬ ॥ విశ్వో హి స్థూలభుఙ్నిత్యం తైజసః ప్రవివిక్తభుక్। ఆనన్దభుక్తథా ప్రాజ్ఞస్త్రిధా భోగం నిబోధత ॥ ౭ ॥ స్థూలం తర్పయతే విశ్వం ప్రవివిక్తం తు తైజసం। ఆనన్దశ్చ తథా ప్రాజ్ఞం త్రిధా తృప్తిం నిబోధత ॥ ౮ ॥ త్రిషు ధామసు యద్భోజ్యం భోక్తా యశ్చ ప్రకీర్తితః। వేదైతదుభయం యస్తు స భుంజానో న లిప్యతే ॥ ౯ ॥ ప్రభవస్సర్వభావానాం సతామితి వినిశ్చయః। సర్వం జనయతి ప్రాణశ్చేతోంశూన్పురుషః పృథక్ ॥ ౧౦ ॥ విభూతిం ప్రసవం త్వన్యే మన్యన్తే సృష్టిచిన్తకాః। స్వప్నమాయాస్వరూపేతి సృష్టిరన్యైర్వికల్పితా ॥ ౧౧ ॥ ఇచ్ఛామాత్రం ప్రభోస్సృష్టిరితి సృష్టౌ వినిశ్చితాః। కాలాత్ప్రసూతిం భూతానాం మన్యన్తే కాలచిన్తకాః ॥ ౧౨ ॥ భోగార్థం సృష్టిరిత్యన్యే క్రీడార్థమితి చాపరే। దేవస్యైష స్వభావోఽయమాప్తకామస్య కా స్పృహా ॥ ౧౩ ॥ నాన్తః ప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞానఘనం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం। అదృష్టమవ్యవహార్యమగ్రాహ్యమలక్షణమచిన్త్యమవ్యపదేశ్యమేకాత్మప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాన్తం శివమద్వైతం చతుర్థం మన్యన్తే స ఆత్మా స విజ్ఞేయః ॥ ౧౪ ॥ నివృత్తేస్సర్వదుఃఖానామీశానః ప్రభురవ్యయః। అద్వైతస్సర్వభావానాం దేవస్తుర్యో విభుస్స్మృతః ॥ ౧౫ ॥ కార్యకారణబద్ధౌ తావిష్యేతే విశ్వతైజసౌ। ప్రాజ్ఞః కారణబద్ధస్తు ద్వౌ తౌ తుర్యే

నసిధ్యతః ॥౧౬॥ నాత్మానంనాపరాంశ్చైవనసత్యంనాపిచానృతం। ప్రాజ్ఞఃకించనసంవేత్తితుర్యంతత్సర్వదృక్సదా ॥ ౧౭ ॥ ద్వైతస్యాగ్రహణంతుల్యముభయోః ప్రాజ్ఞతుర్యయోః। బీజనిద్రాయుతః ప్రాజ్ఞఃసాచతుర్యేనవిద్యతే ॥ ౧౮॥ స్వప్ననిద్రాయుతావాద్యౌప్రాజ్ఞస్త్వస్వప్ననిద్రయా। ననిద్రాంనైవచస్వప్నంతుర్యేపశ్యన్తినిశ్చితాః ॥ ౧౯ ॥ అన్యథాగృహ్ణతస్స్వప్నోనిద్రాతత్త్వమజానతః। విపర్యాసేతయోఃక్షీణేతురీయంపదమశ్నుతే ॥ ౨౦॥ అనాదిమాయయాసుప్తోయదాజీవఃప్రబుధ్యతే। అజమనిద్రమస్వప్నమద్వైతంబుధ్యతేతదా ॥ ౨౧॥ ప్రపంచోయదివిద్యేతనివర్తేతనసంశయః। మాయామాత్రమిదంద్వైతమద్వైతంపరమార్థతః ॥ ౨౨ ॥ వికల్పోవినివర్తేతకల్పితోయదికేనచిత్। ఉపదేశాదయంవాదోజ్ఞాతేద్వైతంనవిద్యతే ॥ ౨౩॥ ... ... *

అథ తృతీయః ఖండః.

హరిః ఓం॥ సోయమాత్మాధ్యక్షరమోంకారోఽధిమాత్రంపాదామాత్రా మాత్రాశ్చపాదా అకారఉకారోమకారఇతి ॥౧॥ జాగరితస్థానోవైశ్వానరోఽకారః ప్రథమామాత్రా ఆప్తేరాదిమత్త్వాద్వా ఆప్నోతిహవై సర్వాన్కామానాదిశ్చభవతి యఏవంవేద ॥ ౨॥ స్వప్నస్థానస్తైజసఉకారో ద్వితీయామాత్రోత్కర్షాదుభయత్వాద్వా ఉత్కర్షతిహవైజ్ఞానసన్తతిం సమానశ్చభవతి నాస్యాబ్రహ్మవిత్కులేభవతియఏవంవేద ॥ ౩॥ సుషుప్తస్థానః ప్రాజ్ఞోమకారస్తృతీయామాత్రామితేరపీతేర్వా మినోతిహవా ఇదగ్ం సర్వమపీతిశ్చభవతియఏవంవేద ॥ ౪॥ అత్రైతేశ్లోకాభవన్తి ॥ విశ్వస్యాత్వవివక్షాయామాదిసామాన్యముత్కటం। మాత్రాసంప్రతిపత్తౌస్యాదాప్తిసామాన్యమేవచ ॥౫॥ తైజసస్యోత్వవిజ్ఞానేఉత్కర్షోదృశ్యతేస్ఫుటం। మాత్రాసంప్రతిపత్తౌస్యాదుభయత్వంతథావిధం ॥ ౬ ॥ మకారభావే ప్రాజ్ఞస్యమానసామాన్యముత్కటం। మాత్రాసంప్రతిపత్తౌతులయసామాన్యమేవచ ॥ ౭ ॥ త్రిషుధామసుయత్తుల్యం సామాన్యంవేత్తినిశ్చితః। సపూజ్య

స్సర్వభూతానాం వంద్యశ్చైష మహామునిః ॥ ౮ ॥ అకారో నయతే విశ్వము కారశ్చాపి తైజసం । మకారశ్చ పునః ప్రాజ్ఞం నామాత్రే విద్యతే గతిః ॥ ౯ ॥

అథ చతుర్థః ఖండః.

హరిః ఓం ॥ అమాత్రశ్చతుర్థో ఽవ్యవహార్యః ప్రపంచోపశమశ్శివో ఽద్వైత ఏవ మోంకార ఆత్మైవ సంవిశత్యాత్మనాత్మానం య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ౧ ॥ ఓంకారం పాదశో విద్యాత్పాదా మాత్రా నసంశయః । ఓంకారం పాదశో జ్ఞాత్వా నకించిదపి చింతయేత్ ॥ ౨ ॥ యుంజీత ప్రణవే చేతః ప్రణవో బ్రహ్మ నిర్భయం । ప్రణవే నిత్యయుక్తస్య నభయం విద్యతే క్వచిత్ ॥ ౩ ॥ ప్రణవో హ్యపరం బ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరస్మృతః । అపూర్వో ఽనన్తరోబాహ్యోనపరః ప్రణవో ఽవ్యయః ॥ ౪ ॥ సర్వస్య ప్రణవో హ్యాదిర్మధ్యమన్తస్తథైవ చ । ఏవం హి ప్రణవం జ్ఞాత్వా వ్యశ్నుతే తదనన్తరం ॥ ౫ ॥ ప్రణవం హీశ్వరం విద్యాత్సర్వస్య హృది సంస్థితం । సర్వవ్యాపిన మోంకారం మత్వా ధీరో న శోచతి ॥ ౬ ॥ అమాత్రోఽనన్తమాత్రశ్చ ద్వైతస్యోపశమశ్శివః । ఓంకారో విదితో యేన స మునిర్నేతరో జనస్స మునిర్నేతరో జన ఇతి ॥ ౭ ॥

మాండూక్యోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యో నమః.

గౌడపాదీయకారికాయాం ద్వితీయం

వైతథ్యప్రకరణమ్.

వైతథ్యం సర్వభావానాం స్వప్న ఆహుర్మనీషిణః । అన్తస్థానాత్తు భావానాం సంవృతత్వేన హేతునా ॥ ౧ ॥ అదీర్ఘత్వాచ్చ కాలస్య

గత్వాదేశాన్నపశ్యతి । ప్రతిబుద్ధశ్చవై సర్వస్తస్మిన్ దేశేనవిద్యతే ॥ ౨ ॥ అభావశ్చరథాదీనాం శ్రూయతేన్యాయపూర్వకం । వైతథ్యంతేనవై ప్రాప్తంస్వప్న ఆహుః ప్రకాశితం ॥ ౩ ॥ అన్తస్స్థానాత్తుభేదానాం తస్మాజ్జాగరితే స్మృతం । యథాతత్రతథాస్వప్నే సంవృతత్వేనభిద్యతే ॥ ౪ ॥ స్వప్నజాగరితేస్థానే హ్యేకమాహుర్మనీషిణః । భేదానాంహిసమత్వేన ప్రసిద్ధేనైవ హేతునా ॥ ౫ ॥ ఆదావన్తేచయన్నాస్తి వర్తమానేపితత్తథా । వితథైస్సదృశాస్సన్తో ఽవితథాఇవలక్షితాః ॥ ౬ ॥ సప్రయోజనతా తేషాం స్వప్నేవిప్రతిపద్యతే । తస్మాదాద్యన్తవత్త్వేన మిథ్యైవఖలుతేస్మృతాః ॥ ౭ ॥ అపూర్వంస్థానిధర్మోహియథాస్వర్గనివాసినాం । తానయం ప్రేక్షతేగత్వా యథైవేహసుశిక్షితః ॥ ౮ ॥ స్వప్నవృత్తావపిత్వన్తశ్చేతసాకల్పితంత్వసత్ । బహిశ్చేతోగృహీతంసద్దృష్టంవైతథ్యమేతయోః ॥ ౯ ॥ జాగ్రద్వృత్తావపిత్వన్తశ్చేతసాకల్పితంత్వసత్ । బహిశ్చేతోగృహీతంసద్యుక్తంవైతథ్యమేతయోః ॥ ౧౦ ॥ ఉభయోరపివైతథ్యంభేదానాంస్థానయోర్యది । కఏతాన్బుధ్యతేభేదాన్ కోవైతేషాంవికల్పకః ॥ ౧౧ ॥ కల్పయత్యాత్మనాత్మానమాత్మాదేవస్స్వమాయయా । సఏవబుధ్యతేభేదానితివేదాన్తనిశ్చయః ॥ ౧౨ ॥ వికరోత్యపరాన్భావానన్తశ్చిత్తేవ్యవస్థితాన్ । నియతాంశ్చ బహిశ్చిత్తఏవంకల్పయతేప్రభుః ॥ ౧౩ ॥ చిత్తకాలాహియేన్తస్తుద్వయకాలాశ్చయెబహిః । కల్పితాఏవతేసర్వేవిశేషోనాన్యహేతుకః ॥ ౧౪ ॥ అవ్యక్తాఏవయేన్తస్తుస్ఫుటాఏవచ యేబహిః । కల్పితాఏవతేసర్వేవిశేషస్త్వన్ద్రియాన్తరే ॥ ౧౫ ॥ జీవంకల్పయతేపూర్వంతతోభావాన్పృథగ్విధాన్ । బాహ్యానాధ్యాత్మికాంశ్చైవయథావిద్యస్తథాస్మృతిః ॥ ౧౬ ॥ అనిశ్చితాయథారజ్జురన్ధకారేవికల్పితా । సర్పధారాదిభిర్భావైస్తద్వదాత్మావికల్పితః ॥ ౧౭ ॥ నిశ్చితాయాంయథారజ్జ్వాంవికల్పోవినివర్తతే । రజ్జురేవేతిచాద్వైతంతద్వదాత్మవినిశ్చయః ॥ ౧౮ ॥ ప్రాణాదిభిరనన్తైశ్చభావైరేతైర్వికల్పితః । మాయైషాతస్యదేవస్యయయాసమ్మోహితస్స్వయం ॥ ౧౯ ॥ ప్రాణఇతిప్రాణ

విదోభూతానీతిచతద్విదః। గుణాఇతిగుణవిదస్తత్త్వానీతిచతద్విదః ॥ ౨౦ ॥
పాదాఇతిపాదవిదోవిషయాఇతితద్విదః।లోకాఇతిలోకవిదోదేవాఇతిచత
ద్విదః॥ ౨౧॥ వేదాఇతిచవేదవిదోయజ్ఞాఇతిచతద్విదః। భోక్తేతిచభోక్తృ
విదోభోజ్యమితిచతద్విదః ॥ ౨౨ ॥ సూక్ష్మఇతిసూక్ష్మవిదఃస్థూలఇతిచతద్వి
దః। మూర్తఇతిమూర్తవిదోఅమూర్తఇతిచతద్విదః ॥ ౨౩ ॥ కాలఇతికాల
విదోదిశఇతిచతద్విదః। వాదాఇతివాదవిదో భువనానీతి తద్విదః ॥౨౪॥మ
నఇతిమనోవిదోబుద్ధిరితిచతద్విదః। చిత్తమితిచిత్తవిదోధర్మాధర్మౌచతద్వి
దః॥ ౨౫॥ పఞ్చవింశకఇత్యేకేషడ్వింశఇతిచాపరే।ఏకత్రింశకఇత్యాహు
రనన్తఇతిచాపరే॥ ౨౬ ॥ లోకాన్ లోకవిదః ప్రాహురాశ్రమాఇతిత
ద్విదః। స్త్రీపుంనపుంసకంలైఙ్గాః పరాపరమథాపరే॥ ౨౭॥ సృష్టిరితిసృ
ష్టివిదోలయఇతిచతద్విదః। స్థితిరితిస్థితివిదః సర్వే చేహతుసర్వదా ॥ ౨౮ ॥
యంభావందర్శయేద్యస్య తంభావంసతుపశ్యతి। తంచావతిసభూత్వాసౌ
తద్గ్రహస్సముపైతితమ్ ॥ ౨౯॥ ఏతైరేషోపృథగ్భావైఃపృథగేవేతిలక్షితః।
ఏవంయోవేదతత్త్వేనకల్పయేత్సోవిశఙ్కితః॥ ౩౦ ॥ స్వప్నమాయేయథా
దృష్టేగన్ధర్వనగరంయథా। తథావిశ్వమిదందృష్టంవేదాన్తేషువిచక్షణైః॥
౩౧ ॥ ననిరోధోనచోత్పత్తిర్నబద్ధోనచసాధకః। నముముక్షుర్నవైముక్త
ఇత్యేషాపరమార్థతా॥ ౩౨॥ భావైరసద్భిరేవాయమద్వయేనచకల్పితః।
భావాఅప్యద్వయేనైవతస్మాదద్వయతాశివా ॥ ౩౩ ॥ నాత్మభావేననానే
దంనస్వేనాపికథంచన। నపృథఙ్నాపృథక్కించిదితితత్త్వవిదోవిదుః॥౩౪॥
వీతరాగభయక్రోధైర్మునిభిర్వేదపారగైః। నిర్వికల్పోహ్యయందృష్టః ప్ర
పఞ్చోపశమోద్వయః॥ ౩౫ ॥ తస్మాదేవంవిదిత్వైనమద్వైతేయోజయే
త్స్మృతిం। అద్వైతంసమనుప్రాప్యజడవల్లోకమాచరేత్ ॥ ౩౬ ॥ నిస్తు
తిర్నిర్నమస్కారోనిస్స్వధాకారఏవచ। చలాచలనికేతశ్చయతిర్యాదృచ్ఛి
కోభవేత్ ॥ ౩౭॥ తత్త్వమాధ్యాత్మికందృష్ట్వాతత్త్వందృష్ట్వాతుబాహ్య
తః। తత్త్వీభూతస్తదారామస్తత్త్వాదప్రచ్యుతోభవేత్ ॥ ౩౮॥ *

అథ తృతీయమద్వైతప్రకరణమ్.

ఉపాసనాశ్రితోధర్మోజాతే బ్రహ్మణివర్తతే। ప్రాగుత్పత్తేరజంసర్వం తేనాసౌకృపణస్స్మృతః ॥ ౧ ॥ అతోవక్ష్యామ్యకార్పణ్యమజాతిసమతాంగతమ్। యథానజాయతేకించిజ్జాయమానంసమన్తతః ॥ ౨ ॥ ఆత్మాహ్యాకాశవజ్జీవైర్ఘటాకాశైరివోదితః। ఘటాదివచ్చసంఘాతైర్జాతావేతన్నిదర్శనమ్ ॥ ౩ ॥ ఘటాదిషుప్రలీనేషుఘటాకాశాదయోయథా। ఆకాశేసంప్రలీయన్తేతద్వజ్జీవఇహాత్మని ॥ ౪ ॥ యథైకస్మిన్ఘటాకాశేరజోధూమాదిభిర్యుతే। నసర్వేసంప్రయుజ్యన్తేతద్వజ్జీవాస్సుఖాదిభిః ॥ ౫ ॥ రూపకార్యసమాఖ్యాశ్చభిద్యన్తేతత్రతత్రవై। ఆకాశస్యనభేదోస్తితద్వజ్జీవేషునిర్ణయః ॥ ౬ ॥ నాకాశస్యఘటాకాశోవికారావయవౌయథా। నైవాత్మనస్సదాజీవోవికారావయవౌతథా ॥ ౭ ॥ యథాభవతిబాలానాంగగనంమలినంమలైః। తథాభవత్యబుద్ధానామాత్మాపిమలినోమలైః ॥ ౮ ॥ మరణేసంభవేచైవగత్యాగమనయోరపి। స్థితౌసర్వశరీరేషుఆకాశేనావిలక్షణః ॥ ౯ ॥ సంఘాతాస్స్వప్నవత్సర్వేఆత్మమాయావిసర్జితాః। ఆధిక్యేసర్వసామ్యేవానోపపత్తిర్హివిద్యతే ॥ ౧౦ ॥ రసాదయోహియేకోశావ్యాఖ్యాతాస్తైత్తిరీయకే। తేషామాత్మాపరోజీవఃఖంయథాసంప్రకాశితః ॥ ౧౧ ॥ ద్వయోర్ద్వయోర్మధుజ్ఞానేపరంబ్రహ్మప్రకాశితం। పృథివ్యాముదరేచైవయథాకాశఃప్రకాశితః ॥ ౧౨ ॥ జీవాత్మనోరనన్యత్వమభేదేనప్రశస్యతే। నానాత్వంనిన్ద్యతేయచ్చతదేవంహిసమంజసం ॥ ౧౩ ॥ జీవాత్మనోఃపృథక్త్వంయత్ప్రాగుత్పత్తేఃప్రకీర్తితమ్। భవిష్యద్వృత్త్యాగౌణంతన్ముఖ్యత్వంహినయుజ్యతే ॥ ౧౪ ॥ మృల్లోహవిస్ఫులిఙ్గాద్యైస్సృష్టిర్యాచోదితాన్యథా। ఉపాయస్సోవతారాయనాస్తిభేదఃకథంచన ॥ ౧౫ ॥ ఆశ్రమాస్త్రివిధాహీనమధ్యమోత్కృష్టదృష్టయః। ఉపాసనోపదిష్టేయంతదర్థమనుకమ్పయా ॥ ౧౬ ॥ స్వసిద్ధాన్తవ్యవస్థాసుద్వైతినోనిశ్చితాదృఢమ్। పరస్పరంవిరుధ్యన్తేతైరయంనవిరుధ్యతే ॥ ౧౭ ॥ అద్వైతంపరమార్థోహిద్వైతంతద్భేద

ఉచ్యతే। తేషాముభయథాద్వైతం తేనాయం నవిరుధ్యతే॥ ౧౮॥ మాయయా భిద్యతే హ్యేతన్నాన్యథా జం కథంచన। తత్త్వతో భిద్యమానే హి మర్త్యతామమృతం వ్రజేత్॥ ౧౯॥ అజాతస్యైవ భావస్య జాతిమిచ్ఛన్తి వాదినః। అజాతో హ్యమృతో భావో మర్త్యతాం కథమేష్యతి॥ ౨౦॥ న భవత్యమృతం మర్త్యం న మర్త్యమమృతం తథా। ప్రకృతేరన్యథా భావో న కథంచిద్భవిష్యతి॥ ౨౧॥ స్వభావేనామృతో యస్య భావో గచ్ఛతి మర్త్యతాం। కృతకేనామృతస్తస్య కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః॥ ౨౨॥ భూతతోఽభూతతో వాపి సృజ్యమానే సమా శ్రుతిః। నిశ్చితం యుక్తియుక్తం చ యత్తద్భవతి నేతరత్॥ ౨౩॥ నేహ నానేతి చామ్నాయాదిన్ద్రో మాయాభిరిత్యపి। అజాయమానో బహుధా మాయయా జాయతే తు సః॥ ౨౪॥ సమ్భూతేరపవాదాచ్చ సమ్భవః ప్రతిషిధ్యతే। కో న్వేనం జనయేదితి కారణం ప్రతిషిధ్యతే॥ స ఏష నేతి నేతీతి వ్యాఖ్యాతం నిహ్నుతే యతః। సర్వమ(గ్రా)హ్యభావేన హేతునాజం ప్రకాశతే॥ సతో హి మాయయా జన్మ యుజ్యతే న తు తత్త్వతః। తత్త్వతో జాయతే యస్య జాతం తస్య హి జాయతే॥ అసతో మాయయా జన్మ తత్త్వతో నైవ యుజ్యతే। వన్ధ్యాపుత్రో న తత్త్వేన మాయయా వాపి జాయతే॥ యథా స్వప్నే ద్వయాభాసం స్పన్దతే మాయయా మనః। తథా జాగ్రద్ద్వయాభాసం స్పన్దతే మాయయా మనః॥ అద్వయం చ ద్వయాభాసం మనః స్వప్నే న సంశయః। అద్వయం చ ద్వయాభాసం తథా జాగ్రన్న సంశయః॥ మనోదృశ్యమిదం ద్వైతం యత్కించిత్సచరాచరం। మనసో హ్యమనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే॥ ౩౧॥ ఆత్మసత్యానుబోధేన న సంకల్పయతే యదా। అమనస్తాం తదా యాతి (గ్రా)హ్యాభావే తదగ్రహం॥ ౩౨॥ అకల్పకమజం జ్ఞానం జ్ఞేయాభిన్నం ప్రచక్షతే। బ్రహ్మజ్ఞేయమజం నిత్యమజేనాజం విబుధ్యతే॥ ౩౩॥ నిగృహీతస్య మనసో నిర్వికల్పస్య ధీమతః। ప్రచారస్స తు విజ్ఞేయః సుషుప్తేఽన్యో న తత్సమః॥ ౩౪॥ లీయతే హి సుషుప్తే తన్నిగృహీతం న లీయతే। తదేవ నిర్భయం బ్రహ్మ జ్ఞానాలోకం సమన్తతః॥ ౩౫॥ అజమనిద్రమస్వప్నమనామకమరూపకమ్। సకృద్విభాతం సర్వజ్ఞం నోపచారః కథంచన॥ ౩౬॥ సర్వాభిలాపవిగతస్సర్వచిన్తాసముత్థితః। సు

ప్రశాన్తస్సకృజ్జ్యోతిస్సమాధిరచలోభయః ॥ ౩౭॥ గ్రహోనతత్ర నోత్స
ర్గశ్చిన్తాయత్ర నవిద్యతే । ఆత్మసంస్థంతదాజ్ఞానమజాతిసమతాంగతం॥ ౩౮॥
అస్పర్శయోగోవై నామదుర్దర్శస్సర్వ యోగిభిః । యోగినోబిభ్యతిహ్యస్మాద
భయేభయదర్శినః ॥ ౩౯॥ మనసోనిగ్రహాయత్తమభయంసర్వయోగినాం।
దుఃఖక్షయః ప్రబోధశ్చాప్యక్షయాశాన్తిరేవచ ॥ ౪౦॥ ఉత్సేకఉదధేర్యద్వ
త్కుశాగ్రేణైకబిన్దునా । మనసోనిగ్రహస్తద్వద్భవేదపరిఖేదతః ॥ ౪౧॥ ఉ
పాయేననిగృహ్ణీయాద్విక్షిప్తంకామభోగయోః । సుప్రసన్నంలయేచైవ
యథాకామోలయస్తథా ॥ ౪౨॥ దుఃఖంసర్వమనుస్మృత్యకామభోగాన్ని
వర్తయేత్ । అజంసర్వమనుస్మృత్యజాతంనైవతుపశ్యతి॥ ౪౩ ॥ లయేసం
బోధయేచ్చిత్తంవిక్షిప్తంశమయేత్పునః। సకషాయంవిజానీయాత్సమప్రా
ప్తంనచాలయేత్ ॥ ౪౪॥ నాస్వాదయేత్సుఖంతత్ర నిస్సఙ్గః ప్రజ్ఞయాభవేత్।
నిశ్చలంనిశ్చరచ్చిత్తమేకీకుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥౪౫॥ యదానలీయతేచిత్తం
నచవిక్షిప్యతేపునః । అనిఙ్గనమనాభాసంనిష్పన్నంబ్రహ్మతత్తదా ॥ ౪౬॥
స్వస్థంశాన్తంసనిర్వాణమకథ్యంసుఖముత్తమం। అజమజేనజ్ఞేయేన సర్వజ్ఞం
పరిచక్షతే॥ ౪౭ ॥ నకశ్చిజ్జాయతేజీవస్సంభవోస్యనవిద్యతే। ఏతత్తదుత్త
మంసత్యంయత్రకించిన్నజాయతే ॥ ౪౮ ॥ ... ... *

అథ చతుర్థమలాతశాన్తిప్రకరణమ్.

జ్ఞానేనాకాశకల్పేనధర్మాన్యోగగనోపమాన్। జ్ఞేయాభిన్నేనసం
బుద్ధస్తంవన్దేద్విపదాంవరమ్ ॥౧॥ అస్పర్శయోగోవై నామసర్వసత్త్వసుఖో
హితః । అవివాదోఽవిరుద్ధశ్చదేశితస్తంనమామ్యహమ్॥ ౨॥ భూతస్యజా
తిమిచ్ఛన్తివాదినఃకేచిదేవహి । అభూతస్యాపరేధీరావివదన్తఃపరస్పరం॥
౩ ॥ భూతంనజాయతేకించిదభూతంనైవజాయతే । వివదన్తోఽద్వయా
హ్యేవమజాతింఖ్యాపయన్తితే ॥ ౪॥ ఖ్యాప్యమానామజాతింతైరనుమోదా
మహేవయం । వివదామోనతైస్సార్ధమవివాదంనిబోధత ॥౫॥ అజాతస్యై
వధర్మస్య జాతిమిచ్ఛన్తివాదినః। అజాతోహ్యమృతోధర్మోమర్త్యతాంకథ

మేష్యతి ॥ ౬॥ నభవత్యమృతంమర్త్యంనమర్త్యమమృతంతథా। ప్రకృతేర
న్యథాభావోనకథంచిద్భవిష్యతి ॥ ౭॥ స్వభావేనామృతోయస్యధర్మోగచ్ఛ
తిమర్త్యతాం। కృతకేనామృతస్తస్యకథంస్థాస్యతినిశ్చలః॥౮॥ సాంసిద్ధికీస్వా
భావికీసహజాఅకృతాచయా। ప్రకృతిస్సేతివిజ్ఞేయాస్వభావంనజహాతియా॥
౯ ॥ జరామరణనిర్ముక్తాఃసర్వే ధర్మాస్స్వభావతః। జరామరణమిచ్ఛన్త
శ్చ్యవన్తేతన్మనీషయా॥ ౧౦ ॥ కారణంయస్యవై కార్యంకారణంతస్యజాయ
తే। జాయమానంకథమజంభిన్నంనిత్యంకథంచతత్ ॥ ౧౧ ॥ కారణాద్యద్య
నన్యత్వమతఃకార్యమజంయది। జాయమానాద్ధివైకార్యాత్ కారణంతే కథం
ధ్రువమ్॥౧౨॥ అజాద్వైజాయతేయస్యదృష్టాన్తస్తస్య నాస్తివై। జాతాచ్చ
జాయమానస్యనవ్యవస్థా ప్రసజ్యతే॥ ౧౩॥ హేతోరాదిః ఫలంయేషామాది
ర్హేతుఃఫలస్యచ। హేతోఃఫలస్యచానాదిఃకథంతైరుపవర్ణ్యతే ॥ ౧౪॥ హే
తోరాదిఃఫలంయేషామాదిర్హేతుఃఫలస్యచ। తథాజన్మభవేత్తేషాంపుత్రా
జ్జన్మపితుర్యథా ॥ ౧౫ ॥ సంభవే హేతుఫలయోరేషితవ్యః క్రమస్త్వయా।
యుగపత్సంభవేయస్మాదసమ్బన్ధోవిషాణవత్ ॥ ౧౬ ॥ ఫలాదుత్పద్యమాన
స్సన్నతేహేతుఃప్రసిధ్యతి । అప్రసిద్ధఃకథంహేతుఃఫలముత్పాదయిష్యతి॥
౧౭ ॥ యదిహేతోఃఫలాత్సిద్ధిఃఫలసిద్ధిశ్చహేతుతః। కతరత్పూర్వనిష్పన్నం
యస్యసిద్ధిరపేక్షయా॥ ౧౮॥ అశక్తిరపరిజ్ఞానంక్రమకోపోథవాపునః । ఏ
వంహిసర్వథాబుద్ధైరజాతిఃపరిదీపితా ॥ ౧౯॥ బీజాఙ్కురాఖ్యోదృష్టాన్తః
సదాసాధ్యసమోహిసః। నహిసాధ్య సమో హేతుఃసిద్ధౌసాధ్య స్యయుజ్య
తే॥ ౨౦॥ పూర్వాపరాపరిజ్ఞానమజాతేఃపరిదీపకం। జాయమానాద్ధివైధ
ర్మాత్కథంపూర్వంనగృహ్యతె॥ ౨౧ ॥ స్వతోవాపరతోవాపినకించిద్వస్తు
జాయతె। సదసత్సదసద్వాపినకించిద్వస్తుజాయతే॥ ౨౨॥ హేతుర్నజాయ
తేऽనాదేఃఫలంచాపిస్వభావతః। ఆదిర్నవిద్యతేయస్యతస్యహ్యాదిర్నవిద్య
తే॥ ౨౩ ॥ ప్రజ్ఞప్తేస్సనిమిత్తత్వమన్యథాద్వయనాశతః। సంక్లేశస్యోపలబ్ధే
శ్చపరతన్త్రాస్తితామతా॥ ౨౪ ॥ ప్రజ్ఞప్తేస్సనిమిత్తత్వమిష్యతేయుక్తిదర్శ

నాత్। నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వమిష్యతే భూతదర్శనాత్ ॥ ౨౫ ॥ చిత్తం న సం
స్పృశత్యర్థం నార్థాభాసం తథైవ చ। అభూతో హి యతశ్చార్థో నార్థాభాస
స్తతః పృథక్ ॥ ౨౬ ॥ నిమిత్తం న సదా చిత్తం సంస్పృశత్యధ్వసు త్రిషు। అనిమి
త్తో విపర్యాసః కథం తస్య భవిష్యతి ॥ ౨౭ ॥ తస్మాన్న జాయతే చిత్తం చిత్తదృ
శ్యం న జాయతే। తస్య పశ్యన్తి యే జాతిం ఖే వై పశ్యన్తి తే పదం ॥ ౨౮ ॥ అజా
తం జాయతే యస్మాదజాతిః ప్రకృతిస్తతః। ప్రకృతేరన్యథాభావో న కథంచి
ద్భవిష్యతి ॥ ౨౯ ॥ అనాదేరన్తవత్త్వం చ సంసారస్య న సేత్స్యతి। అనన్తతా
చాదిమతో మోక్షస్య న భవిష్యతి ॥ ౩౦ ॥ ఆదావన్తే చ యన్నాస్తి వర్తమానేపి
తత్తథా। వితథైస్సదృశాస్సన్తో వితథా ఇవ లక్షితాః ॥ ౩౧ ॥ సప్రయోజ
నతా తేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే। తస్మాదాద్యన్తవత్త్వేన మిథ్యైవ ఖలు
తే స్మృతాః ॥ ౩౨ ॥ సర్వే ధర్మా మృషా స్వప్నే కాయస్యాన్తర్నిదర్శనాత్।
సంవృతేస్మిన్ప్రదేశే వై భూతానాం దర్శనం కుతః ॥ ౩౩ ॥ న యుక్తం దర్శనం
గత్వా కాలస్యానియమాద్గతౌ। ప్రతిబుద్ధశ్చ వై సర్వస్తస్మిన్దేశే న విద్యతే ॥
౩౪ ॥ మిత్రాద్యైస్సహ సమ్మన్త్ర్య సమ్బుద్ధో న ప్రపద్యతే। గృహీతం చా
పి యత్కించిత్ప్రతిబుద్ధో న పశ్యతి ॥ ౩౫ ॥ స్వప్నే చావస్తుకః కాయః పృథగ
న్యస్య దర్శనాత్। యథా కాయస్తథా సర్వం చిత్తదృశ్యమవస్తుకం ॥ ౩౬ ॥ గ్ర
హణాజ్జాగరితవత్తద్ధేతుస్స్వప్న ఇష్యతే। తద్ధేతుత్వాత్తు తస్యైవ సజ్జా
గరితమిష్యతే ॥ ౩౭ ॥ ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వాదజం సర్వముదాహృతం। న చ
భూతాదభూతస్య సమ్భవోస్తి కథంచన ॥ ౩౮ ॥ అసజ్జాగరితే దృష్ట్వా స్వప్నే
పశ్యతి తన్మయః। అసత్స్వప్నేపి దృష్ట్వా చ ప్రతిబుద్ధో న పశ్యతి ॥ ౩౯ ॥ నా
స్త్యసద్ధేతుకమసత్సదసద్ధేతుకం తథా। సచ్చ సద్ధేతుకం నాస్తి సద్ధేతుకమస
త్కుతః ॥ ౪౦ ॥ విపర్యాసాద్యథా జాగ్రదచిన్త్యాన్భూతవత్స్పృశేత్। త
థా స్వప్నే విపర్యాసాద్ధర్మాంస్తత్రైవ పశ్యతి ॥ ౪౧ ॥ ఉపలమ్భాత్సమాచా
రాదస్తివస్తుత్వవాదినాం। జాతిస్తు దేశితా బుద్ధైరజాతేస్త్రసతాం సదా ॥
౪౨ ॥ అజాతేస్త్రసతాం తేషాముపలమ్భాద్వియన్తి యే। జాతిదోషా న సే

త్స్యస్తిదోషోప్యల్పోపిభవిష్యతి॥ ౮౩ ॥ ఉపలమ్భాత్సమాచారాస్త్మాయాహ
స్తీయథోచ్యతే। ఉపలమ్భాత్సమాచారాదస్తివస్తుతథోచ్యతే ॥ ౮౪ ॥ జా
త్యాభాసంచలాభాసంవస్త్వాభాసంతథైవచ । అజాచలమవస్తుత్వంవిజ్ఞా
నంశాన్తమద్వయం॥ ౪౫॥ఏవంనజాయతేచిత్తమేవంధర్మాఅజాస్స్మృతాః।
ఏవమేవవిజానన్తోనపతన్తివిపర్యయే॥ ౪౬॥ ఋజువక్రాదికాభాసమలా
తస్పన్దితంయథా । గ్రహణగ్రాహకాభాసంవిజ్ఞానస్పన్దితంతథా॥ ౪౭॥ అ
స్పన్దమానమలాతమనాభాసమజంయథా । అస్పన్దమానంవిజ్ఞానమనాభాస
మజంతథా॥ ౪౮॥ అలాతేస్పన్దమానేవైనాభాసాఅన్యతోభువః। నతతో
న్యత్రనిస్స్పన్దాన్నాలాతంప్రవిశన్తితే॥ ౪౯ ॥ ననిర్గతాఅలాతాత్తేద్రవ్య
త్వాభావయోగతః। విజ్ఞానేపితథైవస్యురాభాసస్యావిశేషతః॥ ౫౦ ॥ వి
జ్ఞానేస్పన్దమానేవైనాభాసాఅన్యతోభువః। నతతోఽన్యత్రనిస్పన్దాన్న వి
జ్ఞానంవిశన్తితే॥ ౫౧॥ ననిర్గతావిజ్ఞానాత్తేద్రవ్యత్వాభావయోగతః। కా
ర్యకారణతాభావాద్యతోచిన్త్యాస్సదైవతే ॥ ౫౨ ॥ ద్రవ్యంద్రవ్యస్యహే
తుస్స్యాదన్యదన్యస్యచైవహి। ద్రవ్యత్వమన్యభావోవాధర్మాణాంనోపప
ద్యతే॥ ౫౩॥ ఏవంనచిత్తజాధర్మాశ్చిత్తంవాపినధర్మజం। ఏవంహేతుఫలా
జాతింప్రవిశన్తిమనీషిణః॥ ౫౪॥ యావద్ధేతుఫలావేశస్తావద్ధేతుఫలోద్భవః।
క్షీణేహేతుఫలావేశేనాస్తిహేతుఫలోద్భవః॥ ౫౫ ॥ యావద్ధేతుఫలావేశః
సంసారస్తావదాయతః। క్షీణేహేతుఫలావేశేసంసారంనప్రపద్యతే॥౫౬॥
సంవృత్యాజాయతేసర్వంశాశ్వతంనాస్తితేనవై।సద్భావేనహ్యజంసర్వము
చ్ఛేదస్తేననాస్తివై ॥ ౫౭ ॥ ధర్మాయఇతిజాయన్తేజాయన్తేతేనతత్త్వతః।
జన్మమాయోపమంతేషాంసాచమాయానవిద్యతే ॥ ౫౮ ॥ యథామాయా
మయాద్బీజాజ్జాయతేతన్మయోఙ్కురః। నాసౌనిత్యోనచోచ్ఛేదీతద్వద్ధర్మే
షుయోజనా॥ ౫౯॥ నాజేషుసర్వధర్మేషుశాశ్వతాశాశ్వతాభిధా। యత్ర
వర్ణానవర్తన్తేవివేకస్తత్రనోచ్యతే ॥ ౬౦ ॥ యథాస్వప్నేద్వయాభాసంచి
త్తంచలతిమాయయా। తథాజాగ్రద్వయాభాసంచిత్తంచలతిమాయయా॥

౬౧॥ అద్వయంచద్వయాభాసంచిత్తంస్వప్నే నసంశయః। అద్వయంచద్వ
యాభాసంతథాజాగ్రన్నసంశయః॥౬౨॥స్వప్నదృక్ప్రచరన్స్వప్నే దిక్షు
వై దశసుస్థితాన్ । అణ్డజాన్స్వేదజాన్వాపిజీవాన్ పశ్యతియాన్సదా ॥
౬౩ ॥ స్వప్నదృక్చిత్తదృశ్యాస్తేనవిద్యన్తేతతఃపృథక్ । తథాతద్దృశ్యమేవే
దంస్వప్నదృక్చిత్తమిష్యతే ॥ ౬౪ ॥ చరన్జాగరితేజాగ్రద్దిక్షువై దశసుస్థి
తాన్ । అణ్డజాన్స్వేదజాన్వాపిజీవాన్పశ్యతియాన్సదా॥ ౬౫॥ జాగ్ర
చ్చిత్తేక్షణీయాస్తేనవిద్యన్తేతతఃపృథక్ । తథాతద్దృశ్యమేవేదంజాగ్రతశ్చి
త్తమిష్యతే॥ ౬౬॥ ఉభేహ్యన్యోన్యదృశ్యేతేకింతదస్తీతిచోచ్యతే। లక్షణా
శూన్యముభయంతన్మతేనైవగృహ్యతే॥ ౬౭॥ యథాస్వప్నమయోజీవోజా
యతేమ్రియతేపిచ । తథాజీవాఅమీసర్వేభవన్తినభవన్తిచ॥ ౬౮॥ యథా
మాయామయోజీవోజాయతే మ్రియతేపిచ । తథాజీవాఅమీసర్వే భవన్తి
నభవన్తిచ॥ ౬౯॥ యథానిర్మితకోజీవోజాయతే మ్రియతేపివా । తథాజీ
వాఅమీసర్వేభవన్తినభవన్తిచ॥ ౭౦॥నకశ్చిజ్జాయతేజీవఃసమ్భవోస్యనవిద్య
తే ।-ఏతత్తదుత్తమంసత్యంయత్రకించిన్నజాయతే ॥ ౭౧ ॥ చిత్తస్పన్దితమే
వేదం గ్రాహ్యగ్రాహకవద్ద్వయం। చిత్తంనిర్విషయంనిత్యమసఙ్గంతేనకీ
ర్తితం॥ ౭౨॥ యోస్తికల్పితసంవృత్యాపరమార్థేననాస్త్యసౌ। పరతన్త్రాభి
సంవృత్యాస్యాన్నాస్తిపరమార్థతః॥ ౭౩॥ అజఃకల్పితసంవృత్యాపరమార్థే
ననాప్యజః । పరతన్త్రాభినిష్పత్త్యాసంవృత్యాజాయతేతుసః॥ ౭౪ ॥ అభూ
తాభినివేశోస్తిద్వయంతత్రనవిద్యతే । ద్వయాభావంసబుద్ధ్వైవనిర్నిమిత్తో
నజాయతే॥ ౭౫॥ యదానలభతేహేతూనుత్తమాధమమధ్యమాన్ । తదా
నజాయతేచిత్తంహేత్వభావేఫలంకుతః॥ ౭౬॥ అనిమిత్తస్యచిత్తస్యయాను
త్పత్తిస్సమాద్వయా। అజాతస్యైవసర్వస్యచిత్తదృశ్యంహితద్యతః॥ ౭౭॥ బు
ద్ధ్వానిమిత్తతాంసత్యాంహేతుంపృథగనాప్నువన్ । వీతశోకంతథాకామ
మభయంపదమశ్నుతే॥ ౭౮ ॥ అభూతాభినివేశాద్ధిసదృశ్యేతత్ప్రవర్తతే,
వస్త్వభావంసబుద్ధ్వైవనిస్సఙ్గంవినివర్తతే॥ ౭౯ ॥ నివృత్తస్యాప్రవృత్తస్య

నిశ్చలాహితదాస్థితిః। విషయస్సహిబుద్ధానాంతత్సామ్యమజమద్వయం॥౮౦॥
అజమనిద్రమస్వప్నంప్రభాతంభవతిస్వయం। సకృద్విభాతోహ్యేవైషధ
ర్మోధాతుస్వభావతః॥ ౮౧ ॥ సుఖమావ్రియతేనిత్యందుఃఖంవివ్రియతేస
దా। యస్యకస్యచధర్మస్యగ్రహేణభగవానసౌ ॥ ౮౨ ॥ అస్తినాస్త్యస్తి
నాస్తీతినాస్తినాస్తీతివాపునః। చలస్థిరోభయాభావైరావృణోత్యేవబాలిశః॥
౮౩॥ కోట్యశ్చతస్రఏతాస్తుగ్రహైర్యాసాంసదావృతః। భగవానాభిరస్పృ
ష్టోయేనదృష్టస్ససర్వదృక్ ॥ ౮౪ ॥ ప్రాప్యసర్వజ్ఞతాంకృత్స్నాంబ్రా
హ్మణ్యంపదమద్వయం। అనాపన్నాదిమధ్యాన్తంకిమతః పరమీహతే॥౮౫॥
విప్రాణాంవినయోహ్యేషశమః ప్రాకృతఉచ్యతే। దమః ప్రకృతిదాన్త
త్వాదేవంవిద్వాంఛమంవ్రజేత్ ॥ ౮౬॥ సవస్తుసోపలమ్భంచద్వయంలౌకి
కమిష్యతే। అవస్తుసోపలమ్భంచశుద్ధంలౌకికమిష్యతే॥ ౮౭॥ అవస్త్వనుప
లమ్భంచలోకోత్తరమితిస్మృతం। జ్ఞానంజ్ఞేయంచవిజ్ఞేయంసదాబుద్ధైః ప్రకీ
ర్తితమ్॥ ౮౮ ॥ జ్ఞానేచత్రివిధేజ్ఞేయేక్రమేణవిదితేస్వయం। సర్వజ్ఞతాహి
సర్వత్రభవతీహమహాధియః॥ ౮౯॥ హేయజ్ఞేయాప్యపాక్యానివిజ్ఞేయాన్య
గ్రయాణతః। తేషామన్యత్రవిజ్ఞేయాదుపలమ్భస్త్రిషుస్మృతః॥ ౯౦॥ ప్ర
కృత్యాకాశవజ్జ్ఞేయాస్సర్వేధర్మాఅనాదయః। విద్యతేనహినానాత్వంతే
షాంక్వచనకించన॥ ౯౧॥ ఆదిబుద్ధాః ప్రకృత్యైవసర్వేధర్మాస్సునిశ్చితాః।
యస్యైవంభవతిక్షాన్తిస్సోమృతత్వాయకల్పతే॥ ౯౨ ॥ ఆదిశాన్తాహ్యను
త్పన్నాః ప్రకృత్యైవసునిర్వృతాః। సర్వేధర్మాస్సమాభిన్నా అజంసామ్యం
విశారదం॥ ౯౩॥ వైశారద్యంతువైనాస్తిభేదేవిచరతాంసదా। భేదనిమ్నాః
పృథగ్వాదాస్తస్మాత్తేకృపణాఃస్మృతాః॥ ౯౪ ॥ అజేసామ్యేతుయేకేచిద్భ
విష్యన్తిసునిశ్చితాః। తేహిలోకేమహాజ్ఞానాస్తచ్చలోకోనగాహతే॥ ౯౫ ॥
అజేష్వజమసంక్రాన్తంధర్మేషుజ్ఞానమిష్యతే। యతోనక్రమతేజ్ఞానమస
ఙ్గంతేనకీర్తితం॥౯౬॥ అణుమాత్రేపివైధర్మ్యేజాయమానేఽవిపశ్చితః।
అసఙ్గతాసదానాస్తికిముతావరణచ్యుతిః॥౯౭॥ అలబ్ధావరణాస్సర్వేధర్మాః
ప్రకృతినిర్మలాః। ఆదౌబుద్ధాస్తథాముక్తాబుధ్యన్తఇతినాయకాః ॥ ౯౮ ॥

క్రమతే నహి బుద్ధస్య జ్ఞానం ధర్మేషు తాపినః। సర్వే ధర్మాస్తథా జ్ఞానం నైతద్బుద్ధేన భాషితమ్॥ ౯౯॥ దుర్దర్శమతిగమ్భీరమజం సామ్యం విశారదం। బుద్ధ్వా పదమనానాత్వం నమస్కుర్మో యథాబలమ్॥ ... ౧౦౦

ఇతి గౌడపాదాచార్యకృతా మాణ్డూక్యోపనిష
దర్థావిష్కరణకారికా సమాప్తా.

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యకృతమంగళశ్లోకాః.

అజమపి జనియోగం ప్రాపదైశ్వర్యయోగాదగతి చ గతిమత్తాం ప్రాపదేకం హ్యనేకం। వివిధవిషయధర్మగ్రాహిముగ్ధేక్షణానాం ప్రణతభయవిహన్తృ బ్రహ్మ యత్తన్నతోఽస్మి॥ ౧

ప్రజ్ఞావైశాఖవేధక్షుభితజలనిధేర్వేదనామ్నోఽన్తరస్థం భూతాన్యాలోక్య మగ్నాన్యవిరతజననగ్రాహఘోరే సముద్రే। కారుణ్యాదుద్దధారామృతమిదమమరైర్దుర్లభం భూతహేతోర్యస్తం పూజ్యాభిపూజ్యం పరమగురుమముం పాదపాతైర్నతోఽస్మి॥ ౨

యత్ప్రజ్ఞాలోకభాసా ప్రతిహతిమగమత్స్వాన్తమోహాన్ధకారో మజ్జోన్మజ్జచ్చ ఘోరే హ్యసకృదుపజనోదన్వతి త్రాసనే మే। యత్పాదావాశ్రితానాం శ్రుతిశమవినయప్రాప్తిరగ్ర్యా హ్యమోఘా తత్పాదౌ పావనీయౌ భవభయవినుదౌ సర్వభావైర్నమస్యే॥ ౩

శ్రీగురుభ్యోనమః.

శ్రీమతేనారాయణపరబ్రహ్మణేనమః.

తైత్తిరీయోపనిషత్ - శీక్షావల్లీ

ప్రథమాధ్యాయే - ప్రథమోఽనువాకః.

హరిః ఓమ్ ॥ శంనోమిత్రశ్శంవరుణః । శంనోభవత్వర్యమా । శంన ఇన్ద్రోబృహస్పతిః । శంనోవిష్ణురురుక్రమః । నమోబ్రహ్మణే । నమస్తేవాయో । త్వమేవప్రత్యక్షంబ్రహ్మాసి । త్వామేవప్రత్యక్షం బ్రహ్మవదిష్యామి। ఋతంవదిష్యామి।సత్యంవదిష్యామి॥౧॥ తన్మామవతు తద్వక్తారమవతు।అవతుమాం।అవతువక్తారం।ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥సత్యం-వదిష్యామిపఞ్చచ॥

అథ ద్వితీయోఽనువాకః.

శీక్షాంవ్యాఖ్యాస్యామః। వర్ణస్స్వరః। మాత్రా బలం। సామసంతానః। ఇత్యుక్తశ్శీక్షాధ్యాయః॥ శీక్షాంపఞ్చ॥ ... ... *

అథ తృతీయోఽనువాకః.

సహనౌయశః। సహనౌబ్రహ్మవర్చసం । అథాతస్సగ్ంహితాయా ఉపనిషదంవ్యాఖ్యాస్యామః। పఞ్చస్వధికరణేషు । అధిలోకమధిజ్యౌతిషమధివిద్యమధిప్రజమధ్యాత్మం తామహాసగ్ంహితా ఇత్యాచక్షతే । అథాధిలోకం। పృథివీపూర్వరూపం। ద్యౌరుత్తరరూపం। ఆకాశస్సంధిః ౧॥ వాయుస్సంధానం। ఇత్యధిలోకం । అథాధిజ్యౌతిషం । అగ్నిః పూర్వరూపం। ఆదిత్యఉత్తరరూపం। ఆపస్సంధిః। వైద్యుతస్సంధానం। ఇత్యధిజ్యౌతిషం। అథాధివిద్యం। ఆచార్యః పూర్వరూపం॥ ౨। అన్తేవాస్యుత్తరరూపం । విద్యాసంధిః। ప్రవచనగ్ంసంధానం। ఇత్యధివిద్యం అథాధిప్రజం। మాతా పూర్వరూపం। పితోత్తరరూపం। ప్రజాసంధిః। ప్రజననగ్ంసంధానం । ఇత్యధిప్రజ ॥౩॥ అథాధ్యాత్మం । అధరాహనుః పూర్వరూపం। ఉత్తరాహనురుత్తరరూపం। వాక్సంధిః। జిహ్వాసంధానం। ఇత్యధ్యాత్మం। ఇతీమామ

హాసగ్ంహితాః। య ఏవమేతా మహాసగ్ంహితా వ్యాఖ్యాతా వేద। సంధీయతే ప్రజయా పశుభిః। బ్రహ్మవర్చసేనాన్నాద్యేన సువర్గేణ లోకేన॥ ౪॥ సంధిరాచార్యః పూర్వరూపమిత్యధిప్రజం లోకేన॥ ... ... *

అథ చతుర్థోఽనువాకః.

యశ్ఛన్దసామృషభో విశ్వరూపః। ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృతాత్సంబభూవ। స మేన్ద్రో మేధయా స్పృణోతు। అమృతస్య దేవ ధారణో భూయాసం। శరీరం మే విచర్షణం। జిహ్వా మే మధుమత్తమా। కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువం। బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః। శ్రుతం మే గోపాయ। ఆవహన్తీ వితన్వానా॥ ౧॥ కుర్వాణాఽచీరమాత్మనః। వాసాగ్ంసి మమ గావశ్చ। అన్నపానే చ సర్వదా। తతో మే శ్రియమావహ। లోమశాం పశుభిస్సహ స్వాహా। ఆమాయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా। యశో జనేఽసాని స్వాహా। శ్రేయాన్వస్యసోఽసాని స్వాహా। తం త్వా భగ ప్రవిశాని స్వాహా। స మా భగ ప్రవిశ స్వాహా॥ ౨॥ తస్మిన్త్సహస్రశాఖే। నిభగాహం త్వయి మృజే స్వాహా। యథాఽఽపః ప్రవతాయన్తి। యథా మాసా అహర్జరం। ఏవం మాం బ్రహ్మచారిణః। ధాతరాయన్తు సర్వతస్స్వాహా। ప్రతివేశోఽసి ప్ర మా* పాహి ప్ర మా పద్యస్వ॥ ౩॥ వితన్వానా ప్రవిశ స్వాహా సప్త చ॥ ... ... *

అథ పఞ్చమోఽనువాకః.

భూర్భువస్సువరితి వా ఏతాస్తిస్రో వ్యాహృతయః। తాసాముహస్మైతాం చతుర్థీం। మాహాచమస్యః ప్రవేదయతే। మహ ఇతి। తద్బ్రహ్మ। స ఆత్మా। అఙ్గాన్యన్యా దేవతాః। భూరితి వా అయం లోకః। భువ ఇత్యన్తరిక్షం। సువరిత్యసౌ లోకః॥ ౧॥ మహ ఇత్యాదిత్యః। ఆదిత్యేన వావ సర్వే లోకా మహీయన్తే। భూరితి వా అగ్నిః। భువ ఇతి వాయుః। సువరిత్యాదిత్యః। మహ ఇతి చన్ద్రమాః। చన్ద్రమసా వావ సర్వాణి జ్యోతీగ్ంషి మహీయన్తే। భూరితి వా ఋచః। భువ ఇతి సామాని। సువరితి యజూగ్ంషి॥ ౨॥ మహ ఇతి బ్రహ్మ। బ్రహ్మణా వావ సర్వే వేదా మహీయన్తే। భూరితి వై ప్రాణః। భువ ఇత్యపా

---

* భాహీతి పాఠాంతరం.

నః। సువరితివ్యానః। మహఇత్యన్నం । అన్నేనవావసర్వే ప్రాణామహీయంతే। తావాఏతాశ్చతస్రశ్చతుర్ధా।చతస్రశ్చతస్రో వ్యాహృతయః।తాయోవేద। సవేదబ్రహ్మ। సర్వేస్మైదేవాబలిమావహంతి॥ ౩॥ అసౌలోకో యజూగ్ంషివేదశ్చ॥ ... ... *

అథషష్ఠోనువాకః.

సయఏషోంతర్హృదయఆకాశః।తస్మిన్నయంపురుషోమనోమయః। అమృతోహిరణ్మయః। అంతరేణతాలుకే। యఏషస్తనఇవావలంబతే। సేంద్రయోనిః। యత్రాసౌకేశాంతోవివర్తతే। వ్యపోహ్యశీర్షకపాలే। భూరిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి। భువఇతివాయౌ॥ ౧ ॥ సువరిత్యాదిత్యే। మహఇతిబ్రహ్మణి। ఆప్నోతిస్వారాజ్యం । ఆప్నోతిమనసస్పతిం। వాక్పతిశ్చక్షుష్పతిః। శ్రోత్రపతిర్విజ్ఞానపతిః । ఏతత్తతోభవతి। ఆకాశశరీరంబ్రహ్మ। సత్యాత్మప్రాణారామంమనఆనందం। శాంతిసమృద్ధమమృతం॥ ౨॥ ఇతిప్రాచీనయోగ్యోపాస్స్వ॥ వాయావమృతమేకంచ॥ ... ... *

అథసప్తమోఽనువాకః.

పృథివ్యంతరిక్షంద్యౌర్దిశోవాంతరదిశః। అగ్నిర్వాయురాదిత్యశ్చంద్రమానక్షత్రాణి। ఆపఓషధయోవనస్పతయఆకాశఆత్మా । ఇత్యధిభూతం। అథాధ్యాత్మం। ప్రాణోవ్యానోపానఉదానస్సమానః । చక్షుశ్శ్రోత్రంమనోవాక్త్వక్। చర్మమాగ్ంసగ్ంస్నావాస్థిమజ్జా। ఏతదధివిధాయఋషిరవోచత్। పాంక్తంవాఇదగ్ంసర్వం॥ ౧ ॥ పాంక్తేనైవపాంక్తగ్ంస్పృణోతీతి॥ సర్వమేకంచ॥ ... ... *

అథఅష్టమోఽనువాకః.

ఓమితిబ్రహ్మ। ఓమితీదగ్ంసర్వం। ఓమిత్యేతదనుకృతిర్హస్మవాఅప్యోశ్రావయేత్యాశ్రావయంతి। ఓమితిసామానిగాయంతి। ఓగ్ంశోమితిశస్త్రాణిశగ్ంసంతి। ఓమిత్యధ్వర్యుః ప్రతిగరంప్రతిగృణాతి।ఓమితిబ్రహ్మప్రసౌతి। ఓమిత్యగ్నిహోత్రమనుజానాతి। ఓమితిబ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్యన్నాహ । బ్రహ్మోపాప్నవానీతి। బ్రహ్మైవోపాప్నోతి॥౧॥ ఓందశ॥ ... *

—✳ అథనవమో ఽనువాకః. ✳—

ఋతంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। సత్యంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। తపశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। దమశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। శమశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। అగ్నయశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। అగ్నిహోత్రంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। అతిథయశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। మానుషంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। ప్రజాచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ॥౧॥ ప్రజనశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। ప్రజాతిశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। సత్యమితిసత్యవచారాథీతరః। తపఇతితపోనిత్యః పౌరుశిష్టిః। స్వాధ్యాయప్రవచనేఏవేతినాకోమౌద్గల్యః। తద్ధితపస్తద్ధితపః॥ ప్రజాచస్వాధ్యాయప్రవచనేచషట్చ॥ ... ... ✳

—✳ అథదశమోఽనువాకః. ✳—

అహంవృక్షస్యరేరివా। కీర్తిఃపృష్ఠంగిరేరివ। ఊర్ధ్వపవిత్రోవాజినీవస్వమృతమస్మి। ద్రవిణగ్ంసవర్చసం। సుమేధాఅమృతోక్షితః। ఇతిత్రిశంకోర్వేదానువచనం॥ అహగ్ షట్॥ ... ... ✳

—✳ అథఏకాదశోఽనువాకః. ✳—

వేదమనూచ్యాచార్యోంతేవాసినమనుశాస్తి। సత్యంవద। ధర్మంచర। స్వాధ్యాయాన్మాప్రమదః। ఆచార్యాయప్రియంధనమాహృత్యప్రజాతన్తుంమావ్యవచ్ఛేత్సీః। సత్యాన్నప్రమదితవ్యం। ధర్మాన్నప్రమదితవ్యం। కుశలాన్నప్రమదితవ్యం। భూత్యైనప్రమదితవ్యం। స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాంనప్రమదితవ్యం॥ ౧॥ దేవపితృకార్యాభ్యాంనప్రమదితవ్యం। మాతృదేవోభవ। పితృదేవోభవ। ఆచార్యదేవోభవ। అతిథిదేవోభవ। యాన్యనవద్యానికర్మాణి। తానిసేవితవ్యాని। నోఇతరాణి। యాన్యస్మాకగ్ంసుచరితాని। తానిత్వయోపాస్యాని॥౨॥ నోఇతరాణి। యేకేచాస్మచ్ఛ్రేయాగ్ంసోబ్రాహ్మణాః। తేషాంత్వయాసనేనప్రశ్వసితవ్యం। శ్రద్ధయాదేయం। అశ్రద్ధయాదేయం। శ్రియాదేయం। హ్రియాదేయం। భియాదేయం। సంవిదాదేయం। అథయదితేకర్మవిచికిత్సావావృత్తవిచికిత్సావాస్యాత్॥ ౩॥ యేత

త్ర బ్రాహ్మణాస్సమ్మర్శినః। యుక్తాఆయుక్తాః। అలూక్షాధర్మకామాస్స్యుః। యథా తేతత్ర వర్తేరన్। తథాతత్ర వర్తేథాః। అథాభ్యాఖ్యాతేషు। యేత త్ర బ్రాహ్మణాస్సంమర్శినః।యుక్తాఆయుక్తాః అలూక్షాధర్మకామాస్స్యుః। యథా తే తేషువర్తేరన్॥ ౪॥ తథా తేషువర్తేథాః। ఏషఆదేశః। ఏషఉపదేశః। ఏషావేదోపనిషత్। ఏతదనుశాసనం। ఏవముపాసితవ్యం। ఏవముచైతదుపాస్యం ॥ స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం నప్రమదితవ్యంతానిత్వయోపాస్యానివిచికిత్సావాస్యాత్తేషువర్తేరన్సప్తచ॥ ...

అథద్వాదశోనువాకః.

శంనోమిత్రశ్శంవరుణః। శంనోభవత్వర్యమా। శంనఇన్ద్రోబృహస్పతిః। శంనోవిష్ణురురుక్రమః। నమోబ్రహ్మణే। నమస్తేవాయో। త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి। త్వామేవప్రత్యక్షంబ్రహ్మావాదిషం।ఋతమవాదిషం। సత్యమవాదిషం॥ ౧॥ తన్మామావీత్। తద్వక్తారమావీత్।ఆవీన్మాం ఆవీద్వక్తారం। ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః। సత్యంవదిష్యామిపఞ్చచ॥ ... *

ఇతిశీక్షావల్లీ ప్రథమాధ్యాయస్సమాప్తా.

శంనశ్శీక్షాగ్ సహనాయశ్ఛందసాంభూః సయఃపృథివ్యామిత్యృతం చాహంవేదమనూచ్యశంనోద్వాదశ। శంనోమహాఇత్యాదితోనాఇతరాణి త్రయోవిగ్ శతః॥ శంనోవక్తారం॥ ... ... *

హరిఃఓం॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

ఆనన్దవల్లీ—ద్వితీయాధ్యాయే - ప్రథమోఽనువాకః.

హరిః ఓం॥ సహనావవతు। సహనౌభునక్తు। సహవీర్యంకరవావహై। తేజస్వినావధీతమస్తు। మావిద్విషావహై। ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥ బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం। తదేషాఽభ్యుక్తా। సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ। యోవేద నిహితంగుహాయాంపరమేవ్యోమన్॥ ౧॥ సోఽశ్నుతేసర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణావిపశ్చితేతి। తస్మాద్వా ఏతస్మాదాత్మనఆకాశస్సంభూతః। ఆకాశాద్వాయుః। వాయోరగ్నిః। అగ్నేరాపః। అద్భ్యః పృథివీ। పృథివ్యా ఓషధయః। ఓషధీభ్యోఽన్నం। అన్నాత్పురుషః॥ ౨॥ సవా ఏష పురుషోఽన్నరసమయః తస్యేదమేవశిరః। అయందక్షిణః పక్షః। అయముత్తరః పక్షః। అయమాత్మా। ఇదంపుచ్ఛంప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... ... *

అథద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నాద్వై ప్రజాః ప్రజాయంతే। యాః కాశ్చపృథివీగ్ం శ్రితాః। అథో అన్నేనైవజీవంతి। అథైనదపియంత్యంతతః। అన్నగ్ం హిభూతానాంజ్యేష్ఠం। తస్మాత్సర్వౌషధముచ్యతే। సర్వంవైతేఽన్నమాప్నువంతి। యేఽన్నం బ్రహ్మోపాసతే। అన్నగ్ం హిభూతానాంజ్యేష్ఠం। తస్మాత్సర్వౌషధముచ్యతే॥ ౧॥ అన్నాద్భూతానిజాయంతే। జాతాన్యన్నేనవర్ధన్తే। అద్యతేఽత్తిచభూతాని। తస్మాదన్నంతదుచ్యతఇతి। తస్మాద్వా ఏతస్మాదన్నరసమయాత్। అన్యోఽంతరఆత్మా ప్రాణమయః। తేనైషపూర్ణః। సవా ఏషపురుషవిధఏవ। తస్యపురుషవిధతాం। అన్వయంపురుషవిధః॥ ౨॥ తస్య ప్రాణఏవశిరః వ్యానోదక్షిణః పక్షః। అపానఉత్తరః పక్షః। ఆకాశఆత్మా। పృథివీపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... ... *

అథతృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణందేవాఅనుప్రాణంతి। మనుష్యాః పశవశ్చయే। ప్రాణోహి భూతానామాయుః। తస్మాత్సర్వాయుషముచ్యతే। సర్వమేవతఆయుర్యంతి। యే ప్రాణంబ్రహ్మోపాసతే। ప్రాణోహిభూతానామాయుః। తస్మాత్సర్వాయుషముచ్యతఇతి। తస్యైషఏవశారీరఆత్మా। యః పూర్వస్య॥ ౧॥

తస్మాద్వాఏతస్మాత్ప్రాణమయాత్। అన్యోఽన్తరఆత్మామనోమయః। తేనై
షపూర్ణః। సవాఏషపురుషవిధఏవ। తస్యపురుషవిధతామ్। అన్వయంపురుష
విధః। తస్యయజురేవశిరః। ఋగ్దక్షిణఃపక్షః। సామోత్తరఃపక్షః। ఆదేశ
ఆత్మా॥ ౨॥ అథర్వాఙ్గిరసఃపుచ్ఛంప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ *

అథచతుర్థోఽనువాకః.

యతోవాచోనివర్తన్తే। అప్రాప్యమనసాసహ। ఆనందంబ్రహ్మ
ణోవిద్వాన్। నబిభేతికదాచనేతి। తస్యైషఏవశారీరఆత్మా। యఃపూర్వ
స్య। తస్మాద్వాఏతస్మాన్మనోమయాత్। అన్యోఽన్తరఆత్మావిజ్ఞానమయః। తే
నైషపూర్ణః। సవాఏషపురుషవిధఏవ॥ ౧॥ తస్యపురుషవిధతామ్। అన్వయం
పురుషవిధః। తస్యశ్రద్ధైవశిరః। ఋతందక్షిణఃపక్షః। సత్యముత్తరఃపక్షః
యోగఆత్మా। మహఃపుచ్ఛంప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ *

అథపఞ్చమోఽనువాకః.

విజ్ఞానంయజ్ఞంతనుతే। కర్మాణితనుతేఽపిచ। విజ్ఞానందేవాస్సర్వే।
బ్రహ్మజ్యేష్ఠముపాసతే। విజ్ఞానంబ్రహ్మచేద్వేద। తస్మాచ్చేన్నప్రమాద్య
తి। శరీరేపాప్మనోహిత్వా। సర్వాన్కామాన్సమశ్నుతఇతి। తస్యైషఏ
వశారీరఆత్మా। యఃపూర్వస్య॥ ౧॥ తస్మాద్వాఏతస్మాద్విజ్ఞానమయాత్, అ
న్యోఽన్తరఆత్మానందమయః। తేనైషపూర్ణః। సవాఏషపురుషవిధఏవ। తస్య
పురుషవిధతామ్। అన్వయంపురుషవిధః। తస్యప్రియమేవశిరః। మోదోద
క్షిణఃపక్షః। ప్రమోదఉత్తరఃపక్షః। ఆనందఆత్మా॥ ౨॥ బ్రహ్మపుచ్ఛంప్ర
తిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... . *

అథషష్ఠోఽనువాకః

అసన్నేవసభవతి। అసద్బ్రహ్మేతివేదచేత్। అస్తిబ్రహ్మేతిచేద్వే
ద। సంతమేనంతతోవిదురితి। తస్యైషఏవశారీరఆత్మా। యఃపూర్వస్య। అ
థాతోఽనుప్రశ్నాః। ఉతావిద్వానముంలోకంప్రేత్య। కశ్చనగచ్ఛతి। ఆ
హోవిద్వానముంలోకంప్రేత్య॥ ౧॥ కశ్చిత్సమశ్నుతా౩ఉ। సోఽకామయ
త। బహుస్యాంప్రజాయేయేతి। సతపోఽతప్యత। సతపస్తప్త్వా। ఇదగ్ంస

ర్వమసృజత। యదిదంకించ। తత్సృష్ట్వా। తదేవానుప్రావిశత్ । తదను
ప్రవిశ్య॥ ౨॥ సచ్చత్యచ్చాభవత్। నిరుక్తంచానిరుక్తంచ। నిలయనంచానిల
యనంచ। విజ్ఞానంచావిజ్ఞానంచ। సత్యంచానృతంచసత్యమభవత్ । యది
దంకించ। తత్సత్యమిత్యాచక్షతే। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... *

అథసప్తమోనువాకః.

అసద్వాఇదమగ్రఆసీత్ । తతోవైసదజాయత । తదాత్మానగ్ స్వ
యమకురుత। తస్మాత్తత్సుకృతముచ్యతఇతి। యద్వైతత్సుకృతంరసోవైసః।
రసగ్ హ్యేవాయంలబ్ధ్వానందీభవతి। కోహ్యేవాన్యాత్కః ప్రాణ్యాత్।
యదేషఆకాశఆనందోనస్యాత్। ఏషహ్యేవానందయాతి॥ ౧॥ యదాహ్యే
వైషఏతస్మిన్నదృశ్యేనాత్మ్యేనిరుక్తేనిలయనేభయంప్రతిష్ఠాంవిందతే। అథ
సోభయంగతోభవతి। యదాహ్యేవైషఏతస్మిన్నుదరమంతరంకురుతే। అథ
తస్యభయంభవతి। తత్త్వేవభయంవిదుషోమన్వానస్య। తదప్యేషశ్లోకో
భవతి॥ ... ... *

అథఅష్టమోనువాకః.

భీషాస్మాద్వాతఃపవతే। భీషోదేతిసూర్యః। భీషాస్మాదగ్నిశ్చేంద్ర
శ్చ। మృత్యుర్ధావతిపంచమఇతి। సైషానందస్యమీమాగ్ సాభవతి। యువాస్యా
త్సాధుయువాధ్యాయకః। ఆశిష్ఠోద్రఢిష్ఠోబలిష్ఠః। తస్యేయంపృథివీసర్వా
విత్తస్యపూర్ణాస్యాత్। సఏకోమానుషఆనందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహ
తస్య॥ ౧ ॥ తేయేశతంమానుషాఆనందాః। సఏకోమనుష్యగంధర్వాణా
మానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంమనుష్యగంధర్వా
ణామానందాః। సఏకోదేవగంధర్వాణామానందః। శ్రోత్రియస్యచాకా
మహతస్య। తేయేశతందేవగంధర్వాణామానందాః। సఏకఃపితౄణాంచి
రలోకలోకానామానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంపి
తౄణాంచిరలోకలోకానామానందాః॥ ౨॥ సఏకఆజానజానాందేవానా
మానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతమాజానజానాందేవా
నామానందాః। సఏకఃకర్మదేవానాందేవానామానందః। యేకర్మణాదేవా

నపియంతి। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంకర్మదేవానాందేవా
నామానందాః। సఏకోదేవానామానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య
తేయేశతందేవానామానందాః॥ ౩॥ సఏకఇంద్రస్యానందః। శ్రోత్రియస్య
చాకామహతస్య। తేయేశతమిన్ద్రస్యానన్దాః। సఏకోబృహస్పతేరానన్దః।
శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంబృహస్పతేరానన్దాః। సఏకః
ప్రజాపతేరానన్దః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంప్రజాప
తేరానన్దాః। సఏకోబ్రహ్మణఆనందః॥ ౪॥ శ్రోత్రియస్యచాకామహత
స్య। సయశ్చాయంపురుషే। యశ్చాసావాదిత్యే। సఏకః। సయఏవంవిత్। అ
స్మాల్లోకాత్ప్రేత్య। ఏతమన్నమయమాత్మానముపసంక్రామతి। ఏతం
ప్రాణమయమాత్మానముపసంక్రామతి। ఏతంమనోమయమాత్మానము
పసంక్రామతి। ఏతంవిజ్ఞానమయమాత్మానముపసంక్రామతి॥ ౫॥ ఏత
మానన్దమయమాత్మానముపసంక్రామతి। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ *

అథనవమోనువాకః.

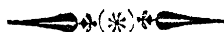
యతోవాచోనివర్తన్తే। అప్రాప్యమనసాసహ। ఆనందంబ్రహ్మ
ణోవిద్వాన్। నబిభేతికుతశ్చనేతి। ఏతగ్ంహవావనతపతి। కిమహగ్ంసాధునా
కరవం। కిమహంపాపమకరవమితి। సయఏవంవిద్వానేతేఆత్మానగ్ంస్పృణు
తే। ఉభేహ్యేవైషఏతేఆత్మానగ్ంస్పృణుతే। యఏవంవేద॥ ౧॥ ఇత్యుపనిషత్॥

ఇత్యానందవల్లీద్వితీయోఽధ్యాయస్సమాప్తా.

బ్రహ్మవిదిదమయమిదమేకవిగ్ంశతిరన్నాదన్నరసమయాదన్యాత్ప్రా
ణోవ్యానోపానఆకాశఃపృథివీపుచ్ఛగ్ంషడ్విగ్ంశతిః ప్రాణంయజుఋక్సా
మాదేశోఽథర్వాంగిరసఃపుచ్ఛంద్వావిగ్ంశతిశ్శ్రద్ధర్తగ్ంసత్యంయో
గోమహోష్టాదశవిజ్ఞానంప్రియంమోదఃప్రమోదఆనన్దోబ్రహ్మపుచ్ఛం
ద్వావిగ్ంశతిరసన్నేవాథాష్టావిగ్ంశతిరసత్షోడశభీషాస్మాన్మానుషోమను
ష్యగన్ధర్వాణాందేవగన్ధర్వాణాంపితౄణాంచిరలోకలోకానామాజాన

జానాంకర్మదేవానాంయేకర్మణాదేవానామిన్ద్రస్యబృహస్పతేఃప్రజాపతేర్బ్రహ్మణఃసయశ్చసజ్క్రమత్యేకపంచాశద్యతఃకుతశ్చనైతమేకాదశనవ ॥ ... ... *

హరిఃఓం॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.



శ్రీగురుభ్యోనమః.

తైత్తిరీయోపనిషత్ - భృగువల్లీ.

అథ ప్రథమో ఽనువాకః.

హరిఃఓం॥సహనావవతు।సహనౌభునక్తు। సహవీర్యంకరవావహై। తేజస్వినావధీతమస్తుమావిద్విషావహై। ఓంశాన్తిశ్శాంతిశ్శాంతిః॥భృగుర్వై వారుణిః। వరుణంపితరముపససార। అధీహిభగవో బ్రహ్మేతి। తస్మాఏతత్ప్రోవాచ। అన్నంప్రాణంచక్షుశ్శ్రోత్రంమనోవాచమితి। తగ్ హోవాచ। యతోవాఇమానిభూతానిజాయంతే। యేనజాతానిజీవంతి। యత్ప్రయన్త్యభిసంవిశంతి। తద్విజిజ్ఞాసస్వ। తద్బ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా॥

అథద్వితీయోనువాకః.

అన్నం బ్రహ్మేతివ్యజానాత్। అన్నాధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయన్తే। అన్నేనజాతానిజీవంతి। అన్నం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవవరుణంపితరముపససార। అధీహిభగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ హోవాచ। తపసా బ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। తపో బ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా॥

అథతృతీయోనువాకః.

ప్రాణో బ్రహ్మేతివ్యజానాత్। ప్రాణాధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయంతే। ప్రాణేనజాతానిజీవంతి। ప్రాణం ప్రయంత్యభిసంవి

శంతీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవవరుణంపితరముపససార। అధీహిభగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ హోవాచ। తపసాబ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। తపో బ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా॥ ... ... *

అథ చతుర్థోనువాకః.

మనో బ్రహ్మేతివ్యజానాత్। మనసోహ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయంతే। మనసాజాతానిజీవంతి। మనః ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవవరుణం పితరముపససార। అధీహిభగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ హోవాచ। తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ। తపో బ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా॥ ... ... *

అథపంచమోనువాకః.

విజ్ఞానం బ్రహ్మేతివ్యజానాత్। విజ్ఞానాద్ధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయంతే। విజ్ఞానేనజాతానిజీవంతి। విజ్ఞానం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవవరుణంపితరముపససార। అధీహిభగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ హోవాచ। తపసా బ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। తపో బ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా॥ ... ... *

అథషష్ఠోనువాకః.

ఆనందో బ్రహ్మేతివ్యజానాత్। ఆనందాద్ధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయంతే। ఆనందేనజాతానిజీవంతి। ఆనందం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి। సైషాభార్గవీవారుణీవిద్యా పరమేవ్యోమన్ ప్రతిష్ఠితా। సయ ఏవంవేద ప్రతితిష్ఠతి। అన్నవానన్నాదోభవతి। మహాన్ భవతి ప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥ ... ... *

అథసప్తమోనువాకః.

అన్నంననింద్యాత్। తద్వ్రతం। ప్రాణోవాఅన్నం। శరీరమన్నాదం। ప్రాణేశరీరంప్రతిష్ఠితం। శరీరేప్రాణఃప్రతిష్ఠితః। తదేత

దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం। సయఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితంవేద ప్రతితిష్ఠతి। అన్నవానన్నాదోభవతి। మహాన్భవతి ప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥ ... ... *

అథ అష్టమోనువాకః.

అన్నంనపరిచక్షీత। తద్వ్రతం। ఆపోవాఅన్నం। జ్యోతిరన్నాదం। అప్సుజ్యోతిః ప్రతిష్ఠితం। జ్యోతిష్యాపః ప్రతిష్ఠితాః। తదేతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం। సయ ఏతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠతి। అన్నవానన్నాదోభవతి। మహాన్భవతిప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥ ... ... *

అథ నవమోనువాకః.

అన్నంబహుకుర్వీత। తద్వ్రతం। పృథివీవాఅన్నం। ఆకాశోన్నాదః। పృథివ్యామాకాశః ప్రతిష్ఠితః। ఆకాశేపృథివీ ప్రతిష్ఠితా। తదేతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం। సయ ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితంవేద ప్రతితిష్ఠతి। అన్నవానన్నాదోభవతి। మహాన్భవతి ప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥ ... ... *

అథదశమోనువాకః

నకంచనవసతౌ ప్రత్యాచక్షీత। తద్వ్రతం। తస్మాద్యయాకయాచ విధయాబహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్। అరాధ్యస్మా అన్నమిత్యాచక్షతే। ఏతద్వై ముఖతోన్నగ్ రాద్ధం। ముఖతోస్మా అన్నగ్ రాధ్యతే। ఏతద్వై మధ్యతోన్నగ్ రాద్ధం। మధ్యతోస్మా అన్నగ్ రాధ్యతే। ఏతద్వా అంతతోన్నగ్ రాద్ధం। అంతతోస్మా అన్నగ్ రాధ్యతే॥ ౧॥ యఏవంవేద। క్షేమ ఇతివాచి। యోగక్షేమఇతి ప్రాణాపానయోః। కర్మేతిహస్తయోః। గతిరితిపాదయోః। విముక్తిరితిపాయౌ। ఇతిమానుషీస్సమాజ్ఞాః। అథదైవీః। తృప్తిరితివృష్టౌ। బలమితివిద్యుతి॥ ౨॥ యశ ఇతిపశుషు। జ్యోతిరితినక్షత్రేషు। ప్రజాతిరమృతమానందఇత్యుపస్థే। సర్వమిత్యాకాశే। తత్ప్రతిష్ఠేత్యుపాసీత

ప్రతిష్ఠావాన్భవతి । తన్మహ ఇత్యుపాసీత । మహాన్భవతి । తన్మన ఇత్యు
పాసీత । మానవాన్భవతి ॥ ౩ ॥ తన్నమ ఇత్యుపాసీత । నమ్యంతేఽస్మై కా
మాః । తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత । బ్రహ్మవాన్భవతి । తద్బ్రహ్మణః పరిమ
ర ఇత్యుపాసీత । పర్యేణం మ్రియంతే ద్విషంతస్సపత్నాః । పరి యేఽప్రియా
భ్రాతృవ్యాః । సయశ్చాయంపురుషే । యశ్చాసావాదిత్యే । స ఏకః ॥ ౪ ॥
సయఏవంవిత్ । అస్మాల్లోకాత్ప్రేత్య । ఏతమన్నమయమాత్మానము
పసంక్రమ్య । ఏతం ప్రాణమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతంమనోమ
యమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతంవిజ్ఞానమయమాత్మానముపసంక్రమ్య ।
ఏతమానందమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఇమాల్లోకాన్కామాన్నీకా
మరూప్యనుసంచరన్ । ఏతత్సామగాయన్నాస్తే । హా౩వు హా౩వు హా౩
వు ॥ ౫ ॥ అహమన్నమహమన్నమహమన్నం । అహమన్నాదోఽహమన్నా
దోఽహమన్నాదః । అహగ్గ్‌శ్లోకకృదహగ్గ్‌శ్లోకకృదహగ్గ్‌శ్లోకకృత్ । అహమ
స్మి ప్రథమజా ఋతా౩స్య । పూర్వం దేవేభ్యోఽమృతస్య నా౩ భా౩ ఇ । యో
మాదదాతి స ఇదేవ మా౩వా౩ః । అహమన్నమన్నమదంతమా౩ద్మి । అహం
విశ్వంభువనమభ్యభవా౩ం । సువర్ణజ్యోతీః । య ఏవం వేద । ఇత్యుపనిషత్ ॥
౬ ॥ రాధ్యతే విద్యుతీ మాంసవాన్భవత్యేకో హా౩వు య ఏవం వేదైకం చ ॥ *

భృగుస్తస్మై యతో వా ఇమాని తద్విజిజ్ఞాసస్వ తత్త్రయో దశాన్నం ప్రా
ణం మనో విజ్ఞానమితి విజ్ఞాయ తం తపసా ద్వాదశ ద్వాదశానంద ఇతి సైషా ద
శాన్నం న నింద్యాత్ప్రాణశ్శరీరమన్నం న పరిచక్షీతాపో జ్యోతిరన్నం బహు
కుర్వీత పృథివ్యామాకాశ ఏకాదశైకాదశ న కంచన సైకషష్టిరేకాన్నవింశతి
రేకాన్నవింశతిః । సహనావవతు । సహనౌభునక్తు । సహవీర్యంకరవావ
హై । తేజస్వినావధీతమస్తుమావిద్విషావహై । ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ *

ఓంతత్సత్ హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

ఇతిభృగువల్లీసమాప్తా.





శ్రీగురుభ్యోనమః.

తైత్తిరీయోపనిషత్ - షష్ఠః ప్రశ్నః - నారాయణమ్.

షష్ఠః ప్రశ్నే ప్రథమోనువాకః.

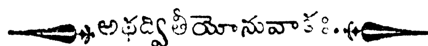
అంభస్యపారే భువనస్యమధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతో మహీయాన్। శుక్రేణజ్యోతీగ్ంషి సమనుప్రవిష్టః ప్రజాపతిశ్చరతి గర్భే అంతః॥ ... *

యస్మిన్నిదగ్ం సంచవిచైతి సర్వం యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వేనిషేదుః। తదేవభూతం తదుభవ్యమా ఇదం తదక్షరే పరమే వ్యోమన్॥ ౨॥ యేనావృతం ఖంచదివం మహీంచ యేనాదిత్యస్తపతి తేజసాభ్రాజసాచ। యమంతస్సముద్రే కవయో వయంతి తదక్షరే పరమే ప్రజాః॥ ౩॥ యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీ తోయేన జీవాన్వ్యససర్జ భూమ్యాం। యదోషధీభిః పురుషాన్పశూగ్ంశ్చ వివేశ భూతాని చరాచరాణి॥ ౪॥ అతః పరం నాన్యదణీయసగ్ం హి పరాత్పరం యన్మహతో మహాంతం। యదేకమవ్యక్తమనంతరూపం విశ్వం పురాణం తమసః పరస్తాత్॥ ౫॥ తదేవర్తం తదుసత్యమాహుస్తదేవ బ్రహ్మ పరమం కవీనాం। ఇష్టాపూర్తం బహుధా జాతం జాయమానం। విశ్వం బిభర్తి భువనస్య నాభిః॥ ౬॥ తదేవాగ్నిస్తద్వాయుస్తత్సూర్యస్తదు చంద్రమాః। తదేవ శుక్రమమృతం తద్బ్రహ్మ తదాపస్స ప్రజాపతిః॥ ౭॥ సర్వే నిమేషా జజ్ఞిరే విద్యుతః పురుషాదధి। కలా ముహూర్తాః కాష్ఠాశ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః। అర్ధమాసా మాసా ఋతవస్సంవత్సరశ్చ కల్పతాం॥ ౮॥ సఆపః ప్రదుఘే ఉభే ఇమే అంతరిక్షమథో సువః। నైనమూర్ధ్వం న తిర్యఞ్చం న మధ్యే పరిజగ్రభత్। న తస్యేశే కశ్చన తస్య నామ మహద్యశః॥ ౯॥ న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనం। హృదా మనీషా మనసాభిక్లృప్తో య ఏనం విదురమృతాస్తే భవంతి॥ అద్భ్యస్సంభూతో హిరణ్యగర్భ ఇత్యష్టౌ। ఏష హి దేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వో హి జాతస్స ఉ గర్భే అంతః। స విజాయమానస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః॥ విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతోముఖో విశ్వతోహస్త ఉత విశ్వతస్పాత్। సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రైర్ద్యావాపృథివీ

జనయందేవఏకః॥ వేనస్తత్పశ్యన్విశ్వాభువనానివిద్వాన్। యత్రవిశ్వంభవ
త్యేకనీడం।యస్మిన్నిదంసఞ్చవిచైతిసర్వం।సఓతఃప్రోతశ్చవిభుఃప్రజాసు॥ప్ర
తద్వోచేఅమృతన్నువిద్వాన్గంధర్వోనామనిహితంగుహాసు। త్రీణిపదానిహి
తంగుహాసుయస్తద్వేదసపితుఃపితాసత్॥ ౧౪॥ సనోబంధుర్జనితాసవిధా
తా ధామానివేదభువనానివిశ్వా। యత్రదేవాఅమృతమానశానాస్తృతీయే
ధామాన్యభ్యైరయంత॥౧౫॥ పరిద్యావాపృథివీయంతిసద్యఃపరిలోకాన్పరి
దిశఃపరిసువః।ఋతస్యతంతుంవితతంవిచృత్యతదపశ్యత్తదభవత్ప్రజాసు॥
పరీత్యలోకాన్పరీత్యభూతానిపరీత్యసర్వాఃప్రదిశోదిశశ్చ। ప్రజాపతిఃప్ర
థమజాఋతస్యాత్మనాత్మానమభిసంబభూవ॥౧౬॥ సదసస్పతిమద్భుతంప్రి
యమింద్రస్యకామ్యం। సనింమేధామయాసిషం॥ ౧౭ ॥ ఉద్దీప్యస్వజాతవే
దోపఘ్నన్నిఋతింమమ। పశూగ్శ్చమహ్యమావహజీవనంచదిశోద
శ ॥ ౧౮ ॥ మానోహిగ్ంసీర్జాతవేదోగామశ్వంపురుషంజగత్ । అబిభ్ర
దగ్న ఆగహి శ్రియామాపరిపాతయ ॥ ౨౦ ॥ పురుషస్యవిద్మసహస్రా
క్షస్యమహాదేవస్యధీమహి । తన్నోరుద్రఃప్రచోదయాత్ ॥ ౨౧ ॥ తత్పు
రుషాయవిద్మహేమహాదేవాయధీమహి । తన్నోరుద్రఃప్రచోదయాత్॥
౨౨॥ తత్పురుషాయవిద్మహేవక్రతుండాయధీమహి। తన్నోదంతిఃప్రచో
దయాత్॥ ౨౩॥ తత్పురుషాయవిద్మహేసువర్ణపక్షాయధీమహి। తన్నో
గరుడఃప్రచోదయాత్॥ ౨౪॥ కాత్యాయనాయవిద్మహేకన్యకుమారిధీమ
హి। తన్నోదుర్గిఃప్రచోదయాత్॥ ౨౫॥ నారాయణాయవిద్మహేవాసు
దేవాయధీమహి। తన్నోవిష్ణుఃప్రచోదయాత్॥ ౨౬॥ సహస్రపరమాదే
వీశతమూలాశతాఙ్కురా। సర్వగ్ంహరతుమేపాపందూర్వాదుస్స్వప్ననా
శనీ॥ ౨౭ ॥ అశ్వక్రాంతేరథక్రాంతేవిష్ణుక్రాంతేవసుంధరా । శిరసా
ధారితాదేవిరక్షస్వమాంపదేపదే । ఉద్ధృతాసివరాహేణకృష్ణేనశతబా
హునా॥ ౨౮ ॥ భూమిర్ధేనుర్ధరణీలోకధారిణీ। మృత్తికేహనమేపాపంయ
న్మయాదుష్కృతంకృతం। త్వయాహతేనపాపేనజీవామిశరదశ్శతం।మృ
త్తికేదేహిమేపుష్టింత్వయిసర్వంప్రతిష్ఠితం॥ ౨౯ ॥ గంధద్వారాందురాధ

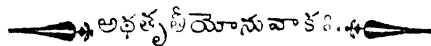
ష్ఠాంనిత్యపుష్టాంకరీషిణీం। ఈశ్వరీగ్ంసర్వభూతానాంత్వామిహోపహ్వ
యేశ్రియం॥ ౩౦॥ హిరణ్యశృంగంవరుణంప్రపద్యేతీర్థంమేదేహియాచ
తః। యన్మయాభుక్తమసాధూనాంపాపేభ్యశ్చప్రతిగ్రహః। యన్మేమన
సావాచాకర్మణావాదుష్కృతంకృతం। తన్నఇంద్రోవరుణోబృహస్ప
తిస్సవితాచపునంతుపునఃపునః॥ ౩౧ ॥ సుమిత్రానఆపఓషధయస్సంతుదు
ర్మిత్రాస్తస్మైభూయాసుర్యోస్మాన్ద్వేష్టియంచవయంద్విష్మః॥ ౩౨॥ నమో
గ్నయేప్సుమతేనమఇంద్రాయ నమోవరుణాయనమోవారుణ్యై నమో
ద్భ్యః॥ ౩౩॥ యదపాంక్రూరంయదమేధ్యంయదశాంతంతదపగచ్ఛతాత్
అత్యాశనాదతీపానాద్యచ్చఉగ్రాత్ప్రతిగ్రహాత్। తన్నోవరుణోరాజాపా
ణినాహ్యవమర్శతు॥ ౩౪॥ సోహమపాపోవిరజోనిర్ముక్తోముక్తకిల్బిషః। నా
కస్యపృష్ఠమారుహ్యగచ్ఛేద్బ్రహ్మసలోకతాం॥ ౩౫॥ ఇమంమేగంగేయము
నేసరస్వతిశుతుద్రిస్తోమగ్ంసచతాపరుష్ణియా। అసిక్నియామరుద్వృధేవి
తస్తయార్జీకీయేశృణుహ్యాసుషోమయా॥ ౩౬॥ ఋతంచసత్యంచాభీద్ధా
త్తపసోధ్యజాయతతతోరాత్రిరజాయత। తతస్సముద్రో అర్ణవః। సము
ద్రాదర్ణవాదధిసంవత్సరోఅజాయత॥ ౩౭॥ అహోరాత్రాణివిదధద్వి
శ్వస్యమిషతోవశీ। సూర్యాచంద్రమసౌధాతాయథాపూర్వమకల్పయత్।
దివంచపృథివీంచాంతరిక్షమథోసువః॥ ౩౮ ॥ యత్పృథివ్యాంరజస్స్వమాం
తరిక్షేవిరోదసీ। ఇమాగ్ంస్తదాపోవరుణఃపునాత్వఘమర్షణః ॥ ౩౯ ॥
ఏషభూతస్యభవ్యే భువనస్యగోప్తా। ఏషపుణ్యకృతాంల్లోకానేషమృత్యో
ర్హిరణ్మయం। ద్యావాపృథివ్యోర్హిరణ్మయగ్ంసగ్ంశ్రితంసువః। సన
స్సువస్సగ్ంశిశాధి ॥ ౪౦ ॥ ఆర్ద్రంజ్వలతిజ్యోతిరహమస్మి। జ్యోతిర్జ్వలతి
బ్రహ్మాహమస్మి। యోహమస్మిబ్రహ్మాహమస్మి। అహమేవాహంమాంజు
హోమిస్వాహా ॥ ౪౧ ॥ అకార్యకార్యవకీర్ణీస్తేనోభ్రూణహాగురుత
ల్పగః। వరుణోపామఘమర్షణస్తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ ౪౨ ॥
రజోభూమిస్త్వమాంరోదయస్వప్రవదంతిధీరాః। పునంతుఋషయఃపు
నంతువసవఃపునాతువరుణఃపునాత్వఘమర్షణః॥ ౪౩॥ ఆక్రాంత్సముద్రః
ప్రథమేవిధర్మంజనయన్ప్రజాభువనస్యరాజా। వృషాపవిత్రేఅధిసానో

అవ్యైబృహత్సోమోవావృధేసువానఇందుః॥ ౪౪॥ జాతవేదసేసునవామసో
మమరాతీయతోనిదహాతివేదః। సనః పర్షదతిదుర్గాణివిశ్వానావేవసింధుందురి
తాత్యగ్నిః॥ ౪౫॥ తామగ్నివర్ణాంతపసాజ్వలంతీంవైరోచనీంకర్మఫలేషు
జుష్టాం। దుర్గాందేవీంశరణమహం ప్రపద్యేసుతరసితరసేనమః॥ ౪౬॥ అ
గ్నేత్వంపారయానవ్యో అస్మాన్స్వస్తిభిరతిదుర్గాణివిశ్వా। పూశ్చపృథ్వీ
బహులానఉర్వీభవాతోకాయతనయాయశంయోః॥ ౪౭॥ విశ్వానినోదుర్గ
హాజాతవేదస్సింధుంననావాదురితాతిపర్షి। అగ్నే అత్రివన్మనసాగృణానో
స్మాకంభూత్వవితాతనూనాం॥ ౪౮॥ పృతనాజితగ్ంసహమానముగ్రమ
గ్నిగ్ంహువేమపరమాత్సధస్థాత్। సనఃపర్షదతిదుర్గాణివిశ్వాక్షామద్దేవోతి
దురితాత్యగ్నిః॥ ౪౯॥ ప్రత్నోషికమీడ్యో అధ్వరేషుసనాచ్చహోతానవ్య
శ్చసత్సి। స్వాంచాగ్నేతనువంపిప్రియస్వాస్మభ్యంచసౌభగమాయజస్వ॥ *



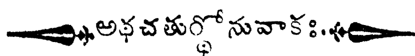
అథద్వితీయోనువాకః.

భూరగ్నయేపృథివ్యైస్వాహా। భువోవాయవేంతరిక్షాయస్వాహా। సు
వరాదిత్యాయదివేస్వాహా। భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేదిగ్భ్యస్స్వాహా।
నమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువరోం॥ ... *



అథతృతీయోనువాకః.

భూరన్నమగ్నయేపృథివ్యైస్వాహా। భువోన్నంవాయవేంతరిక్షా
యస్వాహా। సువరన్నమాదిత్యాయదివేస్వాహా। భూర్భువస్సువరన్నంచం
ద్రమసేదిగ్భ్యస్స్వాహా। నమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువ
రన్నమోం॥ ... ... *



అథచతుర్థోనువాకః.

భూరగ్నయేచపృథివ్యైచమహతేచస్వాహా। భువోవాయవేచాం
తరిక్షాయచమహతేచస్వాహా। సువరాదిత్యాయచదివేచమహతేచస్వా
హా। భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేచనక్షత్రేభ్యశ్చదిగ్భ్యశ్చమహతేచస్వాహా।
నమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువర్మహరోం॥ ... *

—*అథపంచమోఽనువాకః.*—

పాహినోఅగ్నఏనసేస్వాహా। పాహినోవిశ్వవేదసేస్వాహా। యజ్ఞంపాహివిభావసోస్వాహా। సర్వంపాహిశతక్రతోస్వాహా॥ *

—*అథషష్ఠోఽనువాకః.*—

యశ్ఛందసామృషభోవిశ్వరూపశ్ఛందోభ్యశ్ఛందాంస్యావివేశ। సతాంశిక్యఃప్రోవాచోపనిషదింద్రోజ్యేష్ఠఇంద్రియాయ ఋషిభ్యోనమో దేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువరోం॥ ... ... *

—*అథసప్తమోఽనువాకః.*—

నమోబ్రహ్మణేధారణంమేఅస్త్వనిరాకరణంధారయితాభూయాసంకర్ణయోశ్శ్రుతంమాచ్యోఢ్వంమమాముష్యఓం॥ ... *

—*అథఅష్టమోఽనువాకః.*—

ఋతంతపస్సత్యంతపశ్శ్రుతంతపశ్శాన్తంతపోదానంతపోయజ్ఞస్తపోభూర్భువస్సువర్బ్రహ్మైతదుపాస్యైతత్తపః॥ ... *

—అథనవమోఽనువాకః.—

యథావృక్షస్యసంపుష్పితస్యదూరాద్గంధోవాత్యేవంపుణ్యస్యకర్మణోదూరాద్గంధోవాతి। యథాసిధారాంకర్తేవహితామవక్రామేఽ।యద్యువేయువేహవావిహ్వదిష్యామికర్తంవదిష్యామీత్యేవమనృతాదాత్మానంజుగుప్సేత్॥ ... ... *

—అథ దశమోఽనువాకః.—

అణోరణీయాన్మహతోమహీయానాత్మాగుహాయాంనిహితోఽస్యజంతోః। తమక్రతుంపశ్యతివీతశోకోధాతుఃప్రసాదాన్మహిమానమీశం॥ ౧॥ సప్తప్రాణాఃప్రభవంతితస్మాత్సప్తార్చిషస్సమిధస్సప్తజిహ్వాః। సప్తఇమేలోకాయేషుచరంతిప్రాణాగుహాశయాన్నిహితాస్సప్తసప్త॥ ౨॥ అతస్సముద్రాగిరయశ్చసర్వేఽస్మాత్స్యందంతేసింధవస్సర్వరూపాః। అతశ్చవి

శ్వాఓషధయోరసాశ్చయేనైషభూతస్తిష్ఠత్యంతరాత్మా॥ ౩॥ బ్రహ్మాదేవా
నాంపదవీఃకవీనామృషిర్విప్రాణాంమహిషోమృగాణాం । శ్యేనోగృధ్రా
ణాంస్వధితిర్వనానాంసోమఃపవిత్రమత్యేతిరేభన్ ॥ ౪ ॥ అజామేకాంలో
హితశుక్లకృష్ణాంబహ్వీంప్రజాంజనయన్తీంసరూపాం । అజోహ్యేకోజుష
మాణోనుశేతేజహాత్యేనాంభుక్తభోగామజోన్యః॥ ౫ ॥ హగ్ంసశ్శుచిషద్వ
సురన్తరిక్షసద్ధోతావేదిషదతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమ
సదబ్జాగోజాఋతజాఅద్రిజాఋతంబృహత్॥ ౬॥ యస్మాజ్జాతానపరా
నైవకించనాసయఆవివేశభువనానివిశ్వా । ప్రజాపతిఃప్రజయాసంవిదాన
స్త్రీణిజ్యోతీగ్ంషిసచతేసషోడశీ॥ ౭॥ విధర్తారంహవామహే । వసోఃకువి
ద్వనాతినః । సవితారన్నృచక్షసం॥ ౮ ॥ అద్యానోదేవసవితఃప్రజావత్సా
వీస్సౌభగం । పరాదుష్వప్నియంసువ॥ ౯ ॥ విశ్వానిదేవసవితర్దురితానిప
రాసువ । యద్భద్రంతన్మఆసువ॥ ౧౦॥ మధువాతాఋతాయతేమధుక్షర
న్తిసింధవః । మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీః॥ ౧౧॥ మధునక్తముతోషసిమధుమ
త్పార్థివగ్ంరజః । మధుద్యౌరస్తునఃపితా॥ ౧౨॥ మధుమాన్నోవనస్పతిర్మ
ధుమాగ్ం అస్తుసూర్యః । మాధ్వీర్గావోభవన్తునః॥ ౧౩॥ ఘృతంమిమిక్షేఘృ
తమస్యయోనిర్ఘృతేశ్రితోఘృతమువస్యధామ । అనుష్వధమావహమాద
యస్వస్వాహాకృతంవృషభవక్షిహవ్యం॥ ౧౪ ॥ సముద్రాదూర్మిర్మధు
మాంఉదారదుపాగ్ంశునాసమమృతత్వమానట్ । ఘృతస్యనామగుహ్యం
యదస్తిజిహ్వాదేవానామమృతస్యనాభిః ॥ ౧౫ ॥ వయంనామప్రబ్రవామా
ఘృతేనాస్మిన్యజ్ఞేధారయామానమోభిః । ఉపబ్రహ్మాశృణవచ్ఛస్యమానంచ
తుశ్శృంగోవమీద్గౌరఏతత్॥ ౧౬ ॥ చత్వారిశృంగాత్రయోఅస్యపాదాద్వే
శీర్షేసప్తహస్తాసోఅస్య । త్రిధాబద్ధోవృషభోరోరవీతిమహోదేవోమ
ర్త్యాగ్ంఆవివేశ॥ ౧౭ ॥ త్రిధాహితంపణిభిర్గుహ్యమానంగవిదేవాసోఘృ
తమన్వవిందన్ । ఇంద్రఏకంసూర్యఏకంజజానవేనాదేకంస్వధయానిష్టత
క్షుః॥ ౧౮ ॥ యోదేవానాంప్రథమంపురస్తాద్విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః ।
హిరణ్యగర్భంపశ్యతజాయమానంసనోదేవశ్శుభయాస్మృత్యాసంయునక్తు॥

౧౯॥ యస్మాత్పరంనాపరమస్తికించిద్యస్మాన్నాణీయోనజ్యాయోఽస్తికశ్చిత్
వృక్షఇవస్తబ్ధోదివితిష్ఠత్యేకస్తేనేదంపూర్ణంపురుషేణసర్వం॥ ౨౦॥ నకర్మ
ణానప్రజయాధనేనత్యాగేనైకే అమృతత్వమానశుః । పరేణనాకంనిహి
తంగుహాయాం। విభ్రాజతేయద్యతయోవిశంతి॥ ౨౧॥ వేదాంతవిజ్ఞానసు
నిశ్చితార్థాస్సన్న్యాసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః। తేబ్రహ్మలోకేతుపరా
న్తకాలేపరామృతాత్పరిముచ్యన్తిసర్వే॥ ౨౨॥ దహ్రంవిపాప్మంవరవేశ్మభూ
తంయత్పుండరీకంపురమధ్యసంస్థం। తత్రాపిదహ్రంగగనంవిశోకస్తస్మిన్
స్యదంతస్తదుపాసితవ్యం॥ ౨౩॥ యద్వేదాదౌస్వరః ప్రోక్తోవేదాంతేచ
ప్రతిష్ఠితః। తస్యప్రకృతిలీనస్యయఃపరస్సమహేశ్వరః॥ ... ౨౪

అథఏకాదశోఽనువాకః.

సహస్రశీర్షందేవంవిశ్వాక్షంవిశ్వశంభువం। విశ్వంనారాయణం
దేవమక్షరంపరమంప్రభుం । విశ్వతఃపరమంనిత్యంవిశ్వంనారాయణంహ
రిం। విశ్వమేవేదంపురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి । పతింవిశ్వస్యాత్మేశ్వరంశా
శ్వతగ్ంశివమచ్యుతం। నారాయణంమహాజ్ఞేయంవిశ్వాత్మానంపరాయణం।
నారాయణపరంబ్రహ్మతత్త్వంనారాయణఃపరః । నారాయణపరోజ్యోతి
రాత్మానారాయణఃపరః । యచ్చకించిజ్జగత్యస్మిన్దృశ్యతేశ్రూయతేపి
వా । అంతర్బహిశ్చతత్సర్వంవ్యాప్యనారాయణస్థితః । అనన్తమవ్యయంక
వింసముద్రేంతంవిశ్వశంభువం । పద్మకోశప్రతీకాశం హృదయంచాప్య
ధోముఖం। అధోనిష్ట్యావితస్త్యాంతునాభ్యాముపరితిష్ఠతి। హృదయంతద్వి
జానీయాద్విశ్వస్యాయతనంమహత్। సంతతంసిరాభిస్తులంబత్యాకోశసన్ని
భం। తస్యాన్తేసుషిరంసూక్ష్మంతస్మిన్సర్వంప్రతిష్ఠితం । తస్యమధ్యేమహా
నగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః । సోఽగ్రభుగ్విభజన్తిష్ఠన్నాహారమజరఃక
విః। సంతాపయతిస్వందేహమాపాదతలమస్తకం। తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా
అణీయోర్ధ్వావ్యవస్థితః। నీలతోయదమధ్యస్థావిద్యుల్లేఖేవభాస్వరా । నీ
వారశూకవత్తన్వీ పీతాభాస్యాత్తనూపమా । తస్యాశ్శిఖాయామధ్యేపర
మాత్మావ్యవస్థితః। సబ్రహ్మాసశివస్సేంద్రస్సోఽక్షరఃపరమస్స్వరాట్॥ *

అథ ద్వాదశోऽనువాకః.

ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపింగళం। ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వైనమః॥ ... ... *

అథ త్రయోదశోऽనువాకః.

ఆదిత్యో వా ఏష ఏతన్మండలం తపతి తత్ర తా ఋచస్తదృచాం మండలం స ఋచాం లోకోऽథ య ఏష ఏతస్మిన్మండలేऽర్చిర్దీప్యతే తాని సామాని స సామ్నాం మండలం స సామ్నాం లోకోऽథ య ఏష ఏతస్మిన్మండలేऽర్చిషి పురుషస్తాని యజూంషి స యజుషాం మండలం స యజుషాం లోకస్సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి య ఏషోऽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః॥ ... ... *

అథ చతుర్దశోऽనువాకః.

ఆదిత్యో వై తేజ ఓజో బలం యశశ్చక్షుశ్శ్రోత్రమాత్మా మనో మన్యుర్మనుర్మృత్యుస్సత్యో మిత్రో వాయురాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కః కిం కం తత్సత్యమన్నమాయురమృతో జీవో విశ్వః కతమస్స్వయంభుః ప్రజాపతిస్సంవత్సర ఇతి సంవత్సరోऽసావాదిత్యో య ఏష పురుష ఏష భూతానామధిపతిర్బ్రహ్మణస్సాయుజ్యం సలోకతామాప్నోత్యేతాసామేవ దేవతానాం సాయుజ్యం సార్ష్టితాం సమానలోకతామాప్నోతి య ఏవం వేదేత్యుపనిషత్॥ *

అథ పంచదశోऽనువాకః.

ఘృణిస్సూర్య ఆదిత్యో మర్చయంతి తపస్సత్యం మధు క్షరంతి । తద్బ్రహ్మ తదాప ఆపో జ్యోతీరసోऽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం॥ ... *

అథ షోడశోऽనువాకః.

సర్వో వై రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు । పురుషో వై రుద్రస్సన్మహో నమో నమః। విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం బహుధా జాతం జాయమానం చ యత్ । సర్వో హ్యేష రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు॥ *

—*అథసప్తదశోఽనువాకః.*—

కద్రుద్రాయప్రచేతసేమీఢుష్టమాయతవ్యసే। వోచేమశంతమం హృదే। సర్వోహ్యేషరుద్రస్తస్మైరుద్రాయనమోఅస్తు॥ ... *

—*అథఅష్టాదశోఽనువాకః.*—

నమోహిరణ్యబాహవేహిరణ్యపతయేంబికాపతయ ఉమాపతయే నమోనమః॥ ... ... *

—*అథఏకోనవింశోఽనువాకః.*—

యస్యవైకఙ్కత్యగ్నిహోత్రహవణీభవతిప్రతిష్ఠితా ప్రత్యేవాస్యాహుతయస్తిష్ఠంత్యథోప్రతిష్ఠిత్యై॥ ... ... *

—*అథవింశోఽనువాకః.*—

కృణుష్వపాజఇతిపంచ॥ .. .. *

—*అథఏకవింశోఽనువాకః.*—

అదితిర్దేవాగంధర్వామనుష్యాఃపితరోఽసురాస్తేషాంసర్వభూతానాం మాతామేదినీమహతీమహీసావిత్రీగాయత్రీజగత్యుర్వీపృథ్వీబహులావిశ్వా భూతాకతమాకాయాసాసత్యేత్యమృతేతివసిష్ఠః॥ ... ... *

—*అథద్వావింశోఽనువాకః.*—

ఆపోవాఇదంసర్వంవిశ్వాభూతాన్యాపః ప్రాణావా ఆపఃపశవఆపోఽమృతమాపోఽన్నమాపస్సమ్రాడాపోవిరాడాపస్స్వరాడాపశ్ఛందాగ్‌స్యాపోజ్యోతీగ్‌ష్యాపస్సత్యమాపస్సర్వాదేవతా ఆపోభూర్భువస్సువరాపఓం॥ ... ... *

—*అథత్రయోవింశోఽనువాకః.*—

ఆపఃపునంతుపృథివీంపృథివీపూతాపునాతుమాం। పునంతుబ్రహ్మణస్పతిః బ్రహ్మపూతాపునాతుమాం। యదుచ్ఛిష్టమభోజ్యంయద్వాదుశ్చరితంమమ సర్వంపునంతుమామాపోఽసతాంచప్రతిగ్రహంస్వాహా॥ ... *

—*అథచతుర్వింశానువాకః.*—

అగ్నిశ్చమామన్యుశ్చమన్యు పతయశ్చమన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షంతాం । యదహ్నా పాపమకార్షం మనసావాచాహస్తాభ్యాం । పద్భ్యాముదరేణశిశ్నా। అహస్తదవలుంపతు। యత్కించదురితంమయి। ఇదమహంమామమృతయోనౌ। సత్యేజ్యోతిషిజుహోమిస్వాహా॥ ... *

—*అథపంచవింశానువాకః.*—

సూర్యశ్చమామన్యుశ్చమన్యుపతయశ్చమన్యుకృతేభ్యః। పాపేభ్యో రక్షంతాంయ ద్రాత్ర్యా పాపమకార్షం। మనసావాచాహస్తాభ్యాంప ద్భ్యాముదరేణశిశ్నా రాత్రిస్తదవలుంపతు యత్కించదురితంమయిఇదమ హంమామమృతయోనౌ। సూర్యేజ్యోతిషిజుహోమిస్వాహా॥ ... *

—*అథషడ్వింశానువాకః.*—

ఆయాతువరదాదేవీ । అక్షరంబ్రహ్మసమ్మితం । గాయత్రీంఛంద సాంమాతేదంబ్రహ్మజుషస్వనః । ఓజోసిసహోసిబలమసిభ్రాజోసిదేవా నాంధామనామాసి । విశ్వమసివిశ్వాయుస్సర్వమసిసర్వాయురభిభూరోం గాయత్రీమావాహయామి॥ ... ... *

—*అథసప్తవింశానువాకః.*—

ఓంభూః। ఓంభువః। ఓంసువః। ఓంమహః। ఓంజనః। ఓంతపః।ఓం సత్యం। ఓంతత్సవితుర్వరేణియం। భర్గోదేవస్యధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥ ... ... *

—*అథఅష్టవింశానువాకః.*—

ఓమాపోజ్యోతీరసోమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోం॥ ... *

—*అథఏకోనత్రింశానువాకః.*—

ఓంభూర్భువస్సువర్మహర్జనస్తపస్సత్యంతద్బ్రహ్మతదాప ఆపో జ్యోతీరసోమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోం। ఓంతద్బ్రహ్మ । ఓంతద్వాయుః। ఓంతదాత్మా। ఓంతత్సర్వం। ఓంతత్పురోర్నమః॥ ... *

—*అథత్రింశోనువాకః.—

ఉత్తమేశిఖరేదేవీభూమ్యాంపర్వతమూర్ధని। బ్రాహ్మణేభ్యోహ్యనుజ్ఞానంగచ్ఛదేవియథాసుఖం॥ ... ... *

—*అథఏకత్రింశానువాకః.*—

ఓమంతశ్చరతిభూతేషుగుహాయాంవిశ్వమూర్తిషు। త్వంయజ్ఞస్త్వంవిష్ణుస్త్వంవషట్కారస్త్వంరుద్రస్త్వంబ్రహ్మత్వంప్రజాపతిః॥ *

—*అథద్వాత్రింశోనువాకః.*—

అమృతోపస్తరణమసి। ప్రాణేనివిష్టోమృతంజుహోమి ప్రాణాయస్వాహా। అపానేనివిష్టోమృతంజుహోమి। అపానాయస్వాహా। వ్యానేనివిష్టోమృతంజుహోమివ్యానాయస్వాహా। ఉదానేనివిష్టోమృతంజుహోమి। ఉదానాయస్వాహా। సమానేనివిష్టోమృతంజుహోమి। సమానాయస్వాహా బ్రహ్మణిమఆత్మామృతత్వాయ॥ ... ... *

—*అథత్రయస్త్రింశోనువాకః.*—

ప్రాణేనివిష్టోమృతంజుహోమిశివోమావిశాప్రదాహాయ ప్రాణాయస్వాహా। అపానేనివిష్టోమృతంజుహోమి శివోమావిశాప్రదాహాయాపానాయస్వాహా। వ్యానేనివిష్టోమృతంజుహోమిశివోమావిశాప్రదాహాయవ్యానాయస్వాహా। ఉదానేనివిష్టోమృతంజుహోమిశివోమావిశాప్రదాహాయ। ఉదానాయస్వాహా। సమానేనివిష్టోమృతంజుహోమిశివోమావిశాప్రదాహాయ సమానాయస్వాహా। బ్రహ్మణిమఆత్మామృతత్వాయ। అమృతాపిధానమసి॥ ... ... *

—*అథచతుస్త్రింశోనువాకః.*—

శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిశ్యామృతం హుతంప్రాణమన్నేనాప్యాయస్వ। అపానేనివిశ్యామృతంహుతంఅపానమన్నేనాప్యాయస్వ। వ్యానేనివిశ్యామృతంహుతం వ్యానమన్నేనాప్యాయస్వ। ఉదానేనివిశ్యామృతం హుతముదానమన్నేనాప్యాయస్వ। సమానేనివిశ్యామృతంహుతంసమానమన్నేనాప్యాయస్వ। బ్రహ్మణిమఆత్మామృతత్వాయ॥ ... *

అథపఞ్చత్రింశోఽనువాకః.

ప్రాణానాం గ్రంథిరసి రుద్రో మావిశాంతకస్తేనాన్నేనాప్యాయస్వ॥ ... ... *

అథషట్త్రింశోఽనువాకః.

అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఽఙ్గుష్ఠంచసమాశ్రితః । ఈశస్సర్వస్యజగతః ప్రభుః ప్రీణాతివిశ్వభుక్॥ ... . *

అథసప్తత్రింశోఽనువాకః.

మేధాదేవీజుషమాణానఆగాద్విశ్వాచీభద్రాసుమనస్యమానా। త్వయాజుష్టాజుషమాణాదురుక్తాన్బృహద్వదేమవిదథేసువీరాః । త్వయాజుష్టఋషిర్భవతిదేవిత్వయాబ్రహ్మాగతశ్రీరుతత్వయా। త్వయాజుష్టశ్చిత్రంవిందతేవసుసానోజుషస్వద్రవిణేనమేధే॥ ... ... *

అథఅష్టత్రింశోఽనువాకః.

మేధాంమఇంద్రోదదాతుమేధాందేవీసరస్వతీమేధాంమే అశ్వినా దేవావాధత్తాంపుష్కరస్రజౌ, అప్సరాసుచయామేధాగంధర్వేషుచయన్మనః। దైవీమేధామనుష్యజాసామాంమేధాసురభిర్జుషతాం॥ ... *

అథైకోనచత్వారింశోఽనువాకః.

సద్యోజాతంప్రపద్యామిసద్యోజాతాయవైనమః॥ ... *

అథచత్వారింశోఽనువాకః.

భవేభవేనాతిభవేభవస్వమాంభవోద్భవాయనమః॥ ... *

అథఏకచత్వారింశోఽనువాకః.

వామదేవాయనమోజ్యేష్ఠాయనమోరుద్రాయనమః। కాలాయనమఃకలవికరణాయనమోబలవికరణాయనమోబలప్రమథనాయనమస్సర్వభూతదమనాయనమోమనోన్మనాయనమః॥ ... ... *

అథద్విచత్వారింశోనువాకః.

అఘోరేభ్యోథఘోరేభ్యో ఘోరఘోరతరేభ్యస్సర్వతస్సర్వశర్వేభ్యోనమస్తేఅస్తురుద్రరూపేభ్యః॥ ... ... *

అథత్రిచత్వారింశోనువాకః.

తత్పురుషాయవిద్మహేమహాదేవాయధీ మహితన్నోరుద్రః ప్రచోదయాత్॥ ... ... *

అథచతుశ్చత్వారింశోనువాకః.

ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వ భూతానాంబ్రహ్మాధిపతిర్బ్రహ్మణోధిపతిర్బ్రహ్మాశివోమేఅస్తుసదాశివోం॥ ... ... *

అథపఞ్చచత్వారింశోనువాకః.

బ్రహ్మమేతుమాం। మధుమేతుమాం। బ్రహ్మమేవమధుమేతుమాం। యాస్తేసోమప్రజావత్సోభిసోఅహం। దుస్స్వప్నహందురుష్షహ। యాస్తేసోమప్రాణాంస్తాంజుహోమి। త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ బ్రహ్మహత్యాంవాఏతేఘ్నంతి। యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠంతి। తేసోమం ప్రాప్నువంతి। ఆసహస్రాత్పఙ్క్తింపునన్తిఓమ్॥ *

అథషట్చత్వారింశోనువాకః.

బ్రహ్మమేధయామధుమేధయా। బ్రహ్మమేవమధుమేధయా। బ్రహ్మమేధవా। మధుమేధవా। బ్రహ్మమేవమధుమేధవా॥ ... *

అథసప్తచత్వారింశానువాకః.

బ్రహ్మాదేవానాంపదవీఃకవీనామృషిర్విప్రాణాం మహిషోమృగాణాం। శ్యేనోగృధ్రాణాంస్వధితిర్వనానాం సోమఃపవిత్రమత్యేతిరేభన్। హగ్ంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్ధోతావేదిషదతిథిర్దురోణసత్। నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జాగోజాఋతజాఅద్రిజాఋతంబృహత్। యఇమం త్రిసుపర్ణ మయాచితం బ్రాహ్మణాయదద్యాత్। వీరహత్యాంవాఏతే

ఘ్నంతి। యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠన్తి । తేసోమం ప్రాప్నువన్తి।
ఆసహస్రాత్ప_ఙ్క్తింపునన్తిఓం॥ ... ... ✻

—✻అథఅష్టచత్వారింశోనువాకః.✻—

ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానామే శుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజా విపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణ రేతో బుద్ధ్యాకూతిసఙ్కల్పా మేశుధ్యన్తాం జ్యోతిరహంవిరజావి పాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । శిరఃపాణిపాదపార్శ్వపృష్ఠోదరజంఘశిశ్నోపస్థపాయవో మేశుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా। త్వక్చర్మ మాంసరుధిరమేదోస్థిమజ్జామేశుధ్యన్తాం జ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా। శబ్దస్పర్శరూపరసగన్ధామే శుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజా విపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశామేశుధ్యన్తాం జ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । అన్నమయప్రాణమయమనోమయ విజ్ఞానమయానందమయామేశుధ్యన్తాంజ్యోతిరహం విరజావి పాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । వివిట్యైస్వాహా । ఘషోత్కాయస్వాహా। ఉత్తిష్ఠపురుషహరితలోహితపింగళాక్షీ దేహి దేహిదదాపయితామేశుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా। ఓంస్వాహా॥ ✻

—✻అథఏకోనపంచాశోనువాకః.✻—

సత్యంపరంపరంసత్యంసత్యేననసువర్గాల్లోకాచ్చ్యవన్తేకదాచనస తాంహిసత్యంతస్మాత్సత్యేరమన్తే। తపఇతితపోనానశనాత్పరంయద్ధిపరం తపస్తద్దుర్ధర్షంతద్దురాధర్షంతస్మాత్తపసిరమన్తే। దమఇతినియతంబ్రహ్మచారిణస్తస్మాద్దమేరమన్తే। శమఇత్యరణ్యేమునయస్తస్మాచ్ఛమేరమన్తే। దానమితిసర్వాణిభూతానిప్రశంసంతిదానాన్నాతిదుష్కరంతస్మాద్దానేరమన్తే । ధర్మఇతిధర్మేణసర్వమిదంపరిగృహీతంధర్మాన్నాతిదుశ్చరంతస్మాద్ధర్మేరమంతే। ప్రజనఇతిభూయాంసస్తస్మాద్భూయిష్ఠాఃప్రజాయంతే। తస్మాద్భూయిష్ఠాఃప్రజననేరమంతే । అగ్నయఇత్యాహతస్మాదగ్నయఆధాతవ్యాఅగ్నిహోత్రమిత్యాహతస్మాదగ్నిహోత్రేరమంతే। యజ్ఞఇతి

యజ్ఞోహి దేవానాం యజ్ఞేన హి దేవా దివంగతా స్తస్మాద్యజ్ఞే రమంతే। మాన
సమితి విద్వాంస స్తస్మాద్విద్వాంస ఏవ మానసే రమంతే। న్యాస ఇతి బ్రహ్మా హి
పరః పరో హి బ్రహ్మా తాని వా ఏతాన్యవరాణి తపాంసి న్యాస ఏవాత్యరేచ
యద్య ఏవం వేదేత్యుపనిషత్॥ ... ... *

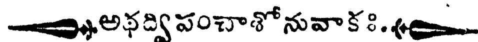
—*అథ పంచాశోనువాకః*—

ప్రాజాపత్యో హారుణిః సుపర్ణేయః ప్రజాపతిం పితరముపససార
కింభగవంతః పరమం వదంతీతి। తస్మై ప్రోవాచ। సత్యేన వాయురావాతి స
త్యేనాదిత్యో రోచతే దివి సత్యం వాచః ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా
త్సత్యం పరమం వదంతి। తపసా దేవా దేవతామగ్ర ఆయన్ తపసర్షయస్సు
వరన్వవిందన్ తపసా సపత్నాన్ప్రణుదామారాతీ స్తపసి సర్వం ప్రతిష్ఠి
తం తస్మాత్తపః పరమం వదంతి దమేన దాన్తాః కిల్బిషమవధూన్వంతి దమేన
బ్రహ్మచారిణస్సువరగచ్ఛన్ దమో భూతానాం దురాధర్షం దమే సర్వం
ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దమః పరమం వదంతి। శమేన శాంతాశ్శివమాచరంతి శమేన
నాకం మునయో న్వవిందన్ శమో భూతానాం దురాధర్షం శమే సర్వం ప్రతిష్ఠి
తం తస్మాచ్ఛమః పరమం వదంతి। దానం యజ్ఞానాం వరూథం దక్షిణా లోకే
దాతారం సర్వభూతాన్యుపజీవంతి దానేనారాతీరపానుదంత దానేన ద్విష
న్తో మిత్రా భవంతి దానే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దానం పరమం వదంతి।
ధర్మో విశ్వస్య జగతః ప్రతిష్ఠా లోకే ధర్మిష్ఠం ప్రజా ఉపసర్పంతి ధర్మేణ పాపమ
పనుదతి ధర్మే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్ధర్మం పరమం వదంతి ప్రజననం వై
ప్రతిష్ఠా సాధు ప్రజాయా స్తంతుం తన్వానః పితృణామనృణో భవతి। తదేవ
తస్యానృణం। తస్మాత్ప్రజననం పరమం వదన్తి। అగ్నయో వై త్రయీ విద్యా
దేవయానః పంథా గార్హపత్య ఋక్పృథివీ రథన్తరమన్వాహార్యపచనో య
జురంతరిక్షం వామదేవ్య మాహవనీయస్సామ సువర్గో లోకో బృహత్తస్మాద
గ్నీన్పరమం వదన్తి అగ్నిహోత్రం సాయం ప్రాతర్గృహాణాం నిష్కృతిస్స్వి
ష్టం సుహుతం యజ్ఞక్రతూనాం ప్రాయణం సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతి స్త
స్మాదగ్నిహోత్రం పరమం వదన్తి। యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞోహి దేవానాం యజ్ఞేన

హిదేవాదివంగతాయజ్ఞేనాసురానపానుదన్తయజ్ఞేనద్విషన్తో మిత్రాభవ
న్తియజ్ఞేసర్వంప్రతిష్ఠితంతస్మాద్యజ్ఞంపరమంవదన్తి మానసంవై ప్రాజా
పత్యం పవిత్రంమానసేనమనసాసాధుపశ్యతి మానసా ఋషయః ప్రజా
అసృజన్తమానసేసర్వంప్రతిష్ఠితం తస్మాన్మానసంపరమంవదన్తి । న్యాస
ఇత్యాహుర్మనీషిణోబ్రహ్మాణంబ్రహ్మావిశ్వః కతమస్స్వయంభుః ప్రజాప
తిస్సంవత్సరఇతి సంవత్సరోఽసావాదిత్యోయఏష ఆదిత్యేపురుషస్స పరమేష్ఠీ
బ్రహ్మాత్మాయాభిరాదిత్యస్తపతిరశ్మిభిస్తాభిః పర్జన్యోవర్షతి పర్జన్యేనౌ
షధివనస్పతయః ప్రజాయన్తఓషధివనస్పతిభిరన్నంభవత్యన్నేనప్రాణాః
ప్రాణైర్బలం బలేనతపస్తపసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా మేధామేధయా మనీషా
మనీషయామనోమనసా శాంతిశ్శాన్త్యా చిత్తంచిత్తేనస్మృతిం స్మృత్యా
స్మారంస్మారేణవిజ్ఞానం విజ్ఞానేనాత్మానంవేదయతితస్మాదన్నందదన్సర్వా
ణ్యేతాని దదాత్యన్నాత్ప్రాణాభవన్తి భూతానాంప్రాణైర్మనోమనస
శ్చవిజ్ఞానం విజ్ఞానాదానన్దోబ్రహ్మయోనిస్సవా ఏషపురుషః పంచధాపం
చాత్మాయేనసర్వమిదంప్రోతం పృథివీచాంతరిక్షంచద్యౌశ్చదిశశ్చావాన్త
రదిశాశ్చసవైసర్వమిదంజగత్ సచభూతంసచభవ్యం। జిజ్ఞాసక్లృప్తఋత
జారయిష్ఠాశ్శ్రద్ధాసత్యోమహస్వాన్। తపసోవరిష్ఠాజ్జ్ఞాత్వా। తమేవంమ
నసాహృదాచ । భూయోనమృత్యుముపయాహివిద్వాన్ । తస్మాన్న్యాస
మేషాంతపసామతిరిక్తమాహుః॥ ... ... *

అథఏకపంచాశోఽనువాకః.

వసురణ్వోవిభూరసిప్రాణేత్వమసి సంధాతాబ్రహ్మన్త్వమసివి
శ్వసృక్। తేజోదాస్త్వమస్యగ్నేర్వర్చోదాస్త్వమసిసూర్యస్యద్యుమ్నోదా
స్త్వమసిచన్ద్రమసఉపయామగృహీతోఽసి । బ్రహ్మణేత్వామహసఓమిత్యా
త్మానంయుంజీతైతద్వైమహోపనిషదందేవానాంగుహ్యంయఏవంవేదబ్ర
హ్మణోమహిమానమాప్నోతితస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమానమిత్యుపనిషత్।



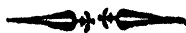
అథద్విపంచాశోనువాకః.

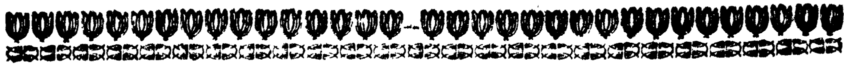
తస్యైవంవిదుషోయజ్ఞస్యాత్మాయజమానః శ్రద్ధాపత్నీశరీరమిధ్మమురో వేదిర్లోమాని బర్హిర్వేదశ్శిఖాహృదయంయూపఃకామ ఆజ్యంమన్యుఃపశు స్తపోగ్నిఃశమయితాదక్షిణా। వాగ్ఘోతా ప్రాణఉద్గాతాచక్షురధ్వర్యుర్మనోబ్రహ్మాశ్రోత్రమగ్నీన్యావద్ధ్రియతేసాదీక్షాయదశ్నాతియత్పిబతితదస్యసోమపానంయద్రమతేతదుపసదఃయత్సంచరత్యుపవిశత్యుత్తిష్ఠతేచసప్రవర్గ్యఃయన్ముఖం। తదాహవనీయఃయదస్యవిజ్ఞానంతజ్జుహోతి యత్సాయం ప్రాతరత్తితత్సమిధోయత్సాయం ప్రాతర్మధ్యందినంచతానిసవనానియే అహోరాత్రే తేదర్శపూర్ణమాసౌయే అర్ధమాసాశ్చమాసాశ్చతేచాతుర్మాస్యానియె ఋతవస్తేపశుబంధాయేసంవత్సరాశ్చ పరివత్సరాశ్చతేహర్గణాఃసర్వవేదసంవా ఏతత్సత్రంయన్మరణంతదవభృథఏతద్వైజరామర్యమగ్నిహోత్రంయ ఏవంవిద్వానుదగయనే ప్రమీయతే। దేవానామేవమహిమానంగత్వాదిత్యస్య సాయుజ్యంగచ్ఛత్యథయోదక్షిణే ప్రమీయతేపితృణామేవమహిమానం గత్వాచంద్రమసస్సాయుజ్యంగచ్ఛత్యేతౌవైసూర్యాచంద్రమసోర్మహిమానౌ బ్రాహ్మణోవిద్వానభిజయతితస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమానమాప్నోతి తస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమానమిత్యుపనిషత్॥ ... ... *

షష్ఠప్రశ్నఃసమాప్తః.

హరిఃఓమ్.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.





తైత్తిరీయోపనిషత్.

పురుషసూక్తమ్.

హరిః ఓమ్॥ తచ్ఛంయోరావృణీమహే । గాతుంయజ్ఞాయ । గాతుం
యజ్ఞపతయే। దైవీస్స్వస్తిరస్తునః స్వస్తిర్మానుషేభ్యః। ఊర్ధ్వంజిగాతుభేష
జం। శంనోఅస్తుద్విపదే। శంచతుష్పదే। ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥ *

సహస్రశీర్షాపురుషః। సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । సభూమింవి
శ్వతోవృత్వా। అత్యతిష్ఠద్దశాంగులం॥ ౧॥ పురుషఏవేదగ్ంసర్వం। యద్భూ
తంయచ్చభవ్యం। ఉతామృతత్వస్యేశానః। యదన్నేనాతిరోహతి॥ ౨ ॥ ఏ
తావానస్యమహిమా। అతోజ్యాయాగ్ంశ్చపూరుషః। పాదోఽస్యవిశ్వాభూ
తాని। త్రిపాదస్యామృతందివి॥ ౩ ॥ త్రిపాదూర్ధ్వఉదైత్పురుషః । పా
దోఽస్యేహాభవాత్పునః। తతోవిష్వఙ్వ్యక్రామత్। సాశనానశనేఅభి॥ ౪ ॥
తస్మాద్విరాడజాయత। విరాజోఅధిపూరుషః। సజాతోఅత్యరిచ్యత । ప
శ్చాద్భూమిమథోపురః॥ ౫॥ యత్పురుషేణహవిషా। దేవాయజ్ఞమతన్వత।
వసన్తోఅస్యాసీదాజ్యం। గ్రీష్మఇధ్మశ్శరద్ధవిః॥ ౬ ॥ సప్తాస్యాసన్పరిధయః।
త్రిస్సప్తసమిధఃకృతాః। దేవాయద్యజ్ఞంతన్వానాః । అబధ్నన్పురుషంప
శుం॥ ౭॥ తంయజ్ఞంబర్హిషిప్రౌక్షన్। పురుషంజాతమగ్రతః । తేనదే
వాఅయజన్త। సాధ్యాఋషయశ్చయే॥ ౮॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః। సం
భృతంపృషదాజ్యం। పశూగ్ంస్తాగ్ంశ్చక్రేవాయవ్యాన్। ఆరణ్యాన్గ్రా
మ్యాశ్చయే॥ ౯॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః। ఋచస్సామానిజజ్ఞిరే । ఛం
దాగ్ంసిజజ్ఞిరేతస్మాత్। యజుస్తస్మాదజాయత॥ ౧౦ ॥ తస్మాదశ్వాఅజా
యన్త। ఏకేచోభయాదతః। గావోహజజ్ఞిరేతస్మాత్। తస్మాజ్జాతాఅజావ
యః॥ ౧౧॥ యత్పురుషంవ్యదధుః। కతిధావ్యకల్పయన్ । ముఖంకిమస్యకౌ
బాహూ। కావూరూపాదావుచ్యేతే॥ ౧౨॥ బ్రాహ్మణోఽస్యముఖమాసీత్
బాహూరాజన్యఃకృతః। ఊరూతదస్యయద్వైశ్యః। పద్భ్యాగ్ంశూద్రో

అజాయత॥ ౧౩ ॥ చంద్రమామనసోజాతః । చక్షోస్సూర్యోఅజాయత।
ముఖాదింద్రశ్చాగ్నిశ్చ। ప్రాణాద్వాయురజాయత॥ ౧౪॥ నాభ్యాఆసీ
దంతరిక్షం। శీర్ష్ణోద్యౌస్సమవర్తత। పద్భ్యాంభూమిర్దిశశ్శ్రోత్రాత్
తథాలోకాగ్ంఅకల్పయన్॥ ౧౫॥ వేదాహమేతంపురుషంమహాన్తం। ఆ
దిత్యవర్ణంతమసస్తుపారే । సర్వాణిరూపాణివిచిత్యధీరః । నామానికృ
త్వాఽభివదన్యదాస్తే॥౧౬॥ధాతాపురస్తాద్యముదాజహార। శక్రః ప్రవి
ద్వాన్ప్రదిశశ్చతస్రః। తమేవంవిద్వానమృతఇహభవతి। నాన్యఃపంథా
అయనాయవిద్యతే॥ ౧౭॥ యజ్ఞేనయజ్ఞమయజన్తదేవాః। తానిధర్మాణిప్ర
థమాన్యాసన్ । తేహనాకంమహిమానస్సచంతే। యత్రపూర్వేసాధ్యా
స్సంతిదేవాః॥ ౧౮॥ అద్భ్యస్సంభూతఃపృథివ్యైరసాచ్చ। విశ్వకర్మణస్స
మవర్తతాధి। తస్యత్వష్టావిదధద్రూపమేతి। తత్పురుషస్యవిశ్వమాజానమ
గ్రే॥౧౯॥వేదాహమేతంపురుషంమహాన్తం।ఆదిత్యవర్ణంతమసఃపరస్తాత్।
తమేవంవిద్వానమృతఇహభవతి। నాన్యఃపంథావిద్యతేయనాయ॥౨౦॥ప్ర
జాపతిశ్చరతిగర్భేఅంతః।అజాయమానోబహుధావిజాయతే।తస్యధీరాఃప
రిజానన్తియోనిం। మరీచీనాంపదమిచ్ఛన్తివేధసః॥౨౧॥యోదేవేభ్యఆతపతి।
యోదేవానాంపురోహితః । పూర్వోయోదేవేభ్యోజాతః। నమోరుచాయ
బ్రాహ్మయే॥౨౨॥రుచంబ్రాహ్మంజనయన్తః।దేవాఅగ్రేతదబ్రువన్।యస్త్వై
వంబ్రాహ్మణోవిద్యాత్।తస్యదేవాఅసన్వశే॥ ౨౩॥హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చప
త్న్యౌ। అహోరాత్రేపార్శ్వే। నక్షత్రాణిరూపం।అశ్వినౌవ్యాత్తం॥
౨౪॥ ఇష్టంమనిషాణ । అముంమనిషాణ।సర్వంమనిషాణ। ఓంశాన్తిశ్శాన్తి
శ్శాన్తిః॥ ... ... ౨౫॥

హరిః ఓమ్॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.



శ్రీ గురుభ్యో నమః.

బృహదారణ్యకోపనిషత్ - తృతీయాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్॥ ఉషా వా అశ్వస్య మేధ్యస్య శిరః । సూర్యశ్చక్షుర్వాతః ప్రాణో వ్యాత్తమగ్నిర్వైశ్వానరః సంవత్సర ఆత్మాశ్వస్య మేధ్యస్య ద్యౌః పృష్ఠమన్తరిక్షముదరం పృథివీ పాజస్యం దిశః పార్శ్వే అవాన్తరదిశః పర్శవ ఋతవోఽఙ్గాని మాసాశ్చార్ధమాసాశ్చ పర్వాణ్యహోరాత్రాణి ప్రతిష్ఠా నక్షత్రాణ్యస్థీని నభో మాంసాని । ఊవధ్యం సికతాః సిన్ధవో గుదా యకృచ్చ క్లోమానశ్చ పర్వతా ఓషధయశ్చ వనస్పతయశ్చ లోమాని ఉద్యన్పూర్వార్ధో నిమ్లోచఞ్జఘనార్ధో యద్విజృంభతే తద్విద్యోతతే యద్విధూనుతే తత్స్తనయతి యన్మేహతి తద్వర్షతి వాగేవాస్య వాక్ ॥౧॥ అహర్వా అశ్వం పురస్తాన్మహిమాన్వజాయత తస్య పూర్వే సముద్రే యోనీ రాత్రిరేనం పశ్చాన్మహిమాన్వజాయత తస్యాపరే సముద్రే యోనిరేతౌ వా అశ్వం మహిమానావభితస్సంబభూవతుః హయో భూత్వా దేవానవహద్వాజీ గన్ధర్వానర్వాసురానశ్వో మనుష్యాన్సముద్ర ఏవాస్య బన్ధుః సముద్రో యోనిః॥ ... ... ❀

అథ ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓం॥ నైవేహ కించనాగ్ర ఆసీన్మృత్యునైవేదమావృతమాసీదశనాయయాఽశనాయా హి మృత్యుస్తన్మనోఽకురుతాత్మన్వీ స్యామితి సోఽర్చన్నచరత్తస్యార్చత ఆపోఽజాయన్తార్చతే వై మే కమభూదితి తదేవార్కస్యార్కత్వం । కగ్ం హ వా అస్మై భవతి య ఏవమేతదర్కస్యార్కత్వం వేద॥ ౧ ॥ ఆపో వా అర్కస్తద్యదపాగ్ం శర ఆసీత్తత్సమహన్యత సా పృథివ్యభవత్తస్యామశ్రామ్యత్తస్య శ్రాన్తస్య తప్తస్య తేజో రసో నిరవర్తతాగ్నిః॥ ౨ ॥ స త్రే

ధాత్మానం వ్యకురుతాదిత్యం తృతీయం వాయుం తృతీయగ్ స ఏష ప్రాణస్త్రే
ధా విహితః తస్య ప్రాచీ దిక్ఛిరో సౌ చాసౌ చేర్మౌ అథాస్య ప్రతీచీ దిక్పుచ్ఛ
మసౌ చాసౌ చ సక్థ్యౌ దక్షిణా చోదీచీ చ పార్శ్వే ద్యౌః పృష్ఠమన్తరిక్షముద
రమియమురః స ఏషో ప్సు ప్రతిష్ఠితో యత్ర క్వ చైతి తదేవ ప్రతితిష్ఠత్యేవం వి
ద్వాన్ ॥ ౩ ॥ సో కామయత ద్వితీయో మ ఆత్మా జాయేతేతి స మనసా వాచం మి
థునగ్ సమభవత్ అశనాయా మృత్యుస్తద్యద్రేత ఆసీత్స సంవత్సరో భవత్ న
హ పురా తతః సంవత్సర ఆస తమేతావన్తం కాలమబిభః । యావాన్ సంవత్స
రస్తమేతావతః కాలస్య పరస్తాదసృజత । తం జాతమభివ్యాదదాత్ స భాణ
కరోత్ సైవ వాగభవత్ ॥ ౪ ॥ స ఐక్షత యది వా ఇమమభిమగ్ స్యే కనీయో న్నం
కరిష్య ఇతి స తయా వాచా తేనాత్మనేదగ్ సర్వమసృజత యదిదం కిఞ్చర్చో య
జూగ్ షి సామాని ఛన్దాగ్ సి యజ్ఞాన్ ప్రజాః పశూన్ । స యద్యదేవాసృజత
తత్తదత్తుమధ్రియత సర్వం వా అత్తీతి తదదితేరదితిత్వగ్ సర్వస్యైతస్యాత్తా
భవతి సర్వమస్యాన్నం భవతి య ఏవమేతదదితేరదితిత్వం వేద ॥ ౫ ॥ సో కామ
యత భూయసా యజ్ఞేన భూయో యజేయేతి సో శ్రామ్యత్స తపో తప్యత తత
స్య శ్రాన్తస్య తప్తస్య యశో వీర్యముదక్రామత్ । ప్రాణా వై యశో వీర్యం
తత్ప్రాణేషూత్క్రాన్తేషు శరీరగ్ శ్వయితుమధ్రియత తస్య శరీర ఏవ మన
ఆసీత్ ॥ ౬ ॥ సో కామయత మేధ్యం మ ఇదగ్ స్యాదాత్మన్వ్యనేన స్యామితి ।
తతో శ్వస్సమభవద్య దశ్వత్తన్మేధ్యమభూదితి తదేవాశ్వమేధస్యాశ్వమేధ
త్వం । ఏష హ వా అశ్వమేధం వేద య ఏనమేవం వేద । తమనవరుధ్యైవామ
న్యత తగ్ సంవత్సరస్య పరస్తాదాత్మన ఆలభత । పశూన్ దేవతాభ్యః ప్రత్యౌ
హత్ । తస్మాత్సర్వదైవత్యం ప్రోక్షితం ప్రాజాపత్యమాలభన్తే । ఏష వా
అశ్వమేధో య ఏష తపతి తస్య సంవత్సర ఆత్మాయమగ్నిరర్కస్తస్యేమే లో
కా ఆత్మానస్తావేతావర్కాశ్వమేధౌ సో పునరేకైవ దేవతా భవతి మృత్యురే
వాప పునర్మృత్యుం జయతి నైనం మృత్యురాప్నోతి మృత్యురస్యాత్మా భవతి ఏ
తాసాం దేవతానామేకో భవతి ॥ ౭ ... ... *

౧. యదశ్వయదితి గ్రన్థాన్తరేషు పాఠః

అథ తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వయాహ ప్రాజాపత్యా దేవాశ్చాసురాశ్చ । తతః కానీయసా ఏవ దేవా జ్యాయసా అసురాః త ఏషు లోకేష్వస్పర్ధన్త తే హ దేవా ఊచుర్హన్తాసురాన్యజ్ఞ ఉద్గీథేనాత్యయామేతి॥ ౧ ॥ తే హ వాచమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో వాగుదగాయత్ యో వాచి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ యత్కల్యాణం వదతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం వదతి స ఏవ స పాప్మా॥ ౨ ॥ అథ హ ప్రాణమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః ప్రాణ ఉదగాయద్యః ప్రాణే భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ యత్కల్యాణం జిఘ్రతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం జిఘ్రతి స ఏవ స పాప్మా॥ ౩ ॥ అథ హ చక్షురూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యశ్చక్షురుదగాయత్ యశ్చక్షుషి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణం పశ్యతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం పశ్యతి స ఏవ స పాప్మా ॥ ౪ ॥ అథ హ శ్రోత్రమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః శ్రోత్రముదగాయత్ యశ్శ్రోత్రే భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణగ్ శృణోతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపగ్ శృణోతి స ఏవ స పాప్మా॥ ౫ ॥ అథ హ మన ఊచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో మన ఉదగాయత్ యో మనసి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణగ్ సఙ్కల్పయతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపగ్ సఙ్కల్పయతి స ఏవ స పాప్మైవము ఖల్వేతా దేవతాః పాప్మభిరుపాసృజన్నేవమేనాః పాప్మనావిధ్యన్॥ ౬ ॥ అథ హేమమాసన్యం ప్రాణమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్య ఏష ప్రాణ ఉదగాయత్తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిత్సన్ స య

థాశ్మానమృత్వాలోష్టో విధ్వగ్ంసేతైవగ్ం హైవ విధ్వగ్ంసమానా విష్వఞ్చో వినేశుస్తతో దేవా అభవన్ పరాసురా భవత్యాత్మనా పరాస్య ద్విషన్ పాప్మా భ్రాతృవ్యో భవతి య ఏవం వేద॥ ౭ ॥ తే హోచుః క్వ ను సోఽభూద్యో న ఇత్థమసక్తేత్యయమాస్యేఽన్తరితి సోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽఙ్గానాగ్ం హి రసః॥ ౮॥ సా వా ఏషా దేవతా దూర్నామ దూరగ్ం హ్యస్యా మృత్యుర్దూరగ్ం హ వా అస్మాన్మృత్యుర్భవతి య ఏవం వేద॥ ౯॥ సా వా ఏషా దేవతైతాసాం దేవతానాం పాప్మానం మృత్యుమపహత్య యత్రాసాం దిశామన్తస్తద్గమయాఞ్చకార తదాసాం పాప్మనో విన్యదధాత్తస్మాన్న జనమియాన్నాన్తమియాన్నేత్పాప్మానం మృత్యుమన్వవాయానీతి॥ ౧౦ ॥ సా వా ఏషా దేవతైతాసాం దేవతానాం పాప్మానం మృత్యుమపహత్యాథైనా మృత్యుమత్యవహత్॥ ౧౧॥ స వై వాచమేవ ప్రథమామత్యవహత్సా యదా మృత్యుమత్యముచ్యత సోఽగ్నిరభవత్సోఽయమగ్నిః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తో దీప్యతే॥ ౧౨॥ అథ ప్రాణమత్యవహత్స యదా మృత్యుమత్యముచ్యత స వాయురభవత్సోఽయం వాయుః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తః పవతే॥ ౧౩॥ అథ చక్షురత్యవహత్తద్యదా మృత్యుమత్యముచ్యత స ఆదిత్యోఽభవత్సోఽసావాదిత్యః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తస్తపతి ॥ ౧౪ ॥ అథ శ్రోత్రమత్యవహత్తద్యదా మృత్యుమత్యముచ్యత తా దిశోఽభవగ్ంస్తా ఇమా దిశః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తాః॥ ౧౫ ॥ అథ మనోఽత్యవహత్తద్యదా మృత్యుమత్యముచ్యత స చన్ద్రమా అభవత్సోఽసౌ చన్ద్రః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తో భాత్యేవగ్ం హ వా ఏనమేషా దేవతా మృత్యుమతివహతి య ఏవం వేద ॥ ౧౬ ॥ అథాత్మనేఽన్నాద్యమాగాయద్యద్ధి కిఞ్చాన్నమద్యతేఽనేనైవ తదద్యత ఇహ ప్రతితిష్ఠతి॥ ౧౭ ॥ తే దేవా అబ్రువన్నేతావద్వా ఇదగ్ం సర్వం యదన్నం తదాత్మన ఆగాసీరను నోఽస్మిన్నన్న ఆభజస్వేతి తే వై మాభిసంవిశతేతి తథేతి తగ్ం సమన్తం పరిణ్యవిశన్త తస్మాద్యదనేనాన్నమత్తి తేనైతాస్తృప్యన్త్యేవగ్ం హ వా ఏనగ్ం స్వా అభిసంవిశన్తి భర్తా స్వానాగ్ం శ్రేష్ఠః పుర ఏతా భవత్యన్నాదోఽధిపతిర్య ఏవం వేద య ఉ హైవంవిదగ్ం స్వేషు ప్రతిప్రతిర్బుభూషతి న హైవాలం భార్యేభ్యో భవత్యథ య ఏవైతమనుభవతి యో వైతమను భార్యాన్ బుభూర్షతి స హైవాలం భార్యేభ్యో భవతి॥ ౧౮ ॥ సోఽయా

స్య ఆఙ్గీరసోఽఙ్గానాగ్ హిరసః । ప్రాణోవా అఙ్గానాగ్ రసః ప్రాణో
హివా అఙ్గానాగ్ రసస్తస్మాద్యస్మాత్కస్మాచ్చాఙ్గాత్ప్రాణ ఉత్క్రా
మతితదేవతచ్ఛుష్యత్యేషహివా అఙ్గానాగ్ రసః ॥ ౧౯॥ ఏషఉఏవబృహస్ప
తిర్వాగ్వైబృహతీతస్యాఏషపతి సస్మాదుబృహస్పతిః॥ ౨౦॥ ఏషఉఏవ బ్ర
హ్మణస్పతిర్వాగ్వై బ్రహ్మతస్యా ఏషపతిస్తస్మాదు బ్రహ్మణస్పతిః॥ ౨౧ ॥
ఏషఉఏవసామవాగ్వై సామైషసాచామశ్చేతితత్సామ్నస్సామత్వం। య
ద్వేవసమఃప్లుషిణాసమోమశకేనసమోనాగేనసమఏభిస్త్రిభిర్లోకైస్స
మోఽనేనసర్వేణతస్మాద్వేవసామాశ్నుతేసామ్నస్సాయుజ్యగ్ సలోకతాం
జయతియఏవమేతత్సామవేద॥౨౨॥ ఏషఉవాఉద్గీథః ప్రాణోవాఉత్ప్రాణే
నహీదగ్ సర్వముత్తబ్ధంవాగేవగీథోచ్చగీథాచేతిసఉద్గీథః॥౨౩॥● తద్ధాపి
బ్రహ్మదత్తశ్చైకితానేయోరాజానం భక్షయన్నువాచాయంత్యస్య రాజా
మూర్ధానంవిపాతయతాద్యదితోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽన్యేనోదగాయదితి వాచా
చహ్యేవస ప్రాణేనచోదగాయదితి॥౨౪॥తస్యహైతస్యసామ్నోయఃస్వం
వేదభవతిహాస్యస్వంతస్యవై స్వరఏవస్వంతస్మాదార్త్విజ్యంకరిష్యన్వాచిస్వ
రమిచ్ఛేతతయావాచాస్వరసంపన్నయార్త్విజ్యంకుర్యాత్తస్మాద్యజ్ఞేస్వర
వన్తందదృక్షన్తఏవ। అథోయస్యస్వంభవతిభవతిహాస్యస్వంయఏవమేతత్సా
మ్నఃస్వంవేద॥ ౨౫ ॥ తస్యహైతస్యసామ్నోయస్సువర్ణంవేదభవతిహాస్య
సువర్ణంతస్యవై స్వరఏవసువర్ణంభవతిహాస్యసువర్ణంయఏవమేతత్సామ్నస్సు
వర్ణంవేద ॥ ౨౬ ॥ * తస్యహైతస్యసామ్నో యః ప్రతిష్ఠాంవేదప్రతిహ
తిష్ఠతితస్యవై వాగేవ ప్రతిష్ఠావాచిహిఖల్వేషఏతత్ప్రాణః ప్రతిష్ఠితోగీయ
తేఽన్న ఇత్యుహైకఆహుః॥ ౨౭ ॥ అథాతఃపవమానానామేవాభ్యారో
హః సవైఖలు ప్రస్తోతాసామ ప్రస్తౌతిసయత్ర ప్రస్తుయాత్త దేతానిజపేత్
అసతోమాసద్గమయతమసోమాజ్యోతిర్గమయమృత్యోర్మామృ తంగమయేతి
సయదాహాసతోమాసద్గమయేతిమృత్యుర్వాఅసత్సదమృతంమృత్యోర్మామృ

● చైకితానేయఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* ప్రతిష్ఠితోగీయతేఇత్యుహైకఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

తంగమయామృతం మాకుర్వి త్యేవైతదాహ తమసో మా జ్యోతిర్గమయేతి మృ
త్యుర్వై తమో జ్యోతిరమృతం మృత్యోర్మామృతంగమయామృతం మాకుర్వి
త్యేవైతదాహ మృత్యోర్మామృతంగమయేతి నాత్ర తిరోహితమివాస్తి అథ
యానీతరాణి స్తోత్రాణి తేష్వాత్మనేన్నాద్యమాగాయేత్తస్మాదు తేషు వరం
వృణీత యం కామం కామయేత తగ్ం స ఏష ఏవంవిదుద్గాతాత్మనే వా యజమా
నాయ వా యం కామం కామయతే తమాగాయతి తద్ధైతల్లోకజిదేవ న హైవా
లోక్యతాయా ఆశాస్తి య ఏవమేతత్సామ వేద॥ ... ... *

అథ చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓం॥ ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీత్పురుషవిధః సోనువీక్ష్య నాన్యదా
త్మనోపశ్యత్సోహమస్మీత్యగ్రే వ్యాహరత్తతోహన్నామాభవత్తస్మాద
ప్యేతర్హ్యామన్త్రితోఽహమయమిత్యేవాగ్ర ఉక్త్వాథాన్యన్నామ ప్ర
బ్రూతే యదస్య భవతి స యత్పూర్వోఽస్మాత్సర్వస్మాత్సర్వాన్పాప్మన ఔ
షత్తస్మాత్పురుష ఓషతి హ వై స తం యోఽస్మాత్పూర్వో బుభూషతి య ఏవం
వేద॥ ౧॥ సోఽబిభేత్తస్మాదేకాకీ బిభేతి స హాయమీక్షాం చక్రే యన్మదన్య
న్నాస్తి కస్మాన్ను బిభేమీతి తత ఏవాస్య భయం వీయాయ కస్మాద్ధ్యభేష్యత్
ద్వితీయాద్వై భయం భవతి॥ ౨॥ * స వై నైవ రేమే తస్మాదేకాకీ న రమతే స
ద్వితీయమైచ్ఛత్। స హైతావానాస యథా స్త్రీపుమాగ్ంసౌ సంపరిష్వక్తౌ
స ఇమమేవాత్మానం ద్వేధాపాతయత్తతః పతిశ్చ పత్నీ చాభవతాం తస్మాదిద
మర్ధబృగలమివ స్వ ఇతి హ స్మాహ యాజ్ఞవల్క్యస్తస్మాదయమాకాశః స్త్రీ
యా పూర్యత ఏవ తాగ్ం సమభవత్తతో మనుష్యా అజాయన్త॥ ౩॥ ☛ సో హే
యమీక్షాం చక్రే కథం ను మాత్మన ఏవ జనయిత్వా సంభవతి హన్త తిరోఽసానీతి
సా గౌరభవదృషభ ఇతరస్తాగ్ం సమేవాభవత్తతో గావోఽజాయన్త బడబే
తరాభవదశ్వవృష ఇతరో గర్దభీతరా గర్దభ ఇతరస్తాగ్ం సమేవాభవత్తత ఏకశ
ఫమజాయత అజేతరాభవద్బస్త ఇతరోఽవిరితరా మేష ఇతరస్తాగ్ం సమే

---

* తస్మాదయమేకాంశస్త్రియేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

☛ మేష ఇతరస్తాంతాగ్ం సమేవాభవదితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

వాభవత్తతో గావోఽజాయన్తైవమేవ యదిదం కించ మిథునమాపిపీలికాభ్య
స్తత్సర్వమసృజత॥౪॥ సోఽవేదహం వావ సృష్టిరస్మ్యహగ్ం హీదగ్ం సర్వమసృ
క్షీతి తతః సృష్టిరభవత్సృష్ట్యాగ్ం హాస్యైతస్యాం భవతి య ఏవం వేద ॥౫॥ అ
థేత్యభ్యమన్థత్స ముఖాచ్చ యోనేర్హస్తాభ్యాం చాగ్నిమసృజత తస్మాదేతదుభ
యమలోమకమన్తరతోఽలోమకా హి యోనిరన్తరతః తద్యదిదమాహుర
ముం యజాముం యజేత్యేకైకం దేవమేతస్యైవ సా విసృష్టిరేష ఉ హ్యేవ స
ర్వే దేవాః। అథ యత్కించేదమార్ద్రం తద్రేతసోఽసృజత తదు సోమ ఏ
తావద్వా ఇదగ్ం సర్వమన్నం చైవాన్నాదశ్చ సోమ ఏవాన్నమగ్నిరన్నాదః
సైషా బ్రహ్మణోఽతిసృష్టిః। యచ్ఛ్రేయసో దేవానసృజతాథ యన్మర్త్యః స
న్నమృతానసృజత తస్మాదతిసృష్టిరతిసృష్ట్యాగ్ం హాస్యైతస్యాం భవతి య ఏ
వం వేద ॥౬॥* తద్ధేదం తర్హ్యవ్యాకృతమాసీత్తన్నామరూపాభ్యామే
వ వ్యాక్రియతాసౌ నామాయమిదగ్ం రూప ఇతి తదిదమప్యేతర్హి నామరూపా
భ్యామేవ వ్యాక్రియతేఽసౌ నామాయమిదగ్ం రూప ఇతి స ఏష ఇహ ప్రవిష్ట
ఆ నఖాగ్రేభ్యో యథా క్షురః క్షురధానేఽవహితః స్యాద్విశ్వంభరో వా విశ్వం
భరకులాయే తం న పశ్యన్త్యకృత్స్నో హి స ప్రాణన్నేవ ప్రాణో నామ
భవతి వదన్వాక్పశ్యగ్ంశ్చక్షుః శృణ్వన్ శ్రోత్రం మన్వానో మనస్తాన్యస్యై
తాని కర్మనామాన్యేవ స యోఽత ఏకైకముపాస్తే న స వేదాకృత్స్నో హ్యే
షోఽత ఏకైకేన భవత్యాత్మేత్యేవోపాసీతాత్ర హ్యేతే సర్వ ఏకం భవన్తి తదే
తత్పదనీయమస్య సర్వస్య యదయమాత్మానేన హ్యేతత్సర్వం వేద। యథా
హ వై పదేనానువిన్దేదేవం కీర్తిం శ్లోకం విన్దతే య ఏవం వేద॥౭॥ ꕤ తదేతత్ప్రే
యః పుత్రాత్ప్రేయో విత్తాత్ప్రేయోఽన్యస్మాత్సర్వస్మాదన్తరతరం యద
యమాత్మా స యోఽన్యమాత్మనః ప్రియం బ్రువాణం బ్రూయాత్ ప్రియగ్ం
రోత్స్యతీతీశ్వరో హ తథైవ స్యాదాత్మానమేవ ప్రియముపాసీత స య ఆత్మా
నమేవ ప్రియముపాస్తే న హాస్య ప్రియం ప్రమాయుకం భవతి ॥౮॥ తదాహు

---

* తం న పశ్యన్త్యకృత్స్నో ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

ꕤ ప్రేయః పుత్రాత్ప్రేయో విత్తాదితి అన్తరతరో యదయమితి చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః

ర్యద్బ్రహ్మవిద్యయా సర్వంభవిష్యన్తో మనుష్యా మన్యన్తే। కిముతద్బ్రహ్మావే
ద్యస్మాత్తత్సర్వమభవదితి॥ ౯ ॥ బ్రహ్మవా ఇదమగ్ర ఆసీత్తదాత్మానమేవా
వైత్। అహంబ్రహ్మాస్మీతి తస్మాత్తత్సర్వమభవత్తద్యో యో దేవానాం ప్ర
త్యబుధ్యత స ఏవ తదభవత్తథర్షీణాం తథా మనుష్యాణాం తద్ధైతత్ప
శ్యన్నృషిర్వామదేవః ప్రతిపేదేహం మనురభవగ్ం సూర్యశ్చేతి తదిదమప్యేత
ర్హి య ఏవం వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి స ఇదగ్ం సర్వం భవతి తస్య హ న దేవాశ్చ నా
భూత్యా ఈశతే ఆత్మా హ్యేషాగ్ం స భవతి అథ యోన్యాం దేవతాముపాస్తే
న్యోసావన్యోహమస్మీతి న స వేద యథా పశురేవగ్ం స దేవానాం యథా హ వై
బహవః పశవో మనుష్యం భుఞ్జ్యురేవమేకైకః పురుషో దేవాన్ భునక్త్యేక
స్మిన్నేవ పశావాదీయమానే ప్రియం భవతి కిము బహుషు తస్మాదేషాం త
న్న ప్రియం యదేతన్మనుష్యా విద్యుః॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మ వా ఇదమగ్ర ఆసీదేకమే
వ తదేకగ్ం సన్న వ్యభవత్ తచ్ఛ్రేయో రూపమత్యసృజత క్షత్రం యాన్యేతా
ని దేవత్రా క్షత్రాణీన్ద్రో వరుణః సోమో రుద్రః పర్జన్యో యమో మృత్యు
రీశాన ఇతి తస్మాత్క్షత్రాత్పరం నాస్తి తస్మాద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియమధస్తా
దుపాస్తే రాజసూయే క్షత్ర ఏవ తద్యశో దధాతి సైషా క్షత్రస్య యోనిర్యద్బ్ర
హ్మ తస్మాద్యద్యపి రాజా పరమతాం గచ్ఛతి బ్రహ్మైవాన్తత ఉపనిశ్రయతి
స్వాం యోనిం య ఉ ఏనగ్ం హినస్తి స్వాగ్ం స యోనిమృచ్ఛతి స పాపీయాన్ భవ
తి యథా శ్రేయాగ్ం సగ్ం హిగ్ంసిత్వా॥ ౧౧ ॥ స నైవ వ్యభవత్ స విశమసృజ
త యాన్యేతాని దేవజాతాని గణశ ఆఖ్యాయన్తే వసవో రుద్రా ఆదిత్యా విశ్వే
దేవా మరుత ఇతి ॥ ౧౨ ॥ స నైవ వ్యభవత్ స శౌద్రం వర్ణమసృజత పూషణమి
యం వై పూషేయగ్ం హీదగ్ం సర్వం పుష్యతి యదిదం కిఞ్చ ॥ ౧౩ ॥ స నైవ వ్య
భవత్తచ్ఛ్రేయో రూపమత్యసృజత ధర్మం తదేతత్క్షత్రస్య క్షత్రం యద్ధర్మస్త
స్మాద్ధర్మాత్పరం నాస్త్యథో అబలీయాన్ బలీయాగ్ం సమాశగ్ంసతే ధర్మేణ
యథా రాజ్ఞైవం యో వై స ధర్మః సత్యం వై తత్తస్మాత్సత్యం వదన్తమాహుర్ధ
ర్మం వదతీతి ధర్మం వా వదన్తగ్ం సత్యం వదతీత్యేతద్ధ్యేవైతదుభయం భవతి ॥
౧౪ ॥ తదేతద్బ్రహ్మ క్షత్రం విట్ శూద్రస్తదగ్నినైవ దేవేషు బ్రహ్మ భవ

ద్బ్రాహ్మణో మనుష్యేషు క్షత్రియేణ క్షత్రియో వైశ్యేన వైశ్యః శూద్రేణ
శూద్రస్తస్మాదగ్నావేవ దేవేషు లోకమిచ్ఛన్తే బ్రాహ్మణే మనుష్యేష్వే
తాభ్యాగ్ం హి రూపాభ్యాం బ్రహ్మాభవత్ అథ యో హ వా అస్మాల్లోకాత్స్వం
లోకమదృష్ట్వా ప్రైతి స ఏనమవిదితో న భునక్తి యథా వేదో వాఽననూక్తో
న్యద్వా కర్మాకృతం యదిహ వా అప్యనేవంవిన్మహత్పుణ్యం కర్మ కరోతి తద్ధా
స్యాన్తతః క్షీయత ఏవాత్మానమేవ లోకముపాసీత స య ఆత్మానమేవ లోక
ముపాస్తే న హాస్య కర్మ క్షీయతే అస్మాద్ధ్యేవాత్మనో యద్యత్కామయతే త
త్తత్సృజతే॥౧౫॥ ☛ అథో అయం వా ఆత్మా సర్వేషాం భూతానాం లోకః స
యజ్జుహోతి యద్యజతే తేన దేవానాం లోకోఽథ యదనుబ్రూతే తేన ఋ
షీణామథ యత్పితృభ్యో నిపృణాతి యత్ప్రజామిచ్ఛతే తేన పితౄణామథ య
న్మనుష్యాన్వాసయతే యదేభ్యోఽశనం దదాతి తేన మనుష్యాణాం అథ య
త్పశుభ్యస్తృణోదకం విన్దతి తేన పశూనాం యదస్య గృహేషు శ్వాపదా వ
యాగ్ంస్యాపిపీలికాభ్య ఉపజీవన్తి తేన తేషాం లోకో యథా హ వై స్వాయ
లోకాయారిష్టిమిచ్ఛేదేవగ్ం హైవంవిదే సర్వాణి భూతాన్యరిష్టిమిచ్ఛన్తి త
ద్వా ఏతద్విదితం మీమాగ్ంసితమ్॥౧౬॥ * ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీదేక ఏవ సోఽకా
మయత జాయా మే స్యాదథ ప్రజాయేయాథ విత్తం మే స్యాదథ కర్మ కుర్వీయే
త్యేతావాన్వై కామో నేచ్ఛగ్ంశ్చ నాతో భూయో విన్దేత్తస్మాదప్యేతర్హ్యే
కాకీ కామయతే జాయా మే స్యాదథ ప్రజాయేయాథ విత్తం మే స్యాదథ కర్మ
కుర్వీయేతి స యావదప్యేతేషామేకైకం న ప్రాప్నోత్యకృత్స్న ఏవ తావ
న్మన్యతే తస్యో కృత్స్నతా మన ఏవాస్యాత్మా వాగ్జాయా। ప్రాణః ప్రజా చ
క్షుర్మానుషం విత్తం చక్షుషా హి తద్విన్దతే శ్రోత్రం దైవగ్ం శ్రోత్రేణ హి త
చ్ఛృణోత్యాత్మైవాస్య కర్మాత్మనా హి కర్మ కరోతి స ఏష పాఙ్క్తో యజ్ఞః పా

☛ అరిష్టమిచ్ఛేదితి, అరిష్టమిచ్ఛన్తీతి చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* తస్మాత్త్వాసి న క్షీయన్త ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

పాఙ్క్తః పశుః పాఙ్క్తః పురుషః పాఙ్క్తమిదగ్ం సర్వం యదిదం కించ తదిదగ్ం సర్వమాప్నోతి య ఏవం వేద॥ ౧౭

అథ పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

యత్సప్తాన్నాని మేధయా తపసాజనయత్పితా ఏకమస్య సాధారణం ద్వే దేవానభాజయత్ త్రీణ్యాత్మనేఽకురుత పశుభ్య ఏకం ప్రాయచ్ఛత్ తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితం యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ న కస్మాత్తాని న క్షీయన్తేఽద్యమానాని సర్వదా యో వైతామక్షితిం వేద సోఽన్నమత్తి ప్రతీకేన స దేవానపి గచ్ఛతి స ఊర్జముపజీవతీతి శ్లోకాః॥ ౧॥* యత్సప్తాన్నాని మేధయా తపసాజనయత్పితేతి మేధయా హి తపసాజనయత్పితైకమస్య సాధారణమితీదమేవాస్య తత్సాధారణమన్నం యదిదమద్యతే । స య ఏతదుపాస్తే న స పాప్మనో వ్యావర్తతే మిశ్రగ్ం హ్యేతత్ । ద్వే దేవానభాజయదితి హుతం చ ప్రహుతం చ తస్మాద్దేవేభ్యో జుహ్వతి ప్ర చ జుహ్వత్యథో ఆహుర్దర్శపూర్ణమాసావితి తస్మాన్నేష్టియాజుకః స్యాత్ పశుభ్య ఏకం ప్రాయచ్ఛదితి తత్పయః । పయో హ్యేవాగ్రే మనుష్యాశ్చ పశవశ్చోపజీవన్తి తస్మాత్కుమారం జాతం ఘృతం వై వాగ్రే ప్రతిలేహయన్తి స్తనం వానుధాపయన్త్యథ వత్సం జాతమాహురతృణాద ఇతి తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితం । యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ నేతి పయసి హీదగ్ం సర్వం ప్రతిష్ఠితం యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ న । తద్యదిదమాహుః సంవత్సరం పయసా జుహ్వదప పునర్మృత్యుం జయతీతి న తథా విద్యాద్యదహరేవ జుహోతి తదహః పునర్మృత్యుమపజయత్యేవం విద్వాన్సర్వగ్ం హి దేవేభ్యోఽన్నాద్యం ప్రయచ్ఛతి కస్మాత్తాని న క్షీయన్తేఽద్యమానాని సర్వదేతి పురుషో వా అక్షితిః స హీదమన్నం పునః పునర్జనయతే । యో వైతామక్షితిం వేదేతి పురుషో వా అక్షితిః స హీదమన్నం ధియా ధియా జనయతే కర్మభిర్యద్ధైతన్న కుర్యాత్క్షీయేత హ సోఽన్నమత్తి ప్రతీకేనేతి ముఖం ప్రతీకం ముఖేనేత్యేతత్ స దేవాన

* ప్రతిలేహయన్తి, తస్మాత్తాని న క్షీయన్త ఇతి చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

విగచ్ఛతి సఊర్జముపజీవతీతి ప్రశగ్ సా॥ ౨॥ త్రీణ్యాత్మనేకురుతేతిమనోవాచం
ప్రాణంతాన్యాత్మనేకురుతాన్యత్రమనా అభూవంనాదర్శమన్యత్రమనా
అభూవంనాశ్రౌషమితిమనసాహ్యేవపశ్యతిమనసాశృణోతి । కామస్సం
కల్పోవిచికిత్సాశ్రద్ధాఽ శ్రద్ధాధృతిరధృతిర్హ్రీర్ధీర్భీరిత్యేతత్సర్వంమనఏవ
తస్మాదపిపృష్ఠత ఉపస్పృష్టోమనసావిజానాతియః కశ్చశబ్దోవాగేవసా।
ఏషాహ్యన్తమా యత్తైషాహినప్రాణోఽ పానోవ్యానఉదానస్సమానో
ఽనఇత్యేతత్సర్వం ప్రాణ ఏవైతన్మయోవా అయమాత్మావాఙ్మయోమనో
మయః ప్రాణమయః ॥ ౩ ॥ త్రయోలోకాఏతఏవవాగేవాయం లోకో
మనోఽ న్తరిక్షలోకః ప్రాణోఽసౌలోకః॥ ౪ ॥ త్రయోవేదాఏతఏవవా
గేవర్గ్వేదోమనోయజుర్వేదః ప్రాణస్సామవేదః॥ ౫ ॥ దేవాఃపితరోమ
నుష్యాఏతఏవవాగేవదేవామనఃపితరః ప్రాణోమనుష్యాః॥ ౬॥ పితామా
తాప్రజైత ఏవమనఏవపితావాఙ్మాతా ప్రాణఃప్రజా॥ ౭ ॥ విజ్ఞాతంవి
జిజ్ఞాస్యమవిజ్ఞాతమేత ఏవయత్కించవిజ్ఞాతం వాచస్తద్రూపంవాగ్ఘివిజ్ఞా
తావాగేనంతద్భూత్వాఽవతి॥ ౮ ॥ యత్కించవిజిజ్ఞాస్యంమనసస్తద్రూ
పంమనోహివిజిజ్ఞాస్యంమనఏనంతద్భూత్వాఽవతి॥ ౯ ॥ యత్కించావిజ్ఞా
తం ప్రాణస్యతద్రూపం ప్రాణోహ్యవిజ్ఞాతః ప్రాణఏనంతద్భూత్వా
ఽవతి॥ ౧౦ ॥ తస్యైవాచఃపృథివీశరీరంజ్యోతీరూపమయమగ్నిస్తద్యావ
త్యేవవాక్తావతీపృథివీతావానయమగ్నిః॥ ౧౧ ॥ అథైతస్యమనసోద్యౌశ్శ
రీరంజ్యోతీరూపమసా వాదిత్యస్తద్యావదేవమనస్తావతీద్యౌస్తా వానసా
వాదిత్యస్తౌమిథునగ్ సమైతాంతతః ప్రాణోఽజాయతస ఇన్ద్రఃసఏషో
ఽసపత్నోద్వితీయోవైసపత్నోనాస్యసపత్నోభవతియఏవంవేద॥ ౧౨॥ అథై
తస్యప్రాణస్యాపశ్శరీరం జ్యోతిరూపమసౌచన్ద్రస్తద్యావానేవ ప్రాణ
స్తావత్య ఆపస్తావానసౌచన్ద్రస్త ఏతేసర్వఏవసమాస్సర్వేఽనన్తాః సయో
హైతానన్తవత ఉపాస్తేఽన్తవన్తగ్ సలోకంజయత్యథయోహైతాననన్తా
నుపాస్తేఽనన్తగ్ సలోకంజయతి॥ ౧౩ ॥ సఏషసంవత్సరః ప్రజాపతిఃషోడ

శకల స్తస్య రాత్రయ ఏవ పఞ్చదశ కలా ధ్రువైవాస్య షోడశీ కలా స రాత్రిభి రేవా చ పూర్యతేఽప చ క్షీయతే సోఽమావాస్యాగ్ం రాత్రిమేతయా షోడశ్యా కలయా సర్వమిదం ప్రాణభృదనుప్రవిశ్య తతః ప్రాతర్జాయతే తస్మాదేతాగ్ం రాత్రిం ప్రాణభృతః ప్రాణం న విచ్ఛిన్ద్యాదపి కృకలాసస్యైతస్యా ఏవ దేవతాయా అపచిత్యై ॥ ౧౪ ॥ యో వై స సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకలోఽయమేవ స యోఽయమేవంవిత్పురుషస్తస్య విత్తమేవ పఞ్చదశ కలా ఆత్మైవాస్య షోడశీ కలా స విత్తేనైవా చ పూర్యతేఽప చ క్షీయతే తదేతన్నభ్యం యదయమాత్మా ప్రధిర్విత్తం తస్మాద్యద్యపి సర్వజ్యానిం జీయత ఆత్మనా చేజ్జీవతి ప్రధినాగాదిత్యేవాహుః ॥ ౧౫ ॥ అథ త్రయో వావ లోకా మనుష్యలోకః పితృలోకో దేవలోక ఇతి సోఽయం మనుష్యలోకః పుత్రేణైవ జయ్యో నాన్యేన కర్మణా కర్మణా పితృలోకో విద్యయా దేవలోకో దేవలోకో వై లోకానాగ్ం శ్రేష్ఠస్తస్మాద్విద్యాం ప్రశగ్ంసన్తి ॥ ౧౬ ॥ అథాతః సమ్ప్రత్తిర్యదా ప్రైష్యన్మన్యతేఽథ పుత్రమాహ త్వం బ్రహ్మ త్వం యజ్ఞస్త్వం లోక ఇతి స పుత్రః ప్రత్యాహాహం బ్రహ్మాహం యజ్ఞోఽహం లోక ఇతి యద్వై కించానూక్తం తస్య సర్వస్య బ్రహ్మేత్యేకతా । యే వై కే చ యజ్ఞాస్తేషాగ్ం సర్వేషాం యజ్ఞ ఇత్యేకతా యే వై కే చ లోకాస్తేషాగ్ం సర్వేషాం లోక ఇత్యేకతైతావద్వా ఇదగ్ం సర్వమేతన్మా సర్వగ్ం సన్నయమితోఽభునజదితి తస్మాత్పుత్రమనుశిష్టం లోక్యమాహుస్తస్మాదేనమనుశాసతి స యదైవంవిదస్మాల్లోకాత్ప్రైత్యథైభిరేవ ప్రాణైః సహ పుత్రమావిశతి । స యద్యనేన కించిదక్ష్ణయాఽకృతం భవతి తస్మాదేనగ్ం సర్వస్మాత్పుత్రో ముఞ్చతి తస్మాత్పుత్రో నామ స పుత్రేణైవాస్మిల్లోకే ప్రతితిష్ఠత్యథైనమేతే దైవాః ప్రాణా అమృతా ఆవిశన్తి ॥ ౧౭ ॥ పృథివ్యై చైనమగ్నేశ్చ దైవీ వాగావిశతి సా వై దైవీ వాగ్యయా యద్యదేవ వదతి తత్తద్భవతి ॥ ౧౮ ॥ దివశ్చైనమాదిత్యాచ్చ దైవం మన ఆవిశతి తద్వై దైవం మనో యేనానన్ద్యేవ భవత్యథో న శోచతి ॥ ౧౯ ॥ అద్భ్యశ్చైనం చన్ద్రమసశ్చ దైవః ప్రాణ ఆవిశతి స వై దైవః ప్రాణో యః సఞ్చరగ్ంశ్చాసఞ్చరగ్ంశ్చ న వ్యథతేఽథో న రిష్యతి స ఏవంవిత్సర్వేషాం భూ

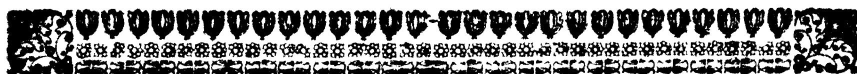
తానామాత్మా భవతి యథైషా దేవతైవగ్ం స యథైతాం దేవతాగ్ం సర్వా
ణి భూతాన్యవన్త్యేవగ్ం హైవంవిదగ్ం సర్వాణి భూతాన్యవన్తి। యదు కిం
చేమాః ప్రజాః శోచన్త్యమైవాసాం తద్భవతి పుణ్యమేవాముం గచ్ఛతి న హ
వై దేవాన్పాపం గచ్ఛతి॥ ౨౦ ॥ అథాతో వ్రతమీమాగ్ంసా ప్రజాపతిర్హ
కర్మాణి ససృజే తాని సృష్టాన్యన్యోన్యేనాస్పర్ధన్త వదిష్యామ్యేవాహమితి వా
గ్దధ్రే ద్రక్ష్యామ్యహమితి చక్షుః శ్రోష్యామ్యహమితి శ్రోత్రమేవమన్యాని క
ర్మాణి యథాకర్మ తాని మృత్యుః శ్రమో భూత్వోపయేమే తాన్యాప్నోత్తా
న్యాప్త్వా మృత్యురవారున్ధ తస్మాచ్ఛ్రామ్యత్యేవ వాక్ శ్రామ్యతి చక్షుః శ్రా
మ్యతి శ్రోత్రమథేమమేవ నాప్నోద్యోఽయం మధ్యమః ప్రాణస్తాని జ్ఞాతుం దధ్రి
రే అయం వై నః శ్రేష్ఠో యస్సంచరగ్ంశ్చాసంచరగ్ంశ్చ న వ్యథతేఽథో న రిష్యతి హన్తా
స్యైవ సర్వే రూపమసామేతి త ఏతస్యైవ సర్వే రూపమభవగ్ంస్తస్మాదేత ఏ
తేనాఖ్యాయన్తే ప్రాణా ఇతి తేన హ వావ తత్కులమాచక్షతే యస్మిన్కు
లే భవతి య ఏవం వేద య ఉ హైవంవిదా స్పర్ధతేఽనుశుష్యత్యనుశుష్య హైవాన్తతో మ్రి
యత ఇత్యధ్యాత్మమ్॥ ౨౧ ॥ అథాధిదైవతం జ్వలిష్యామ్యేవాహమిత్యగ్నిర్ద
ధ్రే తప్స్యామ్యహమిత్యాదిత్యో భాస్యామ్యహమితి చన్ద్రమా ఏవమన్యా దేవ
తా యథాదైవతగ్ం స యథైషాం ప్రాణానాం మధ్యమః ప్రాణ ఏవమేతా
సాం దేవతానాం వాయుః మ్లోచన్తి హ్యన్యా దేవతా న వాయుః సైషానస్తమి
తా దేవతా యద్వాయుః॥ ౨౨ ॥ అథైష శ్లోకో భవతి యతశ్చోదేతి సూర్యో
ఽస్తం యత్ర చ గచ్ఛతీతి ప్రాణాద్వా ఏష ఉదేతి ప్రాణేఽస్తమేతి తం దేవాశ్చ
క్రిరే ధర్మగ్ం స ఏవాద్య స ఉ శ్వ ఇతి యద్వా ఏతేఽముర్హ్యధ్రియన్త తదేవాప్యద్య
కుర్వన్తి। తస్మాదేకమేవ వ్రతం చరేత్ప్రాణ్యాచ్చైవాపాన్యాచ్చ నేన్మా
పాప్మా మృత్యురాప్నువదితి యద్యు చరేత్సమాపిపయిషేత్తేనో ఏతస్యై దేవ
తాయై సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జయతి॥ ౨౩

అథ షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్

త్రయం వా ఇదం నామ రూపం కర్మ తేషాం నామ్నాం వాగిత్యేతదేషా
ముక్థమతో హి సర్వాణి నామాన్యుత్తిష్ఠన్తి। ఏతదేషాగ్ం సామైతద్ధి సర్వైర్నా

మభిస్సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వాణినామానిబిభర్తి॥ ౧॥ అథరూపాణాంచక్షురిత్యేతదేషా ముక్థమతోహిసర్వాణి రూపాణ్యుత్తిష్ఠన్త్యేతదేషాగ్ం సామైతద్ధిసర్వైరూపైస్సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వాణిరూపాణిబిభర్తి॥ ౨ ॥ అథకర్మణామాత్మేత్యేతదేషాముక్థమతోహిసర్వాణికర్మాణ్యుత్తిష్ఠన్త్యేతదేషాగ్ం సామైతద్ధిసర్వైః కర్మభిః సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వాణికర్మాణిబిభర్తి తదేతత్త్రయంసదేకమయమాత్మాత్మో ఏకస్సన్నేతత్త్రయంతదేతదమృతగ్ం సత్యేనఛన్నం ప్రాణోవాఅమృతంనామరూపేసత్యంతాభ్యామయంప్రాణశ్ఛన్నః॥ ... ౩॥

ఇతిబృహదారణ్యకే - తృతీయోఽధ్యాయస్సమాప్తః.



శ్రీగురుభ్యోనమః.



చతుర్థాధ్యాయే - ప్రథమబ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్॥ దృప్తబాలాకిర్హానూచానోగార్గ్యఆససహోవాచాజాతశత్రుంకాశ్యం బ్రహ్మతేబ్రువాణీతిసహోవాచాజాతశత్రుః సహస్రమేతస్యాంవాచిదద్మోజనకోజనకఇతివైజనాధావన్తీతి ॥ ౧ ॥ సహోవాచగార్గ్యోయఏవాసావాదిత్యేపురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతిసహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా అతిష్ఠాః సర్వేషాంభూతానాంమూర్ధారాజేతివా అహమేతముపాసఇతిసయఏతమేవముపాస్తేఽతిష్ఠాః సర్వేషాంభూతానాంమూర్ధారాజాభవతి॥ ౨॥ సహోవాచగార్గ్యో యః

ఏవాసౌ చన్ద్రే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజా
తశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా బృహన్పాణ్డరవాసాః సోమో రాజేతి వా
అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తేఽహరహర్హ సుతః ప్రసుతో
భవతి నాస్యాన్నం క్షీయతే॥ ౩॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాసౌ విద్యుతి పు
రుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైత
స్మిన్ సంవదిష్ఠాస్తేజస్వీతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే
తేజస్వీ హ భవతి తేజస్వినీ హాస్య ప్రజా భవతి॥ ౪॥ స హోవాచ గార్గ్యో య
ఏవాయమాకాశే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచా
జాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః పూర్ణమప్రవర్తీతి వా అహమేతముపా
స ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే పూర్యతే హ ప్రజయా పశుభిర్నాస్యాస్మాల్లో
కాత్ప్రజోద్వర్తతే॥ ౫॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం వాయౌ పురుష
ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్
సంవదిష్ఠా ఇన్ద్రో వైకుణ్ఠోఽపరాజితా సేనేతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య
ఏతమేవముపాస్తే జిష్ణుర్హాపరాజిష్ణుర్భవత్యన్యతస్త్యజాయీ॥ ౬॥ స హో
వాచ గార్గ్యో య ఏవాయమగ్నౌ పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి
స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా విషాసహిరితి వా అహమే
తముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే విషాసహిర్హ భవతి విషాసహిర్హాస్య
ప్రజా భవతి॥ ౭॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమప్సు పురుష ఏతమేవా
హం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః
ప్రతిరూప ఇతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే ప్రతిరూపగ్ం
హైవైనముపగచ్ఛతి నాప్రతిరూపమథో ప్రతిరూపోఽస్మాజ్జాయతే॥ ౮॥ స
హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమాదర్శే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపా
స ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా రోచిష్ణురితి వా అహ
మేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే రోచిష్ణుర్హ భవతి రోచిష్ణుర్హాస్య
ప్రజా భవత్యథో యైస్సన్నిగచ్ఛతి సర్వాగ్ంస్తానతిరోచతే॥ ౯॥ స హోవా
చ గార్గ్యో య ఏవాయం యన్తం పశ్చాచ్ఛబ్దోఽనూదేత్యేతమేవాహం బ్రహ్మో

పాస ఇతిసహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాఅసురితివా అ
హమేతముపాసఇతిసయఏతమేవముపాస్తేసర్వగ్ంహైవాస్మిల్లోకఆయురేతి
నైనంపురాకాలాత్ప్రాణోజహాతి ॥ ౧౦ ॥ సహోవాచగార్గ్యోయఏవా
యందిక్షుపురుష ఏతమేవాహంబ్రహ్మోపాస ఇతిసహోవాచాజాత శ
త్రుర్మామైతస్మిన్సంవదిష్ఠాద్వితీయోఽనపగఇతివా అహమేతముపాస ఇతి
సయ ఏతమేవముపాస్తేద్వితీయవాన్ హభవతినాస్మాద్గణశ్ఛిద్యతే ॥ ౧౧॥
సహోవాచగార్గ్యోయఏవాయంఛాయామయఃపురుష ఏతమేవాహంబ్ర
హ్మోపాస ఇతిసహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్సంవదిష్ఠామృత్యురితి
వాఅహమేతముపాస ఇతిసయఏతమేవముపాస్తే సర్వగ్ంహైవాస్మిలోకఆ
యురేతినైనం పురాకాలాన్మృత్యురాగచ్ఛతి ॥ ౧౨ ॥ సహోవాచగార్గ్యో
యఏవాయమాత్మని పురుషఏతమేవాహంబ్రహ్మోపాస ఇతిసహోవాచా
జాత శత్రుర్మామైతస్మిన్సంవదిష్ఠా ఆత్మన్వీతివాఅహమేతముపాస ఇతిస
యఏతమేవముపాస్తే ఆత్మన్వీహభవత్యాత్మన్వినీహాస్యప్రజాభవతి సహ
తూష్ణీమాసగార్గ్యః ॥ ౧౩ ॥ సహోవాచాజాతశత్రురేతావన్నూ ఇత్యేతా
వద్ధీతినైతావతా విదితంభవతీతిసహోవాచగార్గ్యఉపత్వాయానీతి ॥ ౧౪ ॥
సహోవాచాజాతశత్రుః ప్రతిలోమంచైతద్యద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియము
పేయాద్బ్రహ్మమేవక్ష్యతీతివ్యేవత్వాజ్ఞాపయిష్యామీతితం పాణావాదా
యోత్తస్థౌతౌహపురుషగ్ంసుప్తమాజగ్మతుస్తమేతైర్నామభిరామన్త్రయాం
చక్రేబృహన్పాణ్డరవాసః సోమరాజన్నితిసనోత్తస్థౌతంపాణినాపేషంబో
ధయాంచకారసహోత్తస్థౌ ॥ ౧౫ ॥ సహోవాచాజాతశత్రుర్యత్రైషఏత
త్సుప్తోభూద్య ఏషవిజ్ఞానమయఃపురుషః క్వైషతదాభూత్కుతఏతదాగా
దితితదుహనమేనేగార్గ్యః ॥ ౧౬ ॥ సహోవాచాజాతశత్రుర్యత్రైషఏతత్సు
ప్తోఽభూద్యఏషవిజ్ఞానమయఃపురుషస్తదేషాంప్రాణానాం విజ్ఞానేనవిజ్ఞా
నమాదాయయఏషోన్తర్హృదయ ఆకాశస్తస్మిఞ్ఛేతేతాని యదాగృహ్ణాత్యథ
హైతత్పురుషః స్వపితినామతద్గృహీతఏవప్రాణోభవతి గృహీతావాక్

గృహీతంచక్షుర్గృహీతꣳశ్రోత్రంగృహీతంమనః॥౧౭॥సయత్రైతత్స్వప్న్యయాచరతి తేహాస్యలోకాస్తదుతేవ మహారాజోభవత్యుతేవమహాబ్రాహ్మణఉతేవోచ్చావచం నిగచ్ఛతిసయథామహారాజోజానపదాన్ గృహీత్వా స్వేజనపదేయథాకామంపరివర్తతఏవమేవైషఏతత్ప్రాణాన్గృహీత్వా స్వేశరీరేయథాకామంపరివర్తతే॥ ౧౮ ॥ అథయదాసుషుప్తోభవతియదా నకస్యచనవేదహితానామనాడ్యోద్వాసప్తతిసహస్రాణిహృదయాత్పురీతతమభిప్రతిష్ఠన్తేతాభిః ప్రత్యవసృప్యపురీతతిశేతేస యథాకుమారోవామహారాజోవామహాబ్రాహ్మణోవాతిఘ్నీమానన్దస్యగత్వాశయీతైవమేవైషఏతచ్ఛేతే॥ ౧౯॥ సయథోర్ణనాభిస్తన్తునోచ్చరేద్యథాగ్నేఃక్షుద్రావిస్ఫులిఙ్గావ్యుచ్చరన్త్యేవమేవాస్మాదాత్మనః సర్వేప్రాణాస్సర్వే లోకాస్సర్వేదేవాస్సర్వాణి భూతానివ్యుచ్చరన్తితస్యోపనిషత్సత్యస్యసత్యమితిప్రాణావైసత్యంతేషామేషసత్యమ్॥ ౨౦

అథద్వితీయబ్రాహ్మణమ్.

యోహవైశిశుꣳసాధానꣳసప్రత్యాధానꣳసస్థూణꣳ సదామంవేదసప్తహద్విషతో భ్రాతృవ్యానవరుణద్ధి । అయంవావశిశుర్యోఽయంమధ్యమః ప్రాణస్తస్యేదమేవాధానమిదంప్రత్యాధానంప్రాణఃస్థూణాన్నందామ॥ ౧ ॥ తమేతాఃసప్తాక్షితయఉపతిష్ఠన్తేతద్యా ఇమాఅక్షన్లోహిన్యోరాజయస్తాభిరేనꣳరుద్రోఽన్వాయత్తోఽథయాఅక్షన్నాపస్తాభిః పర్జన్యోయాకనీనికాతయాదిత్యోయత్కృష్ణంతేనాగ్నిర్యచ్ఛుక్లంతేనేన్ద్రోఽధరయైనంవర్తన్యాపృథివ్యన్వాయత్తాద్యౌరుత్తరయానాస్యాన్నంక్షీయతేయఏవంవేద॥ ౨॥ * తదేషశ్లోకోభవతిఅర్వాగ్బిలశ్చమసఊర్ధ్వబుధ్నస్తస్మిన్యశో నిహితంవిశ్వరూపంతస్యాసతఋషయః సప్తతీరేవాగష్టమీబ్రహ్మణాసంవిదానేతి అర్వాగ్బిలశ్చమసఊర్ధ్వబుధ్నఇతీదంతచ్ఛిరఏషహ్యర్వాగ్బిలశ్చ

* ఇదంతద్దేవశిరఇతి, వాగష్టమీబ్రహ్మణాసంవిత్తేతిచరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

మసఊర్ధ్వబుధ్నస్తస్మిన్యశోనిహితంవిశ్వరూపమితి ప్రాణావైయశోనిహి
తంవిశ్వరూపం ప్రాణానేతదాహతస్యాసతఋషయఃసప్తతీర ఇతిప్రా
ణావాఋషయః ప్రాణానేతదాహవాగష్టమీబ్రహ్మణాసంవిదానేతివా
గ్ఘ్యష్టమీబ్రహ్మణాసంవిత్తే॥ ౩॥ ఇమావేవగోతమభరద్వాజావయ
మేవగోతమోయంభరద్వాజ ఇమావేవవిశ్వామిత్రజమదగ్నీ అయమేవవి
శ్వామిత్రోయంజమదగ్నిరిమావేవవసిష్ఠకశ్యపావయమేవవసిష్ఠోయంక
శ్యపోవాగేవాత్రిర్వాచాహ్యన్నమద్యతేఽత్తిర్హవైనామైతద్యదత్రిరితిస
ర్వస్యాత్తాభవతి సర్వమస్యాన్నంభవతియఏవంవేద॥ ... ౪

అథతృతీయబ్రాహ్మణమ్.

ద్వేవావబ్రహ్మణోరూపేమూర్తంచైవామూర్తంచమర్త్యంచామృ
తంచస్థితంచయచ్చసచ్చత్యచ్చ॥ ౧॥ తదేతన్మూర్తంయదన్యద్వాయోశ్చా
న్తరిక్షాచ్చైతన్మర్త్యమేతత్స్థితమేతత్సత్తస్యైతస్యమూర్తస్యైతస్యమ
ర్త్యస్యైతస్యస్థితస్యైతస్యసతఏషరసోయఏషతపతిసతోహ్యేషరసః॥ ౨॥
అథామూర్తంవాయుశ్చాన్తరిక్షంచైతదమృతమేతద్యదేతత్త్యత్తస్యైత
స్యామూర్తస్యైతస్యామృతస్యైతస్యయతఏతస్యత్యస్యైషరసోయ ఏషఏత
స్మిన్మణ్డలేపురుషస్త్యస్యహ్యేషరసఇత్యధిదైవతమ్ ౩॥ అథాధ్యాత్మమిదమేవ
మూర్తంయదన్యత్ప్రాణాచ్చయశ్చాయమన్తరాత్మన్నాకాశ ఏతన్మర్త్యమేత
త్స్థితమేతత్సత్తస్యైతస్యమూర్తస్యైతస్యమర్త్యస్యైతస్యస్థితస్యైతస్యసత
ఏషరసోయచ్చక్షుఃసతోహ్యేషరసః॥ ౪॥ అథామూర్తంప్రాణశ్చయశ్చాయ
మన్తరాత్మన్నాకాశఏతదమృతమేతద్యదేతత్త్యత్తస్యైతస్యామూర్తస్యై
తస్యామృతస్యైతస్యయతఏతస్యత్యస్యైషరసోయోఽయందక్షిణేఽక్షన్పు
రుషస్త్యస్యహ్యేషరసః॥ ౫॥ తస్యహైతస్యపురుషస్యరూపం యథామా
హారజనంవాసోయథాపాణ్డ్వావికంయథేన్ద్రగోపోయథాఽగ్న్యర్చిర్య
థాపుణ్డరీకం। యథాసకృద్విద్యుత్తగ్ సకృద్విద్యుత్తేవహవా అస్యశ్రీర్భవ

అత్రిర్హవైనామైతద్యదత్రిరితిరగ్గద్యానుమీయపాఠః,

తియఏవంవేదాథాతఆదేశో నేతినేతి। నహ్యేతస్మాదితినేత్యన్యత్పరమస్త్య
థనామధేయగ్ం సత్యస్యసత్యమితి ప్రాణావైసత్యంతేషామేషసత్యం॥ ౬॥

అథచతుర్థబ్రాహ్మణమ్.

మైత్రేయీతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యఉద్యాస్యన్వాఅరేఽహమస్మాత్
స్థానాదస్మిహన్తతేఽనయాకాత్యాయన్యాఽన్తంకరవాణీతి॥౧॥ సాహో
వాచమైత్రేయీ। యన్నుమఇయంభగోఃసర్వాపృథివీవిత్తేనపూర్ణాస్యా
త్కథంతేనామృతాస్యామితినేతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యో యథైవోపక
రణవతాంజీవితం తథైవతేజీవితగ్ంస్యాదమృతత్వస్యతు నాశాస్తివిత్తేనేతి॥
౨॥ సాహోవాచమైత్రేయీయేనాహంనామృతాస్యాం కిమహంతేనకు
ర్యాంయదేవ భగవాన్వేదతదేవమే బ్రూహీతి॥ ౩॥ * సహోవాచయా
జ్ఞవల్క్యః ప్రియాబతారేనఃసతీప్రియంభాషసఏహ్యాస్స్వవ్యాఖ్యాస్యామి
తేవ్యాచక్షాణస్యతుమేనిదిధ్యాసస్వేతి॥ ౪॥ .. సహోవాచనవాఅరేపత్యుః
కామాయపతిఃప్రియోభవత్యాత్మనస్తుకామాయపతిః ప్రియోభవతినవాఅ
రేజాయాయైకామాయజాయాప్రియా భవత్యాత్మనస్తుకామాయజాయా
ప్రియాభవతి। నవాఅరేపుత్రాణాంకామాయపుత్రాః ప్రియాభవన్త్యా
త్మనస్తుకామాయపుత్రాఃప్రియాభవన్తి । నవాఅరేవిత్తస్యకామాయవి
త్తంప్రియంభవత్యాత్మనస్తుకామాయవిత్తంప్రియంభవతి । నవాఅరేబ్ర
హ్మణఃకామాయబ్రహ్మప్రియంభవత్యాత్మనస్తుకామాయబ్రహ్మప్రియం
భవతి। నవాఅరేక్షత్రస్యకామాయక్షత్రంప్రియంభవత్యాత్మనస్తుకామా
యక్షత్రంప్రియంభవతినవా అరేలోకానాంకామాయలోకాః ప్రియాభ
వన్త్యాత్మనస్తుకామాయలోకాఃప్రియాభవన్తి। నవాఅరేదేవానాంకామా
యదేవాఃప్రియాభవన్త్యాత్మనస్తుకామాయదేవాఃప్రియాభవన్తి। నవాఅ
రేభూతానాం కామాయభూతానిప్రియాణిభవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ

---

* నిదిధ్యాసస్వేతిబ్రవీతుమేభగవానితీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః
.. సర్వంవిదితంభవతీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

భూతాని ప్రియాణి భవన్తి । నవా అరే సర్వస్య కామాయ సర్వం ప్రియం భవ
త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవత్యాత్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోత
వ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రేయ్యాత్మనో వా అరే దర్శనేన శ్రవణేన
మత్యా విజ్ఞానేనేదగ్ం సర్వం విదితం॥ ౫ ॥ బ్రహ్మ తం పరాదాద్యోఽన్యత్రా
త్మనో బ్రహ్మ వేద క్షత్రం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనః క్షత్రం వేద లోకా
స్తం పరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనో లోకాన్వేద దేవాస్తం పరాదుర్యోఽన్యత్రా
త్మనో దేవాన్వేద భూతాని తం పరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని వేద స
ర్వం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనః సర్వం వేదేదం బ్రహ్మేదం క్షత్రమిమే లో
కా ఇమే దేవా ఇమాని భూతానీదగ్ం సర్వం యదయమాత్మా ॥ ౬ ॥ స యథా దున్దు
భేర్హన్యమానస్య న బాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ దున్దుభేస్తు గ్ర
హణేన దున్దుభ్యాఘాతస్య వా శబ్దో గృహీతః॥ ౭ ॥ * స యథా శఙ్ఖస్య ధ్మా
యమానస్య న బాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ శఙ్ఖస్య తు గ్రహణేన
శఙ్ఖధ్మస్య వా శబ్దో గృహీతః॥ ౮ ॥ స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై న బాహ్యా
ఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య వా
శబ్దో గృహీతః॥ ౯ ॥ స యథార్ద్రైధాగ్నేరభ్యాహితాత్పృథగ్ధూమా విని
శ్చరన్త్యేవం వా అరేఽస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసితమేతద్యదృగ్వేదో యజుర్వే
దః సామవేదోఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యా ఉపనిషదః శ్లోకాః సూ
త్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానాన్యస్యైవైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని॥
౧౦॥ స యథా సర్వాసామపాగ్ం సముద్ర ఏకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం స్ప
ర్శానాం త్వగేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రసానాం జిహ్వైకాయనమేవగ్ం
సర్వేషాగ్ం గన్ధానాగ్ం నాసికే ఏకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రూపాణాం చక్షు
రేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం శబ్దానాగ్ం శ్రోత్రమేకాయనమేవగ్ం సర్వే
షాగ్ం సఙ్కల్పానాగ్ం మన ఏకాయనమేవగ్ం సర్వాసాగ్ం విద్యానాగ్ం హృద
యమేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం కర్మణాగ్ం హస్తావేకాయనమేవగ్ం సర్వే
షామానన్దానాముపస్థ ఏకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం విసర్గాణాగ్ం పాయురే

---

* శఙ్ఖధ్మానస్య వేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

కాయనమేవగ్ సర్వేషామధ్వనాగ్ పాదావేకాయనమేవగ్ సర్వేషాగ్ వేదానాగ్ వాగేకాయనం॥౧౧॥ * సయథా సైన్ధవఖిల్య ఉదకే ప్రాస్త ఉదకమేవానువిలీయేత న హాస్యోద్గ్రహణాయేవ స్యాత్ యతో యతస్త్వాదదీత లవణమేవైవం వా అర ఇదం మహద్భూతమనన్తమపారం విజ్ఞానఘన ఏవ । ఏతేభ్యో భూతేభ్యః సముత్థాయ తాన్యేవానువినశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీత్యరే బ్రవీమీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః॥ ౧౨॥ సా హోవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ మా భగవానమూముహన్న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీతి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో న వా అరేఽహం మోహం బ్రవీమ్యలం వా అర ఇదం విజ్ఞానాయ॥ ౧౩ ॥ యత్ర హి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర ఇతరగ్ శృణోతి తదితర ఇతరమభివదతి తదితర ఇతరం మనుతే తదితర ఇతరం విజానాతి యత్ర వా అస్య సర్వమాత్మైవాభూత్తత్కేన కం జిఘ్రేత్తత్కేన కం పశ్యేత్తత్కేన కగ్ శృణుయాత్తత్కేన కమభివదేత్తత్కేన కం మన్వీత తత్కేన కం విజానీయాత్। యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయాద్విజ్ఞాతారమరే కేన విజానీయాదితి॥ ౧౪

అథ పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్

ఇయం పృథివీ సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యై పృథివ్యై సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయమస్యాం పృథివ్యాం తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ శారీరస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స యోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౧॥ ఇమా ఆపః సర్వేషాం భూతానాం మధ్వాసామపాగ్ సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయమాస్వప్సు తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ రైతసస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స యోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౨॥ అయమగ్నిః సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యాగ్నేః సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయమస్మిన్నగ్నౌ తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మం వాఙ్మయస్తేజోమయోఽమృత

---

* న హాస్యోద్గ్రహణాయేవ స్యాదితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

మయఃపురుషో ఽయమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ స
ర్వమ్॥ ౩॥ అయంవాయుస్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యవాయోః సర్వా
ణిభూతానిమధుయశ్చాయమస్మిన్వాయౌ తేజోమయో ఽమృతమయఃపురు
షోయశ్చాయమధ్యాత్మంప్రాణస్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽ య
మేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౪॥ అయమాది
త్యస్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యాదిత్యస్యసర్వాణిభూతానిమధుయశ్చా
యమస్మిన్నాదిత్యే తేజోమయో ఽమృతమయఃపురుషోయశ్చాయ మధ్యా
త్మంచాక్షుషస్తేజోమయోఽ మృతమయఃపురుషో ఽ యమేవసయోఽయమా
త్మేదమమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౫ ॥ ఇమాదిశస్సర్వేషాంభూతా
నాంమధ్వాసాందిశాగ్ సర్వాణిభూతానిమధుయశ్చాయ మాసుదిక్షు తే
జోమయో ఽమృతమయఃపురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మగ్ శ్రౌత్రః ప్రాతి
శ్రుత్కస్తేజోమయోఽ మృతమయఃపురుషోఽ యమేవసయోఽయమాత్మేద
మమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౬॥ అయంచన్ద్రస్సర్వేషాంభూతానాం
మధ్వస్యచన్ద్రస్యసర్వాణిభూతానిమధుయశ్చాయమస్మిగ్ శ్చన్ద్రే తేజోమ
యోఽ మృతమయఃపురుషోయశ్చాయ మధ్యాత్మంమానసస్తేజోమయో ఽ
మృతమయఃపురుషోఽయమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్
సర్వం॥ ౭॥ ఇయంవిద్యుత్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యైవిద్యుతేసర్వా
ణిభూతాని మధుయశ్చాయమస్యాంవిద్యుతి తేజోమయోఽ మృతమయఃపు
రుషోయశ్చాయమధ్యాత్మంతైజసస్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽయ
మేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ సర్వం॥ ౮॥ అయగ్ స్తన
యిత్నుస్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యస్తనయిత్నోః సర్వాణిభూతానిమ
ధుయశ్చాయమస్మిగ్ స్తనయిత్నౌ తేజోమయోఽ మృతమయః పురుషోయ
శ్చాయమధ్యాత్మగ్ శాబ్దస్సౌవరస్తేజోమయో ఽ మృతమయః పురుషోఽ
యమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౯॥ అయమా
కాశస్సర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్యాకాశస్యసర్వాణిభూతానిమధుయ
శ్చాయమస్మిన్నాకాశే తేజోమయో ఽ మృతమయఃపురుషోయశ్చాయ మ

ధ్యాత్మగ్ం హృద్యాకాశస్తేజోమయో౽మృతమయః పురుషో౽యమేవ స
యో౽యమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వం ॥ ౧౦ ॥ అయం ధర్మస్స
ర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య ధర్మస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయమ
స్మిన్ ధర్మే తేజోమయో౽మృతమయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మం ధార్మ
స్తేజోమయో౽మృతమయః పురుషో౽యమేవ స యో౽యమాత్మేద మమృత
మిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇదగ్ం సత్యగ్ం సర్వేషాం భూతానాం మధ్వ
స్య సత్యస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయమస్మిన్సత్యే తేజోమయో౽మృ
తమయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ం సాత్యస్తేజోమయో౽మృతమయః
పురుషో౽యమేవ స యో౽యమాత్మేద మమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్ ॥
౧౨ ॥ ఇదం మానుషగ్ం సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య మానుషస్య సర్వాణి
భూతాని మధు యశ్చాయమస్మిన్మానుషే తేజోమయో౽మృతమయః పురు
షో యశ్చాయమధ్యాత్మం మానుషస్తేజోమయో౽మృతమయః పురుషో౽
యమేవ స యో౽యమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్ ॥ ౧౩ ॥ అయ
మాత్మా సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యాత్మనః సర్వాణి భూతాని మధు య
శ్చాయమస్మిన్నాత్మని తేజోమయో౽మృతమయః పురుషో యశ్చాయ మా
త్మా తేజోమయో౽మృతమయః పురుషో౽యమేవ స యో౽యమాత్మేదమమృ
తమిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్ ॥ ౧౪ ॥ స వా అయమాత్మా సర్వేషాం భూతా
నామధిపతిస్సర్వేషాం భూతానాగ్ం రాజా తద్యథా రథనాభౌ చ రథనేమౌ
చారాస్సర్వే సమర్పితా ఏవమేవాస్మిన్నాత్మని సర్వే ప్రాణాస్సర్వే లోకా
స్సర్వే దేవాస్సర్వాణి భూతాని సర్వ ఏత ఆత్మానస్సమర్పితాః ॥ ౧౫ ॥ ఇదం
వై తన్మధు దధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యామువాచ తదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్ త
ద్వాం నరా సనయే దగ్ంస ఉగ్రమావిష్కృణోమి తన్యతుర్న వృష్టిం । దధ్యఙ్
హ యన్మధ్వాథర్వణో వామశ్వస్య శీర్ష్ణా ప్ర యదీమువాచేతి ॥ ౧౬ ॥ ఇదం వై
తన్మధు దధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యామువాచ తదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్ ఆథ
ర్వణాయాశ్వినా దధీచేఽశ్వ్యగ్ం శిరః ప్రత్యైరయతం । స వాం మధు ప్రవో

చదృతాయన్త్వాష్ట్రంయద్దస్రావపికక్ష్యంవామితి॥ ౧౭॥ * ఇదం వై త
న్మధుదధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యామువాచ తదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్ పురశ్చ
క్రే ద్విపదః పురశ్చక్రే చతుష్పదః । పురః స పక్షీభూత్వా పురః పురుష ఆవిశ
దితి స వా అయం పురుషః సర్వాసు పూర్షు పురిశయో నైనేన కించ నానావృతం
నైనేన కించ నాసంవృతమ్॥ ౧౮॥ ఇదం వై తన్మధు దధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యాము
వాచ తదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్ రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ తద
స్య రూపం ప్రతిచక్షణాయ । ఇన్ద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే యుక్తా
హ్యస్య హరయః శతా దశేతి అయం వై హరయోఽయం వై దశ చ సహస్రాణి బ
హూని చానన్తాని చ తదేతద్బ్రహ్మాపూర్వమనపరమనన్తరమబాహ్యమయ
మాత్మా బ్రహ్మ సర్వానుభూరిత్యనుశాసనమ్॥ ౧౯

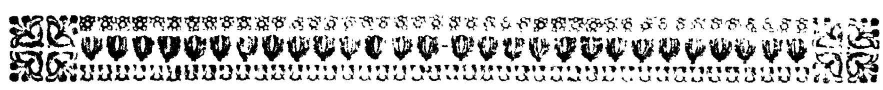
అథ షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్ంశః పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః పౌతిమాష్యాత్పౌతి
మాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః కౌశికాత్కౌశికః కౌణ్డిన్యాత్కౌణ్డిన్యః శాణ్డి
ల్యాచ్ఛాణ్డిల్యః కౌశికాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః॥ ౧॥ ఆగ్నివేశ్యాదాగ్నివే
శ్యః శాణ్డిల్యాచ్చానభిమ్లాతాచ్చానభిమ్లాత ఆనభిమ్లాతాదానభిమ్లాత ఆనభి
మ్లాతాదానభిమ్లాతో గౌతమాద్గౌతమః సైతవప్రాచీనయోగ్యాభ్యాగ్ం
సైతవప్రాచీనయోగ్యౌ పారాశర్యాత్పారాశర్యో భారద్వాజాద్భార
ద్వాజో భారద్వాజాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమో భారద్వాజాద్భారద్వాజః
పారాశర్యాత్పారాశర్యో బైజవాపాయనాద్బైజవాపాయనః కౌశికాయ
నేః కౌశికాయనిః॥ ౨॥ ఘృతకౌశికాద్ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణాత్పా
రాశర్యాయణః పారాశర్యాత్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యాజ్జాతూకర్ణ్య ఆ
సురాయణాచ్చ యాస్కాచ్చాసురాయణస్త్రైవణేస్త్రైవణిరౌపజన్ధనేరౌ
పజన్ధనిరాసురేరాసురిర్భారద్వాజాద్భారద్వాజ ఆత్రేయాదాత్రేయో మా
ణ్టేర్మాణ్టిర్గౌతమాద్గౌతమో గౌతమాద్గౌతమో వాత్స్యాద్వాత్స్యః శాణ్డి

* నానేన కించ నానావృతం నానేన కించ నేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః

ల్యాచ్ఛాణ్డిల్యః కైశోర్యాత్కాప్యాత్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితా
త్కుమారహారితో గాలవాద్గాలవో విదర్భీకౌణ్డిన్యాద్విదర్భీకౌణ్డిన్యో వత్స
నపాతో బాభ్రవాద్వత్సనపాద్బాభ్రవః పథస్సౌభరాత్పన్థాస్సౌభరో౽
యాస్యాదాఙ్గిరసాదయాస్య ఆఙ్గిరస ఆభూతేస్త్వాష్ట్రాదాభూతిస్త్వాష్ట్రో
విశ్వరూపాత్త్వాష్ట్రాద్విశ్వరూపస్త్వాష్ట్రో౽శ్విభ్యామశ్వినౌదధీచ ఆథ
ర్వణాద్దధ్యఙ్ఙాథర్వణో౽థర్వణో దైవాదథర్వా దైవో మృత్యోః ప్రాధ్వంస
నాన్మృత్యుః ప్రాధ్వంసనః ప్రధ్వంసనాత్ప్రధ్వంసన ఏకర్షేరేక
ర్షిర్విప్రచిత్తేర్విప్రచిత్తిర్వ్యష్టేర్వ్యష్టిస్సనారోః సనారుస్సనాతనా
త్సనాతనస్సనగాత్సనగః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ
స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః॥ ౩

ఇతి చతుర్థాధ్యాయస్సమాప్తః - ఓం తత్సత్.



బృహదారణ్యకోపనిషత్ - పఞ్చమాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

హరిః ఓమ్॥ జనకో హ వైదేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞేనేజే తత్ర హ
కురుపాఞ్చాలానాం బ్రాహ్మణా అభిసమేతా బభూవుస్తస్య హ జనకస్య
వైదేహస్య విజిజ్ఞాసా బభూవ కస్స్విదేషాం బ్రాహ్మణానామనూచానత
మ ఇతి స హ గవాం సహస్రమవరురోధ దశ దశ పాదా ఏకైకస్యాః శృఙ్గయో

రాబభూవుః ॥ ౧ ॥ తాన్హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో యో వో బ్రహ్మి
ష్ఠస్స ఏతా గా ఉదజతామితి । తేహ బ్రాహ్మణా న దధృషు రథహ యాజ్ఞవ
ల్క్యః స్వమేవ బ్రహ్మచారిణమువాచైతాస్సోమ్యోదజ సామశ్రవ ఇతి తా
హోదాచకార తేహ బ్రాహ్మణాశ్చుక్రుధుః కథంనో బ్రహ్మిష్ఠో బ్రువీతే
త్యథహ జనకస్య వైదేహస్య హోతాశ్వలో బభూవ స హైనం పప్రచ్ఛ త్వం
ను ఖలు నో యాజ్ఞవల్క్య బ్రహ్మిష్ఠోసీ ౩ ఇతి స హోవాచ నమో వయం బ్ర
హ్మిష్ఠాయ కుర్మో గోకామా ఏవ వయగ్ స్మ ఇతి తగ్ హ తత ఏవ ప్రష్టుం దధ్రే
హోతాశ్వలః ॥ ౨ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ సర్వం మృత్యునా
ప్తగ్ సర్వం మృత్యునాభిపన్నం కేన యజమానో మృత్యోరాప్తిమతిముచ్యత ఇ
తి హోత్రర్త్విజాగ్నినా వాచా వాగ్వై యజ్ఞస్య హోతా తద్యేయం వాక్సో
యమగ్నిస్స హోతా స ముక్తిస్సాతిముక్తిః ॥ ౩ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవా
చ యదిదగ్ సర్వమహోరాత్రాభ్యామాప్తగ్ సర్వమహోరాత్రాభ్యా
మభిపన్నం కేన యజమానోహోరాత్రయోరాప్తిమతిముచ్యత ఇత్యధ్వర్యు
ణర్త్విజా చక్షుషాదిత్యేన చక్షుర్వై యజ్ఞస్యాధ్వర్యుస్తద్య దిదం చక్షుస్సో
సావాదిత్యస్సోధ్వర్యుస్స ముక్తిస్సాతిముక్తిః ॥ ౪ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవా
చ యదిదగ్ సర్వం పూర్వపక్షాపరపక్షాభ్యామాప్తగ్ సర్వం పూర్వపక్షా
పరపక్షాభ్యామభిపన్నం కేన యజమానః పూర్వపక్షాపరపక్షయోరాప్తిమ
తిముచ్యత ఇత్యుద్గాత్రర్త్విజా వాయునా ప్రాణేన ప్రాణో వై యజ్ఞస్యో
ద్గాతా తద్యోయం ప్రాణస్స వాయుస్స ఉద్గాతా స ముక్తిస్సాతిముక్తిః ॥ ౫ ॥
యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదమన్తరిక్షమనారమ్బణమివ కేనాక్రమేణ
యజమానః స్వర్గం లోకమాక్రమత ఇతి బ్రహ్మణర్త్విజా మనసా చన్ద్రేణ
మనో వై యజ్ఞస్య బ్రహ్మా తద్యదిదం మనస్సోసౌ చన్ద్రస్స బ్రహ్మా స ముక్తిస్సా
తిముక్తిరిత్యతిమోక్షా అథ సమ్పదః ॥ ౬ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభిర
యమద్యర్గ్భిర్హోతాస్మిన్యజ్ఞే కరిష్యతీతి తిసృభిరితి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి పురో
ను వాక్యా చ యాజ్యా చ శస్యైవ తృతీయా కిం తాభిర్జయతీతి యత్కించేదం
ప్రాణభృదితి ॥ ౭ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కత్యయమద్యాధ్వర్యురస్మి

స్యజ్ఞ ఆహుతీర్హోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి యా హుతా ఉజ్జ్వలన్తి యా హుతా అతినేదన్తే యా హుతా అధిశేరతే కిం తాభిర్జయతీతి యా హుతా ఉజ్జ్వలన్తి దేవలోకమేవ తాభిర్జయతి దీప్యత ఇవ హి దేవలోకో యా హుతా అతినేదన్తే పితృలోక* మేవ తాభిర్జయత్యతీవ హి పితృలోకో యా హుతా అధిశేరతే మనుష్యలోకమేవ తాభిర్జయత్యధ ఇవ హి మనుష్యలోకః॥౮॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభిరయమద్య బ్రహ్మా యజ్ఞం దక్షిణతో దేవతాభిర్గోపాయతీత్యేకయేతి కతమా సైకేతి మన ఏవేత్యనన్తం వై మనోఽనన్తా విశ్వే దేవా అనన్తమేవ స తేన లోకం జయతి॥ ౯ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కత్యయమద్యోద్గాతాస్మిన్యజ్ఞే స్తోత్రియాః స్తోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి పురోనువాక్యా చ యాజ్యా చ శస్యైవ తృతీయా కతమాస్తా యా అధ్యాత్మమితి ప్రాణ ఏవ పురోనువాక్యాఽపానో యాజ్యా వ్యానః శస్యా కింతాభిర్జయతీతి పృథివీలోకమేవ పురోనువాక్యయా జయత్యన్తరిక్షలోకం యాజ్యయా ద్యులోకగ్ం శస్యయా తతో హ హోతాశ్వల ఉపరరామ। ౧౦

అథ ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం జారత్కారవ ఆర్తభాగః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతి గ్రహాః కత్యతిగ్రహా ఇతి। అష్టౌ గ్రహా అష్టావతిగ్రహా ఇతి। యే తేఽష్టౌ గ్రహాః అష్టావతిగ్రహాః కతమే త ఇతి॥ ౧॥ ,, ప్రాణో వై గ్రహః సోఽపానేనాతిగ్రాహేణ గృహీతోఽపానేన హి గన్ధాఞ్జిఘ్రతి ॥ ౨ ॥ వాగ్వై గ్రహః స నామ్నాతిగ్రాహేణ గృహీతో వాచా హి నామాన్యభివదతి॥ ౩॥ జిహ్వా వై గ్రహః స రసేనాతిగ్రాహేణ గృహీతో జిహ్వయా హి రసాన్విజానాతి ॥ ౪ ॥ చక్షుర్వై గ్రహః స రూపేణాతిగ్రాహేణ గృహీతశ్చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి॥ ౫ ॥ శ్రోత్రం వై గ్రహస్స శబ్దేనాతిగ్రాహేణ గృ

---

* ఏవమివ హి పితృలోక ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

,, ద్వితీయాదినవమాన్తఖణ్డేషు - అతిగ్రాహేణ గృహీత ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః

హీతః శ్రోత్రేణ హి శబ్దాఞ్ఛృణోతి॥ ౬॥ మనో వై గ్రహస్స కామేనాతి గ్రా
హేణ గృహీతో మనసా హి కామాన్ కామయతే॥ ౭ ॥ హస్తౌ వై గ్రహస్స క
ర్మణాతి గ్రాహేణ గృహీతో హస్తాభ్యాగ్ం హి కర్మ కరోతి॥ ౮॥ త్వగ్వై గ్ర
హః స స్పర్శేనాతి గ్రాహేణ గృహీతస్త్వచా హి స్పర్శాన్ వేదయత ఇత్యేతే
ఽష్టౌ గ్రహా అష్టావతి గ్రహాః॥ ౯॥ * యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ం స
ర్వం మృత్యోరన్నం కాస్విత్సా దేవతా యస్యా మృత్యురన్నమిత్యగ్నిర్వై మృ
త్యుః సోఽపామన్నమప పునర్మృత్యుం జయతి ॥ ౧౦ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హో
వాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియత ఉదస్మాత్ప్రాణాః క్రామన్త్యా
హో౩ నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యోఽత్రైవ సమవనీయన్తే స ఉచ్ఛ్వ
యత్యాధ్మాయత్యాధ్మాతో మృతశ్శేతే॥ ౧౧ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవా
చ యత్రాయం పురుషో మ్రియతే కిమేనం న జహాతీతి నామేత్యనన్తం వై నా
మానన్తా విశ్వేదేవా అనన్తమేవ స తేన లోకం జయతి॥ ౧౨॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి
హోవాచ యత్రాస్య పురుషస్య మృతస్యాగ్నిం వాగప్యేతి వాతం ప్రాణ
శ్చక్షురాదిత్యం మనశ్చన్ద్రం దిశః శ్రోత్రం పృథివీగ్ం శరీరమాకాశమాత్మౌ
షధీర్లోమాని వనస్పతీన్కేశా అప్సు లోహితం చ రేతశ్చ నిధీయతే క్వాయం త
దా పురుషో భవతీత్యాహర సోమ్య హస్తమార్తభాగావామేవైతస్య వేదిష్యా
వో న నావేతత్సజన ఇతి తౌ హోత్క్రమ్య మన్త్రయాఞ్చక్రాతే తౌ హ
యదూచతుః కర్మ హైవ తదూచతురథ యత్ప్రశశగ్ంసతుః కర్మ హైవ త
త్ప్రశశగ్ంసతుః పుణ్యో వై పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేనేతి తతో హ
జారత్కారవ ఆర్తభాగ ఉపరరామ॥ ౧౩

అథ తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం భుజ్యుర్లాహ్యాయనిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హో
వాచ। మద్రేషు చరకాః పర్యవ్రజామ తే పతఞ్జలస్య కాప్యస్య గృహానైమ త

* అథ పునర్మృత్యుం జయతి య ఏవం వేదేతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

అథ హైనం బ్రూమ క్వ పారిక్షితా ఇతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

స్యాసీద్దుహితా గన్ధర్వగృహీతా తమపృచ్ఛామ కోఽసీతి సోఽబ్రవీత్సుధన్వాఙ్గిరస ఇతి తం యదా లోకానామన్తానపృచ్ఛామాథైన మబ్రూమ క్వ పారిక్షితా అభవన్నితి క్వ పారిక్షితా అభవన్స త్వా పృచ్ఛామి యాజ్ఞవల్క్య క్వ పారిక్షితా అభవన్నితి॥ ౧॥ స హోవాచోవాచ వై సోఽగచ్ఛన్వై తే తద్యత్రాశ్వమేధయాజినో గచ్ఛన్తీతి క్వన్వశ్వమేధయాజినో గచ్ఛన్తీతి ద్వాత్రిగ్ంశతం వై దేవరథాహ్న్యాన్యయం లోకస్తగ్ం సమన్తం పృథివీ ద్విస్తావత్పర్యేతి తాగ్ం సమన్తం పృథివీం ద్విస్తావత్సముద్రః పర్యేతి తద్యావతీ క్షురస్య ధారా యావద్వా మక్షికాయాః పత్రం తావానన్తరేణాకాశస్తానిన్ద్రః సుపర్ణో భూత్వా వాయవే ప్రాయచ్ఛత్తాన్వాయురాత్మని ధిత్వా తత్రాగమయద్యత్రాశ్వమేధయాజినోఽభవన్నిత్యేవమివ వై స వాయుమేవ ప్రశశగ్ంస తస్మాద్వాయురేవ వ్యష్టిర్వాయుస్సమష్టిరప పునర్మృత్యుం జయతి య ఏవం వేద తతో హ భుజ్యుర్లాహ్యాయనిరుపరరామ॥ ౨

—— అథ చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్. ——

అథ హైనముషస్తశ్చాక్రాయణః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తరస్తం మే వ్యాచక్ష్వేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాన్తరో యః ప్రాణేన ప్రాణితి స త ఆత్మా సర్వాన్తరో యోఽపానేనాపానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తరో యో వ్యానేన వ్యానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తరో య ఉదానేనోదానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తర ఏష త ఆత్మా సర్వాన్తరః॥ ౧॥ స హోవాచోషస్తశ్చాక్రాయణో యథా విబ్రూయాదసౌ గౌరసావశ్వ ఇత్యేవమేవైతద్వ్యపదిష్టం భవతి యదేవ సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తరస్తం మే వ్యాచక్ష్వేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాన్తరః । న దృష్టేర్ద్రష్టారం పశ్యేర్న శ్రుతేశ్శ్రోతారగ్ం శృణుయా న మతేర్మన్తారం మన్వీథా న విజ్ఞాతేర్విజ్ఞాతారం విజానీయాః । ఏష త ఆత్మా సర్వాన్తరోఽతోఽన్యదార్తం తతో హోషస్తశ్చాక్రాయణ ఉపరరామ॥ ... ౨

అథ పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

*అథ హైనం కహోళః కౌషీతకేయః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదేవ సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తరస్తం మే వ్యాచక్ష్వేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః। కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాన్తరో యోఽశనాయాపిపాసే శోకం మోహం జరాం మృత్యుమత్యేతి॥ ఏతం వై తమాత్మానం విదిత్వా బ్రాహ్మణాః పుత్రైషణాయాశ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థాయ। అథ భిక్షాచర్యం చరన్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైషణా యా విత్తైషణా సా లోకైషణోభే హ్యేతే ఏషణే ఏవ భవతః। తస్మాద్బ్రాహ్మణః పాణ్డిత్యం నిర్విద్య బాల్యేన తిష్ఠాసేత్ బాల్యం చ పాణ్డిత్యం చ నిర్విద్యాథ మునిరమౌనం చ మౌనం చ నిర్విద్యాథ బ్రాహ్మణః స బ్రాహ్మణః కేన స్యాద్యేన స్యాత్తేనేదృశ ఏవాతోఽన్యదార్తం తతో హ కహోళః కౌషీతకేయ ఉపరరామ॥ ౧

అథ షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం గార్గీ వాచక్నవీ పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదం సర్వమప్స్వోతం చ ప్రోతం చ కస్మిన్ను ఖల్వాప ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి। వాయౌ గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు వాయురోతశ్చ ప్రోతశ్చేత్యన్తరిక్షలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖల్వన్తరిక్షలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి గన్ధర్వలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు గన్ధర్వలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేత్యాదిత్యలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖల్వాదిత్యలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి చన్ద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు చన్ద్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి నక్షత్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు నక్షత్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి దేవలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు దేవలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతీన్ద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖల్విన్ద్రలోకా ఓ

---

* పుత్రైషణా విత్తైషణా లోకైషణేతి, ఉభే హ్యేతే ఏషణే ఏవేతి, రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

తాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి ప్రజాపతిలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు ప్రజాపతిలో
కాఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి బ్రహ్మలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు బ్రహ్మలోకా
ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి స హోవాచ గార్గి మాతిప్రాక్షీర్మా తే మూర్ధా వ్యప
ప్తదనతిప్రశ్న్యాం వై దేవతామతిపృచ్ఛసి గార్గి మాతిప్రాక్షీరితి తతో హ
గార్గీ వాచక్నవ్యుపరరామ॥ ౧

అథ సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనముద్దాలక ఆరుణిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ మ
ద్రేష్వవ సామ పతఞ్జలస్య కాప్యస్య గృహేషు యజ్ఞమధీయానాస్తస్యాసీ
ద్భార్యా గన్ధర్వగృహీతా తమపృచ్ఛామ కోఽసీతి సోఽబ్రవీత్ కబన్ధ ఆథ
ర్వణ ఇతి సోఽబ్రవీత్పతఞ్జలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ శ్చ వేత్థ ను త్వం కాప్య త
త్సూత్రం యేనాయం చ లోకః పరశ్చ లోకః సర్వాణి చ భూతాని సన్దృ
బ్ధాని భవన్తీతి సోఽబ్రవీత్పతఞ్జలః కాప్యో నాహం తద్భగవన్వేదేతి సోఽబ్ర
వీత్పతఞ్జలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ శ్చ వేత్థ ను త్వం కాప్య తమన్తర్యామి
ణం య ఇమం చ లోకం పరం చ లోకగ్ సర్వాణి చ భూతాని యోఽన్తరో
యమయతీతి సోఽబ్రవీత్పతఞ్జలః కాప్యో నాహం తం భగవన్వేదేతి సోఽబ్ర
వీత్పతఞ్జలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ శ్చ యో వై తత్కాప్య సూత్రం విద్యాత్తం
చాన్తర్యామిణమితి స బ్రహ్మవిత్స లోకవిత్స దేవవిత్స వేదవిత్స భూతవిత్స
ఆత్మవిత్స సర్వవిదితి తేభ్యోఽబ్రవీత్తదహం వేద తచ్చేత్త్వం యాజ్ఞవల్క్య
సూత్రమవిద్వాగ్ స్తం చాన్తర్యామిణం బ్రహ్మగవీరుదజసే మూర్ధా తే వి
పతిష్యతీతి వేద వా అహం గౌతమ తత్సూత్రం తం చాన్తర్యామిణమితి యో
వా ఇదం కశ్చిద్బ్రూయాద్వేద వేదేతి యథా వేత్థ తథా బ్రూహీతి॥ ౧ ॥ స
హోవాచ వాయుర్వై గౌతమ తత్సూత్రం వాయునా వై గౌతమ సూత్రేణా
యం చ లోకః పరశ్చ లోకః సర్వాణి చ భూతాని సన్దృబ్ధాని భవన్తి తస్మా
ద్వై గౌతమ పురుషం ప్రేతమాహుర్వ్యస్రగ్ సిషతాస్యాఙ్గానీతి వాయు
నా హి గౌతమ సూత్రేణ సన్దృబ్ధాని భవన్తీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్యాన్త

ర్యామిణం బ్రూహీతి ॥ ౨ ॥ యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్ పృథివ్యా అన్తరో యం పృ
థివీ న వేద యస్య పృథివీ శరీరం యః పృథివీమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మా
న్తర్యామ్యమృతః ॥ ౩ ॥ యో ప్సు తిష్ఠన్నద్భ్యో న్తరో యమాపో న విదుర్యస్యా
పశ్శరీరం యో పామన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౪ ॥
యో గ్నౌ తిష్ఠన్నగ్నేరన్తరో యమగ్నిర్న వేద యస్యాగ్నిశ్శరీరం యో గ్ని
మన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౫ ॥ యో న్తరిక్షే తిష్ఠన్న
న్తరిక్షాదన్తరో యమన్తరిక్షం న వేద యస్యాన్తరిక్షగ్ం శరీరం యో న్తరిక్షమన్త
రో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౬ ॥ యో వాయౌ తిష్ఠన్వా
యోరన్తరో యం వాయుర్న వేద యస్య వాయుశ్శరీరం యో వాయుమన్తరో
యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౭ ॥ యో దివి తిష్ఠన్దివో న్తరో యం
ద్యౌర్న వేద యస్య ద్యౌశ్శరీరం యో దివమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్త
ర్యామ్యమృతః ॥ ౮ ॥ య ఆదిత్యే తిష్ఠన్నాదిత్యాదన్తరో యమాదిత్యో న వేద య
స్యాదిత్యశ్శరీరం య ఆదిత్యమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥
౯ ॥ యో దిక్షు తిష్ఠన్దిగ్భ్యో న్తరో యం దిశో న విదుర్యస్య దిశశ్శరీరం యో దిశో
న్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౦ ॥ యశ్చన్ద్రతారకే తి
ష్ఠగ్ంశ్చన్ద్రతారకాదన్తరో యం చన్ద్రతారకం న వేద యస్య చన్ద్రతారకగ్ం
శరీరం యశ్చన్ద్రతారకమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥
౧౧ ॥ య ఆకాశే తిష్ఠన్నాకాశాదన్తరో యమాకాశో న వేద యస్యాకాశ
శ్శరీరం య ఆకాశమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౨ ॥
యస్తమసి తిష్ఠగ్ంస్తమసో న్తరో యం తమో న వేద యస్య తమశ్శరీరం యస్త
మో న్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౩ ॥ యస్తేజసి తిష్ఠగ్ం
స్తేజసో న్తరో యం తేజో న వేద యస్య తేజశ్శరీరం యస్తేజో న్తరో యమయత్యే
ష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృత ఇత్యధిదైవతమథాధిభూతమ్ ॥ ౧౪ ॥ యస్సర్వే
షు భూతేషు తిష్ఠన్సర్వేభ్యో భూతేభ్యో న్తరో యగ్ం సర్వాణి భూతాని న వి
దుర్యస్య సర్వాణి భూతాని శరీరం యస్సర్వాణి భూతాన్యన్తరో యమయ
త్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృత ఇత్యధిభూతమథాధ్యాత్మమ్ ॥ ౧౫ ॥ యః ప్రా

ణేతిష్ఠన్ప్రాణాదంతరోయం ప్రాణో నవేదయస్య ప్రాణశ్శరీరంయః ప్రాణమన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౬॥ యో వాచి తిష్ఠన్వాచోన్తరోయం వాఙ్న వేదయస్య వాక్శరీరం యో వాచ మన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౭॥ యశ్చక్షుషి తిష్ఠగ్శ్చక్షుషోన్తరోయం చక్షుర్న వేదయస్య చక్షుశ్శరీరం యశ్చక్షురన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౮॥ యశ్శ్రోత్రే తిష్ఠఞ్ఛ్రోత్రాదన్తరోయగ్ శ్రోత్రం న వేదయస్య శ్రోత్రగ్ శరీరం యశ్శ్రోత్రమన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౯ ॥ యో మనసి తిష్ఠన్మనసోన్తరోయం మనో న వేదయస్య మనశ్శరీరం యో మనోన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౨౦ ॥ యస్త్వచి తిష్ఠగ్ స్త్వచోన్తరోయం త్వఙ్న వేదయస్య త్వక్శరీరం యస్త్వచమన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౨౧॥ యో విజ్ఞానే తిష్ఠన్విజ్ఞానాదన్తరోయం విజ్ఞానం న వేదయస్య విజ్ఞానగ్ శరీరం యో విజ్ఞానమన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౨౨॥ యో రేతసి తిష్ఠన్రేతసోన్తరోయగ్ రేతో న వేదయస్య రేతశ్శరీరం యో రేతోన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతోఽదృష్టో ద్రష్టాఽశ్రుతః శ్రోతాఽమతో మన్తాఽవిజ్ఞాతో విజ్ఞాతా నాన్యోఽతోస్తి ద్రష్టా నాన్యోఽతోస్తి శ్రోతా నాన్యోఽతోస్తి మన్తా నాన్యోఽతోస్తి విజ్ఞాతైషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతోఽతోఽన్యదార్తం తతో హోద్దాలక ఆరుణిరుపరరామ। ... ౨౩

అథ అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

* అథ హ వాచక్నవ్యువాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో హన్తాహమిమం ద్వౌ ప్రశ్నౌ ప్రక్ష్యామి తౌ చేన్మే వక్ష్యతి న వై జాతు యుష్మాకమిమం కశ్చిద్బ్రహ్మోద్యం జేతేతి పృచ్ఛ గార్గీతి॥ ౧ ॥ ☙ సా హోవాచాహం వై త్వా యాజ్ఞ

---

* బ్రహ్మోద్యం జేతేతి తౌ చేన్మే న వివక్ష్యతి మూర్ధాస్య విపతిష్యతీతి పృచ్ఛ గార్గీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

☙ అహం వై యాజ్ఞవల్క్య త్వేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

వల్క్యయథాకాశ్యోవావైదేహోవోగ్రపుత్రఉజ్జ్యంధనురధిజ్యంకృత్వా
ద్వౌబాణవంతౌ సపత్నాతివ్యాధినౌహస్తేకృత్వోపోత్తిష్ఠే దేవమేవాహం
త్వాంద్వాభ్యాంప్రశ్నాభ్యా ముపోదస్థాంతౌమే బ్రూహీతిపృచ్ఛగార్గీతి ॥
౨॥ సాహోవాచయదూర్ధ్వంయాజ్ఞవల్క్య దివోయదవాక్పృథివ్యాయ
దన్తరాద్యావాపృథివీ ఇమేయద్భూతంచభవచ్చభవిష్యచ్చేత్యా చక్షతేక
స్మిగ్ స్తదోతంచప్రోతంచేతి॥ ౩॥ సహోవాచయదూర్ధ్వంగార్గిదివోయ
దవాక్పృథివ్యా యదన్తరాద్యావాపృథివీ ఇమేయద్భూతంచభవచ్చభవిష్య
చ్చేత్యాచక్షత ఆకాశేతదోతంచ ప్రోతంచేతి॥ ౪॥ ॥ సాహోవాచనమస్తే
ఽస్తుయాజ్ఞవల్క్య యోమఏతంవ్యవచోఽపరస్మైధారయస్వేతి పృచ్ఛగా
ర్గీతి॥ ౫ ॥ సాహోవాచయదూర్ధ్వంయాజ్ఞవల్క్య దివోయదవాక్పృథి
వ్యాయదన్తరాద్యావాపృథివీ ఇమేయద్భూతంచభవచ్చభవిష్య చ్చేత్యాచ
క్షతేకస్మిగ్ స్తదోతంచప్రోతంచేతి॥ ౬ ॥ * సహోవాచయదూర్ధ్వంగా
ర్గిదివోయద వాక్పృథివ్యాయదన్తరాద్యావాపృథివీ ఇమేయద్భూతంచభవ
చ్చభవిష్యచ్చేత్యాచక్షత ఆకాశఏవతదోతంచ ప్రోతంచేతికస్మిన్నుఖల్వా
కాశఓతశ్చప్రోతశ్చేతి ॥ ౭ ॥ సహోవాచైతద్వైతదక్షరంగార్గిబ్రాహ్మ
ణాఅభివదన్త్యస్థూలమనణ్వహ్రస్వమదీర్ఘమలోహితమస్నేహ మచ్ఛా
యమతమోఽవాయ్వనాకాశమసఙ్గమరసమగన్ధమచక్షుష్కమశ్రోత్రమవా
గమనోఽతేజస్కమప్రాణమముఖమమాత్రమన్తరమ బాహ్యంనతద
శ్నాతికిఞ్చననతదశ్నాతికశ్చన॥౮॥ ఏతస్యవాఅక్షరస్యప్రశాసనేగార్గిసూ
ర్యాచన్ద్రమసౌవిధృతౌతిష్ఠతఏతస్యవా అక్షరస్యప్రశాసనేగార్గిద్యావాపృ
థివ్యౌవిధృతేతిష్ఠతః । ఏతస్యవాఅక్షరస్యప్రశాసనేగార్గి నిమేషాముహూ
ర్తాఅహోరాత్రాణ్యర్ధమాసామాసా ఋతవస్సంవత్సరాఇతివిధృతాస్తి
ష్ఠన్త్యేతస్యవా అక్షరస్యప్రశాసనేగార్గిప్రాచ్యోనద్యస్స్యన్దన్తేశ్వేతేభ్యః

॥ యోమఏతంవ్యవోచోఽపరస్మైఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* సాహోవాచ యదూర్ధ్వంయాజ్ఞవల్క్య దివోయదర్వాక్పృథివ్యా ఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

పర్వతేభ్యః ప్రతీచ్యోన్యాయాంయాంచదిశమన్వేతస్యవా అక్షరస్య ప్రశా
సనే గార్గి దదతో మనుష్యాః ప్రశగ్ంసన్తి యజమానం దేవా దర్వీం పితరో ఽ
న్వాయత్తాః॥ ౯॥ యో వా ఏతదక్షరం గార్గ్యవిదిత్వాఽస్మింల్లోకే జుహో
తి యజతే తపస్తప్యతే బహూని వర్షసహస్రాణ్యన్తవదేవాస్య తద్భవతి యో
వా ఏతదక్షరం గార్గ్యవిదిత్వాస్మాల్లోకాత్ప్రైతి స కృపణోఽథ య ఏతద
క్షరం గార్గి విదిత్వాఽస్మాల్లోకాత్ప్రైతి స బ్రాహ్మణః॥ ౧౦ ॥ తద్వా ఏత
దక్షరం గార్గ్యదృష్టం ద్రష్ట్రశ్రుతగ్ం శ్రోత్రమతం మన్త్రవిజ్ఞాతం విజ్ఞా
తృ నాన్యదతోఽస్తి ద్రష్టృ నాన్యదతోఽస్తి శ్రోతృ నాన్యదతోఽస్తి మన్తృ నా
న్యదతోఽస్తి విజ్ఞాత్రేతస్మిన్ను ఖల్వక్షరే గార్గ్యాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి॥
౧౧॥ సా హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తస్తదేవ బహు మన్యేధ్వం యదస్మా
న్నమస్కారేణ ముచ్యేధ్వం న వై జాతు యుష్మాకమిమం కశ్చిద్బ్రహ్మోద్యం
జేతేతి తతో హ వాచక్నవ్యుపరరామ॥ ౧౨

అథ నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం విదగ్ధః శాకల్యః పప్రచ్ఛ కతి దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి స హై
తమేవ నివిదా ప్రతిపేదే యావన్తో వైశ్వదేవస్య నివిద్యుచ్యన్తే త్రయశ్చ
త్రీ చ శతా త్రయశ్చ త్రీ చ సహస్రేత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞ
వల్క్యేతి త్రయస్త్రిగ్ంశదిత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యే
తి షడిత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయ ఇత్యోమితి
హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి ద్వావిత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ
దేవా యాజ్ఞవల్క్యేత్యధ్యర్ధ ఇత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవ
ల్క్యేత్యేక ఇత్యోమితి హోవాచ కతమే తే త్రయశ్చ త్రీ చ శతా త్రయశ్చ
త్రీ చ సహస్రేతి॥ ౧ ॥ స హోవాచ మహిమాన ఏవైషామేతే త్రయస్త్రిగ్ం
శత్త్వేవ దేవా ఇతి కతమే తే త్రయస్త్రిగ్ంశదిత్యష్టౌ వసవ ఏకాదశ రుద్రా
ద్వాదశాదిత్యాస్త ఏకత్రిగ్ంశదిన్ద్రశ్చైవ ప్రజాపతిశ్చ త్రయస్త్రిగ్ంశా
వితి॥ ౨ ॥ కతమే వసవ ఇత్యగ్నిశ్చ పృథివీ చ వాయుశ్చాన్తరిక్షం చాదిత్యశ్చ

ద్యౌశ్చ చన్ద్రమాశ్చ నక్షత్రాణి చైతే వసవ ఏతేషు హీదం వసు సర్వగ్ం హి
తమితి తస్మాద్వసవ ఇతి॥ ౩ ॥ కతమే రుద్రా ఇతి దశేమే పురుషే ప్రాణా ఆ
త్మైకాదశస్తే యదాస్మాచ్ఛరీరాన్మర్త్యాదుత్క్రామన్త్యథ రోదయన్తి త
ద్యద్రోదయన్తి తస్మాద్రుద్రా ఇతి॥ ౪॥ కతమ ఆదిత్యా ఇతి ద్వాదశ వై మా
సాస్సంవత్సరస్యైత ఆదిత్యా ఏతే హీదగ్ం సర్వమాదదానా యన్తి తే యదిదగ్ం
సర్వమాదదానా యన్తి తస్మాదాదిత్యా ఇతి॥ ౫॥ కతమ ఇన్ద్రః కతమః ప్రజా
పతిరితి స్తనయిత్నురేవేన్ద్రో యజ్ఞః ప్రజాపతిరితి కతమ స్తనయిత్నురిత్యశ
నిరితి కతమో యజ్ఞ ఇతి పశవ ఇతి ॥ ౬ ॥ కతమే షడిత్యగ్నిశ్చ పృథివీ చ వాయు
శ్చాన్తరిక్షం చాదిత్యశ్చ ద్యౌశ్చైతే షడేతే హీదగ్ం సర్వగ్ం షడితి॥ ౭ ॥ కతమే తే
త్రయో దేవా ఇతీమ ఏవ త్రయో లోకా ఏషు హీమే సర్వే దేవా ఇతి కతమౌ తౌ
ద్వౌ దేవావిత్యన్నం చైవ ప్రాణశ్చేతి కతమోఽధ్యర్ధ ఇతి యోఽయం పవత ఇతి॥
౮॥ * తదాహుర్యదయమేక ఇవైవ పవతేఽథ కథమధ్యర్ధ ఇతి యదస్మిన్నిదగ్ం
సర్వమధ్యార్ధ్నోత్తేనాధ్యర్ధ ఇతి కతమ ఏకో దేవ ఇతి ప్రాణ ఇతి స బ్రహ్మ త్య
దిత్యాచక్షతే ॥ ౯ ॥ పృథివ్యేవ యస్యాయతనమగ్నిర్లోకో మనో జ్యోతిర్యో
వై తం పురుషం విద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ం స వై వేదితా స్యాత్। యా
జ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ం సర్వస్యాత్మనః పరాయణం యమాత్థ య
ఏవాయగ్ం శారీరః పురుషః స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కా దేవతేత్యమృతమితి
హోవాచ ॥ ౧౦ ॥ కామ ఏవ యస్యాయతనగ్ం హృదయం లోకో మనో జ్యో
తిర్యో వై తం పురుషం విద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ం స వై వేదితా స్యాత్
యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ం సర్వస్యాత్మనః పరాయణం యమా
త్థ య ఏవాయం కామమయః పురుషః స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కా దేవతేతి
స్త్రియ ఇతి హోవాచ॥ ౧౧॥ రూపాణ్యేవ యస్యాయతనం చక్షుర్లోకో మ
నో జ్యోతిర్యో వై తం పురుషం విద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ం స వై వేది
తా స్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ం సర్వస్యాత్మనః పరాయణం
యమాత్థ య ఏవాసావాదిత్యే పురుషః స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కా దేవతేతి

---

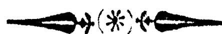
* యదయమేక ఏవ పవత ఇతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః,

సత్యమితిహోవాచ॥ ౧౨॥ ఆకాశఏవయస్యాయతనగ్ం శ్రోత్రంలోకోమనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ంసవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ం సర్వస్యాత్మనఃపరాయణంయమాత్థయఏవాయగ్ం శ్రోత్రః ప్రాతిశ్రుత్కః పురుషఃసఏషవదైవశాకల్య తస్యకాదేవతేతిదిశఇతిహోవాచ॥ ౧౩ ॥ తమఏవయస్యాయతనగ్ం హృదయంలోకో మనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనఃపరాయణగ్ంసవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ం సర్వస్యాత్మనఃపరాయణంయమాత్థయ ఏవాయంఛాయామయఃపురుషః సఏషవదైవ శాకల్యతస్యకాదేవతేతిమృత్యురితిహోవాచ॥ ౧౪॥ రూపాణ్యేవయస్యాయతనం చక్షుర్లోకోమనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషం విద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ంసవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ం సర్వస్యాత్మనఃపరాయణంయమాత్థ యఏవాయమాదర్శేపురుషస్సఏషవదైవశాకల్యతస్యకాదేవతేత్యసురితిహోవాచ ॥ ౧౫ ॥ ఆపఏవయస్యాయతనగ్ం హృదయంలోకో మనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ం సవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ంసర్వస్యాత్మనఃపరాయణంయమాత్థయ ఏవాయమప్సుపురుషస్సఏషవదైవశాకల్యతస్యకాదేవతేతివరుణఇతిహోవాచ॥ ౧౬ ॥ రేతఏవయస్యాయతనగ్ం హృదయంలోకోమనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషం విద్యాత్సర్వస్యాత్మనఃపరాయణగ్ంసవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ంసర్వస్యాత్మనఃపరాయణం యమాత్థయఏవాయం పుత్రమయఃపురుషస్స ఏషవదైవ శాకల్యతస్యకాదేవతేతిప్రజాపతిరితిహోవాచ ॥ ౧౭ ॥ శాకల్యేతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యస్త్వాగ్ంస్విదిమేబ్రాహ్మణా అఙ్గారావక్షయణమక్రతా౩ఇతి॥ ౧౮॥ యాజ్ఞవల్క్యేతిహోవాచశాకల్యోయదిదం కురుపాఞ్చాలానాంబ్రాహ్మణానత్యవాదీః కింబ్రహ్మవిద్వానితిదిశోవేదసదేవాస్సప్రతిష్ఠాఇతియద్దిశోవేత్థసదేవాస్సప్రతిష్ఠాః॥ ౧౯॥ కిందేవతోఽస్యాంప్రాచ్యాందిశ్యసీత్యాదిత్యదేవత ఇతిసఆదిత్యఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతిచక్షుషీతికస్మి

న్నుచక్షుః ప్రతిష్ఠితమితిరూపేష్వితిచక్షుషాహిరూపాణి పశ్యతికస్మిన్ను
రూపాణిప్రతిష్ఠితానీతిహృదయ ఇతిహోవాచయస్మాద్ధృదయేనహి రూ
పాణిసర్వోలోకోజానాతి తస్మాద్ధృదయేహ్యేవరూపాణి ప్రతిష్ఠితానిభ
వంతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౨౦॥ కిందేవతోఽస్యాందక్షిణాయాందిశ్య
సీతియమదేవతఇతిసయమః కస్మిన్ప్రతిష్ఠితఇతియజ్ఞఇతికస్మిన్నుయజ్ఞఃప్రతి
ష్ఠితఇతిదక్షిణాయామితికస్మిన్ను దక్షిణాప్రతిష్ఠితేతిశ్రద్ధాయామితియదా
హ్యేవశ్రద్ధత్తేఽథ దక్షిణాందదాతిశ్రద్ధాయాగ్ం హ్యేవ దక్షిణాప్రతిష్ఠి
తేతికస్మిన్నుశ్రద్ధాప్రతిష్ఠితేతిహృదయ ఇతిహోవాచహృదయే నహిశ్ర
ద్ధాంజానాతిహృదయేహ్యేవశ్రద్ధాప్రతిష్ఠితాభవతీత్యేవ మేవైతద్యాజ్ఞవ
ల్క్య॥ ౨౧॥ కిందేవతోఽస్యాంప్రతీచ్యాందిశ్యసీతివరుణదేవతఇతిసవరు
ణఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇత్యప్స్వితికస్మిన్న్వాపః ప్రతిష్ఠితా ఇతి రేతసీతికస్మిన్ను
రేతఃప్రతిష్ఠితమితిహృదయ ఇతితస్మాదపిప్రతిరూపంజాత మాహుర్హృద
యాదివసృప్తోహృదయాదివనిర్మిత ఇతిహృదయేహ్యేవరేతః ప్రతిష్ఠితంభవ
తీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౨౨॥ కిందేవతోఽస్యాముదీచ్యాందిశ్యసీతిసో
మదేవత ఇతిససోమఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతిదీక్షాయామితికస్మిన్ను దీక్షాప్ర
తిష్ఠితేతిసత్యఇతితస్మాదపిదీక్షితమాహుస్సత్యంవదేతి సత్యేహ్యేవదీక్షాప్ర
తిష్ఠితేతికస్మిన్నుసత్యంప్రతిష్ఠితమితిహృదయఇతిహోవాచహృదయేనహిస
త్యంజానాతి హృదయేహ్యేవసత్యంప్రతిష్ఠితం భవతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞ
వల్క్య ॥ ౨౩ ॥ కిందేవతోఽస్యాంధ్రువాయాందిశ్యసీత్యగ్నిదేవతఇతిసో
ఽగ్నిఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠితఇతివాచీతికస్మిన్నువాక్ప్రతిష్ఠితేతిహృదయఇతికస్మిన్ను
హృదయంప్రతిష్ఠితమితి॥ ౨౪॥ అహల్లికేతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యోయ
త్రైతదన్యత్రాస్మన్మన్యాసైయద్ధ్యేతదన్యత్రాస్మత్స్యాచ్ఛ్వానోవైన
దద్యుర్వయాగ్ంసివైనద్విమథ్నీరన్నితి ॥ ౨౫ ॥ కస్మిన్నుత్వంచాత్మాచప్రతి
ష్ఠితౌస్థఇతి ప్రాణ ఇతికస్మిన్ను ప్రాణఃప్రతిష్ఠితఇత్యపాన ఇతికస్మిన్న్వ
పానఃప్రతిష్ఠిత ఇతివ్యానఇతికస్మిన్నువ్యానఃప్రతిష్ఠిత ఇత్యుదానఇతికస్మి
న్నుదానఃప్రతిష్ఠితఇతిసమానఇతిసఏషనేతినేత్యాత్మాఽగృహ్యోనహి

గృహ్యతేఽశీర్యోనహిశీర్యతేఽసఙ్గోనహిసజ్యతేఽసితోనవ్యథతేనరిష్యతి। ఏతాన్యష్టావాయతనాన్యష్టౌలోకాఅష్టౌదేవా అష్టౌపురుషాస్సయస్తాన్పురుషాన్నిరుహ్య ప్రత్యుహ్యాత్యక్రామత్తంత్వౌపనిషదం పురుషంపృచ్ఛామితంచేన్మేనవివక్ష్యసిమూర్ధాతేవిపతిష్యతీతి। తగ్ంహనమేనేశాకల్యస్తస్యహమూర్ధావిపపాతాపిహాస్య పరిమోషిణోఽస్థీన్యపజహ్రురన్యన్మన్యమానాః॥ ౨౬ ॥ అథహోవాచ బ్రాహ్మణాభగవన్తోయోవః కామయతే సమాపృచ్ఛతు సర్వేవామాపృచ్ఛతయోవఃకామయతేతంవః పృచ్ఛామిసర్వాన్వావఃపృచ్ఛామీతితేహబ్రాహ్మణాదధృషుః॥ ౨౭ ॥ తాన్హైతైశ్శ్లోకైః పప్రచ్ఛ। యథావృక్షోవనస్పతిస్తథైవపురుషోఽమృషా। తస్యలోమానిపర్ణానిత్వగస్యోత్పాటికాబహిః। త్వచఏవాస్యరుధిరంప్రస్యన్దిత్వచఉత్పటః। తస్మాత్తదాతృణ్ణాత్ప్రైతిరసోవృక్షాదివాహతాత్। మాగ్ంసాన్యస్యశకరాణికినాటగ్ంస్నావతత్స్థిరం।అస్థీన్యన్తరతోదారూణిమజ్జామజ్జోపమాకృతా। యద్వృక్షోవృక్ణోరోహతిమూలాన్నవతరఃపునః। మర్త్యస్స్విన్మృత్యునావృక్ణః కస్మాన్మూలాత్ప్రరోహతి। రేతసఇతిమావోచతజీవతస్తత్ప్రజాయతే। ధానారుహఇవవైవృక్షోఽఞ్జసాప్రేత్యసంభవః। యత్సమూలమావృహేయుర్వృక్షంనపునరాభవేత్। మర్త్యస్స్విన్మృత్యునావృక్ణఃకస్మాన్మూలాత్ప్రరోహతి। జాతఏవనజాయతేకోన్వేనంజనయేత్పునః। విజ్ఞానమానన్దంబ్రహ్మరాతిర్దాతుఃపరాయణం। తిష్ఠమానస్యతద్విదఇతి॥ ౨౮

ఇతిపఞ్చమాధ్యాయస్సమాప్తః. ఓం తత్సత్.





బృహదారణ్యకోపనిషత్ - షష్ఠాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

హరిః ఓం॥ జనకో హ వైదేహ ఆసాం చక్రేఽథ హ యాజ్ఞవల్క్య ఆవవ్రాజ । తగ్ం హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య కిమర్థమచారీః పశూనిచ్ఛన్నణ్వన్తానితి । ఉభయమేవ సమ్రాడితి హోవాచ॥ ౧ ॥ యత్తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే జిత్వా శైలినిర్వాగ్వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛైలినోఽబ్రవీద్వాగ్వై బ్రహ్మేత్యవదతో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య వాగేవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞేత్యేనదుపాసీత । కా ప్రజ్ఞతా యాజ్ఞవల్క్య । వాగేవ సమ్రాడితి హోవాచ। వాచా వై సమ్రాడ్బన్ధుః ప్రజ్ఞాయత ఋగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవేదోఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యా ఉపనిషదశ్శ్లోకాస్సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానానీష్టగ్ం హుతమాశితం పాయితమయం చ లోకః పరశ్చ లోకస్సర్వాణి చ భూతాని వాచైవ సమ్రాట్ప్రజ్ఞాయన్తే వాగ్వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ । నైనం వాగ్జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే । హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః । స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి॥ ౨ ॥ * యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మ ఉదఙ్కశ్శౌల్బాయనః ప్రాణో వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛౌల్బాయనోఽబ్రవీత్ప్రాణో వై బ్రహ్మేత్యప్రాణతో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై

---

* తత్ర పథాసదోఖ-షపటీపశౌల్బాయన ఇతి పాఠః.

నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రియ
మిత్యేనదుపాసీత కా ప్రియతా యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవ సమ్రాడితి హో
వాచ ప్రాణస్య వై సమ్రాట్కామాయాయాజ్యం యాజయత్య ప్రతిగృహ్య
స్య ప్రతిగృహ్ణాత్యపి తత్ర వధాశఙ్కం భవతి యాం దిశమేతి ప్రాణస్యైవ స
మ్రాట్కామాయ ప్రాణో వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ నైనం ప్రాణో జ
హాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం
విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో
వైదేహస్స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే
తేతి ॥ ౩ ॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే బర్కుర్వార్ష్ణ
శ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయా
త్తథా తద్వార్ష్ణోఽబ్రవీచ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేత్యపశ్యతో హి కిగ్ం స్యాదిత్య
బ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రా
డితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య చక్షురేవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా స
త్యమిత్యేనదుపాసీత కా సత్యతా యాజ్ఞవల్క్య చక్షురేవ సమ్రాడితి హో
వాచ చక్షుషా వై సమ్రాట్ పశ్యన్తమాహురద్రాక్షీరితి స ఆహాద్రాక్ష
మితి తత్సత్యం భవతి చక్షుర్వై సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనం చక్షుర్జహా
తి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం వి
ద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో
వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే
తేతి॥ ౪॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే గర్దభీవిపీతో భా
రద్వాజః శ్రోత్రం వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవా
న్బ్రూయాత్తథా తద్భారద్వాజోఽబ్రవీచ్ఛ్రోత్రం వై బ్రహ్మేత్యశృణ్వ
తో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపా
ద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య శ్రోత్రమేవాయతన
మాకాశః ప్రతిష్ఠానన్త ఇత్యేనదుపాసీత కానన్తతా యాజ్ఞవల్క్య దిశ ఏవ
సమ్రాడితి హోవాచ తస్మాద్వై సమ్రాడపి యాం కాం చ దిశం గచ్ఛతి నై

వాస్యా అన్తం గచ్ఛత్యనన్తా హి దిశో దిశో వై సమ్రాట్ శ్రోత్రగ్ం శ్రోత్రం వై
సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ం శ్రోత్రం జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్య
భిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృ
షభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవ
ల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౫ ॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్త
చ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే సత్యకామో జాబాలో మనో వై బ్రహ్మేతి యథా
మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తజ్జాబాలోఽబ్రవీన్మనో
వై బ్రహ్మామనసో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం
న మేఽబ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య
మన ఏవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠానన్ద ఇత్యేనదుపాసీత కాఽఽనన్దతా యా
జ్ఞవల్క్య మన ఏవ సమ్రాడితి హోవాచ మనసా వై సమ్రాట్ స్త్రియమభి
హార్యతే తస్యాం ప్రతిరూపః పుత్రో జాయతే స ఆనన్దో మనో వై సమ్రాట్ ప
రమం బ్రహ్మ నైనం మనో జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూ
త్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం
దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మే
ఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౬ ॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామే
త్యబ్రవీన్మే విదగ్ధః శాకల్యో హృదయం వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృ
మానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛాకల్యోఽబ్రవీద్ధృదయం వై బ్రహ్మే
త్యహృదయస్య హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీ
దిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య హృదయ
మేవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా స్థితిరిత్యేనదుపాసీత కా స్థితతా యాజ్ఞవ
ల్క్య హృదయమేవ సమ్రాడితి హోవాచ హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వే
షాం భూతానామాయతనగ్ం హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వేషాం భూతానాం
ప్రతిష్ఠా హృదయే హ్యేవ సమ్రాట్ సర్వాణి భూతాని ప్రతిష్ఠితాని భవన్తి
హృదయం వై సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ం హృదయం జహాతి సర్వాణ్యే
నం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదు

హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహస్స
హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి॥ ౭

అథ ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకో హ వైదేహః కూర్చాదుపావసర్పన్నువాచ నమస్తేఽస్తు యాజ్ఞ
వల్క్యానుమా శాధీతి స హోవాచ యథా వై సమ్రాణ్మహాన్తమధ్వానమే
ష్యన్రథం వా నావం వా సమాదదీతైవమేవైతాభిరుపనిషద్భిస్సమాహితా
త్మాఽస్యేవం బృన్దారక ఆఢ్యస్సన్నధీతవేద ఉక్తోపనిషత్క ఇతో విముచ్యమా
నః క్వ గమిష్యసీతి నాహం తద్భగవన్వేద యత్ర గమిష్యామీత్యథ వై తేఽహం త
ద్వక్ష్యామి యత్ర గమిష్యసీతి బ్రవీతు భగవానితి॥ ౧॥ ఇన్ధో హ వై నామైష యో
ఽయం దక్షిణేఽక్షన్పురుషస్తం వా ఏతమిన్ధగ్ం సన్తమిన్ద్ర ఇత్యాచక్షతే ప
రోక్షేణైవ పరోక్షప్రియా ఇవ హి దేవాః ప్రత్యక్షద్విషః॥ ౨॥ అథైతద్వా
మేఽక్షణి పురుషరూపమేషాఽస్య పత్నీ విరాట్తయోరేష సగ్ంస్తావో య ఏషోఽన్
తర్హృదయ ఆకాశోఽథైనయోరేతదన్నం య ఏషోఽన్తర్హృదయే లోహిత
పిణ్డోఽథైనయోరేతత్ప్రావరణం యదేతదన్తర్హృదయే జాలకమి
వాథైనయోరేషా సృతిస్సఞ్చరణీ యైషా హృదయాదూర్ధ్వా నాడ్యుచ్చరతి
యథా కేశస్సహస్రధా భిన్న ఏవమస్యైతా హితా నామ నాడ్యోఽన్తర్హృ
దయే ప్రతిష్ఠితా భవన్త్యేతాభిర్వా ఏతదాస్రవదాస్రవతి తస్మాదేష ప్రవివి
క్తాహారతర ఇవైవ భవత్యస్మాచ్ఛారీరాదాత్మనః॥ ౩॥ తస్య ప్రాచీ దిక్ప్రా
ఞ్చః ప్రాణా దక్షిణా దిగ్దక్షిణే ప్రాణాః ప్రతీచీ దిక్ప్రత్యఞ్చః ప్రాణా
ఉదీచీ దిగుదఞ్చః ప్రాణా ఊర్ధ్వా దిగూర్ధ్వాః ప్రాణా అవాచీ దిగవాఞ్చః
ప్రాణాస్సర్వా దిశస్సర్వే ప్రాణాస్స ఏష నేతి నేత్యాత్మాఽగృహ్యో న
హి గృహ్యతేఽశీర్యో న హి శీర్యతేఽసఙ్గో న హి సజ్యతేఽసితో న వ్యథతే న రి
ష్యత్యభయం వై జనక ప్రాప్తోఽసీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః స హోవా
చ జనకో వైదేహోఽభయం త్వా గచ్ఛతాద్యాజ్ఞవల్క్య యో నో భగవన్న
భయం వేదయసే నమస్తేఽస్త్విమే విదేహా అయమహమస్మి ౩ ఇతి॥ ౪

అథతృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకగ్ంహవైదేహంయాజ్ఞవల్క్యోజగామసమేనేనవదిష్యఇత్యథహ యజ్జనకశ్చవైదేహోయాజ్ఞవల్క్యశ్చాగ్నిహోత్రే సముదాతేతస్మైహ యాజ్ఞవల్క్యోవరందదౌసహకామప్రశ్నమేవవవ్రేతగ్ంహాస్మైదదౌతగ్ం సమ్రాడేవపూర్వంపప్రచ్ఛ॥ ౧॥ యాజ్ఞవల్క్యకింజ్యోతిరయంపురుషఇ తి। ఆదిత్యజ్యోతిఃసమ్రాడితిహోవాచఆదిత్యేనైవజ్యోతిషాస్తేపల్యయతే కర్మకురుతేవిపల్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౨॥ అస్తమితఆదిత్యేయా జ్ఞవల్క్యకింజ్యోతిరేవాయంపురుషఇతిచన్ద్రమాఏవాస్యజ్యోతిర్భవతీతిచం ద్రమసైవాయంజ్యోతిషాస్తేపల్యయతేకర్మకురుతేవిపల్యేతీత్యేవమేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౩॥ అస్తమితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేకిం జ్యోతిరేవాయంపురుష ఇత్యగ్నిరేవాస్యజ్యోతిర్భవతీత్యగ్నినైవాయంజ్యో తిషాస్తేపల్యయతేకర్మకురుతేవిపల్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౪॥ అస్త మితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేశాన్తేగ్నౌకింజ్యోతిరేవాయం పురుషఇతివాగేవాస్యజ్యోతిర్భవతీతివాచైవాయంజ్యోతిషాస్తేపల్యయతేక ర్మకురుతేవిపల్యేతీతి తస్మాద్వైసమ్రాడపియత్రస్వః పాణిర్నవినిర్జ్ఞాయ తేథయత్రవాగుచ్చరత్యుపైవతత్రన్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౫॥ అ స్తమితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేశాంతేగ్నౌశాంతాయాం వాచికింజ్యోతిరేవాయంపురుష ఇత్యాత్మైవాస్యజ్యోతిర్భవతీత్యాత్మనైవా యంజ్యోతిషాస్తేపల్యయతేకర్మకురుతేవిపల్యేతీతి॥ ౬॥ కతమఆత్మేతియో యంవిజ్ఞానమయః ప్రాణేషుహృద్యన్తర్జ్యోతిఃపురుషః। ససమానస్సన్ను భౌలోకావనుసంచరతిధ్యాయతీవలేలాయతీవ। సహిస్వప్నోభూత్వేమం లోకమతిక్రామతిమృత్యోరూపాణి॥ ౭॥ సవాఅయంపురుషోజాయమాన శ్శరీరమభిసంపద్యమానః పాప్మభిస్సగ్ంసృజ్యతేసఉత్క్రామన్మ్రియమా ణఃపాప్మనోవిజహాతి॥ ౮॥ తస్యవాఏతస్యపురుషస్యద్వేఏవస్థానేభవతఇద ఞ్చపరలోకస్థానంచసంధ్యంతృతీయగ్ంస్వప్నస్థానంతస్మిన్ సంధ్యేస్థానేతి

ష్ఠన్నేతేఉభేస్థానేపశ్యతీదంచపరలోకస్థానంచ । అథయథాక్రమోయం పరలోకస్థానేభవతి తమాక్రమమాక్రమ్యోభయాన్ పాప్మన ఆనందాగ్శ్చపశ్యతి ॥ సయత్ర ప్రస్వపిత్యస్యలోకస్యసర్వావతోమాత్రామపాదాయస్వయం విహత్యస్వయం నిర్మాయస్వేనభాసాస్వేనజ్యోతిషా ప్రస్వపిత్యత్రాయంపురుషస్స్వయంజ్యోతిర్భవతి॥ ౯॥ నతత్రరథానరథయోగానపన్థానోభవన్త్యథరథాన్ రథయోగాన్పథస్సృజతేన తత్రానన్దాముదఃప్రముదోభవన్త్యథానందాన్ముదః ప్రముదస్సృజతేనతత్ర వేశాన్తాఃపుష్కరిణ్యస్స్రవన్త్యోభవన్త్యథవేశాన్తాఃపుష్కరిణ్యస్స్రవన్త్యస్సృజతేస హికర్తా॥ ౧౦॥ తదేతేశ్లోకాభవన్తి॥ స్వప్నేనశారీరమభిప్రహత్యాసుప్తస్సుప్తానభిచాకశీతి । శుక్రమాదాయపునరేతిస్థానగ్ హిరణ్మయః పురుష ఏకహగ్ సః॥ ౧౧ ॥ ప్రాణేనరక్షన్నవరంకులాయంబహిష్కులాయాదమృతశ్చరిత్వా । సఈయతేఽమృతోయత్ర కామగ్ హిరణ్మయః పురుషఏకహగ్ సః॥ ౧౨ ॥ స్వప్నాంతఉచ్చావచమీయమానోరూపాణిదేవఃకురుతే బహూని । ఉతేవస్త్రీభిస్సహమోదమానోజక్షదుతేవాపిభయానిపశ్యన్॥ ౧౩॥ ఆరామమస్యపశ్యన్తినతంపశ్యతికశ్చనేతి । తంనాయతమ్బోధయేదిత్యాహుః। దుర్భిషజ్యగ్ హాస్మైభవతియమేషనప్రతిపద్యతేఅథోఖల్వాహుర్జాగరితదేశఏవాస్యైష ఇతియానిహ్యేవ జాగ్రత్పశ్యతితానిసుప్త ఇత్యత్రాయంపురుషస్స్వయంజ్యోతిర్భవతిసోహంభగవతేసహస్రందదామ్యతఊర్ధ్వంవిమోక్షాయబ్రూహీతి॥ ౧౪॥ సవాఏషఏతస్మిన్సంప్రసాదేరత్వాచరిత్వాదృష్ట్వైవపుణ్యంచపాపంచ । పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యాద్రవతిస్వప్నాయైవసయత్తత్ర కించిత్పశ్యత్యనన్వాగతస్తేనభవత్యసంగోహ్యయంపురుష ఇత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్యసోహంభగవతేసహస్రందదామ్యతఊర్ధ్వంవిమోక్షాయైవబ్రూహీతి॥ ౧౫॥ * సవాఏషఏతస్మిన్

* ఏతస్మిన్స్వప్నాన్తేరత్వేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్వప్నే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్వైవపుణ్యంచపాపంచపునః ప్రతిన్యాయం
ప్రతియోన్యాద్రవతిబుద్ధాన్తాయైవసయత్తత్ర కించిత్పశ్యత్య నన్వాగతస్తేన
భవత్యసంగోహ్యయంపురుషఇత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య సోహంభగవతే
సహస్రందదామ్యతఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవబ్రూహీతి॥ ౧౬ ॥ సవాఏష
ఏతస్మిన్బుద్ధాంతేరత్వా చరిత్వాదృష్ట్వైవపుణ్యంచ పాపంచపునః ప్రతి
న్యాయంప్రతియోన్యాద్రవతిస్వప్నాంతాయైవ॥ ౧౭ ॥ తద్యథామహామ
త్స్యఉభేకూలే అనుసంచరతిపూర్వంచాపరంచైవమేవాయం పురుషఏతా
వుభావన్తావనుసంచరతిస్వప్నాన్తంచబుద్ధాన్తంచ ॥ ౧౮ ॥ తద్యథాస్మి
న్నాకాశే శ్యేనోవాసుపర్ణోవావిపరిపత్యశ్రాన్తస్సగ్ంహత్యపక్షౌసల్లయా
యైవధ్రియతఏవమేవాయం పురుషఏతస్మా అన్తాయధావతి యత్రసుప్తోన
కంచనకామంకామయతేనకంచనస్వప్నంపశ్యతి॥ ౧౯॥ తావాఅస్యైతా
హితానామనాడ్యోయథా కేశస్సహస్రధాభిన్నస్తావతాణిమ్నాతిష్ఠన్తిశు
క్లస్యనీలస్యపింగళస్య హరితస్యలోహితస్యపూర్ణా అథయత్రైనంఘ్నన్తీవ
జినన్తీవహస్తీవవిచ్ఛాయయతిగర్తమివపతతి । యదేవజాగ్రద్భయంపశ్య
తితదత్రావిద్యయామన్యతేఅథయత్ర దేవఇవరాజేవాహమేవేదగ్ంసర్వో
స్మీతిమన్యతేసోస్యపరమోలోకః॥ ౨౦॥ తద్వాఅస్యైతదతిచ్ఛన్దాఅపహత
పాప్మాభయగ్ంరూపం। తద్యథా ప్రియయాస్త్రియాసమ్పరిష్వక్తోనబా
హ్యంకించనవేదనాన్తర మేవమేవాయంపురుషః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సమ్పరి
ష్వక్తోనబాహ్యంకించనవేదనాన్తరమ్ । తద్వాఅస్యైతదాప్తకామమాత్మ
కామమకామగ్ంరూపగ్ంశోకాన్తరమ్॥ ౨౧ ॥ అత్ర పితాఽపితాభవతిమాతా
ఽమాతాలోకాఅలోకాదేవాఅదేవావేదాఅవేదాః॥ అత్రస్తేనోఽస్తేనోభ
వతిభ్రూణహాఽభ్రూణహాచాండాలోఽచాండాలఃపౌల్కసోఽ పౌల్కస
శ్శ్రమణోఽ శ్రమణస్తాపసోఽతాపసోఽ నన్వాగతంపుణ్యేనానన్వాగ
తంపాపేనతీర్ణోహితదాసర్వాంచ్ఛోకాన్హృదయస్యభవతి॥ ౨౨॥ యద్వై
తన్నపశ్యతిపశ్యన్వైతన్నపశ్యతి। నహిద్రష్టుర్దృష్టేర్విపరిలోపోవిద్య

తేఽవినాశిత్వాత్ । నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోఽన్యద్విభక్తంయత్పశ్యేత్ ॥
౨౩॥ యద్వైతన్నజిఘ్రతిజిఘ్రన్వైతన్నజిఘ్రతినహిఘ్రాతుర్ఘ్రాతేర్విపరి
లోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోఽన్యద్విభక్తంయజ్జి
ఘ్రేత్॥ ౨౪॥ యద్వైతంనరసయతేరసయన్వైతన్నరసయతేనహిరసయి
తూరసయతేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోఽ
న్యద్విభక్తంయద్రసయేత్॥ ౨౫॥ యద్వైతంనవదతివదన్వైతన్నవదతిన
హివక్తుర్వక్తేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతో
ఽన్యద్విభక్తంయద్వదేత్॥ ౨౬॥ యద్వైతంనశృణోతిశృణ్వన్వైతన్నశృ
ణోతినహిశ్రోతుశ్శ్రుతేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయ
మస్తితతోన్యద్విభక్తంయచ్ఛృణుయాత్॥ ౨౭॥ యద్వైతంనమనుతేమన్వా
నోవైతన్నమనుతేనహిమంతుర్మతేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుత
ద్ద్వితీయమస్తితతోఽన్యద్విభక్తంయన్మన్వీత॥ ౨౮॥ యద్వైతంనస్పృశతి
స్పృశన్వైతన్నస్పృశతినహిస్ప్రష్టుస్స్పృష్టేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశి
త్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోన్యద్విభక్తంయత్స్పృశేత్॥ ౨౯॥ యద్వై
తంనవిజానాతి విజానన్వైతన్నవిజానాతినహివిజ్ఞాతుర్విజ్ఞాతేర్విపరిలో
పోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోన్యద్విభక్తంయద్విజానీ
యాత్॥ ౩౦ ॥ యత్రవాఅన్యదివస్యాత్తత్రాన్యోఽన్యత్పశ్యేదన్యోఽన్య
జ్జిఘ్రేదన్యోఽన్యద్రసయేదన్యోఽన్యద్వదేదన్యోఽన్యచ్ఛృణుయాదన్యోఽ
న్యన్మన్వీతాన్యోఽన్యత్స్పృశేదన్యోఽన్యద్విజానీయాత్॥ ౩౧ ॥ సలిలఏకోద్ర
ష్టాద్వైతోభవత్యేషబ్రహ్మలోకస్సమ్రాడితిహైనమనుశశాసయాజ్ఞవ
ల్క్యఏషాస్య పరమాగతిరేషాస్యపరమాసంపదేషోస్య పరమోలోకఏ
షోస్యపరమఆనన్దఏతస్యైవానన్దస్యాన్యానిభూతానిమాత్రాముపజీవన్తి॥
౩౨॥ సయోమనుష్యాణాగ్ంరాద్ధస్సమృద్ధోభవత్యన్యేషామధిపతిస్సర్వై
ర్మానుష్యైర్భోగైస్సంపన్నతమస్సమనుష్యాణాంపరమఆనన్దోథయేశతం

మనుష్యాణామానందాస్సఏకఃపితౄణాం జితలోకానామానందోథయేశ
తంపితౄణాంజితలోకానాంమానందాః సఏకోగంధర్వలోకఆనన్దోథయే
శతంగంధర్వలోక ఆనన్దాఃసఏకఃకర్మదేవానామానన్దోయే కర్మణాదేవత్వ
మభిసమ్పద్యన్తే । అథయేశతంకర్మదేవానామానన్దాస్స ఏకఆజానదేవానా
మానన్దోయశ్చ శ్రోత్రియోవృజినోకామహతోథయేశతమాజాన దేవానా
మానన్దాస్సఏకః ప్రజాపతిలోక ఆనన్దోయశ్చశ్రోత్రియోవృజినో కామహ
తోథయేశతంప్రజాపతిలోక ఆనన్దాస్సఏకో బ్రహ్మలోకఆనన్దోయశ్చ శ్రో
త్రియోవృజినోకామహతోథైషఏవపరమఆనన్దః । ఏష బ్రహ్మలోకస్సమ్రా
డితిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యస్సోహంభగవతేసహస్రందదామ్యతఊర్ధ్వం
విమోక్షాయైవబ్రూహీత్యత్రహయాజ్ఞవల్క్యో బిభయాఞ్చకారమేధా
వీరాజాసర్వేభ్యోమాన్తేభ్యఉదరౌత్సీదితి॥ ౩౩॥ సవాఏషఏతస్మిన్స్వప్నా
న్తేరత్వాచరిత్వాదృష్ట్వైవపుణ్యంచపాపంచపునః ప్రతిన్యాయంప్రతియో
న్యాద్రవతిబుద్ధాన్తాయైవ॥ ౩౪॥ * తద్యథానస్సుసమాహితముత్సర్జద్యా
యాదేవమేవాయగ్ం శారీర ఆత్మా ప్రాజ్ఞేనాత్మనాన్వారూఢ ఉత్సర్జన్యాతి
యత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీభవతి॥ ౩౫ ॥ సయత్రాయమణిమానంన్యే
తిజరయావో పతపతావాణిమానంనిగచ్ఛతితద్యథామ్రంవోదుంబరంవాపి
ప్పలంవాబన్ధనాత్ప్రముచ్యత ఏవమేవాయంపురుష ఏభ్యోఙ్గేభ్యస్సంప్ర
ముచ్యపునః ప్రతిన్యాయంప్రతియోన్యాద్రవతిప్రాణాయైవ॥ ౩౬॥ తద్య
థారాజానమాయాన్తముగ్రాః ప్రత్యేనసఃసూతగ్రామణ్యోన్నైఃపా
నైరావసథైః ప్రతికల్పంతేయ మాయాత్యయమాగచ్ఛతీత్యేవగ్ం హైవంవి
దగ్ం సర్వాణిభూతాని ప్రతికల్పన్తఇదంబ్రహ్మయాతీదమాగచ్ఛతీతి ॥ ౩౭॥
⊛ తద్యథారాజానంప్రయియాసన్తముగ్రాః ప్రత్యేనసస్సూతగ్రా
మణ్యో । భిసమాయన్త్యేవమేవేమమాత్మానమన్తకాలేసర్వే ప్రాణా అభి
సమాయన్తియత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీభవతి॥ ... ౩౮

---

* ఏతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీభవతీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః,

⊛ యత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీభవతీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః,

అథచతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

* సయత్రాయమాత్మాబల్యంన్యేత్యసమ్మోహమివన్యేత్యథైనమేతే ప్రాణాఅభిసమాయన్తిసఏతాస్తేజోమాత్రాస్సమభ్యాదదానోహృదయమేవాన్వవక్రామతి సయత్రైషచాక్షుషఃపురుషః పరాఙ్పర్యావర్తతే తథాఽరూపజ్ఞోభవతి ॥ ౧ ॥ ఏకీభవతినపశ్యతీత్యాహురేకీభవతినజిఘ్రతీత్యాహురేకీభవతినరసయత ఇత్యాహురేకీభవతినవదతీత్యాహురేకీభవతినశృణోతీత్యాహురేకీభవతినమనుతఇత్యాహురేకీభవతినస్పృశతీత్యాహురేకీభవతి నవిజానాతీత్యాహుస్తస్యహైతస్యహృదయస్యాగ్రంప్రద్యోతతే తేనప్రద్యోతేనైషఆత్మానిష్క్రామతి। చక్షుష్టోవామూర్ధ్నోవాఽన్యేభ్యోవాశరీరదేశేభ్యస్తముత్క్రామన్తం ప్రాణోఽనూత్క్రామతి ప్రాణమనూత్క్రామన్తగ్ సర్వే ప్రాణా అనూత్క్రామన్తిసవిజ్ఞానో భవతిసవిజ్ఞానమేవాన్వవక్రామతి। తంవిద్యాకర్మణీసమన్వారభేతేపూర్వప్రజ్ఞాచ॥ ౨ ॥ తద్యథాతృణజలాయుకాతృణస్యాన్తంగత్వాఽన్యమాక్రమమాక్రమ్యాత్మానముపసగ్ంహరత్యేవమేవాయమాత్మేదగ్ం శరీరంనిహత్యావిద్యాంగమయిత్వాన్య మాక్రమమాక్రమ్యాత్మానముపసగ్ంహరతి॥ ౩ ॥ తద్యథాపేశస్కారీపేశసోమాత్రాముపాదాయాన్యన్నవతరంకల్యాణతరగ్ం రూపంతనుతఏవమేవాయమాత్మేదగ్ం శరీరంనిహత్యావిద్యాంగమయిత్వాన్యన్నవతరంకల్యాణతరగ్ంరూపం కురుతేపిత్ర్యంవాగాంధర్వంవాదైవంవాప్రాజాపత్యంవాబ్రాహ్మంవాఽన్యేషాంవాభూతానామ్ ॥ ౪ ॥ సవాఅయమాత్మాబ్రహ్మవిజ్ఞానమయోమనోమయః ప్రాణమయశ్చక్షుర్మయశ్శ్రోత్రమయఃపృథివీమయఆపోమయోవాయుమయఆకాశమయస్తేజోమయోఽతేజోమయఃకామమయోఽకామమయఃక్రోధమయోఽక్రోధమయోధర్మమయోఽధర్మమయస్సర్వమయస్తద్యదేతదిదంమయోఽదోమయఇతియథాకారీయథా చారీతథాభవతిసాధుకారీ సా

---

* పర్యావర్తతేఽథారూపజ్ఞోభవతీతిజ్ఞానానుజీయపాఠః,

ధుర్భవతి పాపకారీ పాపో భవతి పుణ్యః పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేన । అథో ఖల్వాహుః కామమయ ఏవాయం పురుష ఇతి స యథా కామో భవతి తత్క్రతుర్భవతి యత్క్రతుర్భవతి తత్కర్మ కురుతే యత్కర్మ కురుతే తదభిసంపద్యతే॥ ౫ ॥ తదేష శ్లోకో భవతి తదేవ సక్తస్సహ కర్మణైతి లింగం మనో యత్ర నిషక్తమస్య । ప్రాప్యాన్తం కర్మణస్తస్య యత్కించేహ కరోత్యయమ్ । తస్మాల్లోకాత్పునరైత్యస్మై లోకాయ కర్మణ ఇతి ను కామయమానోఽథాకామయమానో యోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామః న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామన్తి బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి॥ ౬ ॥ తదేష శ్లోకో భవతి । యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామా యేఽస్య హృది శ్రితాః । అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుత ఇతి తద్యథాఽహినిర్ల్వయనీ వల్మీకే మృతా ప్రత్యస్తా శయీతైవమేవేదగ్ం శరీరగ్ం శేతే। అథాయమశరీరోఽమృతః ప్రాణో బ్రహ్మైవ తేజ ఏవ సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః॥ ౭ ॥ తదేతే శ్లోకా భవన్తి । అణుః పన్థా వితతః పురాణో మాగ్ం స్పృష్టోఽనువిత్తో మయైవ। తేన ధీరా అపియన్తి బ్రహ్మవిదస్స్వర్గం లోకమిత ఊర్ధ్వం విముక్తాః॥ ౮ ॥ తస్మిఞ్ఛుక్లముత నీలమాహుః పిఙ్గలగ్ం హరితం లోహితం చ । ఏష పన్థా బ్రహ్మణా హానువిత్తః తేనైతి బ్రహ్మవిత్పుణ్యకృత్తైజసశ్చ॥ ౯ ॥ అన్ధం తమః ప్రవిశన్తి యేఽవిద్యాముపాసతే । తతో భూయ ఇవ తే తమో య ఉ విద్యాయాగ్ం రతాః ॥ ౧౦ ॥ అనన్దా నామ తే లోకా అన్ధేన తమసాఽవృతాః। తాగ్ంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్త్యవిద్వాగ్ంసోఽబుధో జనాః ౧౧॥ ఆత్మానం చేద్విజానీయాదయమస్మీతి పూరుషః। కిమిచ్ఛన్కస్య కామాయ శరీరమనుసంజ్వరేత్॥ ౧౨ ॥ * యస్యానువిత్తః ప్రతిబుద్ధ ఆత్మాఽస్మిన్సన్దేహ్యే గహనే ప్రవిష్టః। స విశ్వకృత్స హి సర్వస్య కర్తా తస్య లోకస్స ఉ లోక ఏవ॥ ౧౩ ॥ ఇహైవ సన్తోఽథ విద్మస్తద్వయం న చేదవేదిర్మహతీ వినష్టిః । య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవన్త్యథేతరే దుఃఖమేవాపియన్తి ॥ ౧౪ ॥ యదైతమనుపశ్యత్యాత్మానం దేవమంజసా। ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజుగుప్సతే

---

* అస్మిన్సందేహ్యే గహనే ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

౧౫॥ „ యస్మాదర్వాక్సంవత్సరోఽహోభిః పరివర్తతే। తద్దేవా జ్యోతిషాం జ్యోతిరాయుర్హోపాసతేఽమృతం॥౧౬॥ యస్మిన్ పంచ పంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠితః। తమేవ మన్య ఆత్మానం విద్వాన్ బ్రహ్మామృతోఽమృతం॥౧౭॥ ప్రాణస్య ప్రాణముత చక్షుషశ్చక్షురుత శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం। మనసో యే మనో విదుః। తే నిచిక్యుర్బ్రహ్మ పురాణమగ్ర్యమ్॥౧౮॥ మనసైవానుద్రష్టవ్యం నేహ నానాస్తి కించన। మృత్యోస్స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి॥౧౯॥ ఏకధైవానుద్రష్టవ్యమేతదప్రమేయం ధ్రువం। విరజః పర ఆకాశాదజ ఆత్మా మహాన్ ధ్రువః॥౨౦॥ తమేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః। నానుధ్యాయాద్బహూన్ శబ్దాన్వాచో విగ్లాపనగ్ం హి తదితి॥౨౧॥ * స వా ఏష మహానజ ఆత్మా యోఽయం విజ్ఞానమయః ప్రాణేషు య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశస్తస్మింఛేతే సర్వస్య వశీ సర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతిస్స న సాధునా కర్మణా భూయాన్నో ఏవాసాధునా కనీయాన్। ఏష సర్వేశ్వర ఏష భూతాధిపతిరేష భూతపాల ఏష సేతుర్విధరణ ఏషాం లోకానామసంభేదాయ తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకేనైతమేవ విదిత్వా మునిర్భవతి। ఏతమేవ ప్రవ్రాజినో లోకమిచ్ఛన్తః ప్రవ్రజంతి। ఏతద్ధస్మ వై తత్పూర్వే విద్వాగ్ంసః ప్రజాం న కామయన్తే కిం ప్రజయా కరిష్యామః। యేషాం నోఽయమాత్మాఽయం లోక ఇతి తే హ స్మ పుత్రైషణాయాశ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థాయాథ భిక్షాచర్యం చరన్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైషణా యా విత్తైషణా సా లోకైషణోభే హ్యేతే ఏషణే ఏవ భవతః। స ఏష నేతి నేత్యాత్మాఽగృహ్యో న హి గృహ్యతేఽశీర్యో న హి శీర్యతేఽసంగో న హి సజ్యతేఽసితో న వ్యథతే న రిష్యత్యేతము హైవైతే న తరత ఇతి। అతః పాపమకరవమిత్యతః కల్యాణమకరవమిత్యుభే ఉ హైవైష ఏతే తరతి నైనం కృతాకృతే తపతః॥౨౨॥ తదేతదృచాభ్యుక్తం। ఏష నిత్యో

„ తం దేవా ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* పుత్రైషణా విత్తైషణా లోకైషణేతి ఇహ హైవైష ఇతి చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

మహిమా బ్రాహ్మణస్యనవర్ధతేకర్మణానోకనీయాన్ ॥ తస్యైవస్యాత్ప
దవిత్తంవిదిత్వానలిప్యతేకర్మణాపాపకేనేతి। తస్మాదేవంవిచ్ఛాంతోదాం
తఉపరతస్తితిక్షుస్సమాహితోభూత్వాత్మన్యేవాత్మానం పశ్యతిసర్వమా
త్మానంపశ్యతినైనం పాప్మాతరతిసర్వంపాప్మానంతరతినైనం పాప్మాత
పతిసర్వంపాప్మానం తపతివిపాపోవిరజోవిచికిత్సో బ్రాహ్మణోభవత్యే
షబ్రహ్మలోకస్సమ్రాడితిహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యస్సోహంభగవతేవిదే
హాన్దదామిమాంచాపిసహదాస్యాయేతి॥ ౨౩॥ సవాఏషమహానజఆత్మా
న్నాదోవసుదానోవిన్దతేవసుయఏవంవేద ॥ ౨౪ ॥ సవాఏషమహానజఆ
త్మాఽజరోఽమరోఽమృతోఽభయో బ్రహ్మాభయంవై బ్రహ్మాభయగ్ంహి
వై బ్రహ్మాభవతియఏవంవేద॥ ౨౫

అథపఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

అథహయాజ్ఞవల్క్యస్యద్వేభార్యే బభూవతుర్మైత్రేయీచకాత్యా
యనీచతయోర్హమైత్రేయీ బ్రహ్మవాదినీబభూవస్త్రీప్రజ్ఞైవతర్హికా
త్యాయన్యథహయాజ్ఞవల్క్యోఽన్యద్వృత్తముపాకరిష్యన్॥ ౧॥ మైత్రేయీ
తిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యఃప్రవ్రజిష్యన్వాఅరేఽహమస్మాత్స్థానాదస్మి
హంతతేఽనయాకాత్యాయన్యాంతంకరవాణీతి॥౨॥ సాహోవాచమైత్రే
యీయన్నుమఇయంభగోస్సర్వాపృథివీవిత్తేనపూర్ణాస్యాత్స్యాన్న్వహం
తేనామృతా ఆహో నేతినేతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యోయథైవోపకరణవ
తాంజీవితంతథైవతేజీవితగ్ంస్యాదమృతత్వస్యతునాశాస్తివిత్తేనేతి॥ ౩॥ సా
హోవాచమైత్రేయీయేనాహం నామృతాస్యాంకిమహంతేనకుర్యాంయ
దేవభగవాన్వేత్థతదేవమేవిబ్రూహీతి॥ ౪ ॥ సహోవాచయాజ్ఞవల్క్యః
ప్రియావైఖలునో భవతీసతీప్రియమవృధద్ధన్తతర్హిభవత్యే తద్వ్యాఖ్యా
స్యామితేవ్యాచక్షాణస్యతుమేనిదిధ్యాసస్వేతి॥ ౫॥ సహోవాచనవాఅరేప
త్యుఃకామాయపతిఃప్రియోభవత్యాత్మనస్తుకామాయపతిః ప్రియోభవతి।న
వాఅరేజాయాయైకామాయజాయా ప్రియా భవత్యాత్మనస్తుకామాయజా
యాప్రియాభవతి । నవాఅరేపుత్రాణాంకామాయపుత్రాఃప్రియాభ

వస్త్యాత్మనస్తు కామాయపుత్రాః ప్రియాభవన్తి । నవాఅరేవిత్తస్య కా
మాయవిత్తంప్రియంభవత్యాత్మనస్తుకామాయవిత్తంప్రియంభవతి । న
వాఅరేపశూనాం కామాయపశవఃప్రియాభవన్త్యాత్మనస్తుకామాయపశ
వఃప్రియాభవన్తి । నవాఅరేబ్రహ్మణఃకామాయబ్రహ్మప్రియంభవత్యా
త్మనస్తుకామాయబ్రహ్మప్రియంభవతి । నవాఅరేక్షత్రస్యకామాయక్ష
త్రంప్రియంభవత్యాత్మనస్తు కామాయక్షత్రంప్రియంభవతి । నవాఅరే
లోకానాంకామాయలోకాః ప్రియాభవన్త్యాత్మనస్తు కామాయలోకాః
ప్రియాభవన్తి । నవాఅరేదేవానాంకామాయదేవాః ప్రియాభవన్త్యాత్మ
నస్తుకామాయదేవాః ప్రియాభవన్తి। నవాఅరేవేదానాంకామాయవేదాః
ప్రియాభవన్త్యాత్మనస్తుకామాయవేదాః ప్రియాభవన్తి। నవాఅరేభూతా
నాంకామాయభూతాని ప్రియాణిభవన్త్యాత్మనస్తుకామాయభూతానిప్రి
యాణిభవన్తి । నవాఅరేసర్వస్యకామాయసర్వం ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు
కామాయసర్వంప్రియంభవతి । ఆత్మావాఅరేద్రష్టవ్యశ్శ్రోతవ్యోమన్త
వ్యోనిదిధ్యాసితవ్యోమైత్రేయ్యాత్మనిఖల్వరేదృష్టేశ్రుతేమతేవిజ్ఞాత ఇదగ్ం
సర్వంవిదితమ్॥ ౬ ॥ బ్రహ్మతంపరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మవేదక్ష
త్రంతంపరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనఃక్షత్రం వేదలోకాస్తంపరాదుర్యోఽన్య
త్రాత్మనోలోకాన్వేదదేవాస్తంపరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనోదేవాన్వేదవే
దాస్తంపరాదుర్యో న్యత్రాత్మనోవేదాన్వేదభూతాని తంపరాదుర్యో
న్యత్రాత్మనోభూతాని వేదసర్వంతంపరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనస్సర్వం
వేదేదంబ్రహ్మేదంక్షత్రమిమేలోకా ఇమేదేవాఇమేవేదాఇమానిసర్వాణి
భూతానీదగ్ం సర్వంయదయమాత్మా॥ ౭ ॥ సయథాదున్దుభేర్హన్యమాన
స్యనబాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయదున్దుభేస్తుగ్రహణేన దున్
దుభ్యాఘాతస్యవాశబ్దోగృహీతః॥ ౮ ॥ సయథాశఙ్ఖస్యధ్మాయమానస్య
నబాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ శఙ్ఖస్యతుగ్రహణేనశఙ్ఖధ్మ
స్యవాశబ్దోగృహీతః॥ ౯ ॥ సయథావీణాయైవాద్యమానాయైనబాహ్యాఞ్
ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ వీణాయైతుగ్రహణేనవీణావాదస్య వాశ
బ్దోగృహీతః॥౧౦॥ సయథార్ద్రైధాగ్నేరభ్యాహితస్యపృథగ్ధూమావినిశ్చ

రంత్యేవం వా అరేఽస్య మహతో భూతస్య నిశ్శ్వసితమేతద్యదృగ్వేదో యజు
ర్వేదస్సామవేదోఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యా ఉపనిషదః శ్లో
కాస్సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానాన్యిష్టగ్ం హుతమాశితం పాయిత
మయం చ లోకః పరశ్చ లోకస్సర్వాణి చ భూతాన్యస్యైవైతాని సర్వాణి ని
శ్వసితాని॥౧౧॥ స యథా సర్వాసామపాగ్ం సముద్ర ఏకాయనమేవగ్ం సర్వే
షాగ్ం స్పర్శానాం త్వగేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రసానాం జిహ్వైకాయ
నమేవగ్ం సర్వేషాం గన్ధానాం నాసికే ఏకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రూపా
ణాం చక్షురేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం శబ్దానాగ్ం శ్రోత్రమేకాయనమే
వగ్ం సర్వేషాగ్ం సంకల్పానాం మన ఏకాయనమేవగ్ం సర్వాసాం విద్యానాగ్ం
హృదయమేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం కర్మణాగ్ం హస్తావేకాయనమేవగ్ం
సర్వేషామానన్దానాముపస్థ ఏకాయనమేవగ్ం సర్వేషాం విసర్గాణాగ్ం పా
యురేకాయనమేవగ్ం సర్వేషామధ్వనాం పాదావేకాయనమేవగ్ం సర్వే
షాం వేదానాగ్ం వాగేకాయనం॥౧౨॥ స యథా సైన్ధవఘనోఽనన్తరోఽబా
హ్యః కృత్స్నో రసఘన ఏవైవం వా అరేఽయమాత్మాఽనన్తరోఽబాహ్యః కృ
త్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏవైతేభ్యో భూతేభ్యస్సముత్థాయ తాన్యేవానువిన
శ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞాఽస్తీత్యరే బ్రవీమీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః॥౧౩॥ సా
హోవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ మా భగవాన్ మోహాన్తమాపీపిపన్న వా అహమి
మం విజానామీతి స హోవాచ న వా అరేఽహం మోహం బ్రవీమ్యవినాశీ వా
అరేఽయమాత్మాఽనుచ్ఛిత్తిధర్మా॥ ౧౪ ॥ యత్ర హి ద్వైతమివ భవతి తదిత
ర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర ఇతరగ్ం రసయతే తదితర ఇతర
మభివదతి తదితర ఇతరగ్ం శృణోతి తదితర ఇతరం మనుతే తదితర ఇతరగ్ం స్పృ
శతి తదితర ఇతరం విజానాతి యత్ర త్వస్య సర్వమాత్మైవాభూత్తత్కేన కం
పశ్యేత్తత్కేన కం జిఘ్రేత్తత్కేన కగ్ం రసయేత్తత్కేన కమభివదేత్తత్కేన
కగ్ం శృణుయాత్తత్కేన కం మన్వీత తత్కేన కగ్ం స్పృశేత్తత్కేన కం విజానీ
యాద్యేనేదగ్ం సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయాత్స ఏష నేతి నేత్యాత్మాఽ
గృహ్యో న హి గృహ్యతేఽశీర్యో న హి శీర్యతేఽసఙ్గో న హి సజ్యతేఽసితో
న వ్యథతే న రిష్యతి విజ్ఞాతారమరే కేన విజానీయాదిత్యుక్తానుశాసనాసి మైత్రే

వ్యేతావదరే ఖల్వమృతత్వమితి హోక్త్వా యాజ్ఞవల్క్యో విజహార॥ ౧౫

అథ వంశః పౌతిమాష్యాత్పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః పౌతిమాష్యాత్పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః కౌశికాత్కౌశికః కౌణ్డిన్యాత్కౌణ్డిన్యః శాణ్డిల్యాచ్ఛాణ్డిల్యః కౌశికాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః॥ ౧ ॥ ఆగ్నివేశ్యాదాగ్నివేశ్యో గార్గ్యాద్గార్గ్యో గార్గ్యాద్గార్గ్యో గౌతమాద్గౌతమస్సైతవాత్సైతవః పారాశర్యాయణాత్పారాశర్యాయణో గార్గ్యాయణాద్గార్గ్యాయణ ఉద్దాలకాయనాదుద్దాలకాయనో జాబాలాయనాజ్జాబాలాయనో మాధ్యన్దినాయనాన్మాధ్యన్దినాయనస్సౌకరాయణాత్సౌకరాయణః కాషాయణాత్కాషాయణః సాయకాయనాత్సాయకాయనః కౌశికాయనేః కౌశికాయనిః॥ ౨॥ ఘృతకౌశికాద్ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణాత్పారాశర్యాయణః పారాశర్యాత్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యాజ్జాతూకర్ణ్య ఆసురాయణాచ్చ యాస్కాచ్చాసురాయణస్త్రైవణేస్త్రైవణిరౌపజన్ధనేరౌపజన్ధనిరాసురేరాసురిర్భారద్వాజాద్భారద్వాజ ఆత్రేయాదాత్రేయో మాణ్టేర్మాణ్టిర్గౌతమాద్గౌతమో గౌతమాద్గౌతమో వాత్స్యాద్వాత్స్యశ్శాణ్డిల్యాచ్ఛాణ్డిల్యః కైశోర్యాత్కాప్యాత్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితాత్కుమారహారితో గాలవాద్గాలవో విదర్భీకౌణ్డిన్యాద్విదర్భీకౌణ్డిన్యో వత్సనపాతో బాభ్రవాద్వత్సనపాద్బాభ్రవః పథస్సౌభరాత్పన్థాస్సౌభరోఽయాస్యాదాఙ్గిరసాదయాస్య ఆఙ్గిరస ఆభూతేస్త్వాష్ట్రాదాభూతిస్త్వాష్ట్రో విశ్వరూపాత్త్వాష్ట్రాద్విశ్వరూపస్త్వాష్ట్రోఽశ్విభ్యామశ్వినౌ దధీచ ఆథర్వణాద్దధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽథర్వణో దైవాదథర్వా దైవో మృత్యోః ప్రాధ్వంసనాన్మృత్యుః ప్రాధ్వంసనః ప్రధ్వంసనాత్ప్రధ్వంసన ఏకర్షేరేకర్షిర్విప్రచిత్తేర్విప్రచిత్తిర్వ్యష్టేర్వ్యష్టిస్సనారోః సనారుః సనాతనాత్సనాతనః సనకాత్సనకః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః॥ ౩

షష్ఠాధ్యాయస్సమాప్తః - ఓం తత్సత్.





బృహదారణ్యకోపనిషత్ - సప్తమాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్॥ పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యతే। పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే॥ ౧ ॥ ఓం౩ ఖం బ్రహ్మ। ఖం పురాణం వాయురం ఖమితి హ స్మాహ కౌరవ్యాయణీపుత్రో వేదోఽయం బ్రాహ్మణా విదుర్వేదైనేన యద్వేదితవ్యమ్॥ ౨

అథ ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయాః ప్రాజాపత్యాః ప్రజాపతౌ పితరి బ్రహ్మచర్యమూషుర్దేవా మనుష్యా అసురా ఉషిత్వా బ్రహ్మచర్యం దేవా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైతదక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దామ్యతేతి న ఆత్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి ॥ ౧ ॥ అథ హైనం మనుష్యా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైతదేవాక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దత్తేతి న ఆత్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి॥ ౨॥ అథ హైనమసురా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైతదేవాక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దయధ్వమితి న ఆత్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి తదేతదేవైషా దైవీ వాగనువదతి స్తనయిత్నుర్ద ద ద ఇతి దామ్యత దత్త దయధ్వమితి తదేతత్త్రయం శిక్షేద్దమం దానం దయామితి॥ ౩

అథ తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ఏష ప్రజాపతిర్యద్ధృదయమేతద్బ్రహ్మైతత్సర్వం తదేతత్త్ర్యక్షరగ్ం హృదయమితి హృ ఇత్యేకమక్షరమభిహరన్త్యస్మై స్వాశ్చాన్యే చ య ఏవం

వేద దఇత్యేకమక్షరం దదత్యస్మై స్వాశ్చాన్యేచ య ఏవం వేద యమిత్యేకమక్షర మేతి స్వర్గం లోకం య ఏవం వేద॥ ౧

అథ చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

* తద్వైతదేతదేవ తదాస సత్యమేవ స యో హైతం మహద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి జయతీమాంల్లోకాన్జిత ఇన్న్వసావసద్య ఏవమేతం మహద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి సత్యగ్ం హ్యేవ బ్రహ్మ॥ ౧॥ ఆప ఏవేదమగ్ర ఆసుస్తా ఆపః సత్యమసృజన్త సత్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ ప్రజాపతిం ప్రజాపతిర్దేవాగ్ంస్తే దేవాస్సత్యమేవోపాసతే తదేతత్త్ర్యక్షరగ్ం సత్యమితి స ఇత్యేకమక్షరం తీత్యేకమక్షరం యమిత్యేకమక్షరం ప్రథమోత్తమే అక్షరే సత్యం మధ్యతోఽనృతం తదేతదనృతముభయతస్సత్యేన పరిగృహీతగ్ం సత్యభూయమేవ భవతి నైనం విద్వాగ్ంసమనృతగ్ం హినస్తి॥ ... ౨

అథ పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

తద్యత్సత్యమసౌ స ఆదిత్యో య ఏష ఏతస్మిన్మణ్డలే పురుషో యశ్చాయం దక్షిణేఽక్షన్పురుషస్తావేతావన్యోన్యస్మిన్ప్రతిష్ఠితౌ రశ్మిభిరేషోఽస్మిన్ప్రతిష్ఠితః ప్రాణైరయమముష్మిన్స యదోత్క్రమిష్యన్భవతి శుద్ధమేవైతన్మణ్డలం పశ్యతి నైనమేతే రశ్మయః ప్రత్యాయన్తి॥ ౧॥ య ఏష ఏతస్మిన్మణ్డలే పురుషస్తస్య భూరితి శిర ఏకగ్ం శిర ఏకమేతదక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వౌ బాహూ ద్వే ఏతే అక్షరే సువరితి ప్రతిష్ఠా ద్వే ప్రతిష్ఠే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్యోపనిషదహరితి హన్తి పాప్మానం జహాతి చ య ఏవం వేద॥ ౨॥ యోఽయం దక్షిణేఽక్షన్పురుషస్తస్య భూరితి శిర ఏకగ్ం శిర ఏకమేతదక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వౌ బాహూ ద్వే ఏతే అక్షరే సువరితి ప్రతిష్ఠా ప్రతిష్ఠే ద్వే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్యోపనిషదహమితి హన్తి పాప్మానం జహాతి చ య ఏవం వేద॥ ౩

---

* స యో హైతన్మహద్యక్షమితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

అథ షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

మనోమయోఽయం పురుషో భాస్సత్యస్తస్మిన్నన్తర్హృదయే యథా వ్రీహిర్వా యవో వా స ఏష సర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతిస్సర్వమిదం ప్రశాస్తి యదిదం కిఞ్చ॥ ౧

అథ సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

విద్యుద్బ్రహ్మేత్యాహుర్విదానాద్విద్యుద్విద్యత్యేనం పాప్మనో య ఏవం వేద విద్యుద్బ్రహ్మేతి విద్యుద్ధ్యేవ బ్రహ్మ॥ ౧

అథ అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

వాచం ధేనుముపాసీత తస్యాశ్చత్వారః స్తనాః స్వాహాకారో వషట్కారో హన్తకారస్స్వధాకారస్తస్యాద్వౌ స్తనౌ దేవా ఉపజీవన్తి స్వాహాకారం చ వషట్కారం చ హన్తకారం మనుష్యాస్స్వధాకారం పితరస్తస్యాః ప్రాణ ఋషభో మనో వత్సః॥ ౧

అథ నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అయమగ్నిర్వైశ్వానరో యోఽయమన్తః పురుషే యేనేదమన్నం పచ్యతే యదిదమద్యతే తస్యైష ఘోషో భవతి యమేతత్కర్ణావపిధాయ శృణోతి స యదోత్క్రమిష్యన్భవతి నైనం ఘోషగ్ం శృణోతి॥ ... ౧

అథ దశమం బ్రాహ్మణమ్.

యదా వై పురుషోఽస్మాల్లోకాత్ప్రైతి స వాయుమాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథా రథచక్రస్య ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స ఆదిత్యమాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథా డమ్బరస్య ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స చన్ద్రమసమాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథా దున్దుభేః ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స లోకమాగచ్ఛత్యశోకమహిమం తస్మిన్వసతి శాశ్వతీస్సమాః॥ ౧॥

ఏతద్వై పరమం తపో యద్వ్యాహితస్తప్యతే పరమగ్ం హైవ లోకం జయతి య

అథఏకాదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఏవంవేదైతద్వైపరమం తపోయం ప్రేతమరణ్యగ్ంహరన్తిపరమగ్ం హైవ లోకంజయతి యఏవంవేదైతద్వైపరమంతపోయం ప్రేతమగ్నావభ్యాదధతిపరమగ్ంహైవలోకంజయతియఏవంవేద॥ ౧

అథద్వాదశం బ్రాహ్మణమ్.

అన్నం బ్రహ్మేత్యేకఆహుస్తన్నతథాపూయతివాఅన్నమృతే ప్రాణాత్ప్రాణో బ్రహ్మేత్యేక ఆహుస్తన్నతథాశుష్యతివై ప్రాణ ఋతే-న్నాదేతేహత్వేవదేవతే ఏకధాభూయంభూత్వా పరమతాంగచ్ఛతస్తద్ధస్మాహ ప్రాతృదఃపితరంకిగ్ం స్విదేవైవంవిదుషేసాధుకుర్యాంకిమేవాస్మా అసాధుకుర్యామితిసహస్మాహపాణినా మా ప్రాతృదకస్త్వేనయోరేకధాభూయంభూత్వా పరమతాంగచ్ఛతీతితస్మాఉహైతదువాచవీత్యన్నం వైవిఅన్నేహీమాని సర్వాణిభూతానివిష్టానిరమితి ప్రాణోవైరం ప్రాణేహీమానిసర్వాణిభూతాని రమన్తేసర్వాణిహవాఅస్మిన్భూతాని విశన్తి సర్వాణిభూతానిరమన్తేయఏవంవేద॥ ౧

అథత్రయోదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఉక్థం ప్రాణోవాఉక్థం ప్రాణోహీదగ్ం సర్వముత్థాపయత్యుద్ధాస్మాదుక్థవిద్వీరస్తిష్ఠత్యుక్థస్యసాయుజ్యగ్ం సలోకతాంజయతియఏవంవేద॥౧॥ యజుః ప్రాణోవైయజుః ప్రాణేహీమానిసర్వాణిభూతానియుజ్యన్తేయుజ్యన్తేహాస్మైసర్వాణిభూతాని శ్రైష్ఠ్యాయయజుషస్సాయుజ్యగ్ం సలోకతాంజయతియఏవంవేద॥ ౨॥ సామ ప్రాణోవైసామ ప్రాణేహీమానిసర్వాణిభూతాని సమ్యఞ్చిసమ్యఞ్చిహాస్మైసర్వాణిభూతాని శ్రైష్ఠ్యాయకల్పన్తేసామ్నస్సాయుజ్యగ్ంసలోకతాంజయతియఏవంవేద॥ ౩ ॥ క్షత్రం ప్రాణోవైక్షత్రం ప్రాణోహివైక్షత్రం త్రాయతేహైనం ప్రాణఃక్ష

జితోః ప్రత్యత్రమత్రమాప్నోతి తస్యత్రస్య సాయుజ్యగ్ం సలోకతాంజయతి యఏవంవేద॥ ౪

అథచతుర్దశం బ్రాహ్మణమ్

భూమిరన్తరిక్షంద్యౌరిత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ం హవా ఏకంగాయత్ర్యై పదమేతదు హైవాస్యా ఏతత్స యావదేషు త్రిషు లోకేషు తావద్ధ జయతి యోస్యా ఏతదేవంపదంవేద॥ ౧॥ ఋచోయజూగ్ంషి సామానీత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ం హవా ఏకంగాయత్ర్యై పదమేతదు హైవాస్యా ఏతత్స యావతీయంత్రయీ విద్యా తావద్ధజయతి యోస్యా ఏతదేవంపదంవేద॥ ౨॥ ప్రాణో౽పానో వ్యాన ఇత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ం హవా ఏకంగాయత్ర్యై పదమేతదు హైవాస్యా ఏతత్స యావదిదం ప్రాణి తావద్ధజయతి యోస్యా ఏతదేవంపదంవేదాథాస్యా ఏతదేవ తురీయందర్శతంపదంపరోరజా య ఏష తపతి యద్వై చతుర్థం తత్తురీయం దర్శతంపదమితి దదృశ ఇవ హ్యేష పరోరజా ఇతి సర్వము హ్యేవైష రజ ఉపర్యుపరి తపత్యేవగ్ం హైవ శ్రియా యశసా తపతి యోస్యా ఏతదేవంపదంవేద॥ ౩॥ * సైషాగాయత్ర్యేతస్మిగ్ంస్తురీయే దర్శతే పదే పరోరజసి ప్రతిష్ఠితా తద్వై తత్సత్యే ప్రతిష్ఠితం చక్షుర్వై సత్యం చక్షుర్హి వై సత్యం తస్మాద్యదిదానీం ద్వౌ వివదమానా వేయాతామహమదర్శమహమశ్రౌషమితి య ఏవ బ్రూయాదహమదర్శమితి తస్మా ఏవ శ్రద్దధ్యామ తద్వై తత్సత్యం బలే ప్రతిష్ఠితం ప్రాణో వై బలం తత్ప్రాణే ప్రతిష్ఠితం తస్మాదాహుర్బలగ్ం సత్యాదోగీయ ఇత్యేవమేషా గాయత్ర్యధ్యాత్మం ప్రాణే ప్రతిష్ఠితా సా హైషా గయాగ్ంస్తత్రే ప్రాణా వై గయాస్తత్ప్రాణాగ్ంస్తత్రే తద్యద్గయాగ్ంస్తత్రే తస్మాద్గాయత్రీ నామ స యామేవామూగ్ం సావిత్రీమన్వాహైషైవ సా స యస్మా అన్వాహ తస్య ప్రాణాగ్ంస్త్రాయతే॥ ౪॥ తాగ్ం హైతామేకే సావిత్రీమనుష్టుభమన్వాహుర్వాగను

---

* తస్మాదేవ శ్రద్ధ్యామేతి, బలంసత్యాదోజీయ ఇతి, ఏషైవసా యస్మా ఇతి, చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

ష్టుబేతద్వాచమనుబ్రూమ ఇతినతథాకుర్యాద్గాయత్రీమేవ సావిత్రీమను బ్రూయాద్యదిహవా అప్యేవంవిద్బహ్వివ ప్రతిగృహ్ణాతిన హైవతద్గాయ త్ర్యా ఏకఞ్చనపదమ్ప్రతి॥ ౫॥ సయఇమాగ్ంస్త్రీన్లోకాన్పూర్ణాన్ప్రతిగృ హ్ణీయాత్సోఽస్యా ఏతత్ప్రథమంపదమాప్నుయాదథయావతీయం త్రయీవి ద్యాయస్తావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్సోఽస్యాఏతద్ద్వితీయంపదమాప్నుయాదథ యావదిదం ప్రాణియస్తావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్సోఽస్యాఏతత్తృతీయంప దమాప్నుయాదథాస్యా ఏతదేవతురీయందర్శతంపదం పరోరజాయఏష తపతినైవకేనచనాప్యంకుత ఉఏతావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్॥ ౬॥ తస్యాఉప స్థానంగాయత్ర్యస్యేకపదీద్విపదీ త్రిపదీచతుష్పద్యపదసి నహిపద్యసేనమ స్తేతురీయాయదర్శతాయపదాయ పరోరజసేఽసావదో మా ప్రాపదితి యంద్విష్యాదసావస్మైకామోమాసమృద్ధీతివానహైవాస్మైసకామ ఋధ్యతే యస్మాఏవముపముపతిష్ఠతేఽహమదః ప్రాపమితివా॥ ౭ ॥ ఏతద్ధవైతజ్జన కో వైదేహోబుడిలమాశ్వతరాశ్విమువాచయన్నుహో యద్గాయత్రీవిద బ్రూథా అథకథగ్ంహస్తీభూతో వహసీతిముఖగ్ంహ్యస్యాస్సమ్రాణ్ణవి దాఞ్చకారేతిహోవాచతస్యా అగ్నిరేవముఖంయదిహవా అపిబహ్వివా గ్నావభ్యాదధతి సర్వమేవతత్సన్దహత్యేవగ్ం హైవైవంవిద్య« పిబహ్వి వపాపం కురుతేసర్వమేవ తత్సమ్ప్సాయశుద్ధఃపూతోఽజరోఽమృత స్సమ్భవతి॥ ౮

అథపఞ్చదశం బ్రాహ్మణమ్

* హిరణ్మయేనపాత్రేణసత్యస్యాపిహితంముఖం। తత్త్వంపూషన్నపావృణుసత్యధర్మాయదృష్టయే। పూషన్నేకర్షేయమసూర్యప్రాజాపత్యవ్యూహరశ్మీన్। సమూహతేజోయత్తేరూపంకల్యాణతమంతత్తేపశ్యామియోఽసావసౌపురుషఃసోఽహమస్మి।వాయురనిలమమృతమథేదంభస్మా

« సర్వమేవతత్సంసాయేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* వాయురనిలమమృతమథేదమితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్తగ్ శరీరం । ఓం౩ క్రతోస్మరకృతగ్ స్మర క్రతోస్మరకృతగ్ స్మర । అగ్నే నయసుపథారాయే అస్మాన్విశ్వానిదేవవయునానివిద్వాన్ । యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనోభూయిష్ఠాంతేనమఉక్తింవిధేమ॥ ... ౧౧

సప్తమోఽధ్యాయస్సమాప్తః - ఓంతత్సత్.

బృహదారణ్యకోపనిషత్ - అష్టమాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓం॥ యోహవైజ్యేష్ఠంచశ్రేష్ఠంచవేదజ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చస్వానాంభవతి ప్రాణోవైజ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చజ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చస్వానాం భవత్యపిచయేషాంబుభూషతియఏవంవేద ॥ ౧ ॥ యోహవైవసిష్ఠాంవేదవసిష్ఠస్స్వానాంభవతివాగ్వైవసిష్ఠావసిష్ఠస్స్వానాంభవత్యపిచయేషాంబుభూషతియఏవంవేద॥ ౨ ॥ యోహవైప్రతిష్ఠాంవేదప్రతితిష్ఠతిసమేప్రతితిష్ఠతిదుర్గేచక్షుర్వైప్రతిష్ఠాచక్షుషాహి సమేచదుర్గేచ ప్రతితిష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతిసమే ప్రతితిష్ఠతిదుర్గేయఏవంవేద॥ ౩॥ యోహవైసమ్పదంవేదసగ్ హాస్మైపద్యతేయంకామం కామయతేశ్రోత్రంవైసమ్పత్ శ్రోత్రేహీమే సర్వేవేదాఅభిసమ్పన్నాః సగ్ హాస్మైపద్యతేయంకామంకామయతేయఏవంవేద॥ ౪॥ యోహవాఆయతనంవేదాయతనగ్ స్వానాంభవత్యాయతనం జనానాంమనోవాఆయతనమాయతనగ్ స్వానాంభవత్యాయతనంజనానాంయఏవంవేద ॥ ౫॥ యోహవైప్రజాపతింవేదప్రజాయతేహప్రజయా పశుభీరేతోవైప్రజాపతిః ప్రజాయతెహప్రజయాపశుభిర్యఏవంవేద॥ ౬ ॥ తెహేమే ప్రా

ణా అహగ్ం శ్రేయసే వివదమానా బ్రహ్మ జగ్ముస్తద్ధోచుః కో నో వసిష్ఠ ఇతి తగ్ం
హోవాచ యస్మిన్వ ఉత్క్రాన్త ఇదగ్ం శరీరం పాపీయో మన్యతే స వో వసి
ష్ఠ ఇతి॥ ౭॥ వాగ్ఘోచ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశక
తమదృతే జీవితుమితి తే హోచుర్యథా కలా అవదన్తో వాచా ప్రాణన్తః ప్రా
ణేన పశ్యన్తశ్చక్షుషా శృణ్వన్తః శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసా ప్రజాయమా
నా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ వాక్॥ ౮॥ చక్షుర్హోచ్చక్రామ తత్సం
వత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తే హోచుర్య
థాఽన్ధా అపశ్యన్తశ్చక్షుషా ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వన్త
శ్శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసా ప్రజాయమానా రేతసైవ మజీవిష్మేతి ప్ర
వివేశ హ చక్షుః॥ ౯॥ శ్రోత్రగ్ం హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగ
త్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తే హోచుర్యథా బధిరా అశృణ్వన్త
శ్శ్రోత్రేణ ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్యన్తశ్చక్షుషా విద్వాగ్ం
సో మనసా ప్రజాయమానా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రం॥ ౧౦॥
మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకత మదృ
తే జీవితుమితి తే హోచుర్యథా ముగ్ధా అవిద్వాగ్ంసో మనసా ప్రాణన్తః
ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్యన్తశ్చక్షుషా శృణ్వన్తశ్శ్రోత్రేణ ప్రజాయమా
నా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ మనః॥ ౧౧॥ రేతో హోచ్చక్రామ త
త్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తే హోచు
ర్యథా క్లీబా అప్రజాయమానా రేతసా ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా ప
శ్యన్తశ్చక్షుషా శృణ్వన్తశ్శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివే
శ హ రేతః॥ ౧౨॥ అథ హ ప్రాణ ఉత్క్రమిష్యన్యథా మహాసుహయః సై
న్ధవః పడ్వీశశఙ్కూన్సంవృహేదేవగ్ం హైవేమాన్ప్రాణాన్సంబబర్హ తే
హోచుర్మా భగవ ఉత్క్రమీర్న వై శక్ష్యామస్త్వదృతే జీవితుమితి తస్యో మే బ
లిం కురుతేతి తథేతి॥ ౧౩॥ సా హ వాగువాచ యద్వా అహం వసిష్ఠాస్మి త్వం
తద్వసిష్ఠోఽసీతి యద్వా అహం ప్రతిష్ఠాస్మి త్వం తత్ప్రతిష్ఠోఽసీతి చక్షుర్యద్వా
అహగ్ం సమ్పదస్మి త్వం తత్సమ్పదసీతి శ్రోత్రం యద్వా అహమాయతనమస్మి

త్వంతదాయతనమసీతి మనోయద్వాఅహంప్రజాతిరస్మిత్వం తత్ప్రజాతిర
సీతిరేతస్తస్యోమేకిమన్నంకింమేవాస ఇతియదిదంకించాశ్వభ్య ఆక్రిమిభ్యఆ
కీటపతఙ్గేభ్యస్తత్తేఽన్నమాపోవాసఇతినహవా అస్యానన్నంజగ్ధంభవతినా
నన్నంప్రతిగృహీతం యఏవమేతదనస్యాన్నంవేదతద్విద్వాగ్ంసః శ్రోత్రి
యాఅశిష్యన్తఆచామన్త్యశిత్వాచాచామన్త్యే తమేవతదనమనగ్నంకుర్వ
న్తోమన్యన్తే॥ ౧౪

అథద్వితీయంబ్రాహ్మణమ్.

* శ్వేతకేతుర్హవాఆరుణేయఃపఞ్చాలానాంపరిషదమాజగామస
ఆజగామజైవలింప్రవాహణం పరిచారయమాణం తముదీక్ష్యాభ్యువాదకు
మారా౩ ఇతిసభో౩ ఇతిప్రతిశుశ్రావానుశిష్టోన్వసిపిత్రేత్యోమితిహోవా
చ॥ ౧॥ వేత్థయథేమాః ప్రజాఃప్రయత్యోవిప్రతిపద్యన్తా౩ ఇతినేతిహో
వాచవేత్థోయథేమం లోకంపునరాపద్యన్తా౩ఇతినేతిహోవాచ వేత్థోయ
థాఽసౌలోకఏవంబహుభిః పునఃపునఃప్రయద్భిర్నసమ్పూర్యతా౩ఇతినే
తిహోవాచవేత్థోయతిథ్యా మాహుత్యాగ్ంహుతాయామాపః పురుషవా
చోభూత్వాసముత్థాయవదన్తీ౩ ఇతినేతిహైవోవాచవేత్థో దేవయానస్య
వాపథః ప్రతిపదం పితృయాణస్యవాయత్కృత్వాదేవయానంవాపన్థానం
ప్రతిపద్యన్తే పితృయాణంవాపిహినఋషేర్వచశ్శ్రుతం। ద్వేసృతీఅశృ
ణవంపితౄణామహందేవానాముతమర్త్యానాం। తాభ్యామిదంవిశ్వమే
జత్సమేతియదన్తరా పితరంమాతరంచేతి। నాహమతఏకంచనవేదేతిహో
వాచ॥ ౨॥ అథైనంవసత్యోపమన్త్రయాఞ్చక్రేఽనాదృత్యవసతింకుమా
రః ప్రదుద్రావసఆజగామపితరంతగ్ంహోవాచేతివావకిలనోభవాన్పు
రానుశిష్టానవోచఇతికథగ్ం సుమేధఇతిపఞ్చమాప్రశ్నాన్రాజన్యబన్ధుర
ప్రాక్షీత్తతోనైకఞ్చనవేదేతికతమేతఇతీమఇతిహప్రతీకాన్యుదాజహార॥
౩॥ సహోవాచతథానస్త్వంతాతజానీథాః యథాయదహంకించనవేద

---

* పాఞ్చాలానాంపరిషదమితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

సర్వమహంతతుభ్యమవోచంప్రేహితుతత్రప్రతీత్యబ్రహ్మచర్యంవత్స్యా
వఇతిభవానేవగచ్ఛత్వితిసఆజగామగౌతమోయత్రప్రవాహణస్యజైవలేరా
సతస్మాఆసనమాహృత్యోదక మాహారయాంచకారాథహాస్మా అర్ఘ్యం
చకారతగ్ంహోవాచ వరంభగవతేగౌతమాయదద్మఇతి॥ ౪॥ సహోవాచ
ప్రతిజ్ఞాతోమ ఏషవరోయాంతుకుమారస్యాన్తేవాచమభాషథాస్తామేవమే
బ్రూహీతి॥ ౫ ॥ సహోవాచదైవేషువైగౌతమతద్వరేషుమానుషాణాం
బ్రూహీతి ॥ ౬ ॥ సహోవాచవిజ్ఞాయతేహాస్తిహిరణ్యస్యాపాత్తంగోఅ
శ్వానాందాసీనాంప్రవారాణాంపరిధానస్యమానోభవాన్ బహోరనన్త
స్యాపర్యన్తస్యాభ్యవదాన్యోభూదితిసవైగౌతమతీర్థేనేచ్ఛాసా ఇత్యుపైమ్య
హంభవన్తమితివాచాహస్మైవపూర్వఉపయన్తిసహోపాయనకీర్త్యోవాస॥
౭॥ సహోవాచతథానస్త్వంగౌతమమాపరాధాస్తవచపితా మహాయ
థేయంవిద్యేతః పూర్వంనకస్మిగ్ంశ్చనబ్రాహ్మణ ఉవాసతాంత్వహంతు
భ్యంవక్ష్యామికోహిత్వైవంబ్రువన్తమర్హతిప్రత్యాఖ్యాతుమితి॥ ౮॥ అసౌ
వైలోకోగ్నిర్గౌతమతస్యాదిత్య ఏవసమిద్రశ్మయోధూమో హరర్చిర్దిశోఙ్గా
రాఅవాన్తరదిశోవిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాశ్శ్రద్ధాంజుహ్వతి
తస్యాఆహుత్యైసోమోరాజాసమ్భవతి॥ ౯ ॥ పర్జన్యోవాఅగ్నిర్గౌతమత
స్యసంవత్సరఏవసమిదభ్రాణి ధూమోవిద్యుదర్చిరశని రఙ్గారాహ్రాదున
యోవిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాస్సోమగ్ంరాజానంజుహ్వతి త
స్యాఆహుత్యైవృష్టిస్సమ్భవతి॥ ౧౦॥ అయంవైలోకోగ్నిర్గౌతమతస్యపృథి
వ్యేవసమిదగ్నిర్ధూమోరాత్రిరర్చిశ్చన్ద్రమా అఙ్గారానక్షత్రాణి విస్ఫులి
ఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవావృష్టింజుహ్వతితస్యా ఆహుత్యాఅన్నగ్ంస
మ్భవతి॥౧౧॥ పురుషోవాఅగ్నిర్గౌతమతస్యవ్యాత్తమేవసమిత్ప్రాణోధూ
మోవాగర్చిశ్చక్షురఙ్గారాశ్శ్రోత్రంవిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌదేవా
అన్నంజుహ్వతితస్యా ఆహుత్యైరేతస్సమ్భవతి॥ ౧౨ ॥ యోషావాఅగ్ని
ర్గౌతమతస్యాఉపస్థఏవసమిల్లోమానిధూమోయోనిరర్చిర్యదన్తఃకరోతితేఙ్
గారా అభినన్దావిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవారేతోజుహ్వతి

స్యాఆహుత్యై పురుషస్సమ్భవతి సజీవతియావజ్జీవత్యథ యదా మ్రియతే॥
౧౩ ॥ అథైనమగ్నయే హరన్తి తస్యాగ్నిరేవాగ్నిర్భవతి సమిత్సమిద్ధూమో
ధూమోఽర్చిరర్చిరఙ్గారా అఙ్గారావిస్ఫులిఙ్గా విస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నే తస్మిన్న
గ్నౌ దేవాః పురుషంజుహ్వతి తస్యాఆహుత్యై పురుషో భాస్వర వర్ణస్సమ్భవ
తి॥ ౧౪ ॥ *తేయఏవమేతద్విదుఃయేచామీఅరణ్యే శ్రద్ధాగ్ం సత్యముపాస
తే తేఽర్చిరభిసమ్భవన్త్యర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్య
మాణపక్షాద్యాన్ షణ్మాసానుదఙ్ఙాదిత్యఏతిమాసేభ్యో దేవలోకందేవ
లోకాదాదిత్యమాదిత్యాద్వైద్యుతంతాన్వైద్యుతాత్పురుషోమానస ఏ
త్య బ్రహ్మలోకాన్గమయతి తేషు బ్రహ్మలోకేషు పరాః పరావతో వసన్తి తే
షాంన పునరావృత్తిః॥౧౫॥ అథ యే యజ్ఞేన దానేన తపసా లోకాఞ్జయన్తి తే ధూ
మమభిసమ్భవన్తి ధూమాద్రాత్రిగ్ం రాత్రేరపక్షీయమాణపక్షమపక్షీయమా
ణపక్షాద్యాన్ షణ్మాసాన్ దక్షిణాదిత్యఏతిమాసేభ్యః పితృలోకంపితృ
లోకాచ్చన్ద్రంతేచన్ద్రం ప్రాప్యాన్నంభవన్తి తాగ్ంస్తత్ర దేవా యథా సో
మగ్ం రాజానమాప్యాయస్వాపక్షీయస్వేత్యేవమేనాగ్ంస్తత్ర భక్షయన్తి తే
షాంయదాతత్పర్యవైత్యథేమమేవాకాశమభినిష్పద్యన్త ఆకాశాద్వాయుం
వాయోర్వృష్టింవృష్టేః పృథివీంతే పృథివీం ప్రాప్యాన్నం భవన్తి తే పునః
పురుషాగ్నౌ హూయన్తే తతో యోషాగ్నౌ జాయన్తే „ తే లోకాన్ప్రత్యు
త్థాయినస్త ఏవమేవానుపరివర్తన్తేఽథ య ఏతౌ పన్థానౌ న విదుస్తే కీటాః పత
ఙ్గా యదిదం దన్దశూకమ్॥ ౧౬

అథ తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

సయః కామయేత మహత్ప్రాప్నుయామిత్యుదగయన ఆపూర్యమాణ పక్షస్య పుణ్యాహే ద్వాదశాహముపసద్వ్రతీభూత్వా ఔదుమ్బరే కగ్ంసే చమసే వా సర్వౌషధం ఫలానీతి సమ్భృత్య పరిసమూహ్య పరిలిప్యాగ్నిము

---

* పరాః పరావన్త ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

„ తే లోకప్రత్యుత్థాయిన ఇతి శాఙ్కరః పాఠః.

పసమాధాయ పరిస్తీర్యావృతాజ్యగ్ం సగ్ంస్కృత్య పుగ్ం సా నక్షత్రేణ మన్థగ్ం సన్నీయ జుహోతి । యావన్తో దేవాస్త్వయి జాతవేదస్తిర్యఞ్చో ఘ్నన్తి పురుషస్య కామాన్ । తేభ్యోఽహం భాగధేయం జుహోమి తే మా తృప్తాస్సర్వైః కామైస్తర్పయన్తు స్వాహా । యా తిరశ్చీ నిపద్యతేఽహం విధరణీ ఇతి । తాం త్వా ఘృతస్య ధారయా యజే సగ్ంరాధనీమహగ్ం స్వాహా ॥ ౧ ॥ జ్యేష్ఠాయ స్వాహా శ్రేష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి ప్రాణాయ స్వాహా వసిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి వాచే స్వాహా ప్రతిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి చక్షుషే స్వాహా సమ్పదే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి శ్రోత్రాయ స్వాహా ఆయతనాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి మనసే స్వాహా ప్రజాత్యై స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి రేతసే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి ॥ ౨ ॥ అగ్నయే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి సోమాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి భూస్స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి భువస్స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి సువస్స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి భూర్భువస్సువస్స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి బ్రహ్మణే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి క్షత్రాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి భూతాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి భవిష్యతే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి విశ్వాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి సర్వాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి ప్రజాపతయే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మన్థే సగ్ంస్రవమవనయతి ॥ ౩ ॥ అథైనమభిమృశతి భ్రమదసి జ్వలదసి పూర్ణమసి ప్రస్తబ్ధమస్యేకసభమసి హింకృతమసి హింక్రియమాణమస్యుద్గీథమస్యుద్గీయమానమసి శ్రావితమసి ప్రత్యాశ్రావితమస్యార్ద్రే సన్దీప్తమసి విభూరసి ప్రభూరస్యన్నమసి జ్యోతిరసి నిధనమసి సంవర్గోఽసీతి ॥ ౪ ॥ అథైనముద్యచ్ఛత్యామగ్ంస్యామగ్ంహి తే మహి

సహిరాజేశానో ఽధిపతిః సమాగ్ం రాజేశానోఽధిపతింకరోత్వితి॥ ౫॥ అథై నమాచామతి తత్సవితుర్వరేణ్యం మధువాతాఋతాయతే మధుక్షరన్తి సింధవః మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీర్భూస్స్వాహా। భర్గోదేవస్యధీమహి మధునక్తముతో షసో మధుమత్పార్థివగ్ం రజః మధుద్యౌరస్తునః పితా భువస్స్వాహా। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ మధుమాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తుసూర్యః మా ధ్వీర్గావో భవన్తునస్సువస్స్వాహేతి। సర్వాంచ సావిత్రీమన్వాహ సర్వా శ్చ మధుమతీరహమేవేదగ్ం సర్వంభూయాసంభూర్భువస్సువస్స్వాహేత్య న్తత ఆచమ్య పాణీ ప్రక్షాళ్య జఘనేనాగ్నిం ప్రాక్ఛిరాస్సంవిశతి ప్రాతరా దిత్యముపతిష్ఠతే దిశామేకపుణ్డరీకమస్యహం మనుష్యాణామేకపుణ్డరీకంభూ యాసమితి యథేత మేత్య జఘనేనాగ్నిమాసీనో వగ్ంశం జపతి॥ ౬ ॥ తగ్ం హైత ముద్దాలక ఆరుణిర్వాజసనేయాయ యాజ్ఞవల్క్యాయాన్తేవాసిన ఉక్త్వో వా చాపియ ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషించేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః ప లాశానీతి॥ ౭॥ ఏతము హైవ వాజసనేయో యాజ్ఞవల్క్యో మధుకాయ పైం గ్యాయాన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపియ ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్ శాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి॥ ౮॥ ఏతము హైవ మధుకః పైఙ్గ్యశ్చూ లాయ భాగవిత్తయేఽన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపియ ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషి ఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి ॥ ౯ ॥ ఏతము హైవ చూ లో భాగవిత్తిర్జానకయ ఆయస్థూణాయాన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపియ ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి॥ ౧౦॥ ఏతము హైవ జానకిరాయస్థూణః సత్యకామాయ జాబాలాయాన్తేవాసిన ఉ క్త్వోవాచాపియ ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరోహే యుః పలాశానీతి॥ ౧౧ ॥ ఏతము హైవ సత్యకామో జాబాలోఽన్తేవాసిభ్య ఉక్త్వోవాచాపియ ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరో హేయుః పలాశానీతి తమేతం నాపుత్రాయ వాఽనన్తేవాసినే వా బ్రూ యాత్॥ ౧౨॥ * చతురౌదుమ్బరో భవత్యౌదుమ్బరః స్రువ ఔదుమ్బరశ్చమ

---

* తాఙ్ పిష్ట్వా దధినీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

సఔదుమ్బరఇధ్మఔదుమ్బర్యావుపమన్థన్యౌదశగ్రామ్యాణిధాన్యానిభవన్తి
వ్రీహియవాస్తిలమాషాఅణుప్రియఙ్గవోగోధూమాశ్చమసూరాశ్చఖల్వాశ్చ
ఖలకులాశ్చతాన్పిష్టాన్దధనిమధునిఘృతఉపసిఞ్చత్యాజ్యస్యజుహోతి॥

అథచతుర్థంబ్రాహ్మణమ్.

ఏషాంవైభూతానాంపృథివీరసఃపృథివ్యాఆపోఽపామోషధయఓ
షధీనాంపుష్పాణిపుష్పాణాంఫలానిఫలానాంపురుషఃపురుషస్యరేతః॥౧॥ *
సహప్రజాపతిరీక్షాఞ్చక్రేహన్తాస్మైప్రతిష్ఠాంకల్పయానీతిసస్త్రియగ్
ససృజేతాగ్ సృష్ట్వాఽధఉపాస్తతస్మాత్స్త్రియమధఉపాసీతసఏతంప్రా
ఞ్చంగ్రావాణమాత్మనఏవసముదపారయత్తేనైనామభ్యసృజత్॥ ౨॥ „ త
స్యావేదిరుపస్థోలోమానిబర్హిశ్చర్మాధిషవణేసమిద్ధోమధ్యతస్తౌముష్కౌస
యావాన్హవైవాజపేయేనయజమానస్యలోకోభవతితావానస్యలోకో
భవతియఏవంవిద్వానధోపహాసంచరత్యాసాగ్ స్త్రీణాగ్ సుకృతంవృ
ఙ్క్తేఽథయఇదమవిద్వానధోపహాసంచరత్యస్యస్త్రియఃసుకృతంవృఞ్జతే॥
౩॥ ఏతద్ధస్మవైతద్విద్వానుద్దాలకఆరుణిరాహైతద్ధస్మవైతద్విద్వాన్నాకో
మౌద్గల్యఆహైతద్ధస్మవైతద్విద్వాన్కుమారహారితఆహబహవోమర్యాబ్రా
హ్మణాయనానిరిన్ద్రియావిసుకృతోఽస్మాల్లోకాత్ప్రయన్తియఇదమవి
ద్వాగ్సోఽధోపహాసంచరన్తీతిబహువాఇదగ్ సుప్తస్యవాజాగ్రతోవారే
తస్స్కన్దతి॥ ౪ ॥ తదభిమృశేదనువామన్త్రయేతయన్మేఽద్యరేతఃపృథివీమ
స్కాన్త్సీద్యదోషధీరప్యసరద్యదపః। ఇదమహంతద్రేతఆదదే। పునర్మా
మైత్విన్ద్రియంపునస్తేజఃపునర్భగః। పునరగ్నిర్ధిష్ణియాయథాస్థానంకల్పన్తా
మిత్యనామికాఙ్గుష్ఠాభ్యామాదాయాన్తరేణస్తనౌవాభ్రువౌవానిమృజ్యాత్॥
౫॥అథయద్యుదకఆత్మానంపరిపశ్యేత్తదభిమన్త్రయేతమయితేజఇన్ద్రియం
యశోద్రవిణగ్ సుకృతమితిశ్రీర్హవాఏషాస్త్రీణాంయన్మలోద్వాసాస్త

---

* స్త్రియమధఉపాసతేఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

„ మధ్యతస్థావితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్మాన్మలోద్వాససంయశస్వినీమభిక్రమ్యోపమన్త్రయేత॥ ౬॥ సాచదస్మై
నదద్యాత్కామమేనామ వక్రీణీయాత్ సాచేదస్మైనైవ దద్యాత్కామమే
నాంయష్ట్యావాపాణినావోపహత్యాతిక్రామేదిన్ద్రియేణతేయశసాయ
శఆదదయిత్యయశాఏవభవతి॥ ౭॥ సాచేదస్మైదద్యాదిన్ద్రియేణతేయశసా
యశఆదధామీతియశస్వినావేవభవతః॥ ౮॥ సయామిచ్ఛేత్కామయేతమే
తితస్యామర్థంనిష్ఠాయముఖేనముఖగ్ సన్ధాయోపస్థమస్యా అభిమృశ్యజపేత్
అంగాదంగాత్సమ్భవసిహృదయాదధిజాయసే । సత్వమఙ్గకషాయోసిదిగ్ధవి
ద్ధామివమాదయేమామమూంమయీతి॥ ౯॥ అథయామిచ్ఛేన్నగర్భందధీతే
తితస్యామర్థంనిష్ఠాయముఖేనముఖగ్ సన్ధాయాభిప్రాణ్యాపాన్యాదిన్ద్రియే
ణతేరేతసారేతఆదదఇత్యరేతాఏవభవతి॥ ౧౦ ॥ అథయామిచ్ఛేద్దధీతేతిత
స్యామర్థంనిష్ఠాయముఖేనముఖగ్ సన్ధాయాపాన్యాభిప్రాణ్యాదిన్ద్రియేణ
తేరేతసారేతఆదధామీతిగర్భిణ్యేవభవతి॥ ౧౧ ॥ అథయస్యజాయాయైజా
రస్స్యాత్తంచేద్ద్విష్యాదామపాత్రేఽగ్నిముపసమాధాయప్రతిలోమగ్
శరబర్హిస్తీర్త్వాతస్మిన్నేతాశ్శరభృష్టీః ప్రతిలోమాస్సర్పిషాక్తాజుహుయా
న్మమసమిద్ధేహౌషీః ప్రాణాపానౌతఆదదేఽసావితి। మమసమిద్ధేహౌషీః
పుత్రపశూగ్ స్తఆదదేఽసావితి। మమసమిద్ధేహౌషీరిష్టాసుకృతేతఆదదేఽ
సావితి । మమసమిద్ధేహౌషీరాశాపరాకాశౌతఆదదేఽసావితి । సవాఏ
షనిరిన్ద్రియోవిసుకృదస్మాల్లోకాత్ప్రైతియమేవంవిద్బ్రాహ్మణశ్శప
తితస్మాదేవం విచ్ఛ్రోత్రియస్యదారేణనోపహాసమిచ్ఛేదుతహ్యేవం విత్ప
రోభవతి॥ ౧౨ ॥ అథయస్యజాయామార్తవంవిన్దేత్త్ర్యహంకగ్ సేనపిబే
దహతవాసానైనాంవృషలోనవృషల్యుపహన్యాత్త్రిరాత్రాన్త ఆప్లుత్యవ్రీ
హీనవఘాతయేత్॥ ౧౩॥ సయఇచ్ఛేత్పుత్రోమేశుక్లోజాయేతవేదమనుబ్రు
వీతసర్వమాయురియాదితి క్షీరౌదనంపాచయిత్వాసర్పిష్మన్తమశ్నీయాతా
మీశ్వరౌజనయితవై॥ ౧౪॥ అథయఇచ్ఛేత్పుత్రోమేకపిలఃపిఙ్గలోజాయేత
ద్వౌవేదావనుబ్రువీతసర్వమాయురియాదితిదధ్యోదనంపాచయిత్వాసర్పిష్మ

న్తమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవై॥ ౧౫॥ అథయఇచ్ఛేత్పుత్రో మేశ్యా
మోలోహితాక్షో జాయేత త్రీన్వేదాననుబ్రువీత సర్వమాయురియాది
త్యుదౌదనంపాచయిత్వాసర్పిష్మన్తమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవై॥౧౬
అథయఇచ్ఛేద్దుహితామే పణ్డితాజాయేతసర్వమాయురియాదితి తిలౌదనం
పాచయిత్వాసర్పిష్మన్తమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవై॥ ౧౭॥ అథయ
ఇచ్ఛేత్పుత్రోమే పణ్డితోవిగీతస్సమితింగమః శుశ్రూషితాంవాచంభాషి
తాజాయేత సర్వాన్వేదాననుబ్రువీతసర్వమాయురియాదితిమాꣳసౌద
నంపాచయిత్వాసర్పిష్మన్తమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవా ఔక్ష్ణేనవా
ర్షభేణవా॥ ౧౮ ॥ అథాభిప్రాతరేవస్థాలీపాకావృతాజ్యంచేష్టిత్వాస్థా
లీపాకస్యోపఘాతం జుహోత్యగ్నయేస్వాహా అనుమతయేస్వాహాదేవా
యసవిత్రేసత్యప్రసవాయస్వాహేతిహుత్వోద్ధృత్యప్రాశ్నాతిప్రాశ్యేతరస్యాః ప్ర
యచ్ఛతిప్రక్షాల్యపాణీ ఉదపాత్రంపూరయిత్వాతేనైనాం త్రిరభ్యుక్షతి
ఉత్తిష్ఠాతోవిశ్వావసోఽన్యామిచ్ఛప్రపూర్వ్యాꣳసఞ్జాయాం పత్యాసహే
తి॥ ౧౯ ॥ అథైనామభిపద్యతేఅమోహమస్మిసాత్వꣳసాత్వమస్యమోహం
సామాహమస్మిఋక్త్వంద్యౌరహంపృథివీత్వంతావేహిసꣳరభావహైస
హరేతోదధావహైపుꣳసేపుత్రాయవిత్తయఇతి॥౨౦॥ అథాస్యాఊరూ
విహాపయతి విజిహీథాంద్యావాపృథివీఇతితస్యామర్థంనిష్ఠాయ ముఖేనము
ఖꣳసన్ధాయత్రిరేనామనులోమామనుమార్ష్టి-విష్ణుర్యోనిం కల్పయతుత్వ
ష్టారూపాణిపిꣳశతుఆసిఞ్చతుప్రజాపతిర్ధాతాగర్భందధాతుతే । గర్భ
న్ధేహిసినీవాలిగర్భంధేహిపృథుష్టుకే । ।గర్భంతేఅశ్వినౌదేవావాధత్తాంపు
ష్కరస్రజౌ॥ ౨౧॥ హిరణ్మయీఅరణీయాభ్యాంనిర్మన్థతామశ్వినా । తన్తే
గర్భంహవామహేదశమేమాసిసూతవే । యథాగ్నిగర్భాపృథివీయథా
ద్యౌరిన్ద్రేణగర్భిణీ । వాయుర్దిశాంయథాగర్భఏవంగర్భందధామితేఽసా
వితి॥ ౨౨॥ సోష్యన్తీమద్భిరభ్యుక్షతి। యథావాయుఃపుష్కరిణీꣳసమిఙ్గయ
తిసర్వతః । ఏవాతేగర్భఏజతుసహైతుజరాయుణా । ఇన్ద్రస్యాయంవ్ర

జఃకృతఃసార్గళిస్సపరిశ్రయః । తమిన్ద్రీనిర్జహిగర్భేణసావరాగ్ సహేతి॥ ౨౩॥ జాతేగ్నిముపసమాధాయాఙ్క ఆధాయకగ్ సేపృషదాజ్యగ్ సన్నీయ పృషదాజ్యస్యోపఘాతంజుహోతి । అస్మిన్ సహస్రంపుష్యాసమేధమానః స్వేగృహే । అస్యోపసద్యాంమాచ్ఛేత్సీత్ ప్రజయాచపశుభిశ్చస్వాహా । మయిప్రాణాగ్ స్త్వయిమనసాజుహోమిస్వాహా । యత్కర్మణాత్యరీరిచంయద్వాన్యూనమిహాకరం । అగ్నిష్టత్స్విష్టకృద్విద్వాంత్స్విష్టగ్ సుహుతంకరోతునస్స్వాహేతి॥ ౨౪ ॥ అథాస్యదక్షిణంకర్ణమభినిధాయవాగ్వాగితిత్రిఃఅథదధిమధుఘృతగ్ సన్నీయానన్తర్హితేనజాతరూపేణప్రాశయతి । భూస్తేదధామి। భువస్తేదధామి। సువస్తేదధామి। భూర్భువస్సువస్సర్వంత్వయిదధామీతి॥ ౨౫ ॥ అథాస్యనామకరోతివేదోసీతితదస్యతద్గుహ్యమేవనామభవతి॥ ౨౬ ॥ అథైనంమాత్రేప్రదాయస్తనంప్రయచ్ఛతియస్తేస్తనశ్శశయోయోమయోభూర్యోరత్నధావసువిద్యస్సుదత్రః। యేనవిశ్వాపుష్యసివార్యాణిసరస్వతితమిహధాతవేకరితి॥ ౨౭॥ అథాస్యమాతరభిమన్త్రయతె । ఇలాసిమైత్రావరుణీవీరేవీరమజీజనత్ । సాత్వంవీరవతీభవయాస్మాన్ వీరవతోకరదితి । తంవాఏతమాహురతిపితాబతాభూరతిపితామహోబతాభూః పరమాంబతకాష్ఠాంప్రాపిచ్ఛ్రియాయశసాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవంవిదోబ్రాహ్మణస్యపుత్రోజాయతఇతి॥ ౨౮॥

అథపఞ్చమంబ్రాహ్మణమ్.

అథవగ్ శఃపౌతిమాషీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రాత్ కాత్యాయనీపుత్రోగౌతమీపుత్రాద్గౌతమీపుత్రోభారద్వాజీపుత్రాద్భారద్వాజీపుత్రఃపారాశరీపుత్రాత్పారాశరీపుత్రఔపస్వస్తీపుత్రాదౌపస్వస్తీపుత్రఃపారాశరీపుత్రాత్పారాశరీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రాత్కాత్యాయనీపుత్రఃకౌశికీపుత్రాత్కౌశికీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రాచ్చ వైయాఘ్రపదీపుత్రాచ్చవైయాఘ్రపదీపుత్రః కాణ్వీపుత్రాచ్చకాపీపుత్రాచ్చకాపీ

పుత్రః॥ ౧॥ ఆత్రేయీపుత్రా దాత్రేయీపుత్రో గౌతమీపుత్రా ద్గౌత
మీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రా ద్భారద్వాజీపుత్రః పారాశరీపుత్రాత్పా
రాశరీపుత్రో వాత్సీపుత్రా ద్వాత్సీపుత్రః పారాశరీపుత్రాత్పారాశరీ
పుత్రో వార్కారుణీపుత్రా ద్వార్కారుణీపుత్రో వార్కారుణీపుత్రా
ద్వార్కారుణీపుత్ర ఆర్తభాగీపుత్రా దార్తభాగీపుత్రః శౌఙ్గీపుత్రాచ్ఛౌ
ఙ్గీపుత్రః సాఙ్కృతీపుత్రాత్సాఙ్కృతీపుత్ర ఆలమ్బాయనీపుత్రా దాల
మ్బాయనీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రా దాలమ్బీపుత్రో జాయన్తీపుత్రా జ్జాయ
న్తీపుత్రో మాణ్డూకాయనీపుత్రా న్మాణ్డూకాయనీపుత్రో మాణ్డూకీపు
త్రా న్మాణ్డూకీపుత్రః శాణ్డిలీపుత్రాచ్ఛాణ్డిలీపుత్రో రాథీతరీపుత్రా
ద్రాథీతరీపుత్రో భాలుకీపుత్రా ద్భాలుకీపుత్రః క్రౌఞ్చికీపుత్రాభ్యాం
క్రౌఞ్చికీపుత్రౌ వైదభృతీపుత్రా ద్వైదభృతీపుత్రః కార్శకేయీపుత్రా
త్కార్శకేయీపుత్రః ప్రాచీనయోగీపుత్రాత్ప్రాచీనయోగీపుత్రః సా
ఞ్జీవీపుత్రాత్సాఞ్జీవీపుత్రః ప్రాశ్నీపుత్రా దాసురివాసినః ప్రాశ్నీపు
త్ర ఆసురాయణా దాసురాయణ ఆసురే రాసురిః॥ ౨॥ యాజ్ఞవల్క్యా ద్యా
జ్ఞవల్క్య ఉద్దాలకా దుద్దాలకో ఽరుణా దరుణ ఉపవేశే రుపవేశిః కుశ్రేః కు
శ్రి ర్వాజశ్రవసో వాజశ్రవా జిహ్వావతో బాధ్యోగా జ్జిహ్వావాన్ బాధ్యోగో
ఽసితా ద్వార్షగణా దసితో వార్షగణో హరితాత్కశ్యపా ద్ధరితః కశ్యపః శి
ల్పాత్కశ్యపా చ్ఛిల్పః కశ్యపః కశ్యపా న్నైధ్రువేః కశ్యపో నైధ్రువి ర్వాచో
వాగమ్భిణ్యా అమ్భిణ్యాదిత్యా దాదిత్యానీమాని శుక్లాని యజూగ్ంషి వాజ
సనేయేన యాజ్ఞవల్క్యేనాఖ్యాయన్తే ॥ ౩ ॥ సమానమాసాఞ్జీవీపుత్రా
త్సాఞ్జీవీపుత్రో మాణ్డూకాయనే ర్మాణ్డూకాయని ర్మాణ్డవ్యా న్మాణ్డవ్యః కౌ
త్సాత్కౌత్సో మాహిత్థే ర్మాహిత్థి ర్వామకక్షాయణా ద్వామకక్షాయణః శాణ్డి
ల్యాచ్ఛాణ్డిల్యో వాత్స్యా ద్వాత్స్యః కుశ్రేః కుశ్రి ర్యజ్ఞవచసో రాజస్తమ్బా

యనాద్యజ్ఞవచారాజస్తమ్బాయనస్తురాత్కావషేయాత్తురః కావషేయః ప్రజాపతేః ప్రజాపతిర్బ్రహ్మణో బ్రహ్మస్వయమ్భు బ్రహ్మణేనమః॥ ౪



ఇతివాజసనేయకే బృహదారణ్యకేఽష్టమోఽధ్యాయః.

బృహదారణ్యకం సమాప్తమ్.

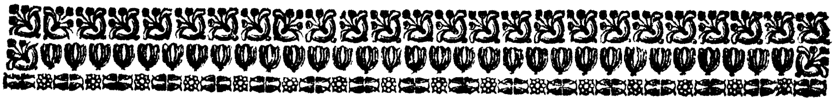
హరిః ఓం తత్సత్.



క్షేమాయయః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
దామాగమాధ్యగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్సమునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్॥





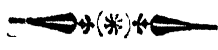


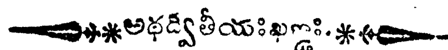
శ్రీగురుభ్యోనమః.

ఛాందోగ్యోపనిషత్ - ప్రథమ ప్రపాఠకః.

హరిఃఓం॥ ఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథముపాసీత । ఓమిత్యుద్గాయతితస్యోపవ్యాఖ్యానమ్॥ ౧ ॥ ఏషాంభూతానాంపృథివీరసఃపృథివ్యాఆపోరసః అపామోషధయోరసఓషధీనాంపురుషోరసః । పురుషస్యవాగ్రసోవాచఋగ్రసఋచస్సామరసస్సామ్న ఉద్గీథోరసః॥ ౨ ॥ సఏషరసానాగ్ రసతమఃపరమఃపరార్ధ్యోఽష్టమోయదుద్గీథః॥ ౩॥ కతమాకతమర్క్కతమత్కతమత్సామకతమఃకతమఉద్గీథఇతివిమృష్టంభవతి॥౪॥ వాగేవర్క్ప్రాణస్సామఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథఃతద్వా ఏతన్మిథునంయద్వాక్చప్రాణశ్చర్క్చసామచ॥ ౫॥ తదేతన్మిథునమోమిత్యేతస్మిన్నక్షరేసగ్ సృజ్యతే । యదావైమిథునౌసమాగచ్ఛతఆపయతోవైతావన్యోన్యస్యకామం॥ ౬॥ ఆపయితాహవైకామానాంభవతియఏతదేవంవిద్వానక్షరముద్గీథముపాస్తే॥ ౭ ॥ తద్వాఏతదనుజ్ఞాక్షరంయద్ధికించానుజానాత్యోమిత్యేవతదాహఏషోఏవసమృద్ధిర్యదనుజ్ఞాసమర్ధయితాహవైకామానాంభవతియఏతదేవంవిద్వానక్షరముద్గీథముపాస్తే॥ ౮ ॥ తేనేయంత్రయీవిద్యావర్తతేఓమిత్యాశ్రావయత్యోమితిశగ్ంసత్యోమిత్యుద్గాయత్యేతస్యైవాక్షరస్యాపచిత్యై మహిమ్నారసేన॥ ౯॥ తేనోభౌకురుతోయశ్చైతదేవంవేదయశ్చనవేదనానాతువిద్యాచావిద్యాచయదేవవిద్యయాకరోతిశ్రద్ధయోపనిషదా తదేవవీర్యవత్తరంభవతీతిఖల్వేతస్యైవాక్షరస్యోపవ్యాఖ్యానంభవతి॥ ... ౧౦

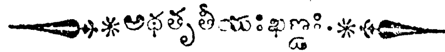
ఇతిప్రథమప్రపాఠకే ప్రథమఃఖణ్డః.




అథద్వితీయఃఖణ్డః.

దేవాసురాహవైయత్ర సంయేతిరె ఉభయె ప్రాజాపత్యాస్తద్ధదే
వాఉద్గీథమాజహ్రు రనేనైనానభిభవిష్యామఇతి॥ ౧॥ తేహనాసిక్యం ప్రా
ణముద్గీథముపాసాఞ్చక్రిరేతగ్ం హాసురాఃపాప్మనావివిధుః । తస్మాత్తేనో
భయంజిఘ్రతిసురభిచదుర్గన్ధిచపాప్మనాహ్యేషవిద్ధః॥ ౨ ॥ అథహవాచముద్గీ
థముపాసాఞ్చక్రిరేతాగ్ం హాసురాఃపాప్మనావివిధుఃతస్మాత్తయోభయం
వదతిసత్యంచానృతంచపాప్మనాహ్యేషావిద్ధా ॥ ౩ ॥ అథహచక్షురుద్గీథ
ముపాసాఞ్చక్రిరేతద్ధాసురాఃపాప్మనావివిధుస్తస్మాత్తేనోభయంపశ్యతిద
ర్శనీయంచాదర్శనీయంచపాప్మనాహ్యేతద్విద్ధమ్॥ ౪॥ అథహశ్రోత్రముద్గీ
థముపాసాఞ్చక్రిరేతద్ధాసురాః పాప్మనావివిధుస్తస్మాత్తేనోభయగ్ంశృ
ణోతిశ్రవణీయంచాశ్రవణీయంచపాప్మనాహ్యేతద్విద్ధమ్॥ ౫॥ అథహమ
నఉద్గీథముపాసాఞ్చక్రిరేతద్ధాసురాః పాప్మనావివిధుస్తస్మాత్తేనోభయం
సఙ్కల్పతేసఙ్కల్పనీయంచాసఙ్కల్పనీయంచపాప్మనాహ్యేతద్విద్ధమ్॥ ౬॥
అథహయఏవాయంముఖ్యఃప్రాణస్తముద్గీథముపాసాఞ్చక్రిరేతగ్ంహాసు
రాఋత్వావిదధ్వంసుర్యథాఽశ్మానమాఖణమృత్వావిధ్వగ్ంసేతైవమ్॥ ౭॥
యథాఽశ్మానమాఖణమృత్వావిధ్వగ్ంసతఏవగ్ంహైవసవిధ్వగ్ంసతే యఏ
వంవిదిపాపంకామయతేయశ్చైనమభిదాసతిసఏషోఽశ్మాఖణః॥ ౮॥ నైవై
తేనసురభినదుర్గన్ధివిజానాత్యపహతపాప్మాహ్యేషతేనయదశ్నాతియత్పిబ
తితేనేతరాన్ప్రాణానవతి ఏతముఏవాన్తతోఽవిత్త్వోత్క్రామతి వ్యాద
దాత్యేవాన్తతఇతి॥ ౯॥ తగ్ంహాఙ్గిరాఉద్గీథముపాసాఞ్చక్రఏతముఏవాఙ్గిర
సంమన్యన్తే । అఙ్గానాంయద్రసః॥ ౧౦ ॥ తేనతగ్ంహబృహస్పతిరుద్గీథము
పాసాఞ్చక్రఏతముఏవబృహస్పతింమన్యన్తేవాగ్ఘిబృహతీతస్యాఏషపతిః॥
౧౧॥ తేనతగ్ంహాయాస్యఉద్గీథముపాసాఞ్చక్రఏతముఏవాయాస్యంమన్య
న్తఆస్యాద్యదయతే॥ ౧౨॥ తేనతగ్ంహబకోదాల్భ్యోవిదాఞ్చకార । స
హనైమిషీయాణాముద్గాతాబభూవసహస్మైభ్యఃకామానాగాయతి॥ ౧౩॥

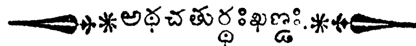
ఆగాతా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం విద్వానక్షరముద్గీథముపాస్త ఇత్యధ్యాత్మమ్॥ ౧౪



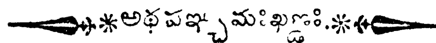
అథాధిదైవతం య ఏవాసౌ తపతి తముద్గీథముపాసీతోద్యన్వా ఏష ప్రజాభ్య ఉద్గాయతి ఉద్యగ్ంస్తమో భయమపహన్త్యపహన్తా హ వై భయస్య తమసో భవతి య ఏవం వేద॥ ౧ ॥ * సమాన ఉ ఏవాయం చాసౌ చోష్ణోఽయముష్ణోఽసౌ స్వర ఇతీమమాచక్షతే స్వర ఇతి ప్రత్యాస్వర ఇత్యముం తస్మాద్వా ఏతమిమమముం చోద్గీథముపాసీత॥ ౨ ॥ అథ ఖలు వ్యానమేవోద్గీథముపాసీత యద్వై ప్రాణితి స ప్రాణో యదపానితి సోఽపానః అథ యః ప్రాణాపానయోస్సన్ధిస్స వ్యానో యో వ్యానస్సా వాక్ ! తస్మాదప్రాణన్ననపానన్వాచమభివ్యాహరతి॥ ౩ ॥ యా వాక్సర్క్తస్మాదప్రాణన్ననపానన్నృచమభివ్యాహరతి యర్క్తత్సామ తస్మాదప్రాణన్ననపానన్సామ గాయతి యత్సామ స ఉద్గీథస్తస్మాదప్రాణన్ననపానన్నుద్గాయతి॥ ౪ ॥ అతో యాన్యన్యాని వీర్యవన్తి కర్మాణి యథాఽగ్నేర్మన్థనమాజేస్సరణం దృఢస్య ధనుష ఆయమనమప్రాణన్ననపానగ్ంస్తాని కరోత్యేతస్య హేతోర్వ్యానమేవోద్గీథముపాసీత॥ ౫ ॥ అథ ఖలూద్గీథాక్షరాణ్యుపాసీతోద్గీథ ఇతి ప్రాణ ఏవోత్ప్రాణేన హ్యుత్తిష్ఠతి వాగ్గీర్వాచో హ గిర ఇత్యాచక్షతేఽన్నం థమన్నే హీదగ్ం సర్వగ్ం స్థితం॥ ౬ ॥ ద్యౌరేవోదన్తరిక్షం గీః పృథివీ థమాదిత్య ఏవోద్వాయుర్గీరగ్నిస్థగ్ం సామవేద ఏవోద్యజుర్వేదో గీః ఋగ్వేదస్థం దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహః అన్నవానన్నాదో భవతి య ఏతాన్యేవం విద్వానుద్గీథాక్షరాణ్యుపాస్త ఉద్గీథ ఇతి॥ ౭ ॥ అథ ఖల్వాశీస్సమృద్ధిరుపసరణానీత్యుపాసీత యేన సామ్నా స్తోష్యన్స్యాత్తత్సామోపధావేత్॥ ౮ ॥ యస్యామృచి తామృచం యదార్షేయం తమృషిం యాం దేవతామభిష్టోష్యన్స్యాత్తాం దేవతాముపధావేత్॥ ౯ ॥ యేన చ్ఛన్దసా స్తోష్యన్స్యాత్తచ్ఛన్ద ఉపధావేద్యేన స్తోమేన స్తోష్యమాణస్స్యా

* ఇమమముం వోద్గీథమితి శ్రీరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

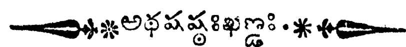
త్రగ్ స్తోమముపధావేత్॥ ౧౦ ॥ యాందిశమభిష్టోష్యన్స్యాత్తాందిశముప
ధావేత్॥౧౧॥ ఆత్మానమన్తత ఉపసృత్య స్తువీత కామంధ్యాయన్నప్రమత్తో
ఖ్యాశో హ యదస్మైసకామ స్సమృధ్యేతయత్కామః స్తువీతేతి యత్కామః
స్తువీతేతి॥ ౧౨



ఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథముపాసీతౌమితిహ్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యా
ఖ్యానం॥ ౧ ॥ దేవావైమృత్యోర్బిభ్యతస్త్రయీంవిద్యాంప్రావిశగ్స్తేఛ
న్దోభిరచ్ఛాదయన్యదేభిరచ్ఛాదయగ్స్తచ్ఛన్దసాంఛన్దస్త్వం॥ ౨ ॥ తానుత
త్రమృత్యుర్యథామత్స్యముదకేపరిపశ్యే దేవంపర్యపశ్యదృచిసామ్నియజు
షితేనువిదిత్వోర్ధ్వా ఋచస్సామ్నోయజుషస్స్వరమేవప్రావిశన్॥ ౩॥
యదావాఋచమాప్నోత్యో మిత్యేవాతిస్వరత్యేవగ్ సామైవంయజురేషఉ
స్వరోయదేతదక్షరమేతదమృతమభయంతత్ప్రవిశ్యదేవా అమృతాఅభ
యాఅభవన్॥౪॥ సయఏతదేవంవిద్వానక్షరంప్రణౌత్యేతదేవాక్షరగ్స్వ
రమమృతమభయంప్రవిశతితత్ప్రవిశ్య యదమృతాదేవా స్తదమృతోభవతి॥

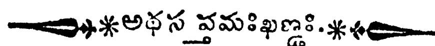


అథఖలుయఉద్గీథస్సప్రణవోయః ప్రణవస్సఉద్గీథఇత్యసౌవాఆదిత్య
ఉద్గీథఏషప్రణవఓమితిహ్యేషస్వరన్నేతి॥౧॥ ఏతముఏవాహమభ్యగాసిషం
తస్మాన్మమత్వమేకో౽సీతిహకౌషీతకిఃపుత్రమువాచ। రశ్మీగ్స్త్వంపర్యా
వర్తయాద్బహవోవైతేభవిష్యన్తీత్యధిదైవతం॥ ౨ ॥ అథాధ్యాత్మంయఏవా
యంముఖ్యఃప్రాణస్తముద్గీథముపాసీతౌమితిహ్యేషస్వరన్నేతి॥ ౩ ॥ ఏత
ముఏవాహమభ్యగాసిషం తస్మాన్మమత్వమేకోసీతిహకౌషీతకిఃపుత్రమువా
చప్రాణగ్స్త్వంభూమానమభిగాయతాద్బహవోమేభవిష్యన్తీతి॥ ౪॥ అ
థఖలుయ ఉద్గీథస్సప్రణవోయః ప్రణవస్సఉద్గీథ ఇతిహోతృషదనాద్ధైవాపి
దురుద్గీథమనుసమాహరతీత్యనుసమాహరతీతి॥ ౫



అథ షష్ఠః ఖణ్డః

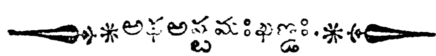
ఇయమేవర్గగ్నిస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయత ఇయమేవ సాఽగ్నిరమస్తత్సామ ॥౧॥ అన్తరిక్షమేవర్గ్వాయుస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతేఽన్తరిక్షమేవ సా వాయురమస్తత్సామ ॥౨॥ ద్యౌరేవర్గాదిత్యస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ద్యౌరేవ సాఽఽదిత్యోఽమస్తత్సామ ॥౩॥ నక్షత్రాణ్యేవర్క్చన్ద్రమాస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే నక్షత్రాణ్యేవ సా చన్ద్రమా అమస్తత్సామ ॥౪॥ అథ యదేతదాదిత్యస్య శుక్లం భాస్సైవర్గథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తత్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ॥ ౫ ॥ అథ యదేవైతదాదిత్యస్య శుక్లం భాస్సైవ సాఽథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తదమస్తత్సామాథ య ఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో దృశ్యతే హిరణ్యశ్మశ్రుర్హిరణ్యకేశ ఆ ప్రణఖాత్సర్వ ఏవ సువర్ణః ॥౬॥ తస్య యథా కప్యాసం పుణ్డరీకమేవమక్షిణీ తస్యోదితి నామ స ఏష సర్వేభ్యః పాప్మభ్య ఉదిత ఉదేతి హ వై సర్వేభ్యః పాప్మభ్యో య ఏవం వేద ॥౭॥ తస్యర్క్చ సామ చ గేష్ణౌ తస్మాదుద్గీథస్తస్మాత్త్వేవోద్గాతైతస్య హి గాతా స ఏష యే చాముష్మాత్పరాఞ్చో లోకాస్తేషాం చేష్టే దేవకామానాం చేత్యధిదైవతం॥ ౮



అథ సప్తమః ఖణ్డః.

అథాధ్యాత్మం వాగేవర్క్ప్రాణస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే వాగేవ సా ప్రాణోఽమస్తత్సామ ॥౧॥ చక్షురేవర్గాత్మా సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢంసామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢంసామ గీయతే చక్షురేవ సాఽఽత్మాఽమస్తత్సామ ॥౨॥ శ్రోత్రమేవర్ఙ్మనః సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢంసామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢంసామ గీయతే శ్రోత్రమేవ సా మనోఽమస్తత్సామ ॥౩॥ అథ యదేతదక్ష్ణ

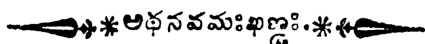
శ్శుక్లం భాః సైవర్గథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తత్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూ
ఢగ్ం సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ం సామ గీయతే అథ యదేవైతదక్ష్ణః శుక్లం భా
సైవ సాఽథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తదమస్తత్సామ॥ ౪॥ అథ య ఏషోఽన్తరక్షిణి పు
రుషో దృశ్యతే సైవర్క్తత్సామ తదుక్థం తద్యజుస్తద్బ్రహ్మ తస్యైతస్య తదేవ
రూపం యదముష్య రూపం యావముష్య గేష్ణౌ తౌ గేష్ణౌ యన్నామ తన్నామ॥
౫॥ స ఏష యే చైతస్మాదర్వాఞ్చో లోకాస్తేషాం చేష్టే మనుష్యకామానాం చేతి
తద్య ఇమే వీణాయాం గాయన్త్యేతం తే గాయన్తి తస్మాత్తే ధనసనయః॥ ౬॥
అథ య ఏతదేవం విద్వాన్సామ గాయత్యుభౌ స గాయతి సోఽమునైవ స ఏష యే
చాముష్మాత్పరాఞ్చో లోకాస్తాగ్ంశ్చాప్నోతి దేవకామాగ్ంశ్చ॥ ౭॥ అథా
నేనైవ యే చైతస్మాదర్వాఞ్చో లోకాస్తాగ్ంశ్చాప్నోతి మనుష్యకామాగ్ంశ్చ
తస్మాదు హైవంవిదుద్గాతా బ్రూయాత్ ॥ ౮ ॥ కం తే కామమాగాయానీ
త్యేష హ్యేవ కామాగానస్యేష్టే య ఏతదేవం విద్వాన్ సామ గాయతి సామ
గాయతి॥ ... ... ౯.



అథ అష్టమః ఖణ్డః.

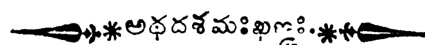
త్రయో హోద్గీథే కుశలా బభూవుః శిలకః శాలావత్యశ్చైకితా
యనో దాల్భ్యః ప్రవాహణో జైవలిరితి తే హోచురుద్గీథే వై కుశలాః స్మో హ
న్తోద్గీథే కథాం వదామ ఇతి॥ ౧॥ తథేతి హ సముపవివిశుః స హ ప్రవాహణో
జైవలిరువాచ భగవన్తావగ్రే వదతాం బ్రాహ్మణయోర్వదతోర్వాచగ్ం శ్రో
ష్యామీతి॥ ౨ ॥ స హ శిలకః శాలావత్యశ్చైకితాయనం దాల్భ్యమువాచ హ
న్త త్వా పృచ్ఛానీతి పృచ్ఛేతి హోవాచ॥ ౩॥ కా సామ్నో గతిరితి స్వర ఇతి హో
వాచ స్వరస్య కా గతిరితి ప్రాణ ఇతి హోవాచ ప్రాణస్య కా గతిరిత్యన్నమి
తి హోవాచాన్నస్య కా గతిరిత్యాప ఇతి హోవాచ॥ ౪॥ అపాం కా గతిరిత్యసౌ
లోక ఇతి హోవాచ అముష్య లోకస్య కా గతిరితి న స్వర్గం లోకమతి నయేదితి
హోవాచ స్వర్గం వయం లోకగ్ం సామాభిసంస్థాపయామః స్వర్గసగ్ం స్తా
వగ్ం హి సామేతి॥ ౫ ॥ తగ్ం హ శిలకః శాలావత్యశ్చైకితాయనం దాల్భ్యము

వాచా ప్రతిష్ఠితం వై కిల తే దాల్భ్య సామ యస్త్వేతర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే విపతేదితి॥ ౬॥ హన్తాహమేతద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచ అముష్య లోకస్య కా గతిరిత్యయం లోక ఇతి హోవాచాస్య లోకస్య కా గతిరితి న ప్రతిష్ఠాం లోకమతి నయేదితి హోవాచ వయం లోకగ్ం సామాభిసగ్ంస్థాపయామః ప్రతిష్ఠాసగ్ంస్తావగ్ం హి సామేతి॥ ౭ ॥ తగ్ం హ ప్రవాహణో జైబలిరువాచాన్తవద్వై కిల తే శాలావత్య సామ యస్త్వేతర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే విపతేదితి హన్తాహమేతద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచ॥ ౮



అథ నవమః ఖణ్డః.

అస్య లోకస్య కా గతిరిత్యాకాశ ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాన్యాకాశాదేవ సముత్పద్యన్త ఆకాశం ప్రత్యస్తం యన్త్యాకాశో హ్యేవైభ్యో జ్యాయానాకాశః పరాయణమ్॥ ౧ ॥ స ఏష పరోవరీయానుద్గీథస్స ఏషోనన్తః పరోవరీయో హాస్య భవతి పరోవరీయసో హ లోకాన్జయతి య ఏతదేవం విద్వాన్పరోవరీయాగ్ంసముద్గీథముపాస్తే॥ ౨॥ * తగ్ం హైతమతిధన్వా శౌనక ఉదరశాణ్డిల్యాయోక్త్వోవాచ । యావత్త ఏనం ప్రజాయాముద్గీథం వేదిష్యన్తే పరోవరీయో హైభ్యస్తావదస్మిల్లోకే జీవనం భవిష్యతి॥ ౩ ॥ తథాముష్మిన్లోకే లోక ఇతి స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే పరోవరీయ ఏవ హాస్యాస్మిన్ లోకే జీవనం భవతి తథాముష్మిన్ లోకే లోక ఇతి లోకే లోక ఇతి॥ ౪

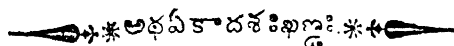


అథ దశమః ఖణ్డః.

" మటచీహతేషు కురుష్వాటిక్యా సహ జాయయోషస్తిర్హ చాక్రాయణ ఇభ్యగ్రామే ప్రద్రాణక ఉవాస॥ ౧॥ స హేభ్యం కుల్మాషాన్ ఖాదన్తం బిభిక్షే తగ్ం హోవాచ । నేతోన్యే విద్యన్తే యచ్చ యే మ ఇమ ఉపనిహితా ఇతి॥ ౨॥ ఏతేషాం మే దేహీతి హోవాచ తానస్మై ప్రదదౌ హన్తానుపానమిత్య

* యావత్త ఏనం ప్రజాయామితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.
" కురుష్వాటక్యా సహేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

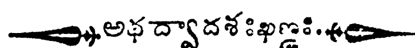
చ్ఛిష్టం వై మే పీతగ్ స్యాదితి హోవాచ॥ ౩ ॥ నస్విదేతేప్యుచ్ఛిష్టా ఇతి నవా అ
జీవిష్యమిమానఖాదన్నితి హోవాచ కామో మ ఉదపానమితి॥ ౪ ॥ సహ ఖా
దిత్వాఽతిశేషాఞ్జాయాయా ఆజహార సాఽగ్ర ఏవ సుభిక్షా బభూవ తాన్ప్రతి
గృహ్య నిదధౌ ॥ ౫ ॥ సహ ప్రాతః సఞ్జిహాన ఉవాచ యద్బతాన్నస్య లభేమ
హి లభేమహి ధనమాత్రాగ్ం రాజాసౌ యక్ష్యతే స మా సర్వైరార్త్విజ్యై
ర్వృణీతేతి॥ ౬ ॥ తం జాయోవాచ హన్త పత ఇమ ఏవ కుల్మాషా ఇతి తాన్ ఖాది
త్వాఽముం యజ్ఞం వితతమేయాయ ॥ ౭ ॥ తత్రోద్గాతౄనాస్తావే స్తోష్య
మాణానుపోపవివేశ స హ ప్రస్తోతారమువాచ॥ ౮ ॥ ప్రస్తోతర్యా దేవతా
ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి॥
౯ ॥ ఏవమేవోద్గాతారమువాచోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం
చేదవిద్వానుద్గాస్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి॥ ౧౦ ॥ ఏవమేవ ప్రతిహర్తారము
వాచ ప్రతిహర్తర్యా దేవతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ ప్ర
తిహరిష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి తే హ సమారతాస్తూష్ణీమాసాఞ్చక్రిరే॥



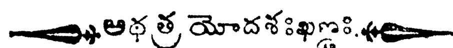
అథ హైనం యజమాన ఉవాచ భగవన్తం వా అహం వివిదిషాణీత్యుషస్తి
రస్మి చాక్రాయణ ఇతి హోవాచ॥ ౧ ॥ * స హోవాచ భగవన్తం వా అహ
మేభిస్సర్వైరార్త్విజ్యైః పర్యైషిషం భగవతో వా అహమవిత్త్యాఽన్యాన
వృషి॥ ౨ ॥ భగవాగ్ంస్త్వేవ మే సర్వైరార్త్విజ్యైరితి తథేత్యథ తర్హ్యేత ఏ
వ సమతిసృష్టాః స్తువతాం యావత్త్వేభ్యో ధనం దద్యాస్తావన్మమ దద్యా ఇతి తథే
తి హ యజమాన ఉవాచ॥ ౩ ॥ అథ హైనం ప్రస్తోతోపససాద ప్రస్తోతర్యా దేవ
తా ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతి
ష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి॥ ౪ ॥ ప్రాణ ఇతి హోవా
చ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాని ప్రాణమేవాభిసంవిశన్తి ప్రాణమభ్యు
జ్జిహతే సైషా దేవతా ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ ప్రాస్తో

* అహంమవిద్యాన్యానితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

ష్యే మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి॥ ౫॥ అథ హైనముద్గాతోపససా
దోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వానుద్గాస్యసి మూర్ధా
తే విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి॥ ౬॥ ఆదిత్య ఇతి హో
వాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాని ఆదిత్యముచ్చైస్సన్తం గాయన్తి సైషా
దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వానుదగాస్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్య
త్తథోక్తస్య మయేతి॥ ౭॥ అథ హైనం ప్రతిహర్తోపససాద ప్రతిహర్తర్యా దే
వతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధా తే
విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి॥ ౮॥ అన్నమితి హో
వాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాన్యన్నమేవ ప్రతిహరమాణాని జీవన్తి సై
షా దేవతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రత్యహరిష్యో మూ
ర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి తథోక్తస్య మయేతి॥ ... ౯


అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.

అథాతశ్శౌవ ఉద్గీథస్తద్ధ బకో దాల్భ్యో గ్లావో వా మైత్రేయః స్వాధ్యా
యముద్వవ్రాజ॥ ౧ ॥ తస్మై శ్వా శ్వేతః ప్రాదుర్బభూవ తమన్యే శ్వాన ఉ
పసమేత్యోచురన్నం నో భగవానాగాయత్వశనాయామ వా ఇతి॥ ౨ ॥ తా
న్హోవాచేహైవ మా ప్రాతరుపసమీయాతేతి తద్ధ బకో దాల్భ్యో గ్లావో వా మై
త్రేయః ప్రతిపాలయాఞ్చకార॥ ౩ ॥ తే హ యథైవేదం బహిష్పవమానేన
స్తోష్యమాణాః సంరబ్ధాస్సర్పన్తీత్యేవమాససృపుస్తే హ సముపవిశ్య హిఙ్చ
క్రుః॥ ౪॥ ఓమదా౩మోంపిబా౩మోం దేవో వరుణః ప్రజాపతిః సవితా౩
౨న్నమిహా౩హరద౨౨న్నపతే౩౨న్నమిహాహరా౩౨౨ హరో౩మితి॥


అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.

అయం వావ లోకో హాఉకారో వాయుర్హాయికారశ్చన్ద్రమా అథకా
రః ఆత్మేహకారో౨గ్నిరీకారః॥ ౧॥ ఆదిత్య ఊకారో నిహవ ఏకారో విశ్వేదే
వా ఔహోయికారః ప్రజాపతిర్హింకారః ప్రాణస్స్వరో౨న్నం యా వా

స్వరాట్॥ ౨॥ అనిరుక్తస్త్రయోదశస్తోభః సఞ్చరో హుఙ్కారః॥ ౩॥ దు
గ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహోఽన్నవానన్నాదో భవతి య ఏతామే
వగ్ సామ్నాముపనిషదం వేదోపనిషదం వేదేతి॥ ... ౪

ఇతిచ్ఛాన్దోగ్యోపనిషది ప్రథమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయ యః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్స మునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్॥



ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ సమస్తస్య ఖలు సామ్న ఉపాసనగ్ సాధు యత్ఖలు సాధు త
త్సామేత్యాచక్షతే యదసాధు తదసామేతి॥ ౧॥ తదుతాప్యాహుః సామ్నై
నముపాగాదితి సాధునైనముపాగాదిత్యేవ తదాహురసామ్నైన ముపా
గాదిత్యసాధునైనముపాగాదిత్యేవ తదాహుః॥ ౨॥ అథోతాప్యాహుః సా
మ నో బతేతి యత్సాధు భవతి సాధు బతేత్యేవ తదాహురసామ నో బతేతి య
దసాధు భవత్యసాధు బతేత్యేవ తదాహుః॥ ౩ ॥ స య ఏతదేవం విద్వాన్సా
ధు సామేత్యుపాస్తేఽభ్యాశో హ యదేనగ్ సాధవో ధర్మా ఆ చ గచ్ఛేయురుప
చ నమేయుః॥ ౪

అథద్వితీయఃఖణ్డః.

లోకేషుపఞ్చవిధగ్ సామోపాసీతపృథివీహిఙ్కారఃఅగ్నిః ప్రస్తావోఽన్తరిక్షముద్గీథఆదిత్యః ప్రతిహారోద్యౌర్నిధనమిత్యూర్ధ్వేషు ॥ ౧ ॥ అథావృత్తేషుద్యౌర్హిఙ్కారఆదిత్యస్ప్రస్తావోఽన్తరిక్షముద్గీథోఽగ్నిఃప్రతిహారస్పృథివీనిధనం॥ ౨ ॥ కల్పన్తేహాస్మైలోకాఊర్ధ్వాశ్చావృత్తాశ్చయఏతదేవంవిద్వాల్లోకేషుపఞ్చవిధంసామోపాస్తే॥ ౩

అథతృతీయఃఖణ్డః.

వృష్టౌపఞ్చవిధగ్ సామోపాసీత పురోవాతోహిఙ్కారోమేఘోజాయతేసప్రస్తావోవర్షతిసఉద్గీథోవిద్యోతతేస్తనయతిస ప్రతిహారఃఉద్గృహ్ణాతితన్నిధనం॥ ౧ ॥ వర్షతిహాస్మైవర్షయతిహయఏతదేవంవిద్వాన్వృష్టౌపఞ్చవిధగ్ సామోపాస్తే॥ ౨

అథచతుర్థఃఖణ్డః.

సర్వాస్వప్సుపఞ్చవిధగ్ సామోపాసీతమేఘోయత్సంప్లవతేసహిఙ్కారోయద్వర్షతిసప్రస్తావోయాః ప్రాచ్యస్స్యన్దన్తేస ఉద్గీథోయాః ప్రతీచ్యస్సప్రతిహారస్సముద్రోనిధనం॥ ౧॥ నహాప్సుప్రైత్యప్సుమాన్భవతియఏతదేవంవిద్వాన్సర్వాస్వప్సుపఞ్చవిధగ్ సామోపాస్తే॥ ౨

అథపఞ్చమఃఖణ్డః.

ఋతుషుపఞ్చవిధగ్ సామోపాసీతవసన్తోహిఙ్కారోగ్రీష్మః ప్రస్తావోవర్షాఉద్గీథశ్శరత్ప్రతిహారోహేమన్తోనిధనం॥౧॥ కల్పన్తేహాస్మాఋతవఋతుమాన్భవతియఏతదేవంవిద్వానృతుషుపఞ్చ విధగ్ సామోపాస్తే॥

అథషష్ఠఃఖణ్డః.

పశుషుపఞ్చవిధగ్ సామోపాసీతాజాహిఙ్కారోఽవయస్ప్రస్తావోగావఉద్గీథోఽశ్వాః ప్రతిహారస్పురుషోనిధనం ॥ ౧ ॥ భవన్తిహాస్యపశవస్పశుమాన్భవతియఏతదేవంవిద్వాన్పశుషుపఞ్చవిధగ్ సామోపాస్తే॥౨

అథసప్తమఃఖణ్డః.

ప్రాణేషుపఞ్చవిధగ్ం పరోవరీయస్సామోపాసీత ప్రాణోహిఙ్కారోవాక్ప్రస్తావశ్చక్షురుద్గీథశ్శ్రోత్రంప్రతిహారోమనోనిధనంపరోవరీయాగ్ంసివైతాని॥౧॥ పరోవరీయోహాస్యభవతిపరోవరీయసోహలోకాఞ్జయతియఏతదేవంవిద్వాన్ప్రాణేషుపఞ్చవిధంపరోవరీయస్సామోపాస్త ఇతితుపఞ్చవిధస్య॥ ౨

అథఅష్టమఃఖణ్డః.

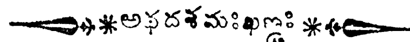
* అథసప్తవిధస్యవాచిసప్తవిధగ్ంసామోపాసీతయత్కిఞ్చవాచోహుమితిసహిఙ్కారోయత్ప్రేతిసప్రస్తావోయదేతిసఆదిః॥ ౧॥ యదుదితిసఉద్గీథోయత్ప్రతీతిసప్రతిహారోయదుపేతిసఉపద్రవోయన్నీతితన్నిధనం౨॥దుగ్ధేస్మైవాగ్దోహంయోవాచోదోహోఽన్నవానన్నాదోభవతియఏతదేవంవిద్వాన్వాచిసప్తవిధగ్ంసామోపాస్తే॥ ౩

అథనవమఃఖణ్డః.

అథఖల్వముమాదిత్యగ్ంసప్తవిధగ్ంసామోపాసీత సర్వదాసమస్తేనసామమాంప్రతిమాంప్రతీతిసర్వేణసమస్తేనసామ॥౧॥ తస్మిన్నిమానిసర్వాణిభూతాన్యన్వాయత్తానీతివిద్యాత్తస్యయత్పురోదయాత్సహిఙ్కారస్తదస్యపశవోఽన్వాయత్తాస్తస్మాత్తేహిఙ్కుర్వన్తిహిఙ్కారభాజినోహ్యేతస్యసామ్నః॥ ౨ ॥ అథయత్ప్రథమోదితేసప్రస్తావస్తదస్యమనుష్యాఅన్వాయత్తాస్తస్మాత్తేప్రస్తుతికామాః ప్రశగ్ంసాకామాః ప్రస్తావభాజినోహ్యేతస్యసామ్నః॥ ౩ ॥ అథయత్సఙ్గవవేలాయాగ్ంసఆదిస్తదస్యవయాగ్ంస్యన్వాయత్తానితస్మాత్తాన్యన్తరిక్షేఽనారమ్బణాన్యాదాయాత్మానంపరిపతన్త్యాదిభాజీనిహ్యేతస్యసామ్నః॥ ౪ ॥ అథయత్సమ్ప్రతిమధ్యన్దినేసఉద్గీథస్తదస్యదేవాఅన్వాయత్తాస్తస్మాత్తేసత్తమాః ప్రాజాపత్యానాముద్గీథభాజినోహ్యేతస్యసామ్నః॥ ౫॥ అథయదూర్ధ్వంమధ్యన్దినాత్ప్రాగపరాహ్ణాత్సప్ర

* యత్కిఞ్చవాచోహుమితీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః

తిహారస్తదస్య గర్భా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే ప్రతిహృతా నావపద్యన్తే ప్రతిహారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః॥ ౬॥ అథయదూర్ధ్వమపరాహ్ణాత్ప్రాగస్తమయాత్స ఉపద్రవస్తదస్యారణ్యా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే పురుషం దృష్ట్వా కక్షగ్ం శ్వభ్రమిత్యుపద్రవన్త్యుపద్రవభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః॥ ౭॥ అథయత్ప్రథమాస్తమితే తన్నిధనం తదస్య పితరోఽన్వాయత్తాస్తస్మాత్తాన్నిదధతి నిధనభాజినో హ్యేతస్య సామ్న ఏవం ఖల్వముమాదిత్యగ్ం సప్తవిధగ్ం సామోపాస్తే॥ ౮



అథ దశమః ఖణ్డః

అథఖల్వాత్మసమ్మితమతిమృత్యు సప్తవిధగ్ం సామోపాసీత హిఙ్కార ఇతి త్ర్యక్షరం ప్రస్తావ ఇతి త్ర్యక్షరం తత్సమం॥ ౧॥ ఆదిరితి ద్వ్యక్షరం ప్రతిహార ఇతి చతురక్షరం తత ఇహైకం తత్సమం॥ ౨॥ ఉద్గీథ ఇతి త్ర్యక్షరముపద్రవ ఇతి చతురక్షరం త్రిభిస్త్రిభిస్సమం భవత్యక్షరమతిశిష్యతే త్ర్యక్షరం తత్సమం॥ ౩॥ నిధనమితి త్ర్యక్షరం తత్సమమేవ భవతి తాని హవా ఏతాని ద్వావిగ్ంశతిరక్షరాణి॥ ౪॥ ఏకవిగ్ంశత్యాదిత్యమాప్నోత్యేకవిగ్ంశో వా ఇతోఽసావాదిత్యో ద్వావిగ్ంశేన పరమాదిత్యాజ్జయతి తన్నాకం తద్విశోకం॥ ౫॥ ఆప్నోతి హాదిత్యస్య జయం పరో హాస్యాదిత్యజయాజ్జయో భవతి య ఏతదేవం విద్వానాత్మసమ్మితమతిమృత్యు సప్తవిధగ్ం సామోపాస్తే సామోపాస్తే॥ ౬

అథ ఏకాదశః ఖణ్డః

మనో హిఙ్కారో వాక్ప్రస్తావశ్చక్షురుద్గీథశ్శ్రోత్రం ప్రతిహారః ప్రాణో నిధనమేతద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం॥ ౧॥ సయ ఏవమేతద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం వేద ప్రాణీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా మహామనాస్స్యాత్తద్వ్రతం॥ ౨

అథ ద్వాదశః ఖణ్డః

అభిమన్థతి స హిఙ్కారో ధూమో జాయతే స ప్రస్తావో జ్వలతి స ఉద్గీథో ఽఙ్గారా భవన్తి స ప్రతిహార ఉపశామ్యతి తన్నిధనగ్ం సగ్ంశామ్యతి తన్నిధనమే

తద్రథన్తరమగ్నౌ ప్రోతం॥ ౧॥ సయఏవమేతద్రథన్తరమగ్నౌ ప్రోతంవేద బ్రహ్మవర్చస్యన్నాదోభవతిసర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతిమహాన్కీర్త్యానప్రత్యఙ్ఙగ్నిమాచామేన్ననిష్ఠీవేత్తద్వ్రతం॥ ౨

—*అథత్రయోదశః ఖణ్డః.*—

ఉపమన్త్రయతేసహింకారోజ్ఞపయతేసప్రస్తావస్త్రియాసహశేతేసఉద్గీథః ప్రతిస్త్రీంసహశేతేసప్రతిహారఃకాలంగచ్ఛతితన్నిధనంపారం గచ్ఛతితన్నిధనమేతద్వామదేవ్యంమిథునే ప్రోతం॥ ౧॥ సయఏవమేతద్వామదేవ్యంమిథునేప్రోతంవేదమిథునీభవతి మిథునాన్మిథునాత్ప్రజాయతేసర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యానకాఞ్చనపరిహరేత్తద్వ్రతం॥ ౨

—*అథచతుర్దశః ఖణ్డః.*—

ఉద్యన్హింకారఉదితః ప్రస్తావోమధ్యన్దినఉద్గీథోఽపరాహ్ణః ప్రతిహారోఽస్తంయన్నిధనమేతద్బృహదాదిత్యే ప్రోతం॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్బృహదాదిత్యే ప్రోతంవేదతేజస్వ్యన్నాదోభవతి సర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతిమహాన్కీర్త్యాతపన్తంనన్నిన్దేత్తద్వ్రతం॥ ౨

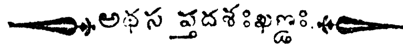
—*అథపఞ్చదశః ఖణ్డః.*—

అభ్రాణిసంప్లవన్తేసహింకారోమేఘోజాయతేసప్రస్తావోవర్షతిస ఉద్గీథోవిద్యోతతేస్తనయతిసప్రతిహారఉద్గృహ్ణాతితన్నిధనమేతద్వైరూపం పర్జన్యేప్రోతం ॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్వైరూపంపర్జన్యేప్రోతంవేదవిరూపాంశ్చసురూపాంశ్చపశూనవరున్ధేసర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతిమహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతిమహాన్కీర్త్యావర్షన్తంననిన్దేత్తద్వ్రతం॥ ... ౨

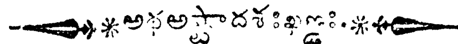
—*అథషోడశః ఖణ్డః.*—

వసన్తోహింకారోగ్రీష్మః ప్రస్తావోవర్షాఉద్గీథశ్శరత్ప్రతిహారోహేమన్తోనిధనమేతద్వైరాజమృతుషు ప్రోతం॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్వైరాజమృ

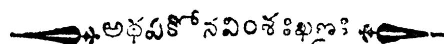
తుషు ప్రోతం వేద విరాజతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యర్తూన్న నిన్దేత్తద్వ్రతం॥


అథ సప్తదశః ఖణ్డః.

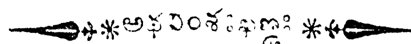
పృథివీ హింకారోఽన్తరిక్షం ప్రస్తావో ద్యౌరుద్గీథో దిశః ప్రతిహారస్స ముద్రో నిధనమేతాశ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతాః ॥ ౧ ॥ స య ఏవమేతాశ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతా వేద లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా లోకాన్న నిన్దేత్తద్వ్రతం॥ ... ౨


అథాష్టాదశః ఖణ్డః.

అజా హింకారోఽవయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథోఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధనమేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతాః॥ ౧॥ స య ఏవమేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతా వేద పశుమాన్భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా పశూన్న నిన్దేత్తద్వ్రతం॥ ... ౨


అథైకోనవింశః ఖణ్డః

లోమ హింకారస్త్వక్ప్రస్తావో మాగ్ంసముద్గీథోఽస్థి ప్రతిహారో మజ్జా నిధనమేతద్యజ్ఞాయజ్ఞీయమఙ్గేషు ప్రోతం॥ ౧॥ స య ఏవమేతద్యజ్ఞాయజ్ఞీయమఙ్గేషు ప్రోతం వేదాఙ్గీ భవతి నాఙ్గేన విహూర్ఛతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా సంవత్సరం మజ్జ్ఞో నాశ్నీయాత్తద్వ్రతం మజ్జ్ఞో నాశ్నీయాదితి వా॥ ౨


అథ వింశః ఖణ్డః

అగ్నిర్హింకారో వాయుః ప్రస్తావ ఆదిత్య ఉద్గీథో నక్షత్రాణి ప్రతిహారశ్చన్ద్రమా నిధనమేతద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం॥ ౧॥ స య ఏవమేతద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం వేదైతాసామేవ దేవతానాగ్ం సలోకతాగ్ం సార్ష్టితాగ్ం సాయుజ్యం గచ్ఛతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా బ్రాహ్మణాన్న నిన్దేత్తద్వ్రతం॥ ౨

అథ ఏకవింశః ఖణ్డః.

త్రయీవిద్యాహింకారస్త్రయఇమేలోకాసప్రస్తావో౽గ్నిర్వా
యురాదిత్యస్స ఉద్గీథోనక్షత్రాణివయాగ్ంసిమరీచయస్సప్రతిహారస్సర్పా
గన్ధర్వాఃపితరస్తన్నిధనమేతత్సామసర్వస్మిన్ప్రోతం॥ ౧ ॥ సయఏవమేత
త్సామసర్వస్మిన్ప్రోతంవేదసర్వగ్ంహభవతి॥ ౨॥ తదేషశ్లోకః । యానిప
ఞ్చధాత్రీణిత్రీణితేభ్యోనజ్యాయఃపరమన్యదస్తి॥ ౩॥ యస్తద్వేదసవేదస
ర్వగ్ంసర్వాదిశోబలిమస్మైహరన్తిసర్వమస్మీత్యుపాసీతతద్వ్రతంతద్వ్రతం

అథ ద్వావింశః ఖణ్డః.

వినర్దిసామ్నోవృణేపశవ్యమిత్యగ్నేరుద్గీథో౽నిరుక్తఃప్రజాపతేర్ని
రుక్తస్సోమస్యమృదుశ్లక్ష్ణంవాయోశ్శ్లక్ష్ణంబలవదిన్ద్రస్య క్రౌఞ్చంబృహ
స్పతేరపధ్వాన్తం వరుణస్యతాన్సర్వానేవోపసేవేత వారుణంత్వేవవర్జ
యేత్॥ ౧ ॥ అమృతత్వందేవేభ్యఆగాయానీత్యాగాయేత్స్వధాంపితృభ్య
ఆశాంమనుష్యేభ్యస్తృణోదకంపశుభ్యస్స్వర్గంలోకంయజమానాయాన్న
మాత్మనఆగాయానీత్యేతానిమనసాధ్యాయన్నప్రమత్తస్స్తువీత ॥ ౨ ॥ స
ర్వేస్వరాఇన్ద్రస్యాత్మానఃసర్వ ఊష్మాణఃప్రజాపతేరాత్మానః సర్వేస్ప
ర్శామృత్యోరాత్మానస్తంయదిస్వరేషూపాలభేతేన్ద్రగ్ంశరణంప్రపన్నో౽
భూవంసత్వాప్రతివక్ష్యతీత్యేనంబ్రూయాత్॥ ౩ ॥ అథయద్యేనమూష్మ
సూపాలభేతప్రజాపతిగ్ం శరణంప్రపన్నో౽భూవంసత్వా ప్రతిపేక్ష్య
తీత్యేనంబ్రూయాదథయద్యేనగ్ంస్పర్శేషూపాలభేతమృత్యుగ్ం శరణంప్రప
న్నో౽భూవంసత్వాప్రతిధక్ష్యతీత్యేనంబ్రూయాత్॥ ౪ ॥ * సర్వేస్వరా
ఘోషవన్తోబలవన్తోవక్తవ్యా ఇన్ద్రేబలందదానీతిసర్వ ఊష్మాణో౽గ్రస్తా
అనిరస్తావివృతావక్తవ్యాః ప్రజాపతేరాత్మానంపరిదదానీతిసర్వే స్పర్శా
లేశేనానభినిహితావక్తవ్యా మృత్యోరాత్మానంపరిహరాణీతి॥ ౫

---

* ఇన్ద్రేబలందధానీతిగుర్జరాషూ సుబోధయపాఠః.

అథ త్రయోవింశః ఖణ్డః.

త్రయోధర్మస్కన్ధాయజ్ఞోఽధ్యయనందానమితి ప్రథమస్తపఏవద్వితీయోబ్రహ్మచార్యాచార్యకులవాసీతృతీయోఽత్యన్తమాత్మానమాచార్యకులేఽవసాదయన్సర్వ ఏతేపుణ్యలోకాభవన్తి బ్రహ్మసగ్‌స్థోఽమృతత్వమేతి ॥ ౧॥ ప్రజాపతిర్లోకానభ్యతపత్తేభ్యోఽభితప్తేభ్యస్త్రయీ విద్యాసమ్ప్రాస్రవత్తామభ్యతపత్తస్యాఅభితప్తాయాఏతాన్యక్షరాణిసమ్ప్రాస్రవన్తభూర్భువస్స్వరితి॥ ౨॥ తాన్యభ్యతపత్తేభ్యోఽభితప్తేభ్యఓఙ్కారస్సమ్ప్రాస్రవత్తద్యథా శఙ్కునాసర్వాణిపర్ణానిసన్తృణ్ణాన్యేవమోంకారేణ సర్వావాక్సన్తృణ్ణాఓంకారఏవేదగ్ సర్వమోంకారఏవేదగ్ సర్వం॥ ౩

అథ చతుర్వింశః ఖణ్డః.

బ్రహ్మవాదినోవదన్తియద్వసూనాం ప్రాతస్సవనగ్ రుద్రాణాం మాధ్యన్దినగ్ సవనమాదిత్యానాంచ విశ్వేషాంచ దేవానాంతృతీయసవనం॥ ౧॥క్వతర్హి యజమానస్యలోకఇతిసయస్తన్న విద్యాత్కథంకుర్యాదథవిద్వాన్కుర్యాత్॥ ౨॥ పురా ప్రాతరనువాకస్యోపాకరణాజ్జఘనేనగార్హపత్యస్యోదఙ్ముఖఉపవిశ్యసవాసవగ్ సామాభిగాయతి॥ ౩॥ లోకద్వారమపావార్ణూ౨ - ౩ - ౩ పశ్యేమత్వావయగ్ రా౩-౩-౩- ౩౨ ౩హుం౩ఆ౨- ౩- ౩జ్యా౩యో౩ఆ౧-౨-౪-౫ఇతి ॥ ౪ ॥ అథజుహోతినమోఽగ్నయేపృథివీక్షితేలోకక్షితే లోకంమేయజమానాయవిన్దైషవై యజమానస్యలోకఏతాస్మి॥ ౫॥ అత్రయజమానఃపరస్తాదాయుషస్స్వాహా అపజహిపరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతితస్మైవసవః ప్రాతస్సవనగ్ సంప్రయచ్ఛన్తి॥ ౬ ॥ పురామాధ్యన్దినస్యసవనస్యోపాకరణాజ్జఘనేనాగ్నీధ్రీయస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్యసరౌద్రగ్ సామాభిగాయతి॥ ౭॥ లోకద్వారమపావార్ణూ౨-౩-౩ పశ్యేమత్వావయం విరా౩-౩-౩-౩హుంఆ౩-౩జ్యాయోఆ౩-౩-౩-౪-౫ఇతి॥ ౮॥ అథజుహోతినమోవాయవేన్తరిక్షక్షితే లోకక్షితేలోకంమేయజమానాయ విన్దైషవై

యజమానస్యలోకఏతాస్మి॥ ౯ ॥ అత్రయజమానఃపరస్తాదాయుషస్స్వా
హాఽపజహిపరిఘ మిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతితస్మైరుద్రా మాధ్యన్దినగ్ సవనగ్ స
మ్ప్రయచ్ఛన్తి॥౧౦॥పురాతృతీయసవనస్యోపాకరణాజ్జఘనేనాహవనీయ
స్యోదఙ్ముఖఉపవిశ్యసఆదిత్యగ్ సవైశ్వదేవగ్ సామాభిగాయతి॥ ౧౧॥ లో
కద్వారమపావార్ణూ౨-౩-౩ పశ్యేమత్వావయగ్ స్వారా౩-౩-౩- ౩హుంఆ
౨-౩-౩జా౩యో౩ఆ౩-౪-౫ఇత్యాదిత్యం॥౧౨॥ అథవైశ్వదేవంలోకద్వా
రమపావార్ణూ౨-౩-౩ పశ్యేమత్వావయగ్ సామ్రా ౩-౩-౩- ౩హుం౩ఆ
౨-౩-౩జా౩యో౩ఆ౩-౧-౧-౧ఇతి॥ ౧౩ ॥ అథజుహోతినమఆదిత్యేభ్యశ్చ
విశ్వేభ్యశ్చదేవేభ్యోదివిక్షిద్భ్యోలోకక్షిద్భ్యో లోకంమేయజమానాయవి
న్దత॥ ౧౪ ॥ ఏషవైయజమానస్యలోకఏతాస్మ్యత్ర యజమానఃపరస్తాదా
యుషఃస్వాహాఽపహతపరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి॥ ౧౫॥ తస్మాఆదిత్యాశ్చవి
శ్వేచదేవాస్తృతీయసవనగ్ సమ్ప్రయచ్ఛన్త్యేషహవైయజ్ఞస్యమాత్రాం
వేదయఏవంవేదయఏవంవేద॥ ౧౬

ఇతిఛాన్దోగ్యోపనిషది - ద్వితీయఃప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయయఃకరుణయాక్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయతభాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్సమునిరాద్రియతాంమదుక్తిమ్॥



శ్రీగురుభ్యోనమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - తృతీయః ప్రపాఠకః.

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ అసౌ వా ఆదిత్యో దేవమధు తస్య ద్యౌరేవ తిరశ్చీనవగ్ంశో ఽన్తరిక్షమపూపో మరీచయః పుత్రాః॥ ౧ ॥ తస్య యే ప్రాఞ్చో రశ్మయస్తా ఏవాస్య ప్రాచ్యో మధునాడ్యః ఋచ ఏవ మధుకృత ఋగ్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః॥ ౨ ॥ తా వా ఏతా ఋచ ఏతమృగ్వేదమభ్యతపగ్ంస్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ం రసోఽజాయత॥ ౩॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య రోహితగ్ం రూపం॥ ౪

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

అథ యేఽస్య దక్షిణా రశ్మయస్తా ఏవాస్య దక్షిణా మధునాడ్యో యజూగ్ంష్యేవ మధుకృతో యజుర్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః॥ ౧ ॥ తాని వా ఏతాని యజూగ్ంష్యేతం యజుర్వేదమభ్యతపగ్ంస్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ం రసోఽజాయత॥ ౨ ॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య శుక్లగ్ం రూపం॥ ... ౩

అథ తృతీయః ఖణ్డః.

అథ యేఽస్య ప్రత్యఞ్చో రశ్మయస్తా ఏవాస్య ప్రతీచ్యో మధునాడ్యః సామాన్యేవ మధుకృతః సామవేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః॥ ౧ ॥ తాని వా ఏతాని సామాన్యేతగ్ం సామవేదమభ్యతపగ్ంస్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ం రసోఽజాయత॥ ౨॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య కృష్ణగ్ం రూపం॥ ... ౩

—*అథ చతుర్థః ఖణ్డః.*—

అథ యేఽస్యోదఞ్చో రశ్మయస్తా ఏవాస్యోదీచ్యో మధునాడ్యోఽథ
ర్వాఙ్గిరస ఏవ మధుకృత ఇతిహాసపురాణం పుష్పం తా అమృతా ఆపః॥ ౧ ॥ తే
వా ఏతేఽథర్వాఙ్గిరస ఏతదితిహాస పురాణమభ్యతపగ్ స్తస్యాభిత ప్తస్య యశ
స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత॥ ౨॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్య
మభితోఽశ్రయత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య పరం కృష్ణగ్ రూపం॥ ౩

—*అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.*—

అథ యేఽస్యోర్ధ్వా రశ్మయస్తా ఏవాస్యోర్ధ్వా మధునాడ్యో గుహ్యా ఏ
వాదేశా మధుకృతో బ్రహ్మైవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ౧ ॥ తే వా ఏతే గు
హ్యా ఆదేశా ఏతద్బ్రహ్మాభ్యతపగ్ స్తస్యాభిత ప్తస్య యశ స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య
మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత॥ ౨॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్త
ద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య మధ్యే క్షోభత ఇవ॥ ౩॥ తే వా ఏతే రసానాగ్ రసా
వేదా హి రసాస్తేషామేతే రసాస్తాని వా ఏతాన్యమృతానామమృతాని వేదా
హ్యమృతాస్తేషామేతాన్యమృతాని॥ ౪

—*అథ షష్ఠః ఖణ్డః.*—

తద్యత్ప్రథమమమృతం తద్వసవ ఉపజీవన్త్యగ్నినా ముఖేన న వై దేవా
అశ్నన్తి న పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూపమ
భిసంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి॥ ౨॥ స య ఏతదేవమమృతం వేద వసూ
నామేవైకో భూత్వాఽగ్నినైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స య
ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి॥ ౩॥ స యావదాదిత్యః
పురస్తాదుదేతా పశ్చాదస్తమేతా వసూనామేవ తావదాధి పత్యగ్ స్వారా
జ్యం పర్యేతా॥ ౪

—*అథ సప్తమః ఖణ్డః.*—

అథ యద్ద్వితీయమమృతం తద్రుద్రా ఉపజీవన్తీన్ద్రేణ ముఖేన న వై దే
వా అశ్నన్తి న పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూప

మభిసంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి॥ ౨॥ సయఏతదేవమమృతంవేదరు
ద్రాణామేవైకోభూత్వేన్ద్రేణైవముఖేనైతదేవామృతందృష్ట్వాతృప్యతిస
ఏతదేవరూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి॥ ౩॥ సయావదాదిత్యః
పురస్తాదుదేతా పశ్చాదస్తమేతాద్విస్తావద్దక్షిణతఉదేతోత్తరతోఽస్తమే
తారుద్రాణామేవతావదాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యంపర్యేతా॥ ... ౪

—*అథఅష్టమఃఖణ్డః.*—

అథయత్తృతీయమమృతంతదాదిత్యాఉపజీవన్తివరుణేనముఖేననవై
దేవాఅశ్నన్తినపిబన్త్యేతదేవామృతందృష్ట్వాతృప్యన్తి॥ ౧॥ తఏతదేవరూ
పమభిసంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి॥ ౨॥ సయఏతదేవమమృతంవే
దాదిత్యానామేవైకోభూత్వావరుణేనైవముఖేనైతదేవామృతందృష్ట్వాతృ
ప్యతిసఏతదేవరూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి॥ ౩॥ సయావదా
దిత్యోదక్షిణతఉదేతోత్తరతోఽస్తమేతాద్విస్తావత్పశ్చాదుదేతా పురస్తాద
స్తమేతాఆదిత్యానామేవతావదాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యంపర్యేతా॥ ౪

—*అథనవమఃఖణ్డః*—

అథయచ్చతుర్థమమృతంతన్మరుతఉపజీవన్తిసోమేనముఖేననవైదేవా
అశ్నన్తినపిబన్త్యేతదేవామృతందృష్ట్వాతృప్యన్తి॥ ౧॥ తఏతదేవరూపమభి
సంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి॥ ౨॥ సయఏతదేవమమృతంవేదమరు
తామేవైకోభూత్వాసోమేనైవముఖేనైతదేవామృతందృష్ట్వాతృప్యతిసఏత
దేవరూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి॥ ౩॥ సయావదాదిత్యఃప
శ్చాదుదేతా పురస్తాదస్తమేతాద్విస్తావదుత్తరతఉదేతాదక్షిణతోఽస్తమే
తామరుతామేవతావదాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యంపర్యేతా॥ ... ౪

—*అథదశమఃఖణ్డః.*—

అథయత్పఞ్చమమమృతంతత్సాధ్యాఉపజీవన్తిబ్రహ్మణాముఖేనన
వైదేవాఅశ్నన్తినపిబన్త్యేతదేవామృతందృష్ట్వాతృప్యన్తి॥ ౧॥ తఏతదేవరూ
పమభిసంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి॥ ౨॥ సయఏతదేవమమృతంవేద

సాధ్యానామేవైకో భూత్వా బ్రహ్మణైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృ
ప్యతి స ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి॥ ౩॥ స యావదా
దిత్య ఉత్తరత ఉదేతా దక్షిణతోఽస్తమేతా ద్విస్తావదూర్ధ్వ ఉదేతాఽర్వాగ
స్తమేతా సాధ్యానామేవ తావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా॥ ౪

—*అథ ఏకాదశః ఖణ్డః.*—

అథ తత ఊర్ధ్వ ఉదేత్య నైవోదేతా నాస్తమేతైకల ఏవ మధ్యే స్థాతా త
దేష శ్లోకః॥ ౧॥ * న వై తత్ర న నిమ్లోచ నోదియాయ కదాచన । దేవాస్తేనా
హగ్ం సత్యేన మా విరాధిషి బ్రహ్మణేతి॥ ౨॥ న హ వా అస్మా ఉదేతి న నిమ్లోచతి స
కృద్దివా హాస్మై భవతి య ఏతామేవం బ్రహ్మోపనిషదం వేద॥ ౩॥ తద్ధైత
ద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతిర్మనవే మనుః ప్రజాభ్యస్తద్ధైతదు
ద్దాలకాయారుణయే జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రోవాచ॥ ౪॥ ఇ
దం వావ తజ్జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రబ్రూయాత్ ప్రణా
య్యాయ వాన్తేవాసినే॥ ౫ ॥ నాన్యస్మై కస్మైచన యద్యప్యస్మా ఇమామద్భిః ప
రిగృహీతాం ధనస్య పూర్ణాం దద్యాదేతదేవ తతో భూయ ఇత్యేతదేవ తతో
భూయ ఇతి॥ ౬

—*అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.*—

గాయత్రీ వా ఇదగ్ం సర్వం భూతం యదిదం కిఞ్చ వాగ్వై గాయత్రీ వా
గ్వా ఇదగ్ం సర్వం భూతం గాయతి చ త్రాయతే చ॥ ౧॥ యా వై సా గాయత్రీ
ఇయం వావ సా యేయం పృథివ్యస్యాగ్ం హీదగ్ం సర్వం భూతం ప్రతిష్ఠితమేతా
మేవ నాతిశీయతే ॥ ౨ ॥ యా వై సా పృథివీ ఇయం వావ సా యదిదమస్మిన్పురు
షే శరీరమస్మిన్ హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయన్తే॥ ౩ ॥ య
ద్వై తత్పురుషే శరీరమిదం వావ తద్యదిదమస్మిన్నన్తః పురుషే హృదయమ
స్మిన్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయన్తే॥ ౪ ॥ సైషా చతుష్పదా

* నవైతత్ర సనిమ్లోచేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

షడ్విధాగాయత్రీతదేతదృచాభ్యనూక్తం॥ ౫॥ తావానస్యమహిమాతతో
జ్యాయాగ్‍శ్చపురుషః। పాదోఽస్యసర్వాభూతానిత్రిపాదస్యామృతందివీ
తి॥ ౬ ॥ యద్వైతద్బ్రహ్మేతీదంవావతద్యోఽయంబహిర్ధాపురుషాదాకా
శో యోవైసబహిర్ధాపురుషాదాకాశః॥ ౭॥ అయంవావసయోఽయమన్తఃపు
రుషఆకాశోయోవైసోఽన్తఃపురుషఆకాశః॥ ౮॥ * అయంవావసయోఽయ
మన్తర్హృదయఆకాశస్తదేతత్పూర్ణమప్రవర్తిపూర్ణామప్రవర్తినీగ్‍ శ్రియం
లభతేయఏవంవేద॥ ౯

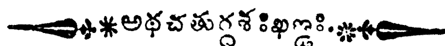
అథత్రయోదశఃఖణ్డః

తస్యహవాఏతస్యహృదయస్యపఞ్చదేవసుషయఃసయోఽస్యప్రా
ఙ్సుషిఃసప్రాణస్తచ్చక్షుస్సఆదిత్యస్తదేతత్తేజోఽన్నాద్యమిత్యుపాసీతతే
జస్వ్యన్నాదోభవతియఏవంవేద॥ ౧ ॥ అథయోఽస్యదక్షిణస్సుషిఃసవ్యానస్త
చ్ఛ్రోత్రగ్‍సచన్ద్రమాస్తదేతచ్ఛ్రీశ్చ యశశ్చేత్యుపాసీతశ్రీమాన్యశస్వీ
భవతియఏవంవేద॥ ౨ ॥ అథయోఽస్యప్రత్యఙ్సుషిఃసోఽపానఃసావాక్సోఽ
గ్నిస్తదేతద్బ్రహ్మవర్చసమన్నాద్యమిత్యుపాసీతబ్రహ్మవర్చస్యన్నాదో
భవతియఏవంవేద॥ ౩॥ అథయోఽస్యోదఙ్సుషిఃససమానస్తన్మనఃసపర్జన్యఃత
దేతత్కీర్తిశ్చవ్యుష్టిశ్చేత్యుపాసీతకీర్తిమాన్వ్యుష్టిమాన్భవతియఏవంవేద॥
౪॥ అథయోఽస్యోర్ధ్వస్సుషిస్సఉదానఃసవాయుస్స ఆకాశస్తదేతదోజశ్చ
మహశ్చేత్యుపాసీతఓజస్వీమహస్వాన్భవతియఏవంవేద॥ ౫ ॥ తేవాఏతేప
ఞ్చబ్రహ్మపురుషాస్స్వర్గస్యలోకస్యద్వారపాఃసయఏతానేవంపఞ్చబ్ర
హ్మపురుషాన్స్వర్గస్యలోకస్యద్వారపాన్వేదాస్య కులేవీరోజాయతేప్రతి
పద్యతే స్వర్గంలోకంయఏతానేవంపఞ్చ బ్రహ్మపురుషాన్స్వర్గస్య లో
కస్యద్వారపాన్వేద ॥ ౬ ॥ అథయదతఃపరోదివోజ్యోతిర్దీప్యతేవిశ్వతఃపృ
ష్ఠేషుసర్వతఃపృష్ఠేషు అనుత్తమేషూత్తమేషులోకేష్విదం వావతద్యదిదమ

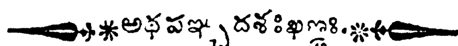
---

* యోఽయమన్తర్హృదయఆకాశోయోవైసోఽన్తర్హృదయఆకాశ
స్తదేతత్పూర్ణమితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్మిన్నన్తః పురుషే జ్యోతిః ॥ ౭ ॥ తస్యైషా దృష్టిర్యత్రైతదస్మిఞ్ఛరీరే సగ్స్ప
ర్శేనోష్ణిమానం విజానాతి తస్యైషా శ్రుతిర్యత్రైతత్కర్ణావపిగృహ్య నినద
మివ నదథురివాగ్నేరివ జ్వలత ఉపశృణోతి తదేతద్దృష్టం చ శ్రుతం చేత్యుపా
సీత చక్షుష్యః శ్రుతో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ౮

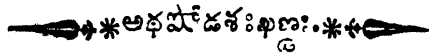

అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.

సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శాన్త ఉపాసీత అథ ఖలు క్రతుమయః
పురుషో యథా క్రతురస్మిల్లోకే పురుషో భవతి తథేతః ప్రేత్య భవతి స క్రతుం
కుర్వీత ॥ ౧ ॥ మనోమయః ప్రాణశరీరో భారూపస్సత్య సఙ్కల్ప ఆకాశా
త్మా సర్వకర్మా సర్వకామః సర్వగన్ధస్సర్వరసస్సర్వమిదమభ్యాత్తోఽవాక్యనా
దరః ॥ ౨ ॥ ఏష మ ఆత్మాన్తర్హృదయేఽణీయాన్ వ్రీహేర్వా యవాద్వా సర్ష
పాద్వా శ్యామాకాద్వా శ్యామాకతణ్డులాద్వైష మ ఆత్మాన్తర్హృదయే జ్యా
యాన్ పృథివ్యా జ్యాయానన్తరిక్షాజ్జ్యాయాన్దివో జ్యాయానేభ్యో లోకేభ్యః ॥
౩ ॥ సర్వకర్మా సర్వకామస్సర్వగన్ధస్సర్వరసస్సర్వమిదమభ్యాత్తోఽవాక్యనా
దర ఏష మ ఆత్మాన్తర్హృదయ ఏతద్బ్రహ్మైతమితః ప్రేత్యాభిసమ్భవితాస్మీ
తి యస్య స్యాదద్ధా న విచికిత్సాస్తీతి హ స్మాహ శాణ్డిల్యః శాణ్డిల్యః ॥ ౪


అథ పఞ్చదశః ఖణ్డః.

అన్తరిక్షోదరః కోశో భూమిబుధ్నో న జీర్యతి దిశో హ్యస్య స్రక్తయో
ద్యౌరస్యోత్తరం బిలగ్ం స ఏష కోశో వసుధానస్తస్మిన్విశ్వమిదగ్ం శ్రితం ॥ ౧ ॥
తస్య ప్రాచీ దిగ్జుహూర్నామ సహమానా నామ దక్షిణా రాజ్ఞీ నామ ప్రతీచీ
సుభూతా నామోదీచీ తాసాం వాయుర్వత్సః స య ఏతమేవం వాయుం దిశాం
వత్సం వేద న పుత్రరోదగ్ం రోదితి సోఽహమేతమేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద
మా పుత్రరోదగ్ం రుదం ॥ ౨ ॥ అరిష్టం కోశం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽము
నా ప్రాణం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా భూః ప్రపద్యేఽమునాఽము
నాఽమునా భువః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా సువః ప్రపద్యేఽమునా
ఽమునాఽమునా ॥ ౩ ॥ స యదవోచం ప్రాణం ప్రపద్య ఇతి ప్రాణో వా ఇ

దగ్ంసర్వంభూతంయదిదంకిఞ్చతమేవతత్ప్రాపత్సి ॥ ౪ ॥ అథయదవోచం భూఃప్రపద్యఇతిపృథివీంప్రపద్యేఽన్తరిక్షంప్రపద్యేదివంప్రపద్యఇత్యేవ తదవోచం॥ ౫॥ అథయదవోచంభువఃప్రపద్యఇత్యగ్నింప్రపద్యేవాయుం ప్రపద్యఆదిత్యంప్రపద్యఇత్యేవతదవోచం॥ ౬ ॥ అథయదవోచగ్ంసువః ప్రపద్యఇత్యృగ్వేదంప్రపద్యేయజుర్వేదంప్రపద్యే సామవేదంప్రపద్యఇ త్యేవతదవోచంతదవోచం॥ ౭



అథషోడశఃఖణ్డః.

పురుషోవావయజ్ఞస్తస్యయానిచతుర్విగ్ంశతివర్షాణితత్ప్రాతస్సవనం చతుర్విగ్ంశత్యక్షరాగాయత్రీగాయత్రంప్రాతస్సవనంతదస్యవసవోఽ న్వాయత్తాఃప్రాణావావవసవఏతేహీదగ్ంసర్వంవాసయన్తి॥ ౧॥ తంచే దేతస్మిన్వయసికిఞ్చిదుపతపేత్సబ్రూయాత్ప్రాణావసవఇదంమేప్రాత స్సవనంమాధ్యన్దినగ్ంసవనమనుసన్తనుతేతిమాహంప్రాణానాంవసూనాం మధ్యేయజ్ఞోవిలోప్సీయేత్యుద్ధైవతతఏత్యగదోహభవతి॥ ౨॥ అథయానిచతు శ్చత్వారిగ్ంశద్వర్షాణితన్మాధ్యన్దినగ్ంసవనంచతుశ్చత్వారిగ్ంశదక్షరాత్రి ష్టుప్త్రైష్టుభంమాధ్యన్దినగ్ంసవనంతదస్యరుద్రాఅన్వాయత్తాఃప్రాణా వావరుద్రాఏతేహీదగ్ంసర్వగ్ంరోదయన్తి॥ ౩ ॥ తంచేదేతస్మిన్వయసికిఞ్చి దుపతపేత్సబ్రూయాత్ప్రాణారుద్రాఇదంమేమాధ్యన్దినగ్ంసవనంతృ తీయసవనమనుసన్తనుతేతిమాఽహంప్రాణానాగ్ంరుద్రాణాంమధ్యే యజ్ఞోవిలోప్సీయేత్యుద్ధైవతతఏత్యగదోహభవతి ॥ ౪ ॥ అథయాన్యష్టాచ త్వారిగ్ంశద్వర్షాణితత్తృతీయసవనమష్టాచత్వారిగ్ంశదక్షరాజగతీజాగతం తృతీయసవనంతదస్యాదిత్యాఅన్వాయత్తాఃప్రాణావావాదిత్యాఏతేహీ దగ్ంసర్వమాదదతే॥ ౫॥ తంచేదేతస్మిన్వయసికిఞ్చిదుపతపేత్సబ్రూయాత్ ప్రాణాఆదిత్యాఇదంమేతృతీయసవనమాయురనుసన్తనుతేతి మాఽహం ప్రాణానామాదిత్యానాంమధ్యేయజ్ఞోవిలోప్సీయేత్యుద్ధైవతతఏత్యగదో హైవభవతి॥ ౬ ॥ ఏతద్ధస్మవైతద్విద్వానాహమహిదాసఐతరేయఃసకింమ

ఏతదుపతపసియోహమనేనన ప్రైష్యామీతిసహషోడశంవర్షశతమజీవత్ప్ర
హషోడశంవర్షశతంజీవతియఏవంవెద॥ ౭

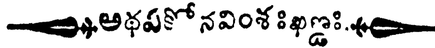
॥ అథసప్తదశఃఖణ్డః ॥

సయదశిశిషతియత్పిపాసతియన్నరమతెతాఅస్యదీక్షా॥ ౧॥ అథయ
దశ్నాతియత్పిబతియద్రమతేతదుపసదైరెతి॥ ౨॥ అథయద్ధసతియజ్జక్షతియ
న్మైథునంచరతిస్తుతశస్త్రైరేవతదేతి॥ ౩॥ అథయత్తపోదానమార్జవమహిగ్ం
సాసత్యవచనమితితాఅస్యదక్షిణాః॥ ౪ ॥ తస్మాదాహుఃసోష్యత్యసోష్టేతి
పునరుత్పాదనమేవాస్యతన్మరణమేవావభృథః॥ ౫॥ తద్ధైతద్ఘోరఆఙ్గిరసఃకృ
ష్ణాయదేవకీపుత్రాయోక్త్వోవాచాపిపాసఏవసబభూవసోన్తవేళాయా
మేతత్త్రయంప్రతిపద్యేతాక్షితమస్యచ్యుతమసిప్రాణసగ్ంశితమసీతిత
త్రైతేద్వేఋచౌభవతః ॥ ౬ ॥ ఆదిత్ప్రత్నస్యరేతసఃఉద్వయంతమసస్ప
రిజ్యోతిఃపశ్యన్తఉత్తరగ్ంస్వఃపశ్యన్తఉత్తరంగేవందేవత్రాసూర్యమగన్మ
జ్యోతిరుత్తమమితిజ్యోతిరుత్తమమితి॥ ౭

॥ అథఅష్టాదశఃఖణ్డః ॥

మనోబ్రహ్మేత్యుపాసీతేత్యధ్యాత్మమథాధిదైవతమాకాశోబ్రహ్మే
త్యుభయమాదిష్టంభవత్యధ్యాత్మంచాధిదైవతంచ॥౧॥ తదేతచ్చతుష్పాద్బ్ర
హ్మవాక్పాదః ప్రాణఃపాదశ్చక్షుఃపాదశ్శ్రోత్రంపాదఇత్యధ్యాత్మమ
థాధిదైవతమగ్నిఃపాదోవాయుఃపాదఆదిత్యఃపాదోదిశఃపాదఇత్యుభ
యమెవాదిష్టంభవత్యధ్యాత్మంచైవాధిదైవతంచ॥ ౨॥ వాగేవబ్రహ్మణశ్చ
తుర్థఃపాదఃసోగ్నినాజ్యోతిషా భాతిచతపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యా యశ
సాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవంవేద॥ ౩॥ ప్రాణఏవబ్రహ్మణశ్చతుర్థఃపాదః
సవాయునాజ్యోతిషా భాతిచతపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యాయశసాబ్రహ్మ
వర్చసేనయఏవంవేద ॥ ౪ ॥ చక్షురేవబ్రహ్మణశ్చతుర్థఃపాదఃసఆదిత్యేన
జ్యోతిషాభాతిచతపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యాయశసా బ్రహ్మవర్చసేనయ
ఏవంవేద ॥ ౫ ॥ శ్రోత్రమేవబ్రహ్మణశ్చతుర్థఃపాదఃసదిగ్భిర్జ్యోతిషాభాతి

చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద య
ఏవం వేద॥ ౬



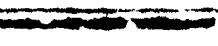
అథైకోనవింశః ఖణ్డః.

ఆదిత్యో బ్రహ్మేత్యాదేశస్తస్యోపవ్యాఖ్యానమసదేవేదమగ్ర ఆసీత్।
తత్సదాసీత్తత్సమభవత్తదాణ్డం నిరవర్తత తత్సంవత్సరస్య మాత్రామశ
యత తన్నిరభిద్యత తే ఆణ్డకపాలే రజతం చ సువర్ణం చాభవతామ్॥ ౧॥ తద్యద్ర
జతగ్ం సేయం పృథివీ యత్సువర్ణగ్ం సా ద్యౌర్యజ్జరాయు తే పర్వతా యదుల్బగ్ం
స మేఘో నీహారో యా ధమనయస్తా నద్యో యద్వాస్తేయముదకగ్ం స సము
ద్రః॥ ౨ ॥ అథ యత్తదజాయత సోఽసావాదిత్యస్తం జాయమానం ఘోషా ఉ
లూలవోఽనూదతిష్ఠన్ సర్వాణి చ భూతాని సర్వే చ కామాస్తస్మాత్తస్యోద
యం ప్రతి ప్రత్యాయనం ప్రతి ఘోషా ఉలూలవోఽనూత్తిష్ఠన్తి సర్వాణి చ
భూతాని సర్వే చైవ కామాః॥ ౩ ॥ స య ఏతమేవం విద్వానాదిత్యం బ్రహ్మే
త్యుపాస్తేఽభ్యాశో హ యదేనగ్ం సాధవో ఘోషా ఆ చ గచ్ఛేయురుప చ నిమ్రే
డేరన్నిమ్రేడేరన్॥ ౪



ఇతిచ్ఛాన్దోగ్యోపనిషది - తృతీయః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.



క్షేమాయ యః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్స మునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్॥





శ్రీ గురుభ్యో నమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - చతుర్థః ప్రపాఠకః.

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ జానశ్రుతిర్హ పౌత్రాయణః శ్రద్ధాదేయో బహుదాయీ
బహుపాక్య ఆస స హ సర్వత ఆవసథాన్మాపయాఞ్చక్రే సర్వత ఏవ మేఽన్న
మత్స్యన్తీతి॥ ౧॥ « అథ హ హగ్ంసా నిశాయామతిపేతు స్తద్ధైవగ్ం హగ్ంసో
హగ్ంసమభ్యువాద హో హోయి భల్లాక్ష భల్లాక్ష జానశ్రుతేః పౌత్రాయ
ణస్య సమం దివా జ్యోతిరాతతం తన్మా ప్రసాఙ్క్షీస్తత్త్వా మా ప్రధాక్షీరితి॥ ౨॥
తము హ పరః ప్రత్యువాచ కమ్వర ఏనమేతత్సన్తగ్ం సయుగ్వానమివ రైక్వమా
త్థేతి యో ను కథగ్ం సయుగ్వా రైక్వ ఇతి॥ ౩॥ యథా కృతాయ విజితాయాధరే
ఽయాః సంయన్త్యేవమేనగ్ం సర్వం తదభిసమేతి యత్కిఞ్చ ప్రజాః సాధు కుర్వ
న్తి యస్తద్వేద యత్స వేద స మయైతదుక్త ఇతి॥ ౪॥ తదు హ జానశ్రుతిః పౌ
త్రాయణ ఉపశుశ్రావ స హ సఞ్జిహాన ఏవ క్షత్తారమువాచాఙ్గారే హ సయు
గ్వానమివ రైక్వమాత్థేతి యో ను కథగ్ం స యుగ్వా రైక్వ ఇతి॥ ౫॥ యథా కృతా
య విజితాయాధరేఽయాః సంయన్త్యేవమేనగ్ం సర్వం తదభిసమేతి యత్కిం
చ ప్రజాః సాధు కుర్వన్తి యస్తద్వేద యత్స వేద స మయైతదుక్త ఇతి॥ ౬॥ స హ
క్షత్తాఽన్విష్య నావిదమితి ప్రత్యేయాయ తగ్ం హోవాచ యత్రారే బ్రా
హ్మణస్యాన్వేషణా తదేనమర్చ్ఛేతి॥ ౭॥ సోఽధస్తాచ్ఛకటస్య పామానం కషమా
ణముపోపవివేశ తగ్ం హాభ్యువాద త్వం ను భగవస్సయుగ్వా రైక్వ ఇత్యహగ్ం
హ్యరా౩ ఇతి హ ప్రతిజజ్ఞే స హ క్షత్తాఽవిదమితి ప్రత్యేయాయ॥ ౮

« భోభోయి భల్లాక్షేతి మా ప్రధాక్షీదితి చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

అథద్వితీయఃఖణ్డః.

తదుహజానశ్రుతిఃపౌత్రాయణఃషట్శతానిగవాంనిష్కమశ్వతరీరథంతదాదాయప్రతిచక్రమేతగ్ంహాభ్యువాద॥ ౧॥ రైక్వేమానిషట్శతానిగవామయంనిష్కోఽయమశ్వతరీరథోఽనుమఏతాంభగవోదేవతాగ్ంశాధియాందేవతాముపాస్సఇతి॥ ౨॥ తముహపరఃప్రత్యువాచాహహారేత్వాశూద్రతవైవసహగోభిరస్త్వితితదుహపునరేవజానశ్రుతిఃపౌత్రాయణస్సహస్రంగవాంనిష్కమశ్వతరీరథందుహితరంతదాదాయప్రతిచక్రమే॥ ౩॥ తగ్ంహాభ్యువాదరైక్వేదగ్ంసహస్రంగవామయంనిష్కోఽయమశ్వతరీరథఇయంజాయాఽయంగ్రామోయస్మిన్నాస్సేఽన్వేవమాభగవశ్శాధీతి॥ ౪॥ తస్యాహముఖముపోద్గృహ్ణన్నువాచాజహారేమాశ్శూద్రానేనైవముఖేనాలాపయిష్యథా ఇతితేహైతేరైక్వపర్ణానామమహావృషేషుయత్రాస్మాఉవాసస తస్మైహోవాచ॥ ౫

అథతృతీయఃఖణ్డః.

వాయుర్వావసంవర్గోయదావాఅగ్నిరుద్వాయతివాయుమేవాప్యేతియదాసూర్యోఽస్తమేతివాయుమేవాప్యేతి యదాచన్ద్రోఽస్తమేతివాయుమేవాప్యేతి ॥ ౧ ॥ యదాపఉచ్ఛుష్యన్తివాయుమేవాపియన్తివాయుర్హ్యేవైతాన్సర్వాన్సంవృఙ్క్తఇత్యధిదైవతం॥ ౨॥ అథాధ్యాత్మంప్రాణోవావసంవర్గఃసయదాస్వపితిప్రాణమేవవాగప్యేతిప్రాణంచక్షుఃప్రాణగ్ంశ్రోత్రంప్రాణంమనఃప్రాణోహ్యేవైతాన్సర్వాన్సంవృఙ్క్తఇతి॥ ౩॥ తౌవాఏతౌద్వౌసంవర్గౌవాయురేవదేవేషుప్రాణఃప్రాణేషు॥ ౪॥ అథహశౌనకంచకాపేయమభిప్రతారిణంచకాక్షసేనింపరివిష్యమాణౌబ్రహ్మచారీబిభిక్షేతస్మాఉహనదదతుః॥ ౫॥ సహోవాచమహాత్మనశ్చతురోదేవఏకఃకస్సజగారభువనస్యగోపాః। తంకాపేయనాభిపశ్యన్తిమర్త్యాఅభిప్రతారిన్బహుధావసన్తం। యస్మైవాఏతదన్నంతస్మాఏతన్నదత్తమితి ॥ ౬॥ తదుహశౌనకఃకాపేయఃప్రతిమన్వానఃప్రత్యేయాయ ఆత్మాదేవానాంజనితాప్రజానాగ్ంహిరణ్యదగ్ంష్ట్రోబభసోఽనసూరిః। మహాన్తమస్య

మహిమానమాహురనద్యమానో యదనన్నమత్తీతి వై వయం బ్రహ్మచారిన్నే
దముపాస్మహే దత్తాస్మై భిక్షామితి॥ ౭ ॥ తస్మా ఉ హ దదుస్తే వా ఏతే పఞ్చాన్యే పఞ్చా
న్యే దశ సన్తస్తత్కృతం తస్మాత్సర్వాసు దిక్ష్వన్నమేవ దశకృతగ్ం సైషా వి
రాడన్నాదీ తయేదగ్ం సర్వం దృష్టగ్ం సర్వమస్యేదం దృష్టం భవత్యన్నాదో భవ
తి య ఏవం వేద య ఏవం వేద॥ ౮

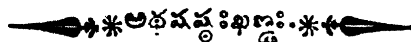
అథ చతుర్థః ఖణ్డః

సత్యకామో హ జాబాలో జబాలాం మాతరమామన్త్రయాఞ్చక్రే
బ్రహ్మచర్యం భవతి వివత్స్యామి కిఙ్గోత్రో న్వహమస్మీతి॥ ౧॥ సా హైనము
వాచ నాహమేతద్వేద తాత యద్గోత్రస్త్వమసి బహ్వహం చరన్తీ పరిచారిణీ
యౌవనే త్వామలభే సాహమేతన్న వేద యద్గోత్రస్త్వమసి జబాలా తు నా
మాహమస్మి సత్యకామో నామ త్వమసి స సత్యకామ ఏవ జాబాలో బ్రవీథా ఇ
తి॥ ౨॥ స హ హారిద్రుమతం గౌతమమేత్యోవాచ బ్రహ్మచర్యం భగవతి వత్స్యా
మ్యుపేయాం భగవన్తమితి॥ ౩ ॥ తగ్ం హోవాచ కిఙ్గోత్రో ను సోమ్యాసీతి స
హోవాచ నాహమేతద్వేద భో యద్గోత్రోఽహమస్మ్యపృచ్ఛం మాతరగ్ం
సా మా ప్రత్యబ్రవీద్బహ్వహం చరన్తీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వామలభే సాహ
మేతన్న వేద యద్గోత్రస్త్వమసి జబాలా తు నామాహమస్మి సత్యకామో నామ
త్వమసీతి సోఽహగ్ం సత్యకామో జాబాలోఽస్మి భో ఇతి॥ ౪ ॥ తగ్ం హోవా
చ నైతదబ్రాహ్మణో వివక్తుమర్హతి సమిధం సోమ్యాహరోప త్వా నేష్యే న స
త్యాదగా ఇతి తముపనీయ కృశానామబలానాం చతుశ్శతా గా నిరాకృత్యోవా
చేమాః సోమ్యానుసంవ్రజేతి తా అభిప్రస్థాపయన్నువాచ నాసహస్రేణావ
ర్తేయేతి స హ వర్షగణం ప్రోవాస తా యదా సహస్రగ్ం సమ్పేదుః॥ ౫

అథ పఞ్చమః ఖణ్డః

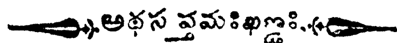
అథ హైనమృషభోఽభ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశు
శ్రావ ప్రాప్తాః సోమ్య సహస్రగ్ం స్మః ప్రాపయ న ఆచార్యకులమ్॥ ౧॥ బ్ర
హ్మణశ్చ తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ ప్రా

చీదిక్కలా ప్రతీచీదిక్కలా దక్షిణాదిక్కలోదీచీదిక్కలైష వైసోమ్యచతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణః ప్రకాశవాన్నామ॥ ౨ ॥ సయఏతమేవంవిద్వాగ్ంశ్చతుష్కలంపాదంబ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే ప్రకాశవానస్మిల్లోకే భవతి ప్రకాశవతోహలోకాఞ్జయతియఏతమేవంవిద్వాగ్ంశ్చతుష్కలంపాదంబ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే॥ … … ౩



అథ షష్ఠః ఖణ్డః

అగ్నిష్టే పాదంవక్తేతిసహశ్వోభూతేగాఅభిప్రస్థాపయాఞ్చకార తాయత్రాభిసాయంబభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయగాఉపరుధ్య సమిధమాధాయపశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ॥ ౧॥ తమగ్నిరభ్యువాద సత్యకామ౩ ఇతిభగవఇతిహ ప్రతిశుశ్రావ॥ ౨॥ బ్రహ్మణస్సోమ్య తేపాదంబ్రవాణీతిబ్రవీతుమేభగవానితితస్మైహోవాచ పృథివీకలాఽన్తరిక్షంకలా ద్యౌఃకలాసముద్రఃకలైషవైసోమ్య చతుష్కలఃపాదో బ్రహ్మణోఽనన్తవాన్నామ॥ ౩ ॥ సయఏతమేవంవిద్వాగ్ంశ్చతుష్కలంపాదంబ్రహ్మణోఽనన్తవానిత్యుపాస్తేఽనన్తవానస్మిల్లోకేభవత్యనన్తవతోహ లోకాఞ్జయతి యఏతమేవంవిద్వాగ్ంశ్చతుష్కలంపాదంబ్రహ్మణోఽనన్తవానిత్యుపాస్తే॥



అథ సప్తమః ఖణ్డః

హగ్ంసస్తేపాదంవక్తేతిసహశ్వోభూతేగాఅభిప్రస్థాపయాఞ్చకారతా యత్రాభిసాయంబభూవుస్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయగాఉపరుధ్యసమిధమాధాయపశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ॥౧॥ తగ్ంహగ్ంసఉపనిపత్యాభ్యువాదసత్యకామ౩ ఇతిభగవఇతిహ ప్రతిశుశ్రావ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మణస్సోమ్యతేపాదంబ్రవాణీతిబ్రవీతుమె భగవానితితస్మైహోవాచాగ్నిః కలా సూర్యఃకలాచన్ద్రఃకలావిద్యుత్కలైషవైసోమ్యచతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణోజ్యోతిష్మాన్నామ॥ ౩॥ సయఏతమేవంవిద్వాగ్ంశ్చతుష్కలంపాదంబ్రహ్మణోజ్యోతిష్మానిత్యుపాస్తేజ్యోతిష్మానస్మిల్లోకేభవతి జ్యోతిష్మతోహలోకాఞ్జయతి యఏతమేవంవిద్వాగ్ంశ్చతుష్కలంపాదం బ్రహ్మణోజ్యోతిష్మానిత్యుపాస్తే॥ … … … … ౪

అథ అష్టమః ఖణ్డః.

మద్గుష్టే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాఞ్చకార తా యత్రాభిసాయం బభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధమాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ ॥ ౧ ॥ తం మద్గురుపనిపత్యాభ్యువాద సత్యకామా౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మణః సోమ్య తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ ప్రాణః కలా చక్షుః కలా శ్రోత్రం కలా మనః కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణ ఆయతనవాన్నామ ॥ ౩ ॥ స య ఏతమేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవానిత్యుపాస్త ఆయతనవానస్మిల్లోకే భవత్యాయతనవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవానిత్యుపాస్తే ॥ ౪

అథ నవమః ఖణ్డః.

ప్రాప హాచార్యకులం తమాచార్యోఽభ్యువాద సత్యకామా౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మవిదివ వై సోమ్య భాసి కో ను త్వాఽనుశశాసేత్యన్యే మనుష్యేభ్య ఇతి హ ప్రతిజజ్ఞే భగవాగ్ స్త్వేవ మే కామే బ్రూయాత్ ॥ ౨ ॥ శ్రుతగ్ హ్యేవ మే భగవద్దృశేభ్య ఆచార్యాద్ధైవ విద్యా విదితా సాధిష్ఠం ప్రాపదితి తస్మై హైతదేవోవాచాత్ర హ న కించన వీయాయేతి వీయాయేతి ॥ ౩

అథ దశమః ఖణ్డః.

ఉపకోసలో హ వై కామలాయనః సత్యకామే జాబాలే బ్రహ్మచర్యముావాస తస్య హ ద్వాదశ వర్షాణ్యగ్నీన్ పరిచచార స హ స్మాన్యానన్తేవాసినః సమావర్తయగ్ స్తగ్ హ స్మైవ న సమావర్తయతి ॥ ౧ ॥ * తం జాయోవాచ తప్తో బ్రహ్మచారీ కుశలమగ్నీన్ పరిచచారీన్మా త్వాఽగ్నయః పరిప్రవోచన్ ప్ర

* కుశలమగ్నీన్ బ్రహ్మచారీతి రఙ్గరామానుజీయః పాఠః.

ప్రబ్రూహ్యస్మా ఇతి తస్మై హాప్రోచ్యైవ ప్రవాసాఞ్చక్రే ॥ ౨ ॥ స హ వ్యాధి
నాఽనశితుం దధ్రే తమాచార్యజాయోవాచ బ్రహ్మచారిన్నశాన కిం ను నా
శ్నాసీతి స హోవాచ బహవ ఇమేఽస్మిన్పురుషే కామా నానాత్యయా వ్యాధి
భిః ప్రతిపూర్ణోఽస్మి నాశిష్యామీతి ॥ ౩ ॥ అథ హాగ్నయస్సమూదిరే తప్తో బ్ర
హ్మచారీ కుశలం నః పర్యచారీత్ హన్తాస్మై ప్రబ్రవామేతి తస్మై హోచుః ॥ ౪ ॥
ప్రాణో బ్రహ్మ కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మేతి స హోవాచ విజానామ్యహం య
త్ప్రాణో బ్రహ్మ కం చ తు ఖం చ న విజానామీతి తే హోచుర్యద్వావ కం తదేవ
ఖం యదేవ ఖం తదేవ కమితి ప్రాణం చ హాస్మై తదాకాశం చోచుః ॥ ౫

అథ ఏకాదశః ఖణ్డః.

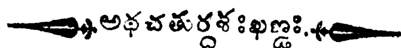
అథ హైనం గార్హపత్యోఽనుశశాస పృథివ్యగ్నిరన్నమాదిత్య ఇతి య ఏ
ష ఆదిత్యే పురుషో దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ స య ఏతమే
వం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యో
గ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్త ఉప వయం తం భుఞ్జామోఽస్మిగ్‌శ్చ లో
కేఽముష్మిగ్‌శ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨

అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.

అథ హైనమన్వాహార్యపచనోఽనుశశాసాపో దిశో నక్షత్రాణి చన్ద్ర
మా ఇతి య ఏష చన్ద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥
స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమా
యురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్త ఉప వయం తం భుఞ్జామోఽ
స్మిగ్‌శ్చ లోకేఽముష్మిగ్‌శ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨

అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.

అథ హైనమాహవనీయోఽనుశశాస ప్రాణ ఆకాశో ద్యౌర్విద్యుదితి
య ఏష విద్యుతి పురుషో దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ స య ఏత
మేవం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి
జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్త ఉప వయం తం భుఞ్జామోఽస్మిగ్‌శ్చ
లోకేఽముష్మిగ్‌శ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨



అథచతుర్దశః ఖణ్డః.

« తేహోచురుపకోసలైషాసోమ్య తేఽస్మద్విద్యాత్మవిద్యాచాచార్య
స్తుతేగతింవక్తేత్యాజగామహాస్యాచార్యస్తమాచార్యోఽభ్యువాదోపకోస
లా౩ఇతి॥౧॥ భగవఇతిహప్రతిశుశ్రావబ్రహ్మవిదఇవసోమ్యతేముఖంభా
తికోనుత్వాఽనుశశాసేతికోనుమానుశిష్యాద్భో ఇతిహాపేవనిహ్నుతేఇమే
నూనమీదృశాఅన్యాదృశాఇతిహాగ్నీనభ్యూదేకింనుసోమ్యకిలతేఽవోచన్నితి
౨॥ ఇదమితిహప్రతిజజ్ఞేలోకాన్వావకిలసోమ్యతేఽవోచన్నహంతుతేతద్వ
క్ష్యామియథాపుష్కరపలాశఆపోనశ్లిష్యన్తఏవమేవంవిదిపాపంకర్మనశ్లిష్య
తఇతిబ్రవీతుమేభగవానితితస్మైహోవాచ॥ ౩

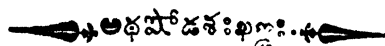


అథపఞ్చదశః ఖణ్డః.

* యఏషోఽక్షిణిపురుషోదృశ్యతఏషఆత్మేతిహోవాచైతదమృతమభ
యమేతద్బ్రహ్మేతితద్యద్యప్యస్మిన్సర్పిర్వోదకంవాసిఞ్చతివర్త్మనీఏవగచ్ఛ
తి॥౧॥ఏతగ్ంసంయద్వామఇత్యాచక్షతఏతగ్ంహిసర్వాణివామాన్యభిసంయ
న్తిసర్వాణ్యేనంవామాన్యభిసంయన్తియఏవంవేద॥౨॥ ఏషఉఏవవామనీరె
షహిసర్వాణివామానినయతిసర్వాణివామానినయతియఏవంవేద॥౩॥ఏషఉ
ఏవభామనీరేషహిసర్వేషులోకేషుభాతిసర్వేషులోకేషుభాతియఏవంవేద॥
౪॥ అథయదుచైవాస్మిఞ్ఛవ్యంకుర్వన్తియదిచనార్చిషమేవాభిసమ్భవన్త్యర్చి
షోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్షడుదఙ్ఙేతి
మాసాగ్ంస్తాన్మాసేభ్యస్సంవత్సరగ్ంసంవత్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చన్ద్రమ
సంచన్ద్రమసోవిద్యుతంతత్పురుషోఽమానవః॥౫॥ సఏనాన్బ్రహ్మగమయ
త్యేషదేవపథోబ్రహ్మపథఏతేనప్రతిపద్యమానాఇమంమానవమావర్తం
నావర్తన్తేనావర్తన్తే॥ ౬

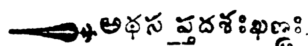
« అస్మద్విద్యాచాత్మవిద్యాచేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* సిఞ్చతివర్త్మనీహ్యేవేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.



అథషోడశః ఖణ్డః.

ఏషహవైయజ్ఞోయోఽయంపవతఏషహయన్నిదగ్ సర్వంపునాతియదే
షహయన్నిదగ్ సర్వంపునాతితస్మాదేషఏవయజ్ఞస్తస్యమనశ్చవాక్చవర్తనీ ॥
౧॥ తయోరన్యతరాంమనసాసగ్ స్కరోతి బ్రహ్మావాచాహోతాఽధ్వర్యు
రుద్గాతాఽన్యతరాగ్ సయత్రోపాకృతే ప్రాతరనువాకేపురాపరిధానీ
యాయా * బ్రహ్మావ్యవవదతి॥ ౨॥ " అన్యతరామేవవర్తనీగ్ సగ్ స్కరో
తిహీయతేఽన్యతరాసయథైకపాద్వ్రజన్రథోవైకేనచక్రేణవర్తమానోరి
ష్యత్యేవమస్యయజ్ఞోరిష్యతియజ్ఞగ్ రిష్యన్తంయజమానోఽనురిష్యతిసఇష్ట్వా
పాపీయాన్భవతి॥ ౩॥ ● అథయత్రోపాకృతే ప్రాతరనువాకేనపురా
పరిధానీయాయా బ్రహ్మావ్యవవదత్యుభేఏవవర్తనీసగ్ స్కుర్వన్తినహీయతే
ఽన్యతరా॥ ౪॥ సయథోభయపాద్వ్రజన్రథోవోభాభ్యాంచక్రాభ్యాం
వర్తమానః ప్రతితిష్ఠత్యేవమస్యయజ్ఞః ప్రతితిష్ఠతియజ్ఞం ప్రతితిష్ఠన్తంయజ
మానోఽనుప్రతితిష్ఠతిసఇష్ట్వాశ్రేయాన్భవతి॥ ౫



అథసప్తదశః ఖణ్డః.

ప్రజాపతిర్లోకానభ్యతపత్తేషాంతప్యమానానాగ్ రసాన్ప్రాబృ
హదగ్నింపృథివ్యావాయుమన్తరిక్షాదాదిత్యందివః॥ ౧ ॥ సఏతాస్తిస్రోదే
వతాఅభ్యతపత్తాసాంతప్యమానానాగ్ రసాన్ప్రాబృహదగ్నేఃఋచో
వాయోర్యజూగ్ షిసామాన్యాదిత్యాత్॥ ౨॥ సఏతాంత్రయీంవిద్యామభ్య
తపత్తస్యాస్తప్యమానాయారసాన్ ప్రాబృహద్భూరిత్యృగ్భ్యోభువరితి
యజుర్భ్యస్స్వరితిసామభ్యః॥ ౩॥ తద్యద్యృక్తోరిష్యేద్భూఃస్వాహేతిగా
ర్హపత్యేజుహుయాదృచామేవతద్రసేనర్చాంవీర్యేణర్చాంయజ్ఞస్యవిరిష్టగ్
సన్దధాతి॥ ౪॥అథయదియజుష్టోరిష్యేద్భువఃస్వాహేతిదక్షిణాగ్నౌజుహు

---

* బ్రహ్మావ్యవదతీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

" వర్తనీగ్ సగ్ స్కుర్వన్తీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

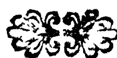
● బ్రహ్మావ్యవదతీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

యాద్యజుషామేవతద్రసేనయజుషాంవీర్యేణయజుషాంయజ్ఞస్యవిరిష్టగ్ సం
దధాతి ॥ ౫ ॥ అథయదిసామతోరిష్యేత్స్వాహేత్యాహవనీయేజు
హుయాత్సామ్నామేవ తద్రసేనసామ్నాంవీర్యేణసామ్నాంయజ్ఞస్యవిరి
ష్టగ్ సందధాతి॥ ౬॥ తద్యథాలవణేనసువర్ణగ్ సందధ్యాత్సువర్ణేనరజతగ్ ర
జతేనత్రపుత్రపుణాసీసగ్ సీసేనలోహంలోహేనదారుదారుచర్మణా॥ ౭॥
ఏవమేషాంలోకానామాసాందేవతానామస్యాస్త్రయ్యావిద్యాయావీర్యే
ణయజ్ఞస్యవిరిష్టగ్ సందధాతిభేషజకృతోహవాఏషయజ్ఞోయత్రైవంవిద్బ్ర
హ్మాభవతి॥ ౮ ॥ ఏషహవాఉదక్ప్రవణోయజ్ఞోయత్రైవంవిద్బ్రహ్మాభవ
త్యేవంవిదగ్ హవాఏషాబ్రహ్మాణమనుగాథాయతోయత ఆవర్తతేతత్తద్గ
చ్ఛతి ॥ ౯ ॥ మానవోబ్రహ్మైవైకఋత్విక్కురూనశ్వాభిరక్షత్యేవంవిద్ధవై
బ్రహ్మాయజ్ఞంయజమానగ్ సర్వాగ్శ్చర్త్విజోఽభిరక్షతితస్మాదేవంవిదమే
వబ్రహ్మాణంకుర్వీతనానేవంవిదంనానేవంవిదమ్॥ ౧౦

ఇతిచ్ఛాన్దోగ్యోపనిషది చతుర్థః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయయః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్సమునిరాద్రియతాంమదుక్తిమ్॥





శ్రీగురుభ్యోనమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ పఞ్చమః ప్రపాఠకః

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓమ్ ॥ యో హ వై జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చ హ వై శ్రేష్ఠశ్చ
భవతి ప్రాణో వావ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ ॥ ౧ ॥ యో హ వై వసిష్ఠం వేద వసిష్ఠో హ
స్వానాం భవతి వాగ్వావ వసిష్ఠః ॥ ౨ ॥ యో హ వై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతి హ తిష్ఠత్య
స్మిగ్శ్చ లోకేఽముష్మిగ్శ్చ చక్షుర్వావ ప్రతిష్ఠా ॥ ౩ ॥ యో హ వై సమ్పదం
వేద సగ్ హాస్మై కామాః పద్యన్తే దైవాశ్చ మానుషాశ్చ శ్రోత్రం వావ సమ్పత్ ॥
౪ ॥ యో హ వా ఆయతనం వేదాయతనగ్ హ స్వానాం భవతి మనో హ వా ఆయ
తనం ॥ ౫ ॥ అథ హ ప్రాణా అహగ్ శ్రేయసి వ్యూదిరేఽహగ్ శ్రేయాన
స్మ్యహగ్ శ్రేయానస్మీతి తే హ ప్రాణాః ప్రజాపతిం పితరమేత్యోచుర్భగ
వన్కో నః శ్రేష్ఠ ఇతి ॥ ౬ ॥ తాన్హోవాచ యస్మిన్వ ఉత్క్రాన్తే శరీరం
పాపిష్ఠతరమివ దృశ్యేత స వః శ్రేష్ఠ ఇతి ॥ ౭ ॥ సా హ వాగుచ్చక్రామ సా సం
వత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథా కలా అవద
న్తః ప్రాణన్తః ప్రాణేన పశ్యన్తశ్చక్షుషా శృణ్వన్తః శ్రోత్రేణ ధ్యాయ
న్తో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ వాక్ ॥ ౮ ॥ చక్షుర్హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం
ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథాన్ధా అపశ్యన్తః
ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వన్తః శ్రోత్రేణ ధ్యాయన్తో మనసై
వమితి ప్రవివేశ హ చక్షుః ॥ ౯ ॥ శ్రోత్రగ్ హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప
ర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథా బధిరా అశృణ్వన్తః ప్రాణ
న్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్యన్తశ్చక్షుషా ధ్యాయన్తో మనసైవమితి ప్రవి
వేశ హ శ్రోత్రం ॥ ౧౦ ॥ మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యే

త్యోవాచకథమశకతర్తేమజ్జీవితుమితియథాబాలాఅమనసఃప్రాణన్తఃప్రా
ణేనవదన్తోవాచాపశ్యన్తశ్చక్షుషాశృణ్వన్తశ్శ్రోత్రేణైవమితి ప్రవివేశహ
మనః॥ ౧౧ ॥ అథహప్రాణఉచ్చిక్రమిష్యన్సయథాసుహయఃపడ్వీశశ
ఙ్కూన్సఙ్ఖిదేదేవమితరాన్ప్రాణాన్సమఖిదత్తగ్ం హాభిసమేత్యోచుర్భ
గవన్నేధిత్వంనశ్శ్రేష్ఠోఽసిమోత్క్రమీరితి॥ ౧౨॥ అథహైనంవాగువా
చయదహంవసిష్ఠాస్మిత్వంతద్వసిష్ఠోఽసీత్యథహైనంచక్షురువాచ యదహం
ప్రతిష్ఠాస్మిత్వంతత్ప్రతిష్ఠాసీతి ॥ ౧౩ ॥ అథహైనగ్ం శ్రోత్రమువాచయద
హగ్ంసమ్పదస్మిత్వంతత్సమ్పదసీత్యథహైనంమనఉవాచయదహమాయతన
మస్మిత్వంతదాయతనమసీతి॥ ౧౪॥ నవైవాచోనచక్షూగ్ంషినశ్రోత్రాణి
నమనాగ్ంసీత్యాచక్షతే ప్రాణాఇత్యేవాచక్షతేప్రాణోహ్యేవైతానిస
ర్వాణిభవతి॥ ౧౫

అథద్వితీయఃఖణ్డః.

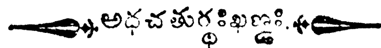
సహోవాచకింమేఽన్నంభవిష్యతీతియత్కించిదిదమాశ్వభ్యఆశకు
నిభ్యఇతిహోచుస్తద్వాఏతదనస్యాన్నమనోహవైనామప్రత్యక్షంనహవా
ఏవంవిదికిఞ్చనానన్నంభవతీతి॥ ౧॥ సహోవాచకింమేవాసోభవిష్యతీత్యా
పఇతిహోచుస్తస్మాద్వాఏతదశిష్యన్తఃపురస్తాచ్చోపరిష్టాచ్చాద్భిఃపరిదధతి
లమ్భుకోహవాసోభవత్యనగ్నోహభవతి॥ ౨ ॥ తద్ధైతత్సత్యకామోజాబా
లోగోశ్రుతయేవైయాఘ్రపద్యాయోక్త్వోవాచయద్యప్యేనచ్ఛుష్కాయ
స్థాణవేబ్రూయాజ్జాయేరన్నేవాస్మిఞ్ఛాఖాఃప్రరోహేయుః పలాశానీ
తి॥ ౩॥ అథయదిమహజ్జిగమిషేదమావాస్యాయాందీక్షిత్వాపౌర్ణమాస్యాగ్ం
రాత్రౌసర్వౌషధస్యమన్థందధిమధునోరుపమథ్య జ్యేష్ఠాయ శ్రేష్ఠాయస్వా
హేత్యగ్నావాజ్యస్యహుత్వామన్థేసమ్పాతమవనయేత్॥ ౪॥ వసిష్ఠాయస్వా
హేత్యగ్నా వాజ్యస్యహుత్వామన్థేసమ్పాత మవనయేత్ప్రతిష్ఠాయైస్వా
హేత్యగ్నావాజ్యస్యహుత్వా మన్థేసమ్పాతమవనయేత్సమ్పదేస్వాహేత్య
గ్నావాజ్యస్య హుత్వామన్థేసమ్పాతమవనయేదాయతనాయస్వాహేత్య

గ్నావాజ్యస్య హుత్వా మన్థే సమ్పాతమవనయేత్ ॥ ౫ ॥ అథ ప్రతిసృప్యాఞ్జలౌ మన్థమాధాయ జపత్యమో నామాస్యమా హి తే సర్వమిదగ్ం స హి జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠో రాజాఽధిపతిః స మా జ్యైష్ఠ్యగ్ం శ్రైష్ఠ్యగ్ం రాజ్యమాధిపత్యం గమయత్వహమేవేదగ్ం సర్వమసానీతి ॥ ౬ ॥ అథ ఖల్వేతయర్చా పచ్ఛ ఆచామతి తత్సవితుర్వృణీమహ ఇత్యాచామతి వయం దేవస్య భోజనమిత్యాచామతి శ్రేష్ఠగ్ం సర్వధాతమమిత్యాచామతి తురం భగస్య ధీమహీతి సర్వం పిబతి ॥ ౭ ॥ నిర్ణిజ్య కగ్ంసం చమసం వా పశ్చాదగ్నేః సంవిశతి చర్మణి వా స్థణ్డిలే వా వాచంయమోఽప్రసాహః స యది స్త్రియం పశ్యేత్సమృద్ధం కర్మేతి విద్యాత్ ॥ ౮ ॥ తదేష శ్లోకః యదా కర్మసు కామ్యేషు స్త్రియగ్ం స్వప్నేషు పశ్యతి । సమృద్ధిం తత్ర జానీయాత్తస్మిన్స్వప్ననిదర్శనే తస్మిన్స్వప్ననిదర్శనే ॥ ... ౯

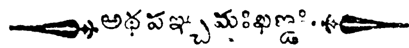
అథ తృతీయః ఖణ్డః.

శ్వేతకేతుర్హారుణేయః పఞ్చాలానాగ్ం సమితిమేయాయ తగ్ం హ ప్రవాహణో జైవలిరువాచ కుమారాను త్వాశిషత్పితేత్యను హి భగవ ఇతి ॥ ౧ ॥ వేత్థ యదితోఽధి ప్రజాః ప్రయన్తీతి న భగవ ఇతి వేత్థ యథా పునరావర్తన్తా౩ ఇతి న భగవ ఇతి వేత్థ పథోర్దేవయానస్య పితృయాణస్య చ వ్యావర్తనా౩ ఇతి న భగవ ఇతి ॥ ౨ ॥ వేత్థ యథాఽసౌ లోకో న సమ్పూర్యతా౩ ఇతి న భగవ ఇతి వేత్థ యథా పఞ్చమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో భవన్తీతి నైవ భగవ ఇతి ॥ ౩ ॥ అథాను కిమనుశిష్టోఽవోచథా యో హీమాని న విద్యాత్కథగ్ం సోఽనుశిష్టో బ్రువీతేతి స హాయస్తః పితురర్ధమేయాయ తగ్ం హోవాచాననుశిష్య వావ కిల మా భగవానబ్రవీదను త్వాఽశిషమితి ॥ ౪ ॥ పఞ్చ మా రాజన్యబన్ధుః ప్రశ్నానప్రాక్షీత్తేషాం నైకఞ్చనాశకం వివక్తుమితి స హోవాచ యథా మా త్వం తదైతానవదో యథాహమేషాం నైకఞ్చన వేద యద్యహమిమానవేదిష్యం కథం తే నావక్ష్యమితి ॥ ౫ ॥ స హ గౌతమో రాజ్ఞోఽర్ధమేయాయ తస్మై హ ప్రాప్తాయార్హాం చకార స హ ప్రాతః సభాగ ఉదేయాయ తగ్ం హోవాచ మానుషస్య భగవన్గౌతమ విత్తస్య వరం వృణీథా ఇతి స హోవాచ తవైవ రాజన్

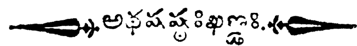
మానుషం విత్తం యామేవ కుమారస్యాన్తే వాచమభాషథాస్తామేవ మే బ్రూహీతి॥ ౬॥ స హ కృచ్ఛ్రీ బభూవ తగ్ం హ చిరం వసేత్యాజ్ఞాపయాఞ్చకార తగ్ం హోవాచ యథా మా త్వం గౌతమావదో యథేయం న ప్రాక్ త్వత్తః పురా విద్యా బ్రాహ్మణాన్గచ్ఛతి తస్మాదు సర్వేషు లోకేషు క్షత్త్రస్యైవ ప్రశాసనమభూదితి తస్మై హోవాచ॥ ౭


అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

అసౌ వావ లోకో గౌతమాగ్నిస్తస్యాదిత్య ఏవ సమిద్రశ్మయో ధూమోఽహరర్చిశ్చన్ద్రమా అఙ్గారా నక్షత్త్రాణి విస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాః శ్రద్ధాం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతేః సోమో రాజా సమ్భవతి॥ ౨


అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.

పర్జన్యో వావ గౌతమాగ్నిస్తస్య వాయురేవ సమిదభ్రం ధూమో విద్యుదర్చిరశనిరఙ్గారా హ్రాదునయో విస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాః సోమగ్ం రాజానం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతేర్వర్షగ్ం సమ్భవతి॥ ౨


అథ షష్ఠః ఖణ్డః.

పృథివీ వావ గౌతమాగ్నిస్తస్యాః సంవత్సర ఏవ సమిదాకాశో ధూమో రాత్రిరర్చిర్దిశోఽఙ్గారా అవాన్తరదిశో విస్ఫులిఙ్గాః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా వర్షం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతేరన్నగ్ం సమ్భవతి॥ ... ౨

—✱అథ సప్తమః ఖణ్డః.✱—

పురుషో వావ గౌతమాగ్నిస్తస్య వాగేవ సమిత్ప్రాణో ధూమో జిహ్వార్చిశ్చక్షురఙ్గారాః శ్రోత్రం విస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా అన్నం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే రేతస్సమ్భవతి॥ ౨

—✱అథ అష్టమః ఖణ్డః.✱—

యోషా వావ గౌతమాగ్నిస్తస్యా ఉపస్థ ఏవ సమిద్యదుపమన్త్రయతే స ధూమో యోనిరర్చిర్యదన్తః కరోతి తేఽఙ్గారా అభినన్దా విస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా రేతో జుహ్వతి తస్యా ఆహుతేర్గర్భస్సమ్భవతి॥ ౨

-*అథ నవమః ఖణ్డః.*-

ఇతి తు పఞ్చమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో భవన్తీతి స ఉల్బావృతో గర్భో దశ వా మాసానన్తశ్శయిత్వా యావద్వాఽథ జాయతే ॥ ౧ ॥ స జాతో యావదాయుషం జీవతి తం ప్రేతం దిష్టమితోఽగ్నయ ఏవ హరన్తి యత ఏవేతో యతస్సమ్భూతో భవతి ॥ ౨

-*అథ దశమః ఖణ్డః.*-

తద్య ఇత్థం విదుః యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే తేఽర్చిషమభిసమ్భవన్త్యర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్షడుదఙ్ఙేతి మాసాగ్ స్తాన్ ॥ ౧ ॥ మాసేభ్యస్సంవత్సరగ్ సంవత్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చన్ద్రమసం చన్ద్రమసో విద్యుతం తత్పురుషోఽమానవస్స ఏనాన్బ్రహ్మ గమయత్యేష దేవయానః పన్థా ఇతి ॥ ౨ ॥ అథ య ఇమే గ్రామ ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యుపాసతే తే ధూమమభిసమ్భవన్తి ధూమాద్రాత్రిగ్ రాత్రేరపరపక్షమపరపక్షాద్యాన్షడ్దక్షిణైతి మాసాగ్ స్తాన్నైతే సంవత్సరమభిప్రాప్నువన్తి ॥ ౩ ॥ మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకాదాకాశమాకాశాచ్చన్ద్రమసమేష సోమో రాజా తద్దేవానామన్నం తం దేవా భక్షయన్తి ॥ ౪ ॥ తస్మిన్యావత్సమ్పాతముషిత్వాఽథైతమేవాధ్వానం పునర్నివర్తన్తే యథైతమాకాశమాకాశాద్వాయుం వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి ధూమో భూత్వాఽభ్రం భవతి ॥ ౫ ॥ అభ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో భూత్వా ప్రవర్షతి త ఇహ వ్రీహియవా ఓషధివనస్పతయస్తిలమాషా ఇతి జాయన్తేఽతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం యో యో హ్యన్నమత్తి యో రేతస్సిఞ్చతి తద్భూయ ఏవ భవతి ॥ ౬ ॥ తద్య ఇహ రమణీయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే రమణీయాం యోనిమాపద్యేరన్బ్రాహ్మణయోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా వైశ్యయోనిం వాఽథ య ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే కపూయాం యోనిమాపద్యేరఞ్శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా చణ్డాలయోనిం వా ॥ ౭ ॥ అథైతయోః పథోర్న కతరేణచ తానీమాని క్షుద్రాణ్యసకృదావర్తీని భూతాని భవన్తి జాయస్వ మ్రియస్వేత్యేతత్తృతీయగ్ స్థానం తేనాసౌ లోకో న సంపూర్యతే తస్మాజ్జుగు

ప్సేత తదేష శ్లోకః॥ ౮ ॥ స్తేనో హిరణ్యస్య సురాం పిబగ్ంశ్చ గురోస్తల్పమావ
సన్ బ్రహ్మహా చైతే పతన్తి చత్వారః పఞ్చమశ్చాచరగ్ంస్తైరితి॥ ౯ ॥ అథ
హ య ఏతానేవం పఞ్చాగ్నీన్ వేద న సహ తైరప్యాచరన్ పాప్మనా లిప్యతే శు
ద్ధః పూతః పుణ్యలోకో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద॥ ... ౧౦

—*అథైకాదశః ఖణ్డః*—

ప్రాచీనశాల ఔపమన్యవః సత్యయజ్ఞః పౌలుషిరిన్ద్రద్యుమ్నో భా
ల్లవేయో జనః శార్కరాక్ష్యో బుడిల ఆశ్వతరాశ్విస్తే హైతే మహాశాలా మహా
శ్రోత్రియాః సమేత్య మీమాగ్ంసాం చక్రుః కో న ఆత్మా కిం బ్రహ్మేతి॥ ౧॥ తే
హ సంపాదయాంచక్రురుద్దాలకో వై భగవన్తోఽయమారుణిః సంప్రతీమమా
త్మానం వైశ్వానరమధ్యేతి తగ్ం హన్తాభ్యాగచ్ఛామేతి తగ్ం హాభ్యాజగ్ముః॥ ౨॥ స
హ సంపాదయాంచకార ప్రక్ష్యన్తి మామిమే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియా
స్తేభ్యో న సర్వమివ ప్రతిపత్స్యే హన్తాహమన్యమభ్యనుశాసానీతి॥ ౩॥ తాన్
హోవాచాశ్వపతిర్వై భగవన్తోఽయం కైకేయః సంప్రతీమమాత్మానం వైశ్వా
నరమధ్యేతి తగ్ం హన్తాభ్యాగచ్ఛామేతి తగ్ం హాభ్యాజగ్ముః॥ ౪॥ తేభ్యో హ ప్రా
ప్తేభ్యః పృథగర్హాణి కారయాంచకార స హ ప్రాతః సంజిహాన ఉవాచ న మే
స్తేనో జనపదే న కదర్యో న మద్యపో నానాహితాగ్నిర్నావిద్వాన్న స్వైరీ స్వై
రిణీ కుతో యక్ష్యమాణో వై భగవన్తోఽహమస్మి యావదేకైకస్మా ఋత్విజే ధనం
దాస్యామి తావద్భగవద్భ్యో దాస్యామి వసన్తు భగవన్త ఇతి॥ ౫॥ తే హోచు
ర్యేన హైవార్థేన పురుషశ్చరేత్తగ్ం హైవ వదేదాత్మానమేవేమం వైశ్వానరగ్ం
సంప్రత్యధ్యేషి తమేవ నో బ్రూహీతి॥ ౬॥ తాన్ హోవాచ ప్రాతర్వః
ప్రతివక్తాస్మీతి తే హ సమిత్పాణయః పూర్వాహ్ణే ప్రతిచక్రమిరే తాన్ హా
నుపనీయైవైతదువాచ॥ ౭

—*అథ ద్వాదశః ఖణ్డః*—

ఔపమన్యవ కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇతి దివమేవ భగవో రాజన్నితి
హోవాచైష వై సుతేజా ఆత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే త
స్మాత్తవ సుతం ప్రసుతమాసుతం కులే దృశ్యతే॥ ౧॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రి

యమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే మూర్ధా త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ మూర్ధా తే వ్యపతిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ౨

—*అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.*—

అథ హోవాచ సత్యయజ్ఞం పౌలుషిం ప్రాచీనయోగ్య కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇత్యాదిత్యమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై విశ్వరూప ఆత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్తవ బహు విశ్వరూపం కులే దృశ్యతే॥ ౧॥ ప్రవృత్తోఽశ్వతరీరథో దాసీనిష్కోఽత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే చక్షుష్ట్వేతదాత్మన ఇతి హోవాచాన్ధోఽభవిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ౨

—*అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.*—

అథ హోవాచేన్ద్రద్యుమ్నం భాల్లవేయం వైయాఘ్రపద్య కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇతి వాయుమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై* పృథగ్వర్త్మాత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వాం పృథగ్బలయ ఆయన్తి పృథగ్రథశ్రేణయోఽనుయన్తి॥ ౧॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే ప్రాణస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ ప్రాణస్త ఉదక్రమిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ౨

—*అథ పఞ్చదశః ఖణ్డః.*—

అథ హోవాచ జనగ్ం శార్కరాక్ష్యం శార్కరాక్ష్య కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇత్యాకాశమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై బహుల ఆత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం బహులోఽసి ప్రజయా చ ధనేన చ॥ ౧॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్య

---

* పృథగ్వర్త్మా వైశ్వానర ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే సన్దేహ
స్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ సన్దేహస్తే వ్యశీర్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ౨

—*అథ షోడశః ఖణ్డః.*—

అథ హోవాచ బుడిలమాశ్వతరాశ్విం వైయాఘ్రపద్య కం త్వమాత్మా
నముపాస్స ఇత్యప ఏవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై రయిరాత్మా వైశ్వా
నరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం రయిమాన్పుష్టిమానసి॥ ౧॥
అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చ
సం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే వస్తిస్త్వేష ఆత్మన ఇతి
హోవాచ వస్తిస్తే వ్యభేత్స్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ... ౨

—*అథ సప్తదశః ఖణ్డః.*—

అథ హోవాచోద్దాలకమారుణిం గౌతమ కం త్వమాత్మానముపాస్స
ఇతి పృథివీమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై ప్రతిష్ఠాత్మా వైశ్వానరో
యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం ప్రతిష్ఠితో ఽసి ప్రజయా చ పశుభిశ్చ॥
౧॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మ
వర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే పాదౌ త్వేతావాత్మ
న ఇతి హోవాచ పాదౌ తే వ్యమ్లాస్యేతాం యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ౨

—*అథాష్టాదశః ఖణ్డః.*—

తాన్ హోవాచైతే వై ఖలు యూయం పృథగివేమమాత్మానం వైశ్వా
నరం విద్వాంసో ఽన్నమత్థ యస్త్వేతమేవం ప్రాదేశమాత్రమభివిమాన
మాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే స సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వే
ష్వాత్మస్వన్నమత్తి॥ ౧॥ ,, తస్య హ వా ఏతస్యాత్మనో వైశ్వానరస్య మూర్ధైవ
సుతేజాశ్చక్షుర్విశ్వరూపః ప్రాణః పృథగ్వర్త్మాత్మా సన్దేహో బహులో వ
స్తిరేవ రయిః పృథివ్యేవ పాదావుర ఏవ వేదిర్లోమాని బర్హిర్హృదయం గార్హప
త్యో మనో ఽన్వాహార్యపచన ఆస్యమాహవనీయః॥ ... ౨

,, పృథగ్వర్త్మా సన్దేహ ఇతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

—*అథ ఏకోనవింశః ఖణ్డః.*—

తద్యద్భక్తం ప్రథమమాగచ్ఛేత్తద్ధోమీయꣳ స యాం ప్రథమామాహుతిం జుహుయాత్తాం జుహుయాత్ప్రాణాయ స్వాహేతి ప్రాణస్తృప్యతి ॥ ౧ ప్రాణే తృప్యతి చక్షుస్తృప్యతి చక్షుషి తృప్యత్యాదిత్యస్తృప్యత్యాదిత్యే తృప్యతి ద్యౌస్తృప్యతి దివి తృప్యన్త్యాం యత్కించ ద్యౌశ్చాదిత్యశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేన ॥ ౨

—*అథ వింశః ఖణ్డః.*—

అథ యాం ద్వితీయాం జుహుయాత్తాం జుహుయాద్వ్యానాయ స్వాహేతి వ్యానస్తృప్యతి ॥ ౧ ॥ వ్యానే తృప్యతి శ్రోత్రం తృప్యతి శ్రోత్రే తృప్యతి చన్ద్రమాస్తృప్యతి చన్ద్రమసి తృప్యతి దిశస్తృప్యన్తి దిక్షు తృప్యన్తీషు యత్కించ దిశశ్చ చన్ద్రమాశ్చాధితిష్ఠన్తి తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ౨

—*అథ ఏకవింశః ఖణ్డః.*—

అథ యాం తృతీయాం జుహుయాత్తాం జుహుయాదపానాయ స్వాహేత్యపానస్తృప్యతి ॥ ౧ ॥ అపానే తృప్యతి వాక్తృప్యతి వాచి తృప్యన్త్యామగ్నిస్తృప్యత్యగ్నౌ తృప్యతి పృథివీ తృప్యతి పృథివ్యాం తృప్యన్త్యాం యత్కించ పృథివీ చాగ్నిశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ౨

—*అథ ద్వావింశః ఖణ్డః.

అథ యాం చతుర్థీం జుహుయాత్తాం జుహుయాత్సమానాయ స్వాహేతి సమానస్తృప్యతి ॥ ౧ ॥ సమానే తృప్యతి మనస్తృప్యతి మనసి తృప్యతి పర్జన్యస్తృప్యతి పర్జన్యే తృప్యతి విద్యుత్తృప్యతి విద్యుతి తృప్యన్త్యాం యత్కించ విద్యుచ్చ పర్జన్యశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ౨

—*అథ త్రయోవింశః ఖణ్డః.*—

అథ యాం పంచమీం జుహుయాత్తాం జుహుయాదుదానాయ స్వాహేత్యుదానస్తృప్యతి॥ ౧॥ ఉదానే తృప్యతి వాయుస్తృప్యతి వాయౌ తృప్యత్యాకాశస్తృప్యత్యాకాశే తృప్యతి యత్కించ వాయుశ్చాకాశశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి॥ ౨

—*అథ చతుర్వింశః ఖణ్డః.*—

సయ ఇదమవిద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి యథాఙ్గారానపోహ్య భస్మని జుహుయాత్తాదృక్తత్స్యాత్ ॥ ౧ ॥ అథ య ఏతదేవం విద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి తస్య సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వేష్వాత్మసు హుతం భవతి॥ ౨ ॥ తద్యథేషీకాతూలమగ్నౌ ప్రోతం ప్రదూయేతైవగ్ం హాస్య సర్వే పాప్మానః ప్రదూయన్తే య ఏతదేవం విద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి॥ ౩॥ తస్మాదు హైవంవిద్యద్యపి చణ్డాలాయోచ్ఛిష్టం ప్రయచ్ఛేదాత్మని హైవాస్య తద్వైశ్వానరే హుతగ్ం స్యాదితి తదేష శ్లోకః॥ ౪॥ యథేహ క్షుధితా బాలా మాతరం పర్యుపాసతే । ఏవగ్ం సర్వాణి భూతాన్యగ్నిహోత్రముపాసత ఇత్యగ్నిహోత్రముపాసత ఇతి॥ ౫

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది- పఞ్చమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయ యః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్స మునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్॥





శ్రీ గురుభ్యో నమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - షష్ఠః ప్రపాఠకః



అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓమ్॥ శ్వేతకేతుర్హారుణేయ ఆస తꣳహ పితోవాచ శ్వేతకేతో వస బ్రహ్మచర్యం న వై సోమ్యాస్మత్కులీనోఽననూచ్య బ్రహ్మబన్ధురివ భవతీతి॥ ౧॥ స హ ద్వాదశవర్ష ఉపేత్య చతుర్విꣳశతివర్షః సర్వాన్వేదానధీత్య మహామనా అనూచానమానీ స్తబ్ధ ఏయాయ తꣳహ పితోవాచ॥ ౨॥ శ్వేతకేతో యన్ను సోమ్యేదం మహామనా అనూచానమానీ స్తబ్ధోఽస్యుత తమాదేశమప్రాక్ష్యో యేనాశ్రుతꣳ శ్రుతం భవత్యమతం మతమవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతమితి కథం ను భగవః స ఆదేశో భవతీతి॥ ౩॥ యథా సోమ్యైకేన మృత్పిణ్డేన సర్వం మృన్మయం విజ్ఞాతం స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యం॥ ౪॥ యథా సోమ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతꣳ స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం లోహమిత్యేవ సత్యం॥ ౫॥ యథా సోమ్యైకేన నఖనికృన్తనేన సర్వం కార్ష్ణాయసం విజ్ఞాతꣳ స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం కృష్ణాయసమిత్యేవ సత్యమేవꣳ సోమ్య స ఆదేశో భవతీతి॥ ౬॥ న వై నూనం భగవన్తస్త ఏతదవేదిషుర్యద్ధ్యేతదవేదిష్యన్ కథం మే నావక్ష్యన్నితి భగవాꣳస్త్వేవ మే తద్బ్రవీత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ... ౭

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం తద్ధైక ఆహురసదేవేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం తస్మాదసతః సజ్జాయత॥ ౧॥ కుతస్తు ఖలు సోమ్యైవꣳ స్యాదితి హోవాచ కథమసతః సజ్జాయేతేతి సత్త్వేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీ

దేకమేవాద్వితీయం॥ ౨॥ * తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తత్తేజో౽
సృజత తత్తేజ ఐక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తదపో౽సృజత తస్మాద్యత్ర
క్వచ శోచతి స్వేదతే వా పురుషస్తేజస ఏవ తదధ్యాపో జాయన్తే॥ ౩॥ ః తా ఆప
ఐక్షన్త బహ్వ్యః స్యామ ప్రజాయేమహీతి తా అన్నమసృజన్త తస్మాద్యత్ర
క్వచ వర్షతి తదేవ భూయిష్ఠమన్నం భవత్యద్భ్య ఏవ తదధ్యన్నాద్యం జాయతే॥

అథ తృతీయః ఖణ్డః.

తేషాం ఖల్వేషాం భూతానాం త్రీణ్యేవ బీజాని భవన్త్యాణ్డజం జీవజ
ముద్భిజ్జమితి॥ ౧॥ సేయం దేవతైక్షత హన్తాహమిమాస్తిస్రో దేవతా అనేన
జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణీతి॥ ౨॥ తాసాం త్రివృతం
త్రివృతమేకైకాం కరవాణీతి సేయం దేవతేమాస్తిస్రో దేవతా అనేనైవ జీవే
నాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరోత్ ॥ ౩ ॥ తాసాం త్రివృతం త్రివృ
తమేకైకామకరోద్యథా తు ఖలు సోమ్యేమాస్తిస్రో దేవతాస్త్రివృత్త్రివృ
దేకైకా భవతి తన్మే విజానీహీతి॥ ౪

అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

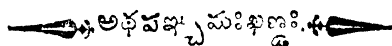
యదగ్నే రోహితగ్ం రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం య
త్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాదగ్నేరగ్నిత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధే
యం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యం॥ ౧ ॥ యదాదిత్యస్య రోహితగ్ం రూపం తే
జసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాదాది
త్యాదాదిత్యత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ
సత్యం॥ ౨॥ యచ్చన్ద్రమసో రోహితగ్ం రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం
తదపాం యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాచ్చన్ద్రాచ్చన్ద్రత్వం వాచారమ్భణం
వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యం॥ ౩ ॥ యద్విద్యుతో రోహి
తగ్ం రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం యత్కృష్ణం తదన్నస్యా

---

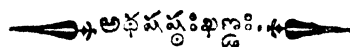
* యత్ర క్వచ న శోచతీతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

ః యత్ర క్వచ న వర్షతీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

హాగాద్విద్యుతో విద్యుత్త్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూ
పాణీత్యేవ సత్యం॥ ౪॥ ఏతద్ధస్మ వై తద్విద్వాగ్ంస ఆహుః పూర్వే మహాశాలా మ
హాశ్రోత్రియా న నోఽద్య కశ్చనాశ్రుతమమతమవిజ్ఞాతముదాహరిష్యతీతి హ్యే
భ్యో విదాంచక్రుః॥ ౫ ॥ యదు రోహితమివాభూదితి తేజసస్తద్రూపమితి
తద్విదాఞ్చక్రుః యదు శుక్లమివాభూదిత్యపాగ్ం రూపమితి తద్విదాఞ్చక్రు
ర్యదు కృష్ణమివాభూదిత్యన్నస్య రూపమితి తద్విదాంచక్రుః ॥ ౬ ॥ యద్వవి
జ్ఞాతమివాభూదిత్యేతాసామేవ దేవతానాగ్ం సమాస ఇతి తద్విదాంచక్రుర్య
థా తు ఖలు సోమ్యేమాస్తిస్రో దేవతాః పురుషం ప్రాప్య త్రివృత్త్రివృదేకై
కా భవతి తన్మే విజానీహీతి॥ ... ... ౭.


అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.

అన్నమశితం త్రేధా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్ఠో ధాతుస్తత్పురీషం భవ
తి యో మధ్యమస్తన్మాగ్ంసం యోఽణిష్ఠస్తన్మనః॥ ౧ ॥ ఆపః పీతాస్త్రేధా విధీ
యన్తే తాసాం యః స్థవిష్ఠో ధాతుస్తన్మూత్రం భవతి యో మధ్యమస్తల్లోహితం
యోఽణిష్ఠస్స ప్రాణః॥ ౨॥ తేజోఽశితం త్రేధా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్ఠో
ధాతుస్తదస్థి భవతి యో మధ్యమస్స మజ్జా యోఽణిష్ఠః సా వాక్॥ ౩ ॥ అన్నమ
యగ్ం హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా
భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ... ౪.


అథ షష్ఠః ఖణ్డః.

దధ్నస్సోమ్య మథ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వస్సముదీషతి తత్సర్పి
ర్భవతి॥ ౧॥ ఏవమేవ ఖలు సోమ్యాన్నస్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వస్స
ముదీషతి తన్మనో భవతి॥ ౨ ॥ అపాగ్ం సోమ్య పీయమానానాం యోఽణిమా స
ఊర్ధ్వస్సముదీషతి స ప్రాణో భవతి॥ ౩ ॥ తేజసస్సోమ్యాశ్యమానస్య యో
ఽణిమా స ఊర్ధ్వస్సముదీషతి సా వాగ్భవతి॥ ౪ ॥ అన్నమయగ్ం హి సోమ్య మ
న ఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాప
యత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ... ... ౫.

అథ సప్తమః ఖణ్డః.

షోడశకలస్సోమ్య పురుషః పఞ్చదశాహాని మాశీః కామమపః పిబాపోమయః ప్రాణో న పిబతో విచ్ఛేత్స్యత ఇతి॥ ౧॥ స హ పఞ్చదశాహాని నాశాథ హైనముపససాద కిం బ్రవీమి భో ఇత్యృచస్సోమ్య యజూగ్ షి సామానీతి స హోవాచ న వై మా ప్రతిభాన్తి భో ఇతి॥ ౨॥ తగ్ హోవాచ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యైకోఽఙ్గారః ఖద్యోతమాత్రః పరిశిష్టస్స్యాత్తేన తతోఽపి న బహు దహేదేవగ్ సోమ్య తే షోడశానాం కలానామేకా కలాతిశిష్టా స్యాత్తయైతర్హి వేదాన్నానుభవస్యశానాథ మే విజ్ఞాస్యసీతి॥ ౩॥ స హాశాథ హైనముపససాద తగ్ హ యత్కిఞ్చ పప్రచ్ఛ సర్వగ్ హ ప్రతిపేదే తగ్ హోవాచ॥ ౪॥ ౧ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యైకమఙ్గారం ఖద్యోతమాత్రం పరిశిష్టం తం తృణైరుపసమాధాయ ప్రజ్వాలయేత్తేన తతోఽపి బహు దహేత్॥ ౫॥ ఏవగ్ సోమ్య తే షోడశానాం కలానామేకా కలాతిశిష్టాభూత్సాన్నేనోపసమాహితా ప్రాజ్వాలీత్తయైతర్హి వేదాననుభవస్యన్నమయగ్ హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమయీ వాగితి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి॥ ౬

అథ అష్టమః ఖణ్డః.

ఉద్దాలకో హారుణిః శ్వేతకేతుం పుత్రమువాచ స్వప్నాన్తం మే సోమ్య విజానీహీతి యత్రైతత్పురుషస్స్వపితి నామ సతా సోమ్య తదా సమ్పన్నో భవతి స్వమపీతో భవతి తస్మాదేనగ్ స్వపితీత్యాచక్షతే స్వగ్ హ్యపీతో భవతి॥ ౧॥ స యథా శకునిస్సూత్రేణ ప్రబద్ధో దిశం దిశం పతిత్వాఽన్యత్రాయతనమలబ్ధ్వా బన్ధనమేవోపశ్రయత ఏవమేవ ఖలు సోమ్య తన్మనో దిశం దిశం పతిత్వాఽన్యత్రాయతనమలబ్ధ్వా ప్రాణమేవోపశ్రయతే ప్రాణబన్ధనగ్ హి సోమ్య మన ఇతి॥ ౨॥ * అశనాపిపాసే మే సోమ్య విజానీహీతి యత్రైతత్పురుషో

౧ ప్రాజ్వాలయేదితి గఙ్గారామానుమతీయపాఠః,
* అశనాయాపిపాసే ఇతి గఙ్గారామానుమతీయపాఠః,

ఽశిశిషతినామాపఏవతదశితంనయన్తేతద్యథాగోనాయోఽశ్వనాయఃపురు
షనాయఇత్యేవన్తదపఆచక్షతేఽశనాయేతితత్రైతచ్ఛుఙ్గముత్పతితꣳసోమ్య
విజానీహినేదమమూలమ్భవిష్యతీతి ॥ ౩ ॥ తస్యక్వమూలꣳస్యాదన్యత్రాన్నా
త్స్యాదేవమేవఖలుసోమ్యాన్నేనశుఙ్గేనాపో మూలమన్విచ్ఛాద్భిస్సోమ్యశుఙ్గే
నతేజోమూలమన్విచ్ఛ తేజసాసోమ్యశుఙ్గేనసన్మూలమన్విచ్ఛసన్మూలాస్సో
మ్యేమాస్సర్వాఃప్రజాస్సదాయతనాస్సత్ప్రతిష్ఠాః॥ ౪ ॥ అథయత్రైతత్పు
రుషఃపిపాసతినామతేజఏవతత్పీతంనయతేతద్యథాగోనాయోఽశ్వనాయః
పురుషనాయఇత్యేవంతత్తేజఆచష్టఉదన్యేతితత్రైతదేవశుఙ్గముత్పతితꣳసో
మ్యవిజానీహినేదమమూలమ్భవిష్యతీతి॥ ౫ ॥ తస్యక్వమూలꣳస్యాదన్యత్రా
ద్భ్యోఽద్భిస్సోమ్యశుఙ్గేనతేజోమూలమన్విచ్ఛతేజసాసోమ్యశుఙ్గేనసన్మూలమ
న్విచ్ఛసన్మూలాస్సోమ్యేమాస్సర్వాఃప్రజాస్సదాయతనాస్సత్ప్రతిష్ఠాయ
థాతుఖలుసోమ్యేమాస్తిస్రోదేవతాఃపురుషంప్రాప్యత్రివృత్త్రివృదేకై
కాభవతితదుక్తంపురస్తాదేవభవత్యస్యసోమ్యపురుషస్యప్రయతోవాఙ్మనసి
సమ్పద్యతేమనఃప్రాణేప్రాణస్తేజసితేజఃపరస్యాందేవతాయాꣳసయ
ఏషోఽణిమా॥ ౬ ॥ ఐతదాత్మ్యమిదꣳసర్వంతత్సత్యꣳసఆత్మాతత్త్వమసిశ్వే
తకేతోఇతిభూయఏవమాభగవాన్విజ్ఞాపయత్వితితథాసోమ్యేతి

అథ నవమః ఖణ్డః

యథాసోమ్యమధుమధుకృతోనిస్తిష్ఠన్తినానాత్యయానాంవృక్షాణాꣳ
రసాన్సమవహారమేకతాꣳరసఙ్గమయన్తి॥ ౧ ॥ తేయథాతత్రనవివేకం
లభన్తేఽముష్యాహంవృక్షస్యరసోఽస్మ్యముష్యాహంవృక్షస్యరసోఽస్మీత్యేవమేవ
ఖలుసోమ్యేమాస్సర్వాఃప్రజాస్సతిసమ్పద్యనవిదుస్సతిసమ్పద్యామహఇ
తఇహవ్యాఘ్రోవాసిꣳహోవావృకోవావరాహోవాకీటోవాపతఙ్గోవా
దꣳశోవామశకోవాయద్యద్భవన్తితదాభవన్తి॥ ౩ ॥ సయఏషోఽణిమైతదా
త్మ్యమిదꣳసర్వంతత్సత్యꣳసఆత్మాతత్త్వమసిశ్వేతకేతోఇతిభూయఏవ
మాభగవాన్విజ్ఞాపయత్వితితథాసోమ్యేతిహోవాచ॥ ౪ ॥

అథ దశమః ఖణ్డః.

ఇమాస్సోమ్య నద్యః పురస్తాత్ప్రాచ్యస్స్యందన్తే పశ్చాత్ప్రతీచ్యస్తా స్సముద్రాత్సముద్రమేవాపియన్తి సముద్ర ఏవ భవన్తి తా యథా తత్ర న విదురియమహమస్మీయమహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ ఏవమేవ ఖలు సోమ్యేమాస్సర్వాః ప్రజాస్సత ఆగమ్య న విదుస్సత ఆగచ్ఛామహ ఇతి త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సిగ్ంహో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతఙ్గో వా దగ్ంశో వా మశకో వా యద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి ॥ ౨ ॥ స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ౩

అథ ఏకాదశః ఖణ్డః.

అస్య సోమ్య మహతో వృక్షస్య యో మూలేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్ స్రవేద్యో మధ్యేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్ స్రవేద్యోఽగ్రేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్ స్రవేత్స ఏష జీవేనాత్మనానుప్రభూతః పేపీయమానో మోదమానస్తిష్ఠతి ॥ ౧ ॥ తస్య యదేకాగ్ం శాఖాం జీవో జహాత్యథ సా శుష్యతి ద్వితీయాం జహాత్యథ సా శుష్యతి తృతీయాం జహాత్యథ సా శుష్యతి సర్వం జహాతి సర్వశ్శుష్యత్యేవమేవ ఖలు సోమ్య విద్ధీతి హోవాచ ॥ ౨ ॥ జీవాపేతం వావ కిలేదం మ్రియతే న జీవో మ్రియత ఇతి స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥

అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.

* న్యగ్రోధఫలమత ఆహరేతీదం భగవ ఇతి భిన్ధీతి భిన్నం భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీత్యణ్వ్య ఇవేమా ధానా భగవ ఇత్యాసామఙ్గైకాం భిన్ధీతి భిన్నా భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీతి న కిఞ్చన భగవ ఇతి ॥ ౧ ॥ తగ్ం హోవాచ యం వై సోమ్యైతమణిమానం న నిభాలయస ఏతస్య వై కిల సోమ్యైషోఽణిమ్న ఏవం మహాన్న్యగ్రోధస్తిష్ఠతి ॥ ౨ ॥ శ్రద్ధత్స్వ సోమ్యేతి స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం

---

* ఫలమత ఆహరేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ౩

అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.

లవణమేతదుదకేఽవధాయాథ మా ప్రాతరుపసీదథా ఇతి స హ తథా చకార తగ్ం హోవాచ యద్దోషా లవణముదకేఽవాధా అఙ్గ తదాహరేతి తద్ధావమృశ్య న వివేద యథా విలీనమేవాఙ్గ॥ ౧ ॥ * అస్యాన్తాదాచామేతి కథమితి లవణమితి మధ్యాదాచామేతి కథమితి లవణమిత్యన్తాదాచామేతి కథమితి లవణమిత్యభిప్రాస్యైతదథ మోపసీదథా ఇతి తద్ధ తథా చకార తచ్ఛశ్వత్సంవర్తతే తగ్ం హోవాచాత్ర వావ కిల సత్సోమ్య న నిభాలయసేఽత్రైవ కిలేతి॥ స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥

అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.

యథా సోమ్య పురుషం గన్ధారేభ్యోఽభినద్ధాక్షమానీయ తం తతోఽతిజనే విసృజేత్స యథా తత్ర ప్రాఙ్వోదఙ్వాఽధరాఙ్వా ప్రధ్మాయీతాభినద్ధాక్ష ఆనీతోఽభినద్ధాక్షో విసృష్టః॥ ౧॥ తస్య యథాభినహనం ప్రముచ్య ప్రబ్రూయాదేతాం దిశం గన్ధారా ఏతాం దిశం వ్రజేతి స గ్రామాద్గ్రామం పృచ్ఛన్ పణ్డితో మేధావీ గన్ధారానేవోపసంపద్యేతైవమేవేహాచార్యవాన్ పురుషో వేద తస్య తావదేవ చిరం యావన్న విమోక్ష్యేఽథ సంపత్స్య ఇతి॥ ౨॥ స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ౩

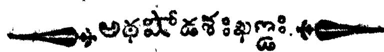
అథ పఞ్చదశః ఖణ్డః.

పురుషగ్ం సోమ్యోపతాపినం జ్ఞాతయః పర్యుపాసతే జానాసి మాం జానాసి మామితి తస్య యావన్న వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయాం తావజ్జానాతి ॥౧॥ అథ యదాఽస్య వాఙ్మనసి

---

* అథాస్యాదావాచామేతి గఙ్గారామానుజీయపాఠః.

సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయామథ న జా
నాతి ॥ ౨ ॥ స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వ
మసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి
హోవాచ ॥ 3



అథ షోడశః ఖణ్డః.

పురుషగ్ం సోమ్యోత హస్తగృహీతమానయన్త్యపహార్షీత్స్తేయమకా
ర్షీత్పరశుమస్మై తపతేతి స యది తస్య కర్తా భవతి తత ఏవానృతమాత్మానం కురు
తే సోఽనృతాభిసన్ధోఽనృతేనాత్మానమన్తర్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్ణా
తి స దహ్యతేఽథ హన్యతే ॥ ౧ ॥ అథ యది తస్యాకర్తా భవతి తత ఏవ సత్యమా
త్మానం కురుతే స సత్యాభిసన్ధస్సత్యేనాత్మానమన్తర్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతి
గృహ్ణాతి స న దహ్యతేఽథ ముచ్యతే ॥ ౨ ॥ స యథా తత్ర నాదాహ్యేతైతదాత్మ్య
మిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి
విజజ్ఞావితి ॥ 3

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది - షష్ఠః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయ యః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః ।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్స మునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్ ॥



శ్రీ గురుభ్యో నమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - సప్తమః ప్రపాఠకః

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

అధీహి భగవ ఇతి హోపససాద సనత్కుమారం నారద స్తగ్ం హోవాచ యద్వేత్థ తేన మోపసీద తతస్త ఊర్ధ్వం వక్ష్యామీతి॥ ౧॥ స హోవాచ ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదగ్ం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాస పురాణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్పదేవజనవిద్యామేతద్భగవోఽధ్యేమి॥ ౨॥ సోఽహం భగవో మన్త్రవిదేవాస్మి నాత్మవిచ్ఛ్రుతగ్ం హ్యేవ మే భగవద్దృశేభ్య స్తరతి శోకమాత్మవిదితి సోఽహం భగవశ్శోచామి తం మా భగవాఞ్ఛోకస్య పారం తారయత్వితి తగ్ం హోవాచ యద్వై కిఞ్చైతదధ్యగీష్ఠా నామైవైతత్॥ ౩॥ నామ వా ఋగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవేద ఆథర్వణశ్చతుర్థ ఇతిహాసపురాణః పఞ్చమో వేదానాం వేదః పిత్ర్యో రాశిర్దైవో నిధిర్వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యా బ్రహ్మవిద్యా భూతవిద్యా క్షత్రవిద్యా నక్షత్రవిద్యా సర్పదేవజనవిద్యా నామైవైతన్నామోపాస్స్వేతి॥ ౪॥ స యో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావన్నామ్నో గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో నామ్నో భూయ ఇతి నామ్నో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ౫॥

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

వాగ్వావ నామ్నో భూయసీ వాగ్వా ఋగ్వేదం విజ్ఞాపయతి యజుర్వేదగ్ం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మ

విద్యాంభూతవిద్యాంక్షత్రవిద్యాంనక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్పదేవజనవిద్యాందివంచపృథివీంచవాయుఞ్చాకాశఞ్చాపశ్చ తేజశ్చదేవాగ్ంశ్చమనుష్యాగ్ంశ్చపశూగ్ంశ్చవయాగ్ంసిచతృణవనస్పతీఞ్ఛ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికంధర్మఞ్చాధర్మఞ్చసత్యఞ్చానృతంచసాధుచాసాధుచహృదయజ్ఞఞ్చాహృదయజ్ఞంచయద్వైవాఙ్నాభవిష్యన్నధర్మోనాధర్మోవ్యజ్ఞాపయిష్యన్నసత్యంనానృతంనసాధునాసాధునహృదయజ్ఞోనాహృదయజ్ఞోవాగేవైతత్సర్వం విజ్ఞాపయతి వాచముపాస్స్వేతి॥౧॥సయోవాచంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేయావద్వాచోగతంతత్రాస్యయథాకామచారోభవతియోవాచంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవోవాచోభూయఇతివాచోవావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథతృతీయఃఖణ్డః.*—

మనోవావవాచోభూయోయథావైద్వేవామలకేద్వేవాకోలేద్వౌవాక్షౌముష్టిరనుభవత్యేవం వాచంచనామచమనోఽనుభవతిసయదామనసామనస్యతిమన్త్రానధీయీయేత్యథాధీతేకర్మాణికుర్వీయేత్యథకురుతేపుత్రాగ్ంశ్చపశూగ్ంశ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతఇమంచలోకమముఞ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతేమనోహ్యాత్మామనోహిలోకోమనోహిబ్రహ్మమనఉపాస్స్వేతి॥ ౧॥ సయోమనోబ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావన్మనసోగతంతత్రాస్య యథాకామచారోభవతి యోమనోబ్రహ్మేత్యుపాస్తే ఽస్తిభగవోమనసోభూయ ఇతిమనసోవావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథచతుర్థఃఖణ్డః.*—

సఙ్కల్పోవావమనసోభూయాన్యదావైసఙ్కల్పయతేఽథమనస్యత్యథవాచమీరయతితామునామ్న్యీరయతినామ్నిమన్త్రా ఏకంభవన్తిమన్త్రేషుకర్మాణి॥ ౧॥ తానిహవాఏతానిసఙ్కల్పైకాయనానిసఙ్కల్పాత్మకానిసఙ్కల్పేప్రతిష్ఠితానిసమక్లృపతాంద్యావాపృథివీసమకల్పేతాంవాయుశ్చాకాశంచసమకల్పన్తామాపశ్చతేజశ్చతేషాగ్ం సంక్లృప్త్యైవర్షగ్ం సఙ్కల్పతేవర్షస్యసఙ్క్లృప్త్యాఅన్నగ్ంసఙ్కల్పతేఽన్నస్యసఙ్క్లృప్త్యైప్రాణాస్సఙ్కల్పన్తే

ప్రాణానాగ్ సంక్లృప్త్యై మన్త్రాస్సఙ్కల్పన్తే మన్త్రాణాం సంక్లృప్త్యై కర్మా
ణి సఙ్కల్పన్తే కర్మణాం సంక్లృప్త్యై లోకస్సఙ్కల్పతే లోకస్య సంక్లృప్త్యై సర్వగ్ం
సఙ్కల్పతే స ఏష సఙ్కల్పస్సఙ్కల్పముపాస్స్వేతి ॥ ౨ ॥ స యస్సఙ్కల్పం బ్ర
హ్మేత్యుపాస్తే సంక్లృప్తాన్వై స లోకాన్ ధ్రువాన్ ధ్రువః ప్రతిష్ఠితాన్ ప్రతి
ష్ఠితోఽవ్యథమానానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతి యావత్సఙ్కల్పస్య గతం తత్రా
స్య యథా కామచారో భవతి యస్సఙ్కల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవస్సం
కల్పాద్భూయ ఇతి సంకల్పాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి ॥ ౩ ॥

—*అథ పఞ్చమః ఖణ్డః *—

చిత్తం వావ సఙ్కల్పాద్భూయో యదా వై చేతయతేఽథ సఙ్కల్పయతే
ఽథ మనస్యత్యథ వాచమీరయతి తాము నామ్నీరయతి నామ్ని మన్త్రా ఏకం భవ
న్తి మన్త్రేషు కర్మాణి ॥ ౧ ॥ తాని హ వా ఏతాని చిత్తైకాయనాని చిత్తాత్మాని చి
త్తే ప్రతిష్ఠితాని తస్మాద్యద్యపి బహువిదచిత్తో భవతి నాయమస్తీత్యేవైనమాహు
ర్యదయం వేద యద్వా అయం విద్వాన్నేత్థమచిత్తస్స్యాదిత్యథ యద్యల్ప విచ్చిత్త
వాన్ భవతి తస్మా ఏవోత శుశ్రూషన్తే చిత్తగ్ం హ్యేవైషామేకాయనం చిత్త
మాత్మా చిత్తం ప్రతిష్ఠా చిత్తముపాస్స్వేతి ॥ ౨ ॥ స యశ్చిత్తం బ్రహ్మేత్యుపా
స్తే చిత్తాన్వై స లోకాన్ ధ్రువాన్ ధ్రువః ప్రతిష్ఠితాన్ ప్రతిష్ఠితోఽవ్యథమా
నానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతి యావచ్చిత్తస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచా
రో భవతి యశ్చిత్తం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవశ్చిత్తాద్భూయ ఇతి చిత్తా
ద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి ॥ ౩

—*అథ షష్ఠః ఖణ్డః *—

ధ్యానం వావ చిత్తాద్భూయో ధ్యాయతీవ పృథివీ ధ్యాయతీవాన్తరిక్షం
ధ్యాయతీవ ద్యౌర్ధ్యాయన్తీవాపో ధ్యాయన్తీవ పర్వతా ధ్యాయన్తీవ దేవమ
నుష్యాస్తస్మాద్య ఇహ మనుష్యాణాం మహత్తాం ప్రాప్నువన్తి ధ్యానాపా
దాగ్ంశా ఇవైవ తే భవన్త్యథ యేఽల్పాః కలహినః పిశునా ఉపవాదినస్తేఽథ
యే ప్రభవో ధ్యానాపాదాగ్ంశా ఇవైవ తే భవన్తి ధ్యానముపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ స

యోధ్యానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేయావద్ధ్యానస్యగతంతత్రాస్య యథాకా మచారోభవతియోధ్యానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేస్తిభగవోధ్యా నాద్భూయఇతి ధ్యానాద్వావభూయోస్తీతితన్మేభగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథసప్తమఃఖణ్డః*—

విజ్ఞానంవావధ్యానాద్భూయోవిజ్ఞానేనవాఋగ్వేదంవిజానాతియజుర్వేదగ్ం సామవేదమాథర్వణంచతుర్థమితిహాసపురాణం పఞ్చమంవేదానాంవేదంపిత్ర్యగ్ం రాశిందైవంనిధింవాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాంక్షత్రవిద్యాంనక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్పదేవజనవిద్యాందివంచపృథివీంచ వాయుఞ్చాకాశంచాపశ్చ తేజశ్చ దేవాగ్ంశ్చమనుష్యాగ్ంశ్చవయాగ్ంసిచతృణవనస్పతీన్ శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికంధర్మం చాధర్మంచసత్యంచానృతంచసాధుచా సాధుచహృదయజ్ఞఞ్చాహృదయజ్ఞఞ్చాన్నంచరసఞ్చేమంచలోక మముంచవిజ్ఞానేనైవవిజానాతి విజ్ఞానముపాస్స్వేతి॥ ౧ ॥ సయోవిజ్ఞానంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేవిజ్ఞానవతోవైసలోకాన్ జ్ఞానవతోఽభిసిధ్యతియావద్విజ్ఞానస్యగతంతత్రాస్యయథాకామచారోభవతియోవిజ్ఞానంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవోవిజ్ఞానాద్భూయఇతివిజ్ఞానాద్వావభూయోస్తీతితన్మేభగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథఅష్టమఃఖణ్డః*—

బలంవావవిజ్ఞానాద్భూయోపిహశతంవిజ్ఞానవతామేకోబల వానాకంపయతేసయదాబలీభవత్యథోత్థాతాభవత్యుత్తిష్ఠన్ పరిచరితాభవతిపరిచరన్నుపసత్తాభవత్యుపసీదన్ద్రష్టాభవతిశ్రోతాభవతిమన్తాభవతి బోద్ధాభవతికర్తాభవతివిజ్ఞాతాభవతి బలేనవైపృథివీతిష్ఠతిబలే నాంతరిక్షంబలేనద్యౌర్బలేనపర్వతాబలేనదేవమనుష్యాబలెనపశవశ్చవయాగ్ంసిచతృణవనస్పతయశ్శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికంబలేనలోకస్తిష్ఠతిబలముపాస్స్వేతి॥ ౧॥ సయోబలంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేయావద్బలస్యగతంతత్రాస్యయథాకామచారోభవతియోబలంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవో బలాద్భూయఇతిబలాద్వావభూయోస్తీతితన్మేభగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథనవమఃఖణ్డః.*—

అన్నంవావబలాద్భూయస్తస్మాద్యద్యపిదశరాత్రీర్నాశ్నీయాద్యద్యు
హాజీవేదథవాఽద్రష్టాఽశ్రోతాఽమన్తాఽబోద్ధాఽకర్తాఽవిజ్ఞాతాభవ
త్యథాన్నస్యాయైద్రష్టాభవతిశ్రోతాభవతిమన్తా భవతిబోద్ధాభవతికర్తా
భవతివిజ్ఞాతాభవత్యన్నముపాస్స్వేతి॥ ౧॥ సయోఽన్నంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽ
న్నవతో వైసలోకాన్పానవతోఽభిసిధ్యతియావదన్నస్యగతంతత్రాస్యయ
థాకామచారోభవతియోఽన్నంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽన్నాద్భూ
యఇత్యన్నాద్వావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథదశమఃఖణ్డః.*—

ఆపోవావాన్నాద్భూయస్యస్తస్మాద్యదాసువృష్టిర్న భవతివ్యాధీయ
న్తేప్రాణా అన్నంకనీయోభవిష్యతీత్యథయదాసువృష్టిర్భవత్యా నన్దినః
ప్రాణాభవన్త్యన్నంబహుభవిష్యతీత్యాప ఏవేమామూర్తాయేయంపృథి
వీయదన్తరిక్షంయద్ద్యౌర్యత్పర్వతా యద్దేవమనుష్యాయత్పశవశ్చవయాగ్ం
సిచతృణవనస్పతయశ్శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికమాప ఏవేమామూర్తా
అపఉపాస్స్వేతి॥ ౧॥ సయోఽపోబ్రహ్మేత్యుపాస్తఆప్నోతిసర్వాన్కామాగ్ం
స్తృప్తిమాన్ భవతియావదపాంగతంతత్రాస్యయథాకామచారో భవతి
యోఽపోబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽద్భ్యోభూయఇత్యద్భ్యోవావ
భూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథఏకాదశఃఖణ్డః.*—

తేజోవావాద్భ్యోభూయస్తద్వాఏతద్వాయుమాగృహ్యాకాశమభిత
పతితదాహుర్నిశోచతి నితపతివర్షిష్యతివాఇతి తేజ ఏవతత్పూర్వం దర్శయి
త్వాఽథాపస్సృజతేతదేతదూర్ధ్వాభిశ్చ తిరశ్చీభిశ్చవిద్యుద్భిరాహ్రాదాశ్చర
న్తితస్మాదాహుర్విద్యోతతే స్తనయతివర్షిష్యతివాఇతితేజఏవతత్పూర్వందర్శ
యిత్వాఽథాపస్సృజతేతేజఉపాస్స్వేతి॥ ౧ ॥ సయస్తేజో బ్రహ్మేత్యుపా
స్తే తేజస్వీవైసతేజస్వతోలోకాన్ భాస్వతోఽపహతతమస్కానభి సిధ్యతి
యావత్తేజసోగతంతత్రాస్య యథాకామచారోభవతియస్తేజో బ్రహ్మే

త్యుపాస్తే స్తి భగవస్తేజసో భూయ ఇతి తేజసో వావ భూయో స్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.*—

ఆకాశో వావ తేజసో భూయానాకాశే వై సూర్యాచన్ద్రమసావుభౌ విద్యున్నక్షత్రాణ్యగ్నిరాకాశేనాహ్వయత్యాకాశేన శృణోత్యాకాశేన ప్రతిశృణోత్యాకాశే రమత ఆకాశే న రమత ఆకాశే జాయత ఆకాశమభిజాయత ఆకాశముపాస్స్వేతి॥ ౧॥ స య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆకాశవతో వై స లోకాన్ ప్రకాశవతో౽ సంబాధానురుగాయవతో౽ భిసిధ్యతి యావదాకాశస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే౽ స్తి భగవ ఆకాశాద్భూయ ఇత్యాకాశాద్వావ భూయో స్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.*—

స్మరో వావాకాశాద్భూయస్తస్మాద్యద్యపి బహవ ఆసీరన్న స్మరన్తో నైవ తే కంచన శృణుయుర్న మన్వీరన్న విజానీరన్యదా వావ తే స్మరేయురథ శృణుయురథ మన్వీరన్నథ విజానీరన్స్మరేణ వై పుత్రాన్విజానాతి స్మరేణ పశూన్స్మరముపాస్స్వేతి॥ ౧॥ స యః స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావత్స్మరస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యః స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే౽ స్తి భగవః స్మరాద్భూయ ఇతి స్మరాద్వావ భూయో స్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥

—*అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.*—

ఆశా వావ స్మరాద్భూయస్యాశేద్ధో వై స్మరో మన్త్రానధీతే కర్మాణి కురుతే పుత్రాగ్ంశ్చ పశూగ్ంశ్చేచ్ఛత ఇమంచ లోకమముఞ్చేచ్ఛత ఆశాముపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ స య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆశయాస్య సర్వే కామాః సమృధ్యన్త్యమోఘా హాస్యాశిషో భవన్తి యావదాశాయా గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే౽ స్తి భగవ ఆశాయా భూయ ఇత్యాశాయా వావ భూయో స్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథపఞ్చదశఃఖణ్డః.*—

ప్రాణోవా ఆశాయాభూయాన్యథావా అరానాభౌసమర్పితాఏవమస్మిన్ప్రాణేసర్వగ్ంసమర్పితం ప్రాణః ప్రాణేనయాతి ప్రాణః ప్రాణందదాతి ప్రాణాయదదాతి ప్రాణోహపితా ప్రాణో మాతా ప్రాణోభ్రాతా ప్రాణస్స్వసా ప్రాణఆచార్యః ప్రాణో బ్రాహ్మణః॥ ౧ ॥

సయదిపితరం వామాతరంవాభ్రాతరంవాస్వసారంవాచార్యంవా బ్రాహ్మణంవాకిఞ్చిద్భృశమివప్రత్యాహధిక్త్వాస్త్విత్యేవైనమాహుఃపితృహావైత్వమసిమాతృహావైత్వమసిభ్రాతృహావైత్వ మసిస్వసృహావైత్వమస్యాచార్యహావైత్వమసి బ్రాహ్మణహావైత్వమసి॥ ౨॥ అథయద్యప్యేనానుత్క్రాన్తప్రాణాన్ శూలేనసమాసంవ్యతిసందహేన్నైవైనం బ్రూయుః పితృహాసీతినమాతృహాసీతినభ్రాతృహాసీతినస్వసృహాసీతినాచార్యహాసీతిన బ్రాహ్మణహాసీతి॥ ౩॥ ప్రాణోహ్యేవైతానిసర్వాణిభవతిసవాఏషఏవంపశ్యన్నేవంమన్వానఏవంవిజానన్నతివాదీభవతితఞ్చేద్బ్రూయురతివాద్యసీత్యతివాద్యస్మీతిబ్రూయాన్నాపహ్నువీత॥ ౪

—*అథషోడశఃఖణ్డః.*—

ఏషతువా అతివదతియస్సత్యేనాతివదతిసోఽహంభగవస్సత్యేనాతివదానీతిసత్యంత్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యమితిసత్యంభగవోవిజిజ్ఞాసఇతి॥ ... ౧

—*అథసప్తదశఃఖణ్డః*—

యదావైవిజానాత్యథసత్యంవదతినావిజానన్సత్యంవదతివిజానన్నేవసత్యంవదతివిజ్ఞానన్త్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యమితివిజ్ఞానంభగవోవిజిజ్ఞాసఇతి॥ ౧

—*అథఅష్టాదశఃఖణ్డః.*—

యదావైమనుతేఽథవిజానాతినామత్వావిజానాతిమత్వైవవిజానాతిమతిస్త్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యేతిమతింభగవోవిజిజ్ఞాసఇతి॥ ... ౧

—*అథఏకోనవింశఃఖణ్డః.*—

యదావైశ్రద్దధాత్యథమనుతేనాశ్రద్దధన్మనుతేశ్రద్దధదేవ మనుతే శ్రద్ధాత్వేవవిజిజ్ఞాసితవ్యేతిశ్రద్ధాంభగవోవిజిజ్ఞాసఇతి॥ ... ౧

—*అథ వింశః ఖణ్డః.*—

యదా వై నిస్తిష్ఠత్యథ శ్రద్దధాతి నానిస్తిష్ఠఞ్ఛ్రద్దధాతి నిస్తిష్ఠన్నేవ శ్రద్దధాతి నిష్ఠా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి నిష్ఠాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ ఏకవింశః ఖణ్డః.*—

యదా వై కరోత్యథ నిస్తిష్ఠతి నాకృత్వా నిస్తిష్ఠతి కృత్వైవ నిస్తిష్ఠతి కృతిస్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి కృతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ ద్వావింశః ఖణ్డః.*—

యదా వై సుఖం లభతేఽథ కరోతి నాసుఖం లబ్ధ్వా కరోతి సుఖమేవ లబ్ధ్వా కరోతి సుఖం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి సుఖం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ౧

—*అథ త్రయోవింశః ఖణ్డః.*—

యో వై భూమా తత్సుఖం నాల్పే సుఖమస్తి భూమైవ సుఖం భూమా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి భూమానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ చతుర్వింశః ఖణ్డః.*—

యత్ర నాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతి స భూమాఽథ యత్రాన్యత్పశ్యత్యన్యచ్ఛృణోత్యన్యద్విజానాతి తదల్పం యో వై భూమా తదమృతమథ యదల్పం తన్మర్త్యగ్ం స భగవః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి స్వే మహిమ్ని యది వా న మహిమ్నీతి॥ ౧ ॥ గోఅశ్వమిహ మహిమేత్యాచక్షతే హస్తిహిరణ్యం దాసభార్యం క్షేత్రాణ్యాయతనానీతి * నాహమేవం బ్రవీమి బ్రవీమీతి హోవాచాన్యోహ్యన్యస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి॥ ౨

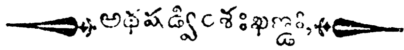
—*అథ పఞ్చవింశః ఖణ్డః.*—

స ఏవాధస్తాత్స ఉపరిష్టాత్స పశ్చాత్స పురస్తాత్స దక్షిణతః స ఉత్తరతః స ఏవేదగ్ం సర్వమిత్యథాతోఽహఙ్కారాదేశ ఏవాహమేవాధస్తాదహముపరిష్టాదహం పశ్చాదహం పురస్తాదహం దక్షిణతోఽహముత్తరతోఽహమేవేదగ్ం సర్వమితి॥౧॥ అథాత ఆత్మాదేశ ఏవాత్మైవాధస్తాదాత్మోపరిష్టాదాత్మా

---

* నాహమేవం బ్రవీమీతి స హోవాచేతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

పశ్చాదాత్మాపురస్తాదాత్మాదక్షిణతఆత్మోత్తరతఆత్మైవేదగ్ సర్వమితిసవా
ఏషఏవంపశ్యన్నేవంమన్వానఏవంవిజానన్నాత్మరతిరాత్మక్రీడఆత్మమిథున
ఆత్మానందస్సస్వరాడ్భవతి తస్యసర్వేషులోకేషుకామచారోభవతిఅథయే
న్యథాతోవిదురన్యరాజానస్తేక్షయ్యలోకాభవన్తితేషాగ్ సర్వేషులోకేష్వ
కామచారోభవతి॥ ౨

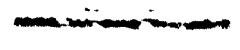

అథషడ్వింశఃఖణ్డః

తస్యహవాఏతస్యైవంపశ్యతఏవంమన్వానస్యైవంవిజానతఆత్మతః
ప్రాణఆత్మతఆశాత్మతస్స్మరఆత్మతఆకాశఆత్మతస్తేజఆత్మతఆపఆత్మత
ఆవిర్భావతిరోభావావాత్మతోఽన్నమాత్మతోబలమాత్మతోవిజ్ఞానమాత్మతో
ధ్యానమాత్మతశ్చిత్తమాత్మతస్సంకల్పమాత్మతోమనఆత్మతోవాగాత్మతోనా
మాత్మతోమంత్రాఆత్మతఃకర్మాణ్యాత్మతఏవేదగ్ సర్వమితి॥ ౧॥ తదేషశ్లో
కఃనపశ్యోమృత్యుంపశ్యతినరోగంనోతదుఃఖతాం। సర్వగ్ హపశ్యఃపశ్యతి
సర్వమాప్నోతిసర్వశఇతిసఏకధాభవతిత్రిధాభవతిపంచధా। సప్తధానవ
ధాచైవపునశ్చైకాదశస్స్మృతః । శతంచదశచైకశ్చసహస్రాణిచవిగ్శ
తిః।ఆహారశుద్ధౌసత్త్వశుద్ధిస్సత్త్వశుద్ధౌధ్రువాస్మృతిః। స్మృతిలమ్భేసర్వగ్ర
న్థీనాంవిప్రమోక్షః। తస్మైమృదితకషాయాయతమసస్పారం దర్శయతిభగ
వాన్సనత్కుమారస్తగ్ స్కందఇత్యాచక్షతేతగ్ స్కందఇత్యాచక్షతే॥ ౨॥



ఇతిఛాన్దోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యో నమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - అష్టమః ప్రపాఠకః

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓమ్॥ అథయదిదమస్మిన్ బ్రహ్మపురేదహరంపుణ్డరీకంవేశ్మదహరోఽస్మిన్నన్తరాకాశస్తస్మిన్యదన్తస్తదన్వేష్టవ్యంతద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి॥ ౧ ॥ తఞ్చేద్బ్రూయుర్యదిదమస్మిన్ బ్రహ్మపురేదహరంపుణ్డరీకంవేశ్మదహరోఽస్మిన్నన్తరాకాశఃకింతదత్రవిద్యతేయదన్వేష్టవ్యంయద్వావవిజిజ్ఞాసితవ్యమితి॥ ౨ ॥ సబ్రూయాద్యావాన్వాఅయమాకాశస్తావానేషోఽన్తర్హృదయఆకాశఉభేఅస్మిన్ద్యావాపృథివీఅన్తరేవసమాహితేఉభావగ్నిశ్చవాయుశ్చసూర్యాచన్ద్రమసావుభౌ విద్యున్నక్షత్రాణియచ్చాస్యేహాస్తియచ్చనాస్తిసర్వంతదస్మిన్సమాహితమితి॥ ౩ ॥ తంచేద్బ్రూయురస్మిగ్ంశ్చేదిదం బ్రహ్మపురేసర్వగ్ సమాహితగ్ సర్వాణిచభూతాని సర్వేచకామాయదైనజ్జరావాప్నోతి ప్రధ్వగ్సతేవాకింతతోఽతిశిష్యతఇతి॥ ౪ ॥ స బ్రూయాన్నాస్యజరయైతజ్జీర్యతినవధేనాస్యహన్యతఏతత్సత్యం బ్రహ్మపురమస్మిన్కామాస్సమాహితాఏషఆత్మాఽపహతపాప్మావిజరోవిమృత్యుర్విశోకోవిజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పో యథాహ్యేవేహ ప్రజాఅన్వావిశన్తియథానుశాసనం యంయమన్తమభికామాభవన్తియంజనపదం యం క్షేత్రభాగన్తంతమేవోపజీవన్తి॥ ౫॥ * తద్యథేహకర్మజితోలోకఃక్షీయత ఏవమేవాముత్రపుణ్యజితోలోకఃక్షీయతేతద్యఇహాత్మానమననువిద్యవ్రజన్త్యేతాగ్శ్చసత్యాన్కామాగ్ స్తేషాగ్ సర్వేషులోకేష్వకామచారోభవత్యథయఇహాత్మానమనువిద్యప్రజన్త్యేతాగ్శ్చసత్యాన్ కామాగ్స్తేషాగ్ సర్వేషులోకేషుకామచారోభవతి॥ ౬

---

* కర్మచితోలోకః, పుణ్యచితోలోకః, ఇతిగఙ్గారామానుజీయపాఠః.

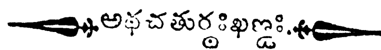
అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

సయది పితృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య పితరస్సముత్తిష్ఠన్తి
తేన పితృలోకేన సంపన్నో మహీయతే॥ ౧ ॥ అథ యది మాతృలోకకామో
భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య మాతరస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన మాతృలోకేన సంపన్నో మ
హీయతే॥ ౨॥ అథ యది భ్రాతృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య భ్రాత
రస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన భ్రాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే॥ ౩ ॥ అథ యది స్వ
సృలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య స్వసారస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన స్వసృలో
కేన సంపన్నో మహీయతే॥ ౪ ॥ అథ యది సఖిలోకకామో భవతి సఙ్కల్పా
దేవాస్య సఖాయస్సముత్తిష్ఠన్తి తేన సఖిలోకేన సంపన్నో మహీయతే॥ ౫॥ అ
థ యది గన్ధమాల్యలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య గన్ధమాల్యే సముత్తిష్ఠ
తస్తేన గన్ధమాల్యలోకేన సంపన్నో మహీయతే॥ ౬॥ అథ యద్యన్నపానలో
కకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్యాన్నపానే సముత్తిష్ఠతస్తేనాన్నపానలో
కేన సంపన్నో మహీయతే॥ ౭॥ అథ యది గీతవాదిత్రలోకకామో భవతి సం
కల్పాదేవాస్య గీతవాదిత్రే సముత్తిష్ఠతస్తేన గీతవాదిత్రలోకేన సంపన్నో మ
హీయతే॥ ౮॥ అథ యది స్త్రీలోకకామో భవతి సఙ్కల్పాదేవాస్య స్త్రియ
స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన స్త్రీలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ౯ ॥ యంయమన్తమ
భికామో భవతి యఙ్కామయతే సోఽస్య సఙ్కల్పాదేవ సముత్తిష్ఠతి తేన సంప
న్నో మహీయతే॥ ౧౦

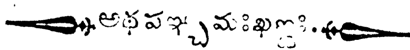
అథ తృతీయః ఖణ్డః.

త ఇమే సత్యాః కామా అనృతాపిధానాస్తేషాగ్ం సత్యానాగ్ం సతామ
నృతమపిధానం యో యో హ్యస్యేతః ప్రైతి న తమిహ దర్శనాయ లభతే॥ ౧॥
అథ యే చాస్యేహ జీవా యే చ ప్రేతా యచ్చాన్యదిచ్ఛన్న లభతే సర్వం తదత్ర
గత్వా విన్దతే౽త్ర హ్యస్యైతే సత్యాః కామా అనృతాపిధానాస్తద్యథా
హిరణ్యనిధిం నిహితమక్షేత్రజ్ఞా ఉపర్యుపరి సంచరన్తో న విన్దేయురేవమేవే
మాస్సర్వాః ప్రజా అహరహర్గచ్ఛన్త్య ఏతం బ్రహ్మలోకం న విన్దన్త్యనృతేన
హి ప్రత్యూఢాః ॥ ౨ ॥ స వా ఏష ఆత్మా హృది తస్యైతదేవ నిరుక్తగ్ం హృద్య

యమితి తస్మాద్ధృదయమహరహర్వా ఏవంవిత్స్వర్గంలోకమేతి॥ ౩ ॥ అథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరంజ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి తస్య హ వా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి॥ ౪॥ " తాని హ వా ఏతాని త్రీణ్యక్షరాణి సతీయమితి తద్యత్స తదమృతమథ యత్తి తన్మర్త్యమథ యద్యం తేనోభే యచ్ఛతి యదనేనోభే యచ్ఛతి తస్మాద్యమహరహర్వా ఏవంవిత్స్వర్గంలోకమేతి॥ ౫


అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

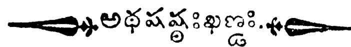
అథ య ఆత్మా స సేతుర్విధృతిరేషాం లోకానామసంభేదాయ నైతగ్ సేతుమహోరాత్రే తరతో న జరా న మృత్యుర్న శోకో న సుకృతం న దుష్కృతగ్ సర్వే పాప్మానోఽతో నివర్తన్తేఽపహతపాప్మా హ్యేష బ్రహ్మలోకః॥ ౧ తస్మాద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽన్ధః సన్నన్ధో భవతి విద్ధః సన్నవిద్ధో భవత్యుపతాపీ సన్ననుపతాపీ భవతి తస్మాద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽపి నక్తమహరేవాభినిష్పద్యతే సకృద్విభాతో హ్యేవైష బ్రహ్మలోకః ॥ ౨ ॥ తద్య ఏవైతం బ్రహ్మలోకం బ్రహ్మచర్యేణానువిన్దన్తి తేషామేవైష బ్రహ్మలోకస్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి॥ ౩


అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.

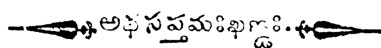
అథ యద్యజ్ఞ ఇత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ యో జ్ఞాతా తం విన్దతేఽథ యదిష్టమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవేష్ట్వాత్మానమనువిన్దతే॥ ౧ ॥ అథ యత్సత్త్రాయణమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ సత ఆత్మనస్త్రాణం విన్దతేఽథ యన్మౌనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవాత్మానమనువిద్య మనుతే॥ ౨॥ అథ యదనాశకాయనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదేష హ్యాత్మా న నశ్యతి యం బ్రహ్మచర్యేణానువిన్దతేఽథ యదరణ్యాయనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదరశ్చ హ వై ణ్యశ్చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే తృ

" త్రీణ్యక్షరాణి సత్తియమితీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

తియస్యామితో దివి తదైరంమదీయగ్ సరస్తదశ్వత్థస్సోమసవనస్తదపరాజితా పూర్బ్రహ్మణః ప్రభువిమితగ్ హిరణ్మయం॥ ౩ ॥ తద్య ఏవైతావరం చ ణ్యం చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మచర్యేణానువిన్దన్తి తేషామేవైష బ్రహ్మలోకస్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి॥ ౪


అథ షష్ఠః ఖణ్డః.

అథ యా ఏతా హృదయస్య నాడ్యస్తాః పిఙ్గళస్యాణిమ్నస్తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పీతస్య లోహితస్యేత్యసౌ వా ఆదిత్యః పిఙ్గళ ఏష శుక్ల ఏష నీల ఏష పీత ఏష లోహితః॥ ౧॥ తద్యథా మహాపథ ఆతత ఉభౌ గ్రామౌ గచ్ఛతీమం చాముం చైవమేవైతా ఆదిత్యస్య రశ్మయ ఉభౌ లోకౌ గచ్ఛన్తీమం చాముం చాముష్మాదాదిత్యాత్ప్రతాయన్తే తా ఆసు నాడీషు సృప్తా ఆభ్యో నాడీభ్యః ప్రతాయన్తే తేఽముష్మిన్నాదిత్యే సృప్తాః ॥ ౨ ॥ తద్యత్రైతత్సుప్తస్సమస్తస్సంప్రసన్నస్స్వప్నం న విజానాత్యాసు తదా నాడీషు సృప్తో భవతి తన్న కశ్చన పాప్మా స్పృశతి తేజసా హి తదా సంపన్నో భవతి॥ ౩॥ అథ యత్రైతదబలిమానం నీతో భవతి తమభిత ఆసీనా ఆహుర్జానాసి మాం జానాసి మామితి స యావదస్మాచ్ఛరీరాదనుత్క్రాన్తో భవతి తావజ్జానాతి॥ ౪॥ అథ యత్రైతదస్మాచ్ఛరీరాదుత్క్రామత్యథైతైరేవ రశ్మిభిరూర్ధ్వమాక్రమతే స ఓమితి వా హోద్వా మీయతే స యావత్క్షిప్యేన్మనస్తావదాదిత్యం గచ్ఛత్యేతద్వై ఖలు లోకద్వారం విదుషాం ప్రపదనం నిరోధోఽవిదుషాం॥ ౫॥ తదేష శ్లోకః శతం చైకా చ హృదయస్య నాడ్యస్తాసాం మూర్ధానమభినిస్సృతైకా। తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతి విష్వఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవన్త్యుత్క్రమణే భవన్తి॥ ౬


అథ సప్తమః ఖణ్డః.

య ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పస్సోఽన్వేష్టవ్యస్స విజిజ్ఞాసితవ్యస్స సర్వాగ్ శ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ శ్చ కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య విజానాతీతి హ ప్రజాపతిరువాచ॥ ౧ ॥ తద్ధోభయే దేవాసురా అనుబుబుధిరే తే హోచుర్హన్త

తమాత్మానమన్విచ్ఛామో యమాత్మానమన్విష్య సర్వాగ్ँశ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ँశ్చ కామానితీన్ద్రో హైవ దేవానామభిప్రవవ్రాజ విరోచనోఽసురాణాం తౌ హాసంవిదానావేవ సమిత్పాణీ ప్రజాపతిసకాశమాజగ్మతుః॥ ౨ ॥ తౌ హ ద్వాత్రిగ్ँ శతం వర్షాణి బ్రహ్మచర్యమూషతుస్తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ కిమిచ్ఛన్తావవాస్తమితి తౌ హోచతుర్య ఆత్మాపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పస్సోఽన్వేష్టవ్యస్స విజిజ్ఞాసితవ్యస్స సర్వాగ్ँశ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ँశ్చ కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య విజానాతీతి భగవతో వచో వేదయన్తే తమిచ్ఛన్తావవాస్తమితి॥ ౩॥ * తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత ఏష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేత్యథ యోఽయం భగవోఽప్సు పరిఖ్యాయతే యశ్చాయమాదర్శే కతమ ఏష ఇత్యేష ఉ ఏవైషు సర్వేష్వేతేషు పరిఖ్యాయత ఇతి హోవాచ॥ ౪

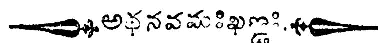
అథ అష్టమః ఖణ్డః.

ఉదశరావ ఆత్మానమవేక్ష్య యదాత్మనో న విజానీథస్తన్మే ప్రబ్రూతమితి తౌ హోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ కిం పశ్యథ ఇతి తౌ హోచతుస్సర్వమేవేదమావాం భగవ ఆత్మానం పశ్యావ ఆ లోమభ్య ఆ నఖేభ్యః ప్రతిరూపమితి॥ ౧ ॥ తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ భూత్వోదశరావేఽవేక్షేథామితి తౌ హ సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ భూత్వోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ కిం పశ్యథ ఇతి ॥ ౨ ॥ తౌ హోచతుర్యథైవేదమావాం భగవస్సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ స్వ ఏవమేవేమౌ భగవస్సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతావిత్యేష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి తౌ హ శాన్తహృదయౌ ప్రవవ్రజతుః॥ ౩ ॥ తౌ హాన్వీక్ష్య ప్రజాపతిరువాచానుపలభ్యాత్మానమననువిద్య వ్రజతో యతర ఏతదుపనిషదో భవిష్యన్తి దేవా వాఽసురా వా తే పరాభవిష్యన్తీతి స హ శాన్తహృదయ ఏవ విరోచనోఽ

---

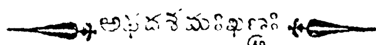
* పరిఖ్యాయత ఇతి స హోవాచేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

సురాఞ్జగామ తేభ్యో హైతాముపనిషదం ప్రోవాచాత్మైవేహ మహయ్య ఆత్మా పరిచర్య. ఆత్మానమేవేహ మహయన్నాత్మానం పరిచరన్నుభౌ లోకావవాప్నోతీమఞ్చాముఞ్చేతి॥ ౪॥ తస్మాదప్యద్యేహాదదానమశ్రద్దధానమయజమానమాహురాసురో బతేత్యసురాణాగ్ం హ్యేషోపనిషత్ప్రేతస్య శరీరం భిక్షయా వసనేనాలంకారేణేతి సగ్ంస్కుర్వన్త్యేతేన హ్యముం లోకం జేష్యన్తో మన్యన్తే॥ ౫



అథ నవమః ఖణ్డః.

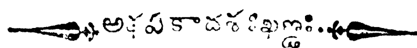
అథ హేన్ద్రోఽప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ యథైవ ఖల్వయమస్మిఞ్ఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువసనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవమేవాయమస్మిన్నన్ధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశమన్వేష నశ్యతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి॥ ౧ ॥ స సమిత్పాణిః పునరేయాయ తగ్ం హ ప్రజాపతిరువాచ మఘవన్యచ్ఛాన్తహృదయః ప్రావ్రాజీః సార్ధం విరోచనేన కిమిచ్ఛన్పునరాగమ ఇతి స హోవాచ యథైవ ఖల్వయం భగవోఽస్మిఞ్ఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువసనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవమేవాయమస్మిన్నన్ధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశమన్వేష నశ్యతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ౨ ॥ ఏవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచైతం త్వేవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి వసాపరాణి ద్వాత్రిగ్ంశతం వర్షాణీతి స హాపరాణి ద్వాత్రిగ్ంశతం వర్షాణ్యువాస తస్మై హోవాచ॥ ౩



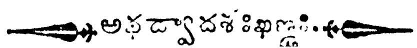
అథ దశమః ఖణ్డః

య ఏష స్వప్నే మహీయమానశ్చరత్యేష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి స హ శాన్తహృదయః ప్రవవ్రాజ స హాప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ తద్యద్యపీదగ్ం శరీరమన్ధం భవత్యనన్ధః స భవతి యది స్రామమస్రామో నైవైషోఽస్య దోషేణ దుష్యతి॥ ౧॥ న వధేనాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నన్తి త్వేవైనం విచ్ఛాదయన్తీవాప్రియవేత్తేవ

భవత్యపి రోదితీవ నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ౨ ॥ స సమిత్పాణిః పునరే
యాయ తగ్ం హ ప్రజాపతిరువాచ మఘవన్యచ్ఛాన్తహృదయః ప్రావ్రాజీః
కిమిచ్ఛన్పునరాగమ ఇతి స హోవాచ తద్యద్యపీదం భగవఞ్ఛరీరమన్ధం భవత్య
నన్ధః స భవతి యది స్రామమస్రామో నైవైషోఽస్య దోషేణ దుష్యతి ॥ ౩ ॥ న వ
ధేనాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నన్తి త్వేవైనం విచ్ఛాదయన్తీ
వాప్రియవేత్తేవ భవత్యపి రోదితీవ నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీత్యేవమేవై
మఘవన్నితి హోవాచైతం త్వేవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి వసాపరా
ణి ద్వాత్రిగ్ంశతం వర్షాణీతి స హాపరాణి ద్వాత్రిగ్ంశతం వర్షాణ్యువాస తస్మై
హోవాచ ॥ ౪


అథైకాదశః ఖణ్డః

తద్యత్రైతత్సుప్తః సమస్తః సమ్ప్రసన్నః స్వప్నం న విజానాత్యేష ఆత్మే
తి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి స హ శాన్తహృదయః ప్రవ
వ్రాజ స హాప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ నాహ ఖల్వయమేవగ్ం సం
ప్రత్యాత్మానం జానాత్యయమహమస్మీతి నో ఏవేమాని భూతాని వినాశమేవా
పీతో భవతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ౧ ॥ స సమిత్పాణిః పునరేయా
య తగ్ం హ ప్రజాపతిరువాచ మఘవన్యచ్ఛాన్తహృదయః ప్రావ్రాజీః కిమి
చ్ఛన్పునరాగమ ఇతి స హోవాచ నాహ ఖల్వయం భగవ ఏవగ్ం సంప్రత్యా
త్మానం జానాత్యయమహమస్మీతి నో ఏవేమాని భూతాని వినాశమేవాపీతో భ
వతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ౨ ॥ ఏవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచ
ఏతం త్వేవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి నో ఏవాన్యత్రైతస్మాద్వసాపరా
ణి పఞ్చ వర్షాణీతి స హాపరాణి పఞ్చ వర్షాణ్యువాస తాన్యేకశతగ్ం సంపేదు
రేతత్తద్యదాహురేకశతగ్ం హ వై వర్షాణి మఘవాన్ప్రజాపతౌ బ్రహ్మచర్యము
వాస తస్మై హోవాచ ॥ ౩


అథ ద్వాదశః ఖణ్డః

మఘవన్మర్త్యం వా ఇదగ్ం శరీరమాత్తం మృత్యునా తదస్యామృతస్యాశ
రీరస్యాత్మనోఽధిష్ఠానమాత్తో వై సశరీరః ప్రియాప్రియాభ్యాం న హ వై సశరీ

రస్యసతః ప్రియాప్రియయోరపహతిరస్త్యశరీరంవావసన్తంనప్రియాప్రియేస్పృశతః॥ ౧ ॥ అశరీరోవాయురభ్రంవిద్యుత్స్తనయిత్నురశరీరాణ్యేతానితద్యథైతాన్యముష్మాదాకాశాత్సముత్థాయపరంజ్యోతిరుపసమ్పద్యస్వేనరూపేణాభినిష్పద్యన్తే ఏవమేవైషసమ్ప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయపరంజ్యోతిరుపసమ్పద్యస్వేనరూపేణాభినిష్పద్యతే॥ ౨ ॥ * సఉత్తమఃపురుషః సతత్రపర్యేతిజక్షత్క్రీడన్రమమాణః స్త్రీభిర్వా యానైర్వా జ్ఞాతిభిర్వానోపజనగ్ స్మరన్నిదగ్ శరీరగ్ సయథా ప్రయోగ్యఆచరణేయుక్త ఏవమేవాయమస్మిఞ్ఛరీరే ప్రాణోయుక్తః॥ ౩ ॥ అథయత్రైతదాకాశమనువిషణ్ణంచక్షుస్సచాక్షుషఃపురుషోదర్శనాయచక్షురథయోవేదేదంజిఘ్రాణీతిసఆత్మాగన్ధాయఘ్రాణమథయోవేదేదమభివ్యాహరాణీతిసఆత్మాభివ్యాహారాయవాగథయోవేదేదగ్ శృణవానీతిసఆత్మాశ్రవణాయశ్రోత్రం॥ ౪ ॥ „ అథయోవేదేదంమన్వానీతిసఆత్మామనోఽస్యదైవంచక్షుః సవాఏషఏతేనదైవేనచక్షుషామనసైతాన్కామాన్పశ్యన్రమతేయఏతేబ్రహ్మలోకే॥ ౫॥ తంవాఏతందేవాఆత్మానముపాసతేతస్మాత్తేషాగ్ సర్వేచలోకాఆత్తాస్సర్వేచకామాస్స సర్వాగ్శ్చలోకానాప్నోతిసర్వాగ్శ్చ కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్యవిజానాతీతిహప్రజాపతిరువాచప్రజాపతిరువాచ॥ ౬

అథత్రయోదశఃఖణ్డః

శ్యామాచ్ఛబళంప్రపద్యేశబళాచ్ఛ్యామంప్రపద్యేఅశ్వఇవరోమాణివిధూయపాపంచన్ద్రఇవరాహోర్ముఖాత్ప్రముచ్యధూత్వాశరీరమకృతంకృతాత్మాబ్రహ్మలోకమభిసంభవామీత్యభిసంభవామీతి॥ ... ౧

అథచతుర్దశఃఖణ్డః

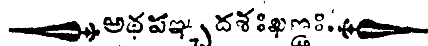
ఆకాశోవైనామనామరూపయోర్నిర్వహితాతే యదన్తరాతద్బ్రహ్మతదమృతగ్ సఆత్మాప్రజాపతేస్సభాంవేశ్మప్రపద్యే యశోఽహంభవామి

---

* సఉత్తమపురుషఇతిశాఙ్కరఃపాఠః.

„ మనోఽస్యదివ్యం చక్షుస్సవాఏషఏతేనదివ్యేన చక్షుషేతిన్కామా నుపేయపాఠః.

బ్రాహ్మణానాంయశోరాజ్ఞాంయశోవిశాంయశోహమనుప్రాపత్సిసహా
హంయశసాంయశః శ్వేతమదత్కమదత్కగ్ం శ్వేతం లిన్దుమాభిగాంలిన్దు
మాభిగాం॥ ౧



అథపఞ్చదశఃఖణ్డః.

తద్ధైతద్బ్రహ్మప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతిర్మనవేమనుఃప్రజా
భ్యఃఆచార్యకులాద్వేదమధీత్యయథావిధానంగురోః కర్మాతిశేషేణాభిస
మావృత్యకుటుమ్బేశుచౌదేశేస్వాధ్యాయమధీయానోధార్మికాన్విదధదాత్మ
నిసర్వేన్ద్రియాణి సమ్ప్రతిష్ఠాప్యాహిగ్ంసంత్సర్వభూతాన్యన్యత్రతీర్థేభ్య
స్సఖల్వేవంవర్తయన్యావదాయుషం బ్రహ్మలోకమభిసమ్పద్యతేనచపునరా
వర్తతేనచపునరావర్తతే॥ ౧॥ ఆప్యాయన్తుమమాంగానివాక్ప్రాణశ్చక్షు
శ్శ్రోత్రమథోబలమిన్ద్రియాణిచసర్వాణిసర్వంబ్రహ్మౌపనిషదంమాహ
మ్బ్రహ్మనిరాకుర్యాంమామాబ్రహ్మనిరాకరోదనిరాకరణమస్త్వనిరాకర
ణంమేఽస్తుతదాత్మనినిరతేయఉపనిషత్సుధర్మాస్తేమయిసన్తుతేమయిసన్తు॥

ఇతిఛాన్దోగ్యోపనిషది - అష్టమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్సమాప్తా.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

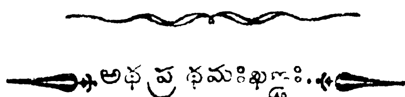




శ్రీ

ఓమ్ పరమాత్మనే నమః.

ఐతరేయోపనిషత్ - ప్రథమాధ్యాయః.



అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ ఆత్మా వా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీత్ నాన్యత్కించన మిషత్ స ఈ
క్షత లోకాన్ను సృజా ఇతి॥ ౧॥ స ఇమాల్లోకానసృజతామ్భో మరీచీర్మరమాపో
ఽదోఽమ్భః పరేణ దివం ద్యౌః ప్రతిష్ఠాఽన్తరిక్షం మరీచయః పృథివీ మరో యా
అధస్తాత్తా ఆపః॥ స ఈక్షతేమే ను లోకా లోకపాలాన్ను సృజా ఇతి సోఽద్భ్య
ఏవ పురుషం సముద్ధృత్యామూర్ఛయత్॥ ౩॥ తమభ్యతపత్తస్యాభితప్తస్య ము
ఖం నిరభిద్యత యథాణ్డం ముఖాద్వాగ్వాచోఽగ్నిర్నాసికే నిరభిద్యేతాం నా
సికాభ్యాం ప్రాణః ప్రాణాద్వాయురక్షిణీ నిరభిద్యేతామక్షీభ్యాం చక్షు
శ్చక్షుష ఆదిత్యః కర్ణౌ నిరభిద్యేతాం కర్ణాభ్యాం శ్రోత్రం శ్రోత్రాద్దిశస్త్వ
ఙ్నిరభిద్యత త్వచో లోమాని లోమభ్య ఓషధివనస్పతయో హృదయం నిరభిద్య
త హృదయాన్మనో మనసశ్చన్ద్రమా నాభిర్నిరభిద్యత నాభ్యా అపానోఽపానా
న్మృత్యుః శిశ్నం నిరభిద్యత శిశ్నాద్రేతో రేతస ఆపః॥ ... ౪

—అథ ద్వితీయః ఖణ్డః—

తా ఏతా దేవతాః సృష్టా అస్మిన్మహత్యర్ణవే ప్రాపతంస్తమశనాయా
పిపాసాభ్యామన్వవార్జత్ తా ఏనమబ్రువన్నాయతనం నః ప్రజానీహి యస్మి
న్ప్రతిష్ఠితా అన్నమదామేతి॥ ౧॥ తాభ్యో గామానయత్తా అబ్రువన్న వై నో
ఽయమలమితి తాభ్యోఽశ్వమానయత్తా అబ్రువన్న వై నోఽయమలమితి॥ ౨॥
తాభ్యః పురుషమానయత్తా అబ్రువన్ సుకృతం బతేతి పురుషో వావ సు

కృతన్తా అబ్రవీద్యథాయతనం ప్రవిశతేతి॥ ౩ ॥ అగ్నిర్వాగ్భూత్వా ముఖం ప్రావిశద్వాయుః ప్రాణో భూత్వా నాసికే ప్రావిశదాదిత్యశ్చక్షుర్భూత్వాఽక్షిణీ ప్రావిశద్దిశశ్శ్రోత్రం భూత్వా కర్ణౌ ప్రావిశన్నోషధివనస్పతయో లోమాని భూత్వా త్వచమ్ప్రావిశంశ్చన్ద్రమా మనో భూత్వా హృదయం ప్రావిశత్ మృత్యురపానో భూత్వా నాభిం ప్రావిశదాపో రేతో భూత్వా శిశ్నం ప్రావిశన్॥ ౪॥ తమశనాయాపిపాసే అబ్రూతామావాభ్యామభిప్రజానీహీతి స తే అబ్రవీదేతాస్వేవ వాం దేవతాస్వాభజామ్యేతాసు భాగిన్యౌ కరోమీతి తస్మాద్యస్యై కస్యై చ దేవతాయై హవిర్గృహ్యతే భాగిన్యావేవాస్యామశనాయాపిపాసే భవతః॥ ౫

—*అథ తృతీయః ఖణ్డః*—

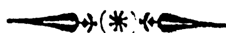
స ఈక్షతేమే ను లోకాశ్చ లోకపాలాశ్చాన్నమేభ్యః సృజా ఇతి॥ ౧॥ సోఽపోఽభ్యతపత్తాభ్యోఽభితప్తాభ్యో మూర్తిరజాయత యా వై సా మూర్తిరజాయతాన్నం వై తత్॥ ౨॥ తదేతదభిసృష్టం పరాఙ్త్యజిఘాంసత్తద్వాచాఽజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోద్వాచా గ్రహీతుం స యద్ధైనద్వాచాఽగ్రహైష్యదభివ్యాహృత్య హైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౩॥ తత్ప్రాణేనాజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోత్ప్రాణేన గ్రహీతుం స యద్ధైనత్ప్రాణేనాగ్రహైష్యదభిప్రాణ్య హైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౪॥ తచ్చక్షుషాఽజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోచ్చక్షుషా గ్రహీతుం స యద్ధైనచ్చక్షుషాఽగ్రహైష్యద్దృష్ట్వా హైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౫॥ తచ్ఛ్రోత్రేణాజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోచ్ఛ్రోత్రేణ గ్రహీతుం స యద్ధైనచ్ఛ్రోత్రేణాగ్రహైష్యచ్ఛ్రుత్వా హైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౬ ॥ తత్త్వచాఽజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోత్త్వచా గ్రహీతుం స యద్ధైనత్త్వచాఽగ్రహైష్యత్స్పృష్ట్వా హైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౭॥ తన్మనసాఽజిఘృక్షత్తన్నాశక్నో

న్మనసాగ్రహీతుం సయద్ధైనన్మనసా౽గ్రహైష్యద్ధ్యాత్వాహైవాన్నమత్ర
ప్స్యత్॥ ౮॥ తచ్ఛిశ్నేనాజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోచ్ఛిశ్నేనగ్రహీతుంసయద్ధై
నచ్ఛిశ్నేనా౽గ్రహైష్యద్విసృజ్యహైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౯ ॥ తదపానేనా
జిఘృక్షత్తదావయత్సఏషో౽న్నస్యగ్రహోయద్వాయురన్నాయుర్వాఏష
యద్వాయుః॥ ౧౦ ॥ సఈక్షతకథన్న్విదంమదృతేస్యాదితిసఈక్షతకతరేణ
ప్రపద్యాఇతిసఈక్షతయదివాచా౽భివ్యాహృతంయదిప్రాణేనాభిప్రా
ణితంయదిచక్షుషాదృష్టంయదిశ్రోత్రేణశ్రుతం యదిత్వచాస్పృష్టంయది
మనసాధ్యాతంయద్యపానేనాభ్యపానితంయదిశిశ్నే నవిసృష్టమథకో౽హ
మితి॥ ౧౧॥ సఏతమేవసీమానంవిదార్యైతయాద్వారాప్రాపద్యతసైషా
విదృతిర్నామద్వాస్తదేతన్నాన్దనంతస్యత్రయఆవసథాఃత్రయస్స్వప్నా
అయమావసథో౽యమావసథో౽యమావసథఇతి॥ ౧౨ ॥ సజాతోభూ
తాన్యభివ్యైక్షత్ కిమిహాన్యంవావదిషదితిసఏతమేవపురుషంబ్రహ్మతతమమ
పశ్యదిదమదర్శమితీ౩॥ ౧౩॥ తస్మాదిదన్ద్రోనామేదన్ద్రోహవైనామతమిద
న్ద్రంసన్తమిన్ద్రమిత్యాచక్షతే పరోక్షేణపరోక్షప్రియాఇవహిదేవాః ప
రోక్షప్రియాఇవహిదేవాః॥ ౧౪

ఇత్యైతరేయేద్వితీయేఆరణ్యకేచతుర్థో౽ధ్యాయః.

ఉపనిషత్సుప్రథమో౽ధ్యాయః.

ఓం తత్సత్.





శ్రీ

ఐతరేయోపనిషత్.

ద్వితీయాధ్యాయే ప్రథమః ఖణ్డః.

పురుషే హ వా అయమాదితో గర్భో భవతి యదేతద్రేతస్తదేతత్సర్వే
భ్యోఽఙ్గేభ్యస్తేజస్సంభృతమాత్మన్యేవాత్మానం బిభర్తి తద్యదా స్త్రియాం సి
ఞ్చత్యథైతజ్జనయతి తదస్య ప్రథమం జన్మ॥ ౧

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః

తత్ స్త్రియా ఆత్మభూయం గచ్ఛతి యథా స్వమఙ్గం తథా తస్మాదేనాం
న హినస్తి సాస్యైతమాత్మానమత్ర గతం భావయతి॥౧॥ సా భావయిత్రీ భా
వయితవ్యా భవతి తం స్త్రీ గర్భం బిభర్తి సోఽగ్ర ఏవ కుమారం జన్మనోఽగ్రేఽ
ధిభావయతి స యత్కుమారం జన్మనోఽగ్రేఽధిభావయత్యాత్మానమేవ త
ద్భావయత్యేషాం లోకానాం సన్తత్యా ఏవం సన్తతా హీమే లోకాస్తదస్య
ద్వితీయం జన్మ॥ ౨

అథ తృతీయః ఖణ్డః.

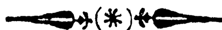
సోఽస్యాయమాత్మా పుణ్యేభ్యః కర్మభ్యః ప్రతినిధీయతే అథాస్యాయ
మితర ఆత్మా కృతకృత్యో వయోగతః ప్రైతి స ఇతః ప్రయన్నేవ పునర్జాయతే
తదస్య తృతీయం జన్మ తదుక్తమృషిణా॥ ౧

అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

గర్భే ను సన్నన్వేషామవేదమహం దేవానాం జనిమాని విశ్వా శతం మా
పుర ఆయసీరరక్షన్నధః శ్యేనో జవసా నిరదీయమితి గర్భ ఏవైతచ్ఛయానో వా

మదేవఏవమువాచ॥౧॥సఏవంవిద్వానస్మాచ్ఛరీరభేదాదూర్ధ్వఉత్క్రమ్యా
ముష్మిన్ స్వర్గేలోకేసర్వాన్ కామానాప్త్వాఽమృతస్సమభవత్సమభవత్॥౨

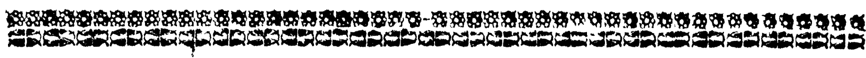
ఇత్యైతరేయేద్వితీయేఆరణ్యకేపఞ్చమోఽధ్యాయః.



ఉపనిషత్సు ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఓం తత్సత్.





శ్రీ

ఐతరేయోపనిషత్.

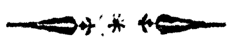
తృతీయాధ్యాయే ప్రథమఃఖణ్డః.

కోఽయమాత్మేతి వయముపాస్మహే కతరస్స ఆత్మా యేన వా రూపం పశ్యతి యేన వా శబ్దం శృణోతి యేన వా గన్ధానాజిఘ్రతి యేన వా వాచం వ్యాకరోతి యేన వా స్వాదు చాస్వాదు చ విజానాతి॥౧॥ యదేతద్ధృదయం మనశ్చైతత్ సంజ్ఞానమాజ్ఞానం విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం మేధా దృష్టిర్ధృతిర్మతిర్మనీషా జూతిః స్మృతిస్సఙ్కల్పః క్రతురసుః కామో వశ ఇతి సర్వాణ్యేవైతాని ప్రజ్ఞానస్య నామధేయాని భవన్తి॥౨॥ సఏష బ్రహ్మైష ఇన్ద్ర ఏష ప్రజాపతిరేతే సర్వే దేవా ఇమాని చ పఞ్చ మహాభూతాని పృథివీ వాయురాకాశ ఆపో జ్యోతీంషీత్యేతానీమాని చ క్షుద్రమిశ్రాణీవ బీజానీతరాణి చేతరాణి చాణ్డజాని చ జారుజాని చ స్వేదజాని చోద్భిజ్జాని చాశ్వా గావః పురుషా హస్తినో యత్కిఞ్చేదం ప్రాణి జఙ్గమం చ పతత్రి చ యచ్చ స్థావరం సర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం ప్రజ్ఞానే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ॥ ౩॥ స ఏతేనైవ ప్రజ్ఞేనాత్మనాఽస్మాల్లోకాదుత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గే లోకే సర్వాన్ కామానాప్త్వాఽమృతస్సమభవత్సమభవదిత్యోమ్॥ ౪॥ హరిః ఓం॥ *

ఇత్యైతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఉపనిషత్సు తృతీయోఽధ్యాయః.

ఓమ్ తత్సత్.



10898